

30५

भक्तपुर
मासिक

Bhaktapur Monthly

माघ २०७८

‘हाम्रो लक्ष्यमा अहिलेभम्म कुनै भ्रम छैन’

- भारतीय बलमिचाइको विरोध एवम् भर्त्सना
- वैशाखमै स्थानीय तहको निर्वाचन गर्न जनप्रतिनिधिहरूको माग
- मधेश प्रदेश : पहिचान कि भारतीय एजेण्डा ?
- हृदयचन्द्रसिंह प्रधानको ‘जुँगा’
- ओमिक्रोन र त्यसको असर
- शैव एवं बौद्ध धर्मप्रति आस्थावान अंशुवर्मा
- अलेक्जण्डर ग्राहम बेल
- भक्तपुर नपाका गतिविधि

भक्तपुर नपाका प्रमुख भुनिल प्रजापतिको अध्यक्षतामा नगरपालिकास्तरीय
विपद् व्यवस्थापन केन्द्रको बैठक (पुस ३० गते)

भक्तपुर नपाका प्रमुख भुनिल प्रजापति, प्रमुख जिल्ला अधिकारी रूद्रादेवी शर्मा
लगायतद्वारा भक्तपुर नपाभित्रका सामुदायिक तथा अस्थागत विद्यालयका
विद्यार्थीहरूलाई लगाइएको मोडर्न खोपकेन्द्रहरूको निरीक्षण (पौष २९ गते)

भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

☎ ६६९३८५७, ६६९०३९०

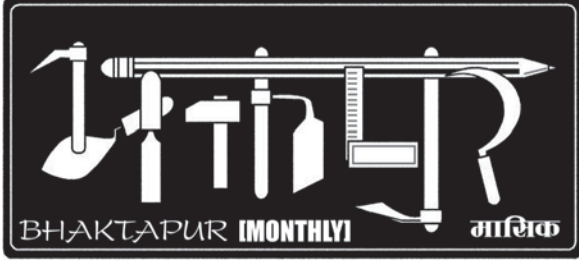
फ्याक्स : ६६९३२०६

website : <http://bhaktapurmun.gov.np>

email : info@bhaktapurmun.gov.np

Bhaktapur Municipality

जि.का.द.सं.१८/०३८/८० म.पु.जि.ह.का.द.नं.१/०६१/०६२

j | { # (* C A E # * g } ; # ! \$ @ * | j = ; #) & * d f 3 * A . D . 2 0 2 2

कार्यालय : भक्तपुर नगरपालिका कार्यालय भवन

फोन नं. : ०१-६६९३०८३

email : bhaktapurmasik@gmail.com

सम्पादक : लक्ष्मण जोशी

सहायक सम्पादक : आशा कुमार विक्रमज्जार

डेस्कटप : धनलक्ष्मी त्यात

आवरण सज्जा : रेणु ध्वज

मुद्रण :

भक्तपुर अफसेट प्रिन्टर्स

ब्यासी, भक्तपुर

☎ ६६९३८८८

dillo ?=@%-

तस्वीरहरू : भक्तपुर नपा (उल्लेख गरिएका बाहेक)

'भक्तपुर' मासिकमा प्रकाशित लेख रचनामा अभिव्यक्त विचारहरूसँग प्रकाशक र सम्पादक मण्डलको सहमति अनिवार्य छैन।

‘जबदेखि मलाई मखमलको गद्दामा सुत्ने मानिसको सपना जमीनमा सुत्नेको सपनाभन्दा मधुर हुँदैन भन्ने थाहा भयो तबदेखि मलाई न्यायमा दृढ श्रद्धा भएको छ ।’ - खलील जिब्रान

यस अङ्कमा

क्र.सं.	शीर्षक	लेखक	पृष्ठ
१)	हाम्रो लक्ष्यमा अहिलेसम्म कुनै भ्रम छैन	का.रोहित	३
२)	भारतीय बलमिचाइको विरोध एवम् भर्त्सना	-	७
३)	वैशाखमै स्थानीय तहको निर्वाचन गर्नुपर्ने जनप्रतिनिधिहरूको माग	-	८
४)	पूँजीपति वर्गले दयामायाले सत्ता छोड्दैन	सुनिल प्रजापति	१०
५)	मधेस प्रदेश : पहिचान कि भारतीय एजेण्डा ?	विवेक	१२
६)	जुँगा (व्यङ्ग्य निबन्ध)	हृदयचन्द्रसिंह प्रधान	१४
७)	कान्तिपुरी नगरी काष्ठकलाको अलकापुरी	तेजेश्वरबाबु ग्वंग	१८
८)	किम इल सङ्को ‘शताब्दीका साथ’ (१५)	अनु. नीरज	२३
९)	शैव एवं बौद्ध धर्मप्रति आस्थावान अंशुवर्मा	ओम धौभडेल	३१
१०)	काठमाडौँ - भक्तपुर खण्डको अरनिको राजमार्गको जाम समस्या	सरोज वैद्य	३५
११)	पुनर्निर्माणमा स्थानीय तागत	रविना शिल्पकार	३७
१२)	अलेक्जण्डर ग्राहम बेल	राजेन्द्रबहादुर कायष्ठ	३९
१३)	नदी प्रवाह-प्रणाली (अपवाह तन्त्र)	विष्णुभक्त राजचल	४४
१४)	भक्तपुर नगर सहरी संरचना र सम्बन्ध	आ.निरु शिल्पकार, आ.रेशमा दुमरु	५०
१५)	ओमिक्रोन र त्यसको असर	डा. अमर प्रजापति	५५
१६)	भक्तपुरबाट सिक्नुपर्ने पाठ	डा. विवेक न्यौपाने	५६
१७)	श्री वच्छलादेवी (अन्नपूर्णा देवी)	लीलाभक्त मनुकुर्मी	५८
१८)	नेपालका अन्तर्राष्ट्रिय आर्बिटर निरञ्जन प्रजापति	आर.के.राज, व्यासी	६१
१९)	तिनीहरूले मरेको मान्छेको सहिष्णुता लिएर सम्पत्ति बाँडेर खाए	कुशल	६४
२०)	कुरिलो खेती	सविन ख्याजू	६७
२१)	फागुपूर्णिमा (होलीपुन्ही)	डा. वीरेन्द्रप्रसाद कायस्थ	७०
२२)	भक्तपुर नगरपालिका कार्यपालिकाको बैठक निर्णय	-	७३
२३)	नरपालिका गतिविधि	-	८७
२४)	विविध समाचार	-	९५
२५)	संक्षेपमा	-	१०४
२६)	ठिमाहा गठबन्धनको उटपटयाड (सम्पादकको पृष्ठ)	-	११२

साथमा - केटाकेटीको लागि-१७/थाहा पाइराखौँ-४३/बसिबियाँलो-४९/नेपालमा कोरोना-१०३/विश्वमा कोभिड-१९ को स्थिति-१०५/हाम्रो स्वास्थ्य-१०८/२००६ सालको नगरपञ्चायत ऐन (२)-११०/Sketches From Nipal-Henry Ambros Oldfield (68)-१११/ रङ्गीन पृष्ठ- क-घ ।

भक्तपुर नपाबाट
नियमित प्रकाशन
भइरहेको

पढ्नु होस् र
लेखरचना,
प्रतिक्रिया दिई
सहयोग गर्नुहोस् ।

“Creation of predecessors — Our art and culture”

सन्दर्भ : नेमकिपाको ४८ औं स्थापना दिवस

‘हाम्रो लक्ष्यमा अहिलेसम्म कुनै भ्रम छैन’- का.रोहित

अध्यक्षजू, नेपाल मजदुर किसान पार्टीको ४८ औं स्थापना दिवसको अवसरमा शुभकामना छ । भन्दा आधा शताब्दीअघि कुन परिस्थितिमा नेमकिपाको स्थापना भयो ?

का. रोहित- नेपाल मजदुर किसान पार्टीको ४८ औं स्थापना दिवसको सुअवसरमा सम्पूर्ण कार्यकर्ता, वर्गीय र पेशागत सङ्गठनका साथीहरू, समर्थक, सहयोगी र पार्टीप्रति सद्भाव राख्ने सम्पूर्ण नेपाली दाजुभाइ र दिदीबहिनीहरू, आजसम्म नेपाल र नेपाली जनताको सेवाको निम्ति समाजमा आमूल परिवर्तनको निम्ति साथ दिई आउनुभएका साथीहरूलाई भित्री हृदयदेखि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

४८ वर्षअगाडि देशमा एकदलीय पञ्चायती राजतन्त्रको शासन थियो । राजतन्त्र र पञ्चायतको नाममा केही शोषक, सामन्त र जमिनदार वर्गले जोताहा किसान जनतालाई शोषण गर्दै थिए, गाउँ-गाउँका सबल युवाहरूलाई बेलायत र भारतीय गोर्खा सेनामा भर्ती गराउन पठाउँथे । त्यसबाट शासक वर्ग र सम्भ्रान्त वर्गले आर्थिक लाभ पाउँथे ।

त्यसकारण, २००७ सालदेखि सबै प्रकारका सरकारहरूले आजसम्म गोर्खा भर्तीकेन्द्रको असमान सन्धिलाई खारेज गरी आफ्नै देशमा ‘योग्यताअनुसारको काम र कामअनुसारको ज्याला’ वा पारिश्रमिक पाउने पेसा दिनसकेका छैनन् ।

४८ वर्ष अगाडि पञ्चायती राजतन्त्रको विरोधमा नेपाली काङ्ग्रेस र का. पुष्पलाल श्रेष्ठले नेतृत्व गरेको नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका साथै अन्य विभिन्न कम्युनिस्ट घटकहरू पञ्चायतको विरोधमा प्रजातन्त्रको पक्षमा सङ्घर्षरत थिए ।

का.पुष्पलालकै भनाइमा नेपाली काङ्ग्रेस ‘विदेशी पुँजीपरस्त’ थियो । आज पनि नेपाली काङ्ग्रेस अमेरिकी साम्राज्यवाद र भारतीय जनता पार्टी (भाजपा) को फासीवादी भारतीय एकाधिकार पुँजी र विस्तारवादकै ‘पूजा’ गर्दै छ ।

त्यसबेला का. पुष्पलाल नेपाली काङ्ग्रेसबिना नेपालमा तत्काल केही मौलिक परिवर्तन गर्नु सम्भव मान्दैनथे

“Creation of predecessors — Our art and culture”

र मुख्य दुश्मन राजा महेन्द्र र राजतन्त्र मान्थे ।

डा. केशरजङ्ग रायमाझी र विष्णुबहादुर मानन्धरका 'कम्युनिस्ट' समूहहरू पञ्चायतसँग 'न सङ्घर्ष न मेलमिलाप' को नीतिमा थिए । तिनीहरू मार्क्सवादको विरोधमा बर्नस्टिनको 'शान्तिपूर्ण आन्दोलन' र 'निर्वाचनबाटै समाजवाद आउने' संशोधनवादी नीति मान्थे ।

निर्मल लामा, मोहनविक्रम सिंह, जयगोविन्द साह र अन्य साथीहरू संविधानसभाका पक्षपाती थिए ।

'व्यक्तिहत्या' र 'व्यक्तिगत आतङ्कवाद' को बाटोबाट मात्र क्रान्ति सम्भव छ भन्ने रुसको नरोदवादी र भारतको नक्सलवादी आन्दोलनको प्रभावबाट आजको 'एमाले' समाजमा केही व्यक्तिले समाजलाई बिटुल्याएको हो र 'केही वीरहरूले समाजमा आमूल परिवर्तन गर्नसक्छन्' भन्ने मान्यताको आधारमा सङ्घर्ष गर्दै थिए ।

आत्मालोचना गरेको 'एमाले' सँग पुष्पलाल समूह र अन्य 'कम्युनिस्ट' समूहहरूसमेत एक भएका छन् । तर, 'माओवादी' भनिने प्रचण्ड समूहले भारतीय विस्तारवादको सहयोगमा भारतकै हित हुने पाइला चालिनसक्दै पुष्पलाल र मोहनविक्रम समूहमा पसेर 'जनयुद्ध' को नाउँमा 'गृहयुद्ध' छेडिसकेको थिएन ।

त्यस्तो अन्योलको स्थितिमा किसान आन्दोलनलाई अगाडि बढाउन, नेपाली काङ्ग्रेसको सहयोगबिना कम्युनिस्ट आन्दोलन अघि बढाउन, रुसी सामाजिक-साम्राज्यवादको अफगानिस्तानमाथि हमलाको विरोध गर्न, भारतीय विस्तारवादले पूर्वी पाकिस्तानमा सैनिक आक्रमण र हस्तक्षेप गरेको एवम् सिक्किमलाई भारतमा विलय गराएको विरोधको परिस्थितिमा बागमती, नारायणी र जनकपुर अञ्चलका साथीहरूसँग मिलेर नेपाल मजदुर किसान पार्टीको स्थापना भएको थियो ।

तर, आज रुसी समाजवादको अस्थायी हार भयो र सोभियत सङ्घ १४-१५ टुकामा विभाजित भयो । एमाले, प्रचण्ड समूह र अन्य तराईका सामन्ती तथा पुँजीवादी दलहरूको भन्डै दुईतिहाइको सरकार पतन भयो । अमेरिकी साम्राज्यवाद, मोदी फासीवाद र विस्तारवादका अन्ध समर्थक शेरबहादुर देउवाको नेतृत्वमा सरकार बनाउन प्रचण्ड र माधव नेपालले अगुवाइ गरेका थिए । देश आज हरेक क्षेत्रमा अन्योलको परिस्थितिमा फसेको छ । देशको अर्थतन्त्र खस्कँदो छ । देउवा सरकार अमेरिकी साम्राज्यवाद र भारतीय विस्तारवादको शरणमा छ ।

नेमकिपा स्थापनाको बेला 'पुष्पलाल समूहको केन्द्रीय समिति' मा 'नेपालको कम्युनिस्ट आन्दोलनमा देखापरेका खोटा विचारहरूको खण्डन' र 'सोभियत संशोधनवाद सामाजिक साम्राज्यवादमा पतन' पुस्तकहरूमार्फत आफ्नो दृष्टिकोण राखी नेमकिपाको स्थापना भएको थियो ।

नेमकिपाको ४८ वर्षको यात्रालाई फर्केर हेर्दा सङ्घर्षपूर्ण यो कालखण्डलाई तपाईं कसरी सम्झनुहुन्छ ?

का. रोहित- ४८ वर्षअगाडि तीन अञ्चलका विभिन्न जिल्लाका साथीहरू मिलेर नेमकिपाको सङ्गठन र सङ्घर्ष गर्‍यो । त्यसबेला आजको तुलनामा बाटो-घाटो र

- चुनावको अर्थ आफू जित्ने छलछाम होइन, जनमत हेर्नु सही उपायमात्र हो ।
- किसान आन्दोलनलाई अगाडि बढाउन, नेपाली काङ्ग्रेसको सहयोगबिना कम्युनिस्ट आन्दोलन अघि बढाउन, रुसी सामाजिक-साम्राज्यवादको अफगानिस्तानमाथि हमलाको विरोध गर्न, भारतीय विस्तारवादले पूर्वी पाकिस्तानमा सैनिक आक्रमण र हस्तक्षेप गरेको एवम् सिक्किमलाई भारतमा विलय गराएको विरोधको परिस्थितिमा नेपाल मजदुर किसान पार्टीको स्थापना भएको थियो ।
- समाजवाद दाल-भात ढुकुको मात्रै समस्याको समाधान होइन, बरु उँचो सांस्कृतिक स्तरले युक्त समाज निर्माण गर्नु पनि हो ।
- 'नेमकिपा आलुको बीउ रोपेर सुन्तलाको फलको आशा गर्दैन । छलछामले जनताको सांस्कृतिकस्तरमा आमूल परिवर्तन हुँदैन' भन्ने विषयमा नेमकिपाको नेतृत्वलाई पटककै भ्रम थिएन र छैन ।
- अमेरिकी साम्राज्यवाद, मोदी फासीवाद र विस्तारवादका अन्ध समर्थक शेरबहादुर देउवाको नेतृत्वमा सरकार बनाउन प्रचण्ड र माधव नेपालले अगुवाइ गरेका थिए ।
- नेपाली पुँजीपति वर्ग विदेशी पुँजीसँग मिलेर धेरै कमिसन वा दलाली भाग खाएर नेपाली युवाहरूलाई आफ्नै देशमा काम नदिई कम ज्यालामा विदेश पठाउँदै छ ।
- इमानदार र सच्चाइलाई माथिबाटै पतन गराइएको छ । यसबाट साधारण जनतामा राजनीतिप्रति आस्था र विश्वास घट्दै गएको छ ।
- म उहाँहरू (पुराना साथीहरू) को त्याग र बलिदान खेर जानेछैन भन्ने विश्वास दिलाउन चाहन्छु । ती सबै साथीहरूको भावना आजसम्म सङ्घर्षशील साथीहरूमा ताजा छ ।

सडक यातायातको विकास भएको थिएन । हाम्रा कार्यकर्ता साथीहरू पनि २-४ जनाबाहेक ३०-४० नाघेका कमै थिए । स्नातक, आचार्य र विद्यावारिधी गरेका साथीहरूको सङ्ख्या अँलामा गन्न सकिन्थ्यो । आर्थिक अवस्थाको हिसाबमा कार्यकर्ताहरू गरिबभन्दा गरिब थिए । किसान र मजदुरको माभ्रमा काम गर्न जाँदा बाटो खर्चकै निमित्त धौ धौ हुनेगर्थ्यो । तराईका जनताले नेपाली भाषामा लेखिएका पर्चा र पुस्तक बुझ्दैनथे । उपत्यकाका किसान साथीहरूलाई समेत नेपाली भाषाका पर्चा, पत्रपत्रिका र पुस्तक नेवारी (नेपालभाषा) मा अनुवाद गरी बुझाउनुपर्थ्यो । मैथिली र भोजपुरी भाषाका पर्चा र पुस्तक पूर्व-पश्चिम र पहाडका जनताले बुझ्दैनथे । विभिन्न जातजाति र भाषाभाषी जनताबीच काम गर्दा त्यहाँको भाषा र रीतिरिवाज वा संस्कृति बुझ्न आवश्यक भएको अनुभव गर्थ्यौं । आज पनि त्यो समस्याबाट नेपालको कम्युनिस्ट आन्दोलन मुक्त भइसकेको छैन । त्यसकारण, तराईमा किसान आन्दोलनको पुनःउत्थान हुनसकेन र पुँजीपति वर्ग, सामन्त र जमिनदार तथा जालीफटाहाहरू गरिब किसान र मजदुरहरूले थाहा नपाएकै राम्रो भन्दै तल्लो वर्गका जनतालाई राजनीतिकरूपले उठाउनै चाहँदैनन् ।

तर, पूर्व-पश्चिम, उत्तर-दक्षिणका आजका नयाँ पुस्ताले नेपाली, अङ्ग्रेजी, हिन्दी र अन्य भाषाहरू बुझेका हुनाले काम गर्न सहज हुने सम्भावना छ । यो कुरा थाहा पाएर नेपाली पुँजीपति वर्ग विदेशी पुँजीसँग मिलेर धेरै कमिसन वा दलाली भाग खाएर नेपाली युवाहरूलाई आफ्नै देशमा काम नदिई कम ज्यालामा विदेश पठाउँदै छ ।

पञ्चायत कालमा पुँजीपति वर्ग पञ्चायती शासनको विरोधमा कम खट्थे । कतैकतै एकै व्यक्ति 'काङ्ग्रेस' र 'पञ्च', 'पञ्च' र 'कम्युनिस्ट' बनेका हुन्थे । हाम्रा साथीहरू समाजमा आमूल परिवर्तनको निमित्त कर्णाली र भेरीका दुर्गम गाउँहरूमा खाई-नखाई खट्थे । आज बाटो-घाटो र पैसाको छेलेखेलो गर्दै पुँजीवादी शासक दलहरू 'पैसाकै निमित्त' सक्रिय छन् । तिनीहरू निर्वाचन, सिद्धान्त, कार्यक्रम र नीतिको कुरा जनतालाई नबताई निर्वाचन आचारसंहिताविपरीत लुगा, सामान, पैसा र लोभलालच एवम् नोकरी दिने लोभ देखाई मत माग्छन् ।

निर्वाचनपछि ती दलका कार्यकर्ताहरू सरकारमा जान्छन् र अनेक भ्रष्टाचार गरी जनतामा गलत प्रवृत्ति सिकाउँछन् । इमानदार र सच्चाइलाई माथिबाटै पतन

गराइएको छ । यसबाट साधारण जनतामा राजनीतिप्रति आस्था र विश्वास घट्दै गएको छ ।

तर, नेमकिपाका कार्यकर्ताहरू पहिलेजस्तै इमानदारीपूर्वक देश र जनताको निःस्वार्थरूपले सेवा गर्ने भावनाले सङ्गठनका कष्टसाध्य काममा निरन्तर लाग्दै छन् । हामीसँग अहिले 'मजदुर' दैनिक, 'श्रमिक' साप्ताहिक, 'मजदुर-किसान', 'सोलिडारिटी' (ऐक्यबद्धता) जस्ता पत्रिकाहरू प्रकाशन भइरहेका छन् । साथै विद्यार्थी, युवा, किसान, मजदुर, शिक्षक, प्राध्यापक, कर्मचारी आदि पेशागत सङ्गठनका आ-आफ्ना पत्रिकाहरू पनि प्रकाशन भइरहेका छन् । अन्य प्रकाशनहरू पनि चालु छ ।

समाजवाद दाल-भात ढुकुको मात्रै समस्याको समाधान होइन, बरु उँचो सांस्कृतिक स्तरले युक्त समाज निर्माण गर्नु पनि हो । भूट, बेइमानी, जालसाजी, चोरी, डकैती, चुनावमा धाँधली, गुण्डागर्दी, आचारसंहिताविपरीतका कार्यहरू, कर्मचारीहरूलाई मत चोर्न लगाउने, बत्ती निभाएर बहुमत ल्याउने र भूटो मत राखेर चुनावको नाटक गरेर साँचो जनमतको आकलन गर्न सकिने छैन । निर्वाचन मजदुर आन्दोलन र क्रान्तिको निमित्त एक 'ब्यारोमिटर' हो । नक्कली प्रमाणपत्र दिई नयाँ पुस्ता योग्य हुने सपनाबाट नेमकिपा निर्लिप्त छ ।

नेपालको कम्युनिस्ट आन्दोलनमा नेमकिपाको आजको स्थानलाई मूल्याङ्कन गर्दा स्थापनाकालमा नेतृत्वले तय गरेको लक्ष्य र आजको अवस्थामा कति तादात्म्य पाउनुहुन्छ ?

का. रोहित- 'नेमकिपा आलुको बीउ रोपेर सुन्तलाको फलको आशा गर्दैन । छलछामले जनताको सांस्कृतिकस्तरमा आमूल परिवर्तन हुँदैन' भन्ने विषयमा नेमकिपाको नेतृत्वलाई पटकै भ्रम थिएन र छैन । यसकारण, अन्य 'कम्युनिस्ट' र 'समाजवादी' भनिएका दलहरूले जस्तै विश्वासको सडकट नेमकिपाले भेल्नुपरेन । हाम्रो लक्ष्यमा अहिलेसम्म कुनै भ्रम छैन । अरू दलहरूका 'महाधिवेशनहरू' को लुछाचुँडी र भाँडभैलो नेमकिपाले भेल्नुपरेन । हाम्रो गन्तव्यबारे सबै साथीहरू विज्ञ हुनुहुन्छ ।

४८ वर्षको सङ्घर्षपूर्ण यात्रामा धेरै कार्यकर्ता, योद्धा र सहयोगीहरूले पार्टी विस्तार र सङ्घर्षमा त्याग र बलिदान गर्नुभयो । उहाँहरूलाई तपाईं कसरी सम्झनुहुन्छ ?

का. रोहित- म उहाँहरूको त्याग र बलिदान

खेर जानेछैन भन्ने विश्वास दिलाउन चाहन्छु । ती सबै साथीहरूको भावना आजसम्म सङ्घर्षशील साथीहरूमा ताजा छ ।

पार्टीमा सँगै लडेका साथीहरू कोही विरोधी भए, कोही पारिवारिक कारणले गतिविधिमा पछाडि हटे, कोही लोभलालचमा फसे र कोही विचलित बने । यी सबै पक्षलाई तपाईं कसरी समीक्षा गर्नुहुन्छ ?

का. रोहित- सँगै काम गरेका सबै साथीहरूको चेतनाको स्तर, उद्देश्य र वर्गीय आधार एउटै हुँदैन । केही साथीहरू पुँजीवादी समाजका स्वार्थी भावनाबाट प्रभावित भएका हुन्छन् । पारिवारिक स्वार्थ, लोभलालच र महत्वाकाङ्क्षाका कारण केही भागे, दृढता नभएकाहरू केही विचलित भए । यस्तो प्रवृत्ति प्रतिशतको हिसाबले अरु दलको तुलनामा नेमकिपामा शतांश पनि देखापरेन, त्यसैलाई वर्ग आधार भनेमा फरक पार्न ।

२०७२ सालमा नयाँ संविधान जारी भयो । यो संविधान प्राप्त गर्ने राजनीतिक सङ्घर्षमा नेमकिपाले पनि नेतृत्वदायी भूमिका खेल्थ्यो । नेमकिपाले यो संविधानलाई समर्थन पनि गरेको छ । यही संविधानले देशको राजनीति र शासन व्यवस्था अघि बढेको छ । यस अवस्थामा नेमकिपाको राजनीतिक सङ्घर्षको कार्यदिशा के हो ?

का. रोहित- संविधानसभामा हामी सान्धै थोरै थियौं, त्यसबाट बन्ने संविधान पुँजीवादी हुन्छ र समाजवादको जलप लगाउन बेर छैन भन्ने हामीले आकलन गरेका थियौं, त्यही भयो । समाजमा आमूल परिवर्तन भएको भए संविधान पनि सोअनुसार लेखिन्थ्यो, पुँजीवादी संविधानसभाले समाजवादी संविधान बन्ने कुरै थिएन । तर, नेमकिपाले अथकरूपले सैद्धान्तिक सङ्घर्ष गर्‍यो । संविधानमा झन्डै ७१ ओटा धारामा असहमति दर्ज गराउनुको कारण त्यही थियो ।

नेमकिपाको सङ्गठन विस्तारबारे आलोचकहरूले बारम्बार कुरा उठाउने गरेका छन् । यसबारे अध्यक्षज्यूको धरणा के हो ?

का. रोहित- नेमकिपा बाटा र गल्लीमा आएका सबैलाई पार्टी सदस्यता दिएर महाधिवेशन र निर्वाचनमा गाईजात्रा देखाउनुजस्तो राजनीतिक संस्कृति स्वीकार्दैन ।

देशको वर्तमान राजनीतिक अवस्थाबारे नेमकिपाको धारणाबारे केही बताइदिनुहुन्छ ?

का. रोहित- 'समाजवाद' र 'समृद्धि' को वकालत

गरी बारम्बार प्रधानमन्त्री बनेर बदनामी कमाएका व्यक्तिले चिताएको काम गर्छ भन्ने सपना म देखिदैन । 'प्यास लागेर विष पिउने' काम रचनात्मक हुनेगर्दैन । कहीं नपुग्ने बाटोलाई भुलभुलैया भन्छ - त्यसको कुनै गन्तव्य हुँदैन ।

चुनावको मितिबारे शासक दलहरू टुङ्गोमा पुग्न सकिरहेका छैनन् । यो विषयमा नेमकिपा के भन्छ ?

का. रोहित- चुनावको अर्थ आफू जित्ने छलछाम होइन, जनमत हेर्नु सही उपायमात्र हो । चुनावको छलकपटबाट दिक्क मानेका जनताले छिट्टै सशस्त्र सङ्घर्षको आह्वान गर्नेछन् । जसरी 'गृहयुद्ध' मा सबै जिल्लाका नेताहरू जनतासँग जिल्ला र गाउँमा होइन राजधानीमा शरण लिएका थिए । इतिहासमा सहरी क्रान्तिमा पनि रगतको खोलो बगेको थियो । यसकारण, राजनीतिसँग छ्याल ठट्टा गर्नु भयङ्कर भूल हुनेछ । यसकारण, नेमकिपा क्रान्तिकारी संसद्वादको प्रयोग गर्दै छ ।

समसामयिक अन्तर्राष्ट्रिय राजनीतिक परिस्थितिबारे नेमकिपाको पर्यवेक्षण कस्तो छ ?

का. रोहित- अमेरिकी साम्राज्यवादको ठूलो जहाजरूपी डुङ्गामा धेरै प्वालहरू छन्, त्यसलाई टालेर साध्य लाग्दैन । त्यो जहाज धेरै पुरानो भइसकेको छ । यसकारण, यस्तो समय पखिँदै छ-जहाज वा डुङ्गामा पानीको सतह बढ्दै गएपछि मुसाहरूसमेत त्यहाँबाट भाग्नेछन् । त्यो समयमा अमेरिकी साम्राज्यवाद एकलो हुनेछ । त्यसबेला ढिलो भइसक्नेछ ।

अन्त्यमा नेमकिपाका कार्यकर्ता र समर्थकहरूलाई स्थापना दिवसको सन्दर्भमा भन्नुपर्ने कुरा केही छ कि ?

का. रोहित- नेमकिपाका सबै कार्यकर्ता, समर्थक र सद्भावना राख्ने सबै दाजु-भाइ र दिदी-बहिनीहरू मनमा कुनै प्रकारको स्वार्थ नराखी देश र जनताको हितमा लागि रहौं, अहिले नेपाली जनताको अग्निपरीक्षाको समय हो । ठूला पार्टी हुँदैमा तिनीहरूसँग इमान हुन्छ भन्ने कुरा असत्य साबित भइसकेको छ । धन्यवाद !

(नेपाल मजदुर किसान पार्टीको ४८ औं स्थापना दिवस (माघ १०) को सन्दर्भमा 'श्रमिक' साप्ताहिक, 'मजदुर' दैनिक र 'अनलाइनमजदुर'ले नेपाल मजदुर किसान पार्टीका अध्यक्ष नारायणमान बिजुक्छे (रोहित) सँग माघ ९ गते लिएको अन्तर्वार्ता)

'मजदुरअनलाइन'बाट

नेपाल मजदुर किसान पार्टीद्वारा भारतीय बलमिचाइको विरोध एवम् भर्त्सना

नेपाल मजदुर किसान पार्टीले भारतीय प्रम मोदीद्वारा नेपालको सार्वभौमिकतामा हस्तक्षेप गरी लिपुलेकसम्मको सडक विस्तार जारी राख्ने अभिव्यक्तिको विरोध एवम् भर्त्सना गरी पुस २६ गते एक वक्तव्य जारी गरेको छ । नेमकिपा केन्द्रीय सचिब प्रेम सुवालद्वारा हस्ताक्षरित वक्तव्यमा भनिएको छ-

भारतीय प्रम नरेन्द्र मोदीले पुस १५ गते (डिसेम्बर ३० का दिन) उत्तराखण्डको हल्द्वानीमा आयोजित राज्यसभाको चुनावी प्रचारसभामा 'टनकपुरदेखि पिथौरागढसम्मको अल वेदर रोडको कामसँगसँगै अहिले लिपुलेकसम्मको सडक बनाएको र यसको विस्तार कार्य पनि जारी भएको' भनाइ नेपालको सार्वभौमिकतामाथि ठाडो हस्तक्षेप हो । तर, देउवा सरकारले भारतीय हस्तक्षेपको विरोध गरेको छैन र यसबारे जनतालाई सुसूचित गराएको छैन । के देशघाती एमसीसी सम्झौता पारित गराउन र भारतीय थिचोमिचो स्वीकार गराउन नै देउवा सरकार ल्याइएको हो ?

उत्तराखण्ड राज्यका गभर्नर गुरमित सिंहले पुस १७ गते (जनवरी १ का दिन) नेपाली भूमि नाभी र गुन्जीमा सडक निर्माणका मजदुरलाई ज्याकेट बाँडेर नेपालको सार्वभौमिकतामा हस्तक्षेप गरे । भारतले नेपाली भूमि नाभी र गुन्जीका नेपालीलाई भारतीय रासन कार्ड बनाइदिने र बैङ्क खाता खोल्न लगाउने अनाधिकार काम गर्दै छ ।

भारतीय रक्षामन्त्री राजनाथ सिंहले मङ्सिर २९ गते (डिसेम्बर १५ का दिन) 'भारत र नेपालको सम्बन्ध बिगार्न केही तत्त्व लागेको' आरोप लगाएका थिए ।

इष्ट इन्डिया कम्पनीका तत्कालीन अधिकारी जे. आदमको सन् १८१७ को पत्रअनुसार महाकाली नदीको पश्चिममा भारत पर्दछ । सन् १८५७ सम्मको भारतीय नक्साअनुसार पनि महाकाली नदीको मुहान नेपाली भूमि लिम्पियाधुरामा पर्दछ । ऐतिहासिक तथ्य प्रमाणअनुसार लिम्पियाधुरा, कालापानी र लिपुलेक नेपालकै भूमि हो । त्यसपछिका भारतको नक्सामा लिम्पियाधुराबाट महाकाली नदी सुरु भएको उल्लेख गरिएन । भारतले २०७६ कार्तिक १५ गते (सन् २०१९ नोभेम्बर १ मा) जम्मू-काश्मीर र लद्दाखलाई भारतको राज्य बनाई राजनीतिक नक्सा जारी गरेर नेपालको लिम्पियाधुरा, लिपुलेक र कालापानीसमेत भारतको भूमिमा समेट्यो । नेपाल मजदुर किसान पार्टीले भारतको यो हस्तक्षेपकारी नक्सा खारेज गराउन भारतीय दूतावासमार्फत भारतीय प्रम मोदीलाई तत्काल विरोधपत्र पठायो । यसकारण, भारतीय प्रम मोदीको पुस १५ गतेको भनाइ भारतको बलमिचाइ नै हो । हामी यो बलमिचाइको विरोध एवम् भर्त्सना गर्दछौं ।

नेपाली भूमि कालापानीमा तैनाथ भारतीय सेना अविलम्ब फिर्ता पठाउनुपर्दछ । २०७७ जेठ ७ गते जारी नेपालको नयाँ नक्सामा लिम्पियाधुरा, कालापानी र लिपुलेक समेटिएको छ । नेपाल सरकारले लिम्पियाधुरा, लिपुलेक र कालापानीमा नेपालको प्रशासनिक उपस्थिति गराउन जरुरी छ ।

भारतले नेपालको ७१ भन्दा बढी ठाउँमा ६० हजार हेक्टरभन्दा बढी भूभाग अतिक्रमण गरेको छ । भारत अतिक्रमित नेपाली भूमि फिर्ता गराउन नेपाल सरकारले संयुक्त राष्ट्रसङ्घलगायत अन्तर्राष्ट्रिय दबुमा आवाज उठाउन आवश्यक छ ।

वैशाखमै स्थानीय तहको निर्वाचन गर्नुपर्ने जनप्रतिनिधिहरूको माग

(सरकारले स्थानीय तहको निर्वाचन कहिले गराउला ? यो प्रश्नले स्थानीय तहमा र राजनीतिक वृत्तमा चर्चा पाउन थालिसक्यो । संवैधानिक प्रावधान अनुरूप आगामी वैशाखमा निर्वाचन गराउनु पर्ने हुन्छ । तर यस्का लागि अब कुनै मिति तोकिएको छैन । यता स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिहरूले भने वैशाखमा नै निर्वाचन गराउनुपर्ने माग एक स्वरले राख्न थालेका छन् – माघ ७ गतेको अर्थ न्युज डट कमबाट)

सुनिल प्रजापति, प्रमुख, भक्तपुर नगरपालिका

स्थानीय तहको निर्वाचन संविधान र कानूनअनुसार वैशाखमै गर्नुपर्छ । समयमा चुनाव नभए प्रतिगमन दोहोरिने सम्भावना हुन्छ । जनताले दुःख पाउँछन्, देशले दुर्गति भोग्नुपर्ने हुन्छ । प्रतिगमनविरुद्ध आन्दोलन गरी प्रजातन्त्र पुनःस्थापना गर्नुपर्छ । अहिलेको संविधान र कानूनले पाँच वर्षभन्दा बढी स्थानीय तहका जनप्रतिनिधिको म्याद थप्ने न बन्दोबस्त गरेको छ न त गर्न सम्भव नै छ । संविधानले कुनै पनि स्थानीय तहमा जनप्रतिनिधि रिक्तताको कल्पनासमेत नगरेको अवस्थामा निर्वाचन अपरिहार्य छ । कसैले निर्वाचन गर्न चाहँदैन भने तिनीहरू प्रतिगामी ठहर्नेछन् । जनताले प्राप्त गरेको प्रजातन्त्रलाई फेरि शेरबहादुर देउवाले जनप्रतिनिधिविहीन गर्ने हो भने जनताले थुक्नेछन् । यसर्थ चुनाव हुन्छ भन्ने हिसाबले हामी जानुपर्छ । अहिले माओवादी र एकीकृत समाजवादीहरू स्थानीय तहको चुनावको पक्षमा छैनन् । उनीहरू देश र जनता, प्रजातन्त्र र संविधानसँग मलतब राख्दैनन् । हिजो चुनावमा जाउँ भनेर हामीले प्रतिनिधिसभाको पक्षमा

वकालत गर्दा चुनावको पक्ष लिनेहरूको खोइरो खने । केपी ओलीजीले प्रतिनिधिसभा विघटन गर्नुभयो । चुनावलाई लाखौं करोडौं मान्छेलाई सचेत पार्ने अवसर पनि हो भनेका थियौं । आज केही दलका नेताहरू वैशाखमा संसदको चुनाव, कार्तिकतिर स्थानीय तहको चुनाव गर्ने भनी उल्टो उल्टो कुरा गरिरहेका छन् । उहाँहरूले प्रजातन्त्र, देश र जनताको मतलब नगरेको देखिन्छ ? देशलाई भड्खालोमा पार्ने काम उहाँहरूले गरिरहनुभएको छ ।

स्थानीय सरकार रिक्त हुने बित्तिकै कर्मचारीले काम गर्ने संविधानमा बन्दोबस्त छैन । हिजोको स्थानीय निकायभन्दा धेरै फरक छ अहिले । कार्यपालिका, न्यायपालिका र व्यवस्थापिकासमेतको अधिकार अहिलेको नपा र गापाले प्रयोग गर्छ । यस्तो अवस्थामा कर्मचारीलाई जिम्मेवारी दिने भनेको देशलाई अध्यारो सुरुङ्गभित्र पार्न खोजेको भन्ने प्रष्ट हुन्छ । यो भनेको स्थानीय निकायको चुनाव नगराउने षड्यन्त्र हो भन्ने लाग्छ ।

अहिलेको संविधान र कानूनअनुसार निर्वाचनबारे निर्वाचन आयोगसँग सरकारले परामर्श गर्नुपर्छ । सरकारले आफूखुशी निर्वाचनको मिति घोषणा गर्ने गर्दा शासक दल आफ्नो अनुकूलमा निर्वाचन गराउन लागिपरेका छन् । जनताले चुनेको प्रतिनिधिबाट शासित हुनुपर्छ भन्ने हिसाबले निर्वाचनको पक्ष लिएका हौं । निर्वाचनलाई कुनै पनि बहानामा पछाडि धकेलिनुहुँदैन । निर्वाचन आयोग भनेको संवैधानिक आयोग हो । निर्वाचन मिति प्रस्ताव, घोषणा र निर्वाचनको सम्पूर्ण जिम्मेवारी निर्वाचन आयोगलाई दिनुपर्छ । यदि संविधान संशोधन गर्ने हो भने यी कुराहरू समावेश गरिनुपर्छ ।

विरिबाबु महर्जन, प्रमुख - ललितपुर महानपा

स्थानीय तहको चुनाव समयमै हुन नसके एकदम खतरा हुन्छ। जननिर्वाचित पदाधिकारीको अवधि सिधुनु र वडा कार्यालयले गर्नुपर्ने कामहरू यत्तिकै रहँदा मुलुक कसरी सञ्चालन हुन्छ ? मेयर उपमेयरको काम सबै यत्तिकै हुन्छ। यो अवस्थामा स्थानीय तह कसरी चल्छ ? स्थानीय तह जननिर्वाचित प्रतिनिधिबाहेकले चलाउन सम्भव नै छैन। तसर्थ संविधानले स्पष्ट गरेको कुरा अङ्गीकार नगरी अन्य द्विविधायुक्तका कुरातर्फ किन लागे ?

सुवर्ण श्रेष्ठ, प्रमुख, शंखरापुर नगरपालिका

संविधानले व्याख्या गरेअनुसार स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनको आधार भनेको स्थानीय तह खाली राख्नुहुन्न भन्ने मान्यता हो। समयमै स्थानीयको चुनाव हुनुपर्छ। हामीलाई जनताले दिएको समय भनेको ५ वर्ष हो। हामीले गरेको काम ठीक छ/छैन भन्ने मूल्याङ्कन जनताले निर्वाचनमाफत गर्ने हुँदा कुनै पनि बहानामा स्थानीय तहको चुनाव गर्न ढिलाइ गर्नुहुन्न। समयमै चुनाव हुनुपर्छ भन्ने मान्यता हो।

हरिप्रभा खड्गी, उपप्रमुख - काठमाडौं महानपा

निर्वाचन आयोगले २०७९ वैशाख १४ देखि २२ गते भित्र चुनाव गराउन मिति तोकेको छ। त्यो समयमा चुनाव गर्नुपर्छ। चुनाव गर्न नसके हामी धेरै पछि ढकेलिनछौं। सबैभन्दा ठूलो स्थानीय तहको चुनाव गर्नु हो। जनताले पनि नयाँ नेतृत्व खोजिरहेका छन्। विलम्ब नगरी चुनावको घोषणा गर्नुपर्छ भन्ने जनताको आवाज पनि हो। नेपाल सरकारले यसलाई अगाडि बढाउनुपर्छ।

सुधारिएको शवदाह निर्माण कार्य उपभोक्ता समिति

हनुमानघाट पाचाँख्यो, भक्तपुर न.पा. वडा नं.-७

भक्तपुर नगरपालिकाबाट यस उपभोक्ता समिति माफत वडा नं. ७ हनुमानघाट स्थित खोइ दीपमा सुधारिएको शवदाह निर्माण कार्य भैरहेको छ। यस कार्यमा आर्थिक वा भौतिक सहयोग गर्न चाहनुहुने स्थानीय गुठी, संघ, संस्था र व्यक्तिहरूले उपभोक्ता समितिमा सम्पर्क गर्न अनुरोध गरिन्छ।

रु. १० हजार वा सो भन्दा बढी सहयोग गर्नुहुनेहरूको नाम शिलापत्रमा उल्लेख गरिने जानकारी गराइन्छ।

सुधारिएको शवदाह निर्माणको विशेषताहरू

- शवदाह गर्दा साविक भन्दा आधा समय मात्र लाग्ने।
- दाउरा साविक भन्दा आधा मात्र लाग्ने।
- परालले छोप्नु नपर्ने / फलामे ढकनबाट छोप्ने।
- धुँवा धेरै नजाउने।
- प्रदूषण कम हुने।
- गुठीको परम्परा अनुसार नै दाहसंस्कार गर्न सकिने।

सम्पर्क नं.

कृष्ण गोविन्द लासाजु: ९८५११५४४५८८ घर्मलक्ष्मी दुवाल: ९८४१०४१२६७
हेरा स्याजु: ९८४१६७०५६९ लक्ष्मी प्रसाद रजिजत: ९८४९१४७२६
खाता नं. ००५००८०००२७३०२०००००१ सेन्ट्रल फाईनान्स. व्याम्हारिंह

मन्तव्य

पूँजीपति वर्गले दयामायाले सत्ता छोड्दैन

सुनिल प्रजापति,
केन्द्रीय सदस्य-नेमलिका

नेपाल मजदुर किसान पार्टीको ४८ औं स्थापना दिवसको अवसरमा आयोजित यस कार्यक्रममा सहभागी सम्पूर्ण कामरेडहरूमा क्रान्तिकारी अभिवादन !

नेपाल मजदुर किसान पार्टी स्थापनाकालदेखि आजसम्म ४८ वर्षको यस अवधिमा पार्टीलाई यो अवस्थासम्म ल्याइ पुऱ्याउन धेरैको प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष योगदान छ । जस्तोसुकै प्रतिकूल अवस्थामा पनि पार्टीको उद्देश्यप्रति प्रतिबद्ध र अविचलित रही हाम्रा अग्रज कामरेडहरूले निकै कष्टपूर्ण काम गर्नुभयो । दशकौसम्म भूमिगत, प्रवास जीवन र जेलमा बिताउनु भयो । पार्टीलाई कहीं कटैबाट खोत लगाउने ठाउँ दिनु भएन । पंचायतकालदेखि बहुदलीय व्यवस्था हुँदै आजको पूँजीवादी गणतन्त्रसम्म पनि पार्टीलाई सैद्धान्तिक र वैचारिक हिसाबले भन्नु परिपक्व बनाउँदै नेपालको कम्युनिष्ट आन्दोलनमा एक प्रकाश स्तम्भको रूपमा खडा गर्नुभयो । आजको यस महत्त्वपूर्ण दिनमा म उहाँहरूप्रति उच्च सम्मान व्यक्त गर्दछु । 'देश र जनताको इमानदारीपूर्वक सेवा नै राजनीति हो' भन्ने हाम्रा अग्रजहरूले देखाउनुभएको बाटोमा जीवन समर्पित भएर निरन्तर लागि रहनु भएका सम्पूर्ण कार्यकर्ताहरूमा हार्दिक बधाई तथा शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

आजको कार्यक्रममाफत फ्रेडरिक एङ्गल्सको बारे यहाँ केही कुरा राख्ने अनुमति चाहन्छु ।

फ्रेडरिक एङ्गल्स विश्व सर्वहारा वर्गका गुरु, अन्तर्राष्ट्रिय व्यक्तित्व तथा महान् नेता हुनुहुन्छ । मार्क्स र एङ्गल्सले समाज परिवर्तनको लागि गर्नुभएको योगदान अतुलनीय छ ।

राजा र राजतन्त्रबारे आफ्नो दृष्टिकोण स्पष्ट पाउँदा एङ्गल्सले भन्नुभएको छ- 'म केवल त्यही राजाबाट मात्रै राम्रो कुराको आशा गर्दछु जसको दिमाग आफ्ना जनताको मुक्काबाट घाइते भएको होस्, जसको दरबार क्रान्तिका ढुङ्गाहरूले हिकार भन्किरहेको होस् ।'

सन् २८ नोभेम्बर १८२० मा जर्मनीको बर्मेन सहरमा

जन्मनुभएका उहाँ विद्यार्थीकालदेखि नै एक असल र अनुशासित हुनुहुन्थ्यो । त्यतिबेला बेलायतमा औद्योगिक क्रान्ति सुरु भएको थियो । मेसिनको प्रयोगले एकैजना मानिसले सयौं जनाको काम गर्नसक्ने भयो । हजारौं मजदुरहरू बेरोजगारी भए । गरिबी चुलिँदै गयो । थोरै व्यक्तिमा सम्पत्ति केन्द्रित हुँदै गयो । पूँजीपति वर्ग भन्भन् धनी हुँदै गयो । समाजमा धनी र गरिबको दूरी भन्भन् बढ्दै गयो ।

धनी परिवारमा जन्मनुभएका एङ्गल्सको पिताको बेलायतको मेनचेष्टर सहरमा ठूलो कारखाना थियो । उहाँले बेलायतबाटै मजदुरहरूको अवस्थाबारे राम्ररी अध्ययन गर्ने अवसर पाउनुभयो । सन् १८४५ मा उहाँले 'बेलायतमा मजदुर वर्गको अवस्था' पुस्तक प्रकाशित गर्नुभयो । त्यस पुस्तकले मजदुरहरूको अवस्था बुझ्न सहज बनायो ।

त्यतिबेला राजनीतिको केन्द्र पेरिस थियो । का. एङ्गल्स पार्टी सङ्गठन निर्माणमा मार्क्ससँगै सक्रिय हुनुभयो । पेरिसमा 'न्याय सङ्घ' नामक गुप्त सङ्गठन थियो । सन् १८४७ मा त्यसको अधिवेशन भयो । त्यही अधिवेशनबाट 'न्याय सङ्घ' को नाम 'कम्युनिष्ट लिग' राखियो । त्यही अधिवेशनले कम्युनिष्ट पार्टीको व्यवहारिक र सैद्धान्तिक कार्यक्रम तयार गर्ने जिम्मा मार्क्स र एङ्गल्सलाई दिएको थियो । सन् १८४७ डिसेम्बरदेखि १९४८ जनवरीसम्मको छोटो अवधिमा 'कम्युनिष्ट घोषणापत्र' तयार गरी प्रकाशित गर्नुभयो । त्यही घोषणापत्रको आधारमा आज विश्वका आधाभन्दा बढी जनता आ-आफ्ना देशमा समाजवादी व्यवस्था स्थापनाको लागि लडिरहेका छन् । घोषणापत्रको सुरुमा लेखिएको छ - 'आजसम्म अस्तित्वमा रहेका सबै समाजहरूको इतिहास वर्ग सङ्घर्षको इतिहास हो ।' त्यसलाई पछि 'आदिम समाजको विकास पछि' भनी उहाँहरूले सुधार गर्नुभयो ।

कम्युनिष्ट घोषणापत्रले पूँजीपति वर्गले सर्वहारा वर्गलाई गर्ने शोषण, अन्याय-अत्याचारमात्रै देखाएन सर्वहारा वर्गलाई मुक्तिको बाटो देखाइदियो । घोषणापत्रमा लेखिएको छ- 'सर्वहारा वर्गले बल प्रयोगद्वारा पूँजीपति वर्गलाई हटाएर आफ्नो सत्ता कायम गर्नुपर्दछ ।' अर्थात् पूँजीपति वर्गले दयामायाले सत्ता छोड्दैन बरु सशस्त्र सङ्घर्षको माध्यमबाट सर्वहारा वर्गले सत्ता हातमा लिनुपर्छ ।

त्यसअघि पनि धेरै विचारकहरूले समतामूलक समाजको कल्पना नगरेका होइनन् । सेन्ट साइमन (१७६०-१८२५), चार्ल्स फ्युरियो (१७७२-१८३७), रोबर्ट ओवेन (१७७१-१८५८) लगायतले पनि समाजमा धनी गरिब हटाई एउटा सुन्दर संसारको कल्पना गर्नुभएको थियो । तर उहाँहरूले सर्वहारा वर्गले शोषणविरुद्ध कसरी लडेर आफ्नो हातमा शासन सत्ता लिने भन्ने कुरा प्रष्टसँग देखाउन सक्नुभएन । शोषणमुक्त समाजको कल्पनाले मात्रै आमूल परिवर्तन सम्भव थिएन । त्यसैले उहाँहरूलाई काल्पनिक समाजवादीहरू भनियो ।

कम्युनिष्ट घोषणापत्र सार्वजनिक भएका केही समयपछि

“Creation of predecessors — Our art and culture”

नै फ्रान्समा राज्य क्रान्ति सुरुभयो । औद्योगिक विकाससँगै मजदुर वर्गको सङ्ख्या र चेतनामा पनि वृद्धि हुँदैगयो । मजदुर वर्गलाई आन्दोलनको बिगुल फुक्ने काम घोषणापत्रले गर्यो । सुतिरहेका सर्वहारा वर्गलाई उठाउने र अभ्क सङ्गठित भएर लड्न उत्साहित गर्यो । घोषणापत्रमा भनिएको छ- 'पूँजीपति वर्गले आफ्नो चिहान खन्नेहरू आफैँ जन्माउँछन् । उसको पतन र सर्वहारा वर्गको विजय समान रूपले अनिवार्य छ ।'

फ्रान्समा सन् १८७१ मा मजदुर वर्ग पूँजीपति वर्गको विरोधमा सङ्गठित भएर उठे । तिनीहरू हरेकसँग हतियार थियो । पूँजीपति वर्गको विरोधमा सङ्घर्षको लागि तयार भए पनि त्यो त्यति व्यवस्थित भने थिएन । तापनि आन्दोलन अगाडि बढ्दै गएपछि मार्क्स र एङ्गेलसले पूर्ण रूपमा त्यस आन्दोलनलाई अगाडि बढाउन सहयोग गर्नुभयो र पेरिस कम्युन स्थापना भयो । तत्काल सैनिक भर्तीकेन्द्र र स्थायी सेना भङ्ग गरियो । नागरिकहरूद्वारा गठित राष्ट्रिय गार्डलाई देशको एक मात्र सैन्य शक्ति घोषणा गरियो । चर्चहरूलाई राष्ट्रियकरण गरियो, सबै क्षेत्रमा निर्वाचितहरूको व्यवस्था गरियो । सबै कर्मचारीहरूको तलब सामान्य मजदुरसरह बनाइयो । छिटछिटो परिवर्तनहरू भए ।

एउटा विचारमा प्रतिबद्ध राजनैतिक दल नहुनु, अनुभवको कमीले त्यो पेरिस कम्युन धेरै दिन टिकेन । पूँजीपति वर्गले पेरिस कम्युनलाई दबाइदियो । एकजना कम्युनार्ड जीवित रहून्जेल पेरिस कम्युनको झण्डा भुक्न दिएन । 'फ्रान्समा गृहयुद्ध' को भूमिकामा एङ्गेलसले लेख्नुभयो- 'महानुभावहरू हो ! सर्वहारा अधिनायकवाद कस्तो हुन्छ ? पेरिस कम्युनतिर हेर्नुहोस् । यही हो सर्वहारा अधिनायकवाद ।'

पेरिस कम्युन परिपक्व भइसकेको हुँदा मार्क्स र एङ्गेलस तत्काल आन्दोलन अगाडि बढाउनुपर्ने पक्षमा नभएको र त्यसलाई रोक्न निकै प्रयास गर्नुभएको कुरा पछि लेनिनले लेख्नुभयो- 'मार्क्सले फ्रान्सेली सर्वहारा वर्गलाई असामाजिक विद्रोह नगर्न अनुरोध गर्नुभएको थियो । तर सन् १८७१ मा त्यो विद्रोह भए पछि मार्क्सले जनसमुदायको त्यो उत्साहलाई स्वागत गर्नुभयो ।'

पेरिस कम्युन असफल भए पनि क्रान्तिकारी जनताको उत्साहमा कमी आएन । मार्क्स र एङ्गेलसले लेख्नुभयो- 'त्यो कम्युन जसलाई पुरानो सत्ताधारीहरूले सदाका लागि खत्तम पारे भनेर ठानेका थिए । त्यो जीवित छ, आज त्यो त्यति शक्तिशाली छ, जति कहिल्यै भएको थिएन ।'

पेरिस कम्युनको असफलताबाट शिक्षा लिएर सोभियत सङ्घ, चीन, प्रजग कोरिया, क्युवालगायतका देशमा समाजवादी क्रान्ति भयो । त्यो दिगो भयो । सोभियत सङ्घमा संशोधनवादीहरूले पार्टी कब्जा गरेपछि त्यहाँ कम्युनिष्टहरूको अस्थायी हार भएको छ । यद्यपि समाजवादी झण्डा बोकेर त्यहाँका जनता फेरि पनि समाजवाद पुनःस्थापनाको लागि सङ्घर्षरत छन् । तर शान्तिपूर्ण तरिकाबाट समाजवाद स्थापना

हुन्छ भन्ने संशोधनवादी विचार बोकेका पार्टीहरू सत्तामा गए पनि धेरै समय टिक्न नसक्ने विश्व कम्युनिष्ट आन्दोलनको इतिहासमा चिली, इन्डोनेसियालगायतका देशहरूलाई उदाहरणको रूपमा लिन सकिन्छ ।

नेपालमा पनि एमाले, माओवादीजस्ता आफूलाई मूलधारका कम्युनिष्ट पार्टी दाबी गर्ने पार्टीहरू चुनावबाटै समाजवाद स्थापना गर्ने दाबी गरिरहेका छन् । तिनीहरू संशोधनवादीहरू हुन् । संशोधनवादीहरू पूँजीवादकै पक्षपाती हुने गर्छन् । नेपाल मजदुर किसान पार्टीले कम्युनिष्ट पार्टीभित्र देखापरेका संशोधनवाद, वामपन्थी र दक्षिणपन्थी अवसरवादको विरुद्ध सम्भौताहीन सङ्घर्ष गर्दै नेपालको कम्युनिष्ट आन्दोलनमा छुट्टै पहिचान कायम गरेको छ । यसलाई अभ्क अगाडि बढाउने जिम्मेवारी नयाँ पुस्ताको काँधमा आएको छ ।

एङ्गेलसको एउटा महत्त्वपूर्ण कृति 'परिवार, निजी सम्पत्ति र राज्यको उत्पत्ति' भन्ने पुस्तक पनि हो । सन् १८८४ को मार्चमा सुरु गरेर मेको अन्त्यसम्ममा तयार गर्नुभएको उक्त पुस्तकमा समाज विकासको चरणहरूबारे उल्लेख गर्नुभएको छ । उहाँले उक्त पुस्तकमा 'निजी स्वामित्वको प्रादुर्भाव भएपछि त्यस्तो समाजको उत्पत्ति भयो, जसमा पारिवारिक व्यवस्था स्वामित्वका सम्बन्धहरूमा पूर्णतः निर्भर हुन्छ' भनी उल्लेख गर्नुभएको छ ।

पूँजीवादी उत्पादन प्रणालीको पूर्ण रूपमा उन्मूलन नभएसम्म महिलाहरूले वास्तविक स्वतन्त्रता पाउन नसक्ने कुरा उहाँले बताउनु भएको छ । अभ्क उहाँ समाजवादी व्यवस्थामा मात्रै महिलाहरूले पूर्ण स्वतन्त्रता पाउँछन् भन्ने कुरामा यसरी स्पष्ट पार्नुहुन्छ- 'समाजवादी समाजमा मात्रै जहाँ सामाजिक उत्पादनमा महिलाको सहभागिता हुन्छ, सामाजिक जीवनका समस्त क्षेत्रमा महिला र पुरुषबीचमा पूर्ण समानता हुन्छ, नारी घरधन्धाको बोझबाट मुक्त हुन्छन्, नारीको पूर्ण समानता, एक दोस्रोप्रति आदरको भावना र सच्चा प्रेममा आधारित परिवारको नयाँ उत्कृष्ट रूपको प्रादुर्भाव हुन्छ ।'

मार्क्स र एङ्गेलस मिलेर पूँजीको पहिलो, दोस्रो र तेस्रो भाग लेख्नुभयो । तेस्रो खण्ड प्रकाशित हुनुभन्दा पहिले नै मार्क्स बित्नुभयो । तेस्रो खण्ड एङ्गेलसले नै प्रकाशित गर्नुभयो । त्यसबेलासम्ममा उहाँ निकै कमजोर भइसक्नुभएको थियो । यसरी संसारका मजदुर वर्गको मुक्तिको लागि मार्गनिर्देश गर्नुहुने एङ्गेलस ६ अगष्ट १८९५ मा संसारबाट बिदा लिनुभयो । एङ्गेलस बित्नुभयो तर उहाँको कृतिहरूले मार्क्स र एङ्गेलसलाई हजारौँ वर्षसम्म बचाई राख्ने छन् । संसारमा काम गरी खाने वर्गभएसम्म उहाँ बाँचिरहनु हुनेछ ।

(नेमकिपाको ४८ औँ स्थापना दिवसको अवसरमा २०७८ साल माघ १० गते अनलाइनमार्फत आयोजित प्रवचन कार्यक्रममा नेमकिपाका केन्द्रीय सदस्य एवम् भक्तपुर नपाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिद्वारा व्यक्त मन्तव्य)

मधेस प्रदेश : पहिचान कि भारतीय एजेण्डा?

लिखेक

भण्डै चार वर्षपछि २ न. प्रदेशसभाले प्रदेशको नाम 'मधेस प्रदेश' राख्ने निर्णय गर्‍यो । माघ ३ गते बसेको प्रदेश सभाको बैठकले उक्त निर्णय गरेको हो । प्रदेशको नाम र राजधानीको विषयमा मतदान हुँदा कूल १०४ सांसदमध्ये 'मधेस' प्रदेशको पक्षमा ८० मत र राजधानी 'जनकपुर'को पक्षमा ७८ मत परेको थियो । लामो समयदेखि अन्योलमा रहेको प्रदेशको नामाकरण र राजधानी टुङ्ग्याइएको छ । नाम र राजधानी टुङ्गिएपछि प्रदेशसभाले एक दिन बिदा घोषणा गर्‍यो भने ठाउँ-ठाउँमा दीपावली गरी खुशियाली मनाइएको समाचारहरू पनि सार्वजनिक भए ।

'मधेस प्रदेश' राख्नेको निम्ति भारतीय शासक दलका नेताहरू संविधानसभाको पहिलो निर्वाचन अगाडिदेखि नै प्रयासरत थिए । माओवादीमार्फत जातीय र क्षेत्रीयजस्ता साम्प्रदायिक कुराहरू उठाएर नेपाललाई छिन्नभिन्न पार्ने भारतीय योजना थियो । 'एक मधेस एक प्रदेश'को नारा उपेन्द्र यादव नेतृत्वको मधेसी जनअधिकार फोरमले अगाडि सारेको मुद्दा हो । फोरम २०६४ सालको पहिलो संविधानसभाको निर्वाचन हुनुभन्दा २-३ महिना अघिसम्म भारतीय लगानीमा सञ्चालित एउटा गैरसरकारी संस्थाको रूपमा कार्यरत थियो । पछि सोही गैरसरकारी संस्थालाई नै पार्टीको रूपमा रूपान्तरण गरी निर्वाचन आयोगमा दर्ता गरियो । पहिलो संविधानसभा निर्वाचनमा मधेसी जनअधिकार फोरमबाट दर्जनौं सभासदहरू प्रत्यक्ष र समानुपातिकबाट जितेर संविधानसभाको चौथो शक्तिको रूपमा उदय भयो ।

माओवादीहरू जातीय र क्षेत्रीय कुरामा निकै जोड दिन्थे । पहिलोपटक संविधानसभामा माओवादीहरूको बलियो उपस्थिति थियो । त्यसबेला राज्य पुनःसंरचना समितिले १४ प्रदेशको नाम प्रस्ताव गरिएकोमा १० ओटा प्रदेशको नाम जातीय र क्षेत्रीय आधारमा गरिएको थियो । नेका, एमाले र माओवादीभिन्नकै विभिन्न जात जातिका सांसदहरूबाट त्यसको

चर्का विरोधपछि जातीय र क्षेत्रीय राज्यको आवाज विस्तारै कमजोर हुँदै गयो । धेरैओटा जातीय राज्य बनाई नेपालमा सधैं जातीय वा क्षेत्रीय द्वन्द्व सृजना गर्ने र अस्थिरताको बिउ रोपेर समाधानको लागि सधैं भारतको पाउ पर्नुपर्ने स्थिति ल्याउने भारतीय योजना थियो । माओवादी र मधेसी जन अधिकार फोरमले त्यसको नेतृत्व गरेका थिए । तर तिनीहरू त्यसलाई आफ्नै एजेण्डा भएको दाबी गर्थे र जनतामा भ्रम फैलाइरहेका थिए ।

संविधानसभामा मधेसी दलहरूले हिमाल, पहाड र 'मधेस' भनी पूर्वपश्चिम लाम्चो हुनेगरी नेपाललाई ३ प्रदेश बनाउन नक्सा प्रस्तुत गरे । त्यसको अर्थ सम्पूर्ण तराईलाई एउटै मधेस प्रदेश बनाउने भन्ने थियो । तीनतिर भारतले घेरिएको नेपालका दक्षिणी भूभाग एउटै प्रदेश बनाउनु कुनै पनि दृष्टिले उपयुक्त थिएन । एकातिर अन्नको भण्डारको रूपमा रहेको तराई एउटै प्रदेश भएमा अन्य प्रदेशहरूमा जटिलता उत्पन्न हुने निश्चित थियो भने अर्कोतिर प्रदेश राजधानी पुग्न जनतालाई काठमाडौं पुग्नभन्दा धेरै गाह्रो हुने थियो । तराईलाई पहाडबाट अलग प्रदेश बनाउने र कालान्तरमा नेपालबाट तराई टुक्रयाउने भारतीय योजना त्यसबाट बुझ्न सकिन्थ्यो । भारतको स्वतन्त्रतापछि जवाहरलाल नेहरूले हिमाली राज्यहरू नेपाल, भुटान, सिक्किम, बर्मा भारतीय सुरक्षा क्षेत्र घोषणा गरेका थिए । सिक्किमलाई निली सकेको छ, भुटानको रक्षा र परराष्ट्र भारतकै नियन्त्रणमा छ भने पाकिस्तान विभाजनमा भारतको प्रत्यक्ष संलग्नता थियो । यही नेहरू सिद्धान्तअनुसार आजका भारतीय शासकहरू नेपालमा संविधानसभामार्फत आफ्नो पहुँच बलियो बनाउन चाहन्थे ।

संविधानसभाबाट संविधान घोषणा गर्ने दिन नजिकिँदै जाँदा २०६९ वैशाख महिनामा भारतका पूर्व सैन्य जनरल अशोक मेहताले तराईका २२ जिल्लालाई दुई वा तीन प्रदेश बनाउन नेका, एमाले र माओवादी नेताहरूलाई सुझाव दिए । उनी तराईलाई कुनै पनि हालतमा पहाडसित जोड्न नहुने पक्षमा थिए । मेहताको उक्त अभिव्यक्ति नेपालको सार्वभौमिकतामाथि ठाडो हस्तक्षेप भएको भनी चौतर्फी विरोध भयो ।

२०६९ जेठ २ गते शासक दलहरूबीच ११ प्रदेशमा सहमति भएको सार्वजनिक भयो । त्यसमा तराईका भूभाग पहाडसित जोडिने गरी र नामाकरण भौगोलिकतालाई प्राथमिकतामा राखिएको थियो । त्यो भारतीय शासक वर्गको लागि सह्य भएन । जेठ ३ गते वीरगञ्जस्थित महावाणिज्य दूतावासका सल्लाहकार एस.डी. मेहताले पर्साका विभिन्न

पार्टीका जिल्लास्तरीय नेताहरूलाई बोलाई 'मधेसमा आँधीबेहरी ल्याउन' निर्देशन दिए। त्यसपछि वीरगञ्जलगायत विभिन्न ठाउँमा बन्द, हडताल, तोडफोडका घटनाहरू भए। वीरगञ्ज अशान्त भयो। फोरमका अध्यक्ष उपेन्द्र यादवले 'मधेस बन्द गरेर पहाडमा हाहाकार मचाउने' चेतावनी दिए। प्रचण्डले काठमाडौँमा जनजाति नेताहरूलाई बोलाएर 'सडक कब्जा गर्न' निर्देशन दिए। जेठ ६ गतेबाट बन्द, हडताल सुरु भयो। सोही क्रममा नेका, एमाले, माओवादी र मधेसी जनअधिकार फोरमभित्रका जनजाति, दलित र मधेसी गरी ३२१ जना सांसदहरूले जातीय पहिचानको आधारमा राज्य बनाउने मागसहित नेका, एमाले, माओवादी, मधेसी फोरमलगायतका सबै पार्टीहरूलाई ज्ञापनपत्र दिए। ती सबै गतिविधिहरू भारतकै सक्रियतामा भइरहेको बुझ्न गाह्रो थिएन। संविधानसभाका बहुमत सदस्यहरूको हस्ताक्षरसहित जनजाति, दलित, मधेसी सांसदहरू एक भएर अघि बढेपछि त्यसलाई नाघेर अघि बढ्ने आँट नेका, एमालेजस्ता पार्टीहरूमा हुने कुरै भएन। अन्ततः जेठ १४ गते तत्कालीन प्रधानमन्त्री डा. बाबुराम भट्टराईले संविधानसभाको म्याद थप नगरी मौन 'हत्या' गरे। उनी भारतीय निर्देशनमा जननिर्वाचित संविधानसभाको हत्या गर्ने एक अपराधी र देशका कलङ्क हुन् भन्दा फरक पर्दैन। अहिले माओवादी छोडेर नयाँ शक्ति हुँदै मधेसी दलको नेता हुन गएबाट पनि भट्टराईले कसको निर्देशनमा संविधानसभा भङ्ग गरेको भन्ने बुझ्न भन् स्पष्ट भएको छ।

त्यतिबेला नेपाल मजदुर किसान पार्टीका अध्यक्ष का. रोहितले भन्नुभएको थियो- 'देश ध्वस्त हुने संविधान बन्नुभन्दा संविधान नबन्नु नै ठीक छ।' हो, पहिलो संविधानसभाबाट संविधान बनेन तर जातीय राज्य बन्नबाट देश जोगियो। यही त्यसको सकारात्मक पक्ष हो।

यहाँ स्मरणीय छ, २०६३ सालमा तत्कालीन प्रधानमन्त्री गिरिजाप्रसाद कोइराला र प्रचण्डले सर्वदलीय बैठकमा 'मधेस स्वायत्त प्रदेश भारतको चाहना भएको' एस.डी. मुनीले आफूहरूलाई बताएको भनी दुवै नेताले बताएका थिए। तराईमा आन्दोलन चर्किँदै गएपछि २०६३ फागुन १६ गते तत्कालीन सरकार र तराईमा आन्दोलनरत दलहरूबीच सम्झौता भयो। त्यस सम्झौतामा 'मधेस प्रदेश' शब्दहरू उल्लेख गरियो। उक्त सम्झौता नै आजको मधेस प्रदेश बनाउने औपचारिक सुरुआत थियो। भोलिपल्ट फागुन १७ गते नेमकिपा, जनमोर्चा नेपाल र नेकपा (माले) सहितका दलहरूले सिंहदरबारभित्र पत्रकार सम्मेलन गरेर त्यस सम्झौताको सशक्त विरोध गरेका थिए। त्यतिबेला सरकारको

नेतृत्वमा गिरिजाप्रसाद कोइराला थिए।

तराईमा एक मधेस एक प्रदेशको नारासहित आन्दोलन चर्किँदै गइरहेको थियो। संविधानसभा निर्वाचन अनिश्चित हुँदै गएपछि तत्कालीन सरकारले तराईमा आन्दोलनरत दलहरूसित सम्झौता गर्नुपरेको थियो। त्यही सम्झौतालाई आधार बनाई मधेसी दलहरूले तराईका २२ जिल्लालाई मधेस प्रदेश बनाउने निकै प्रयास गरेका थिए। तर तिनीहरू सफल भएनन्।

पहिलो संविधानसभामा जातीय र क्षेत्रीय विषयका साथै प्रदेशहरूलाई आत्मनिर्णयको अधिकार र अग्रधिकारको विषय सशक्त रूपमा उठेको थियो। आत्मनिर्णयले नेपाल खण्डित हुने र जातीय राज्यले नेपालमा अनन्तकालसम्म जातीय द्वन्द्वहरू भइरहने र अन्ततः नेपालको अस्तित्वमाथि नै सडकट आइपर्ने निश्चित थियो। नेपाली जनताले यथार्थ बुझ्न थालेपछि दोस्रो संविधानसभामा ती विषय ओभरलमा परे। जातीय मुद्दा उठाउने माओवादीहरू तुलनात्मक रूपमा कमजोर भए। सबै प्रदेशको नामाकरण जातीय आधारमा राख्ने माओवादीको प्रयास असफल भयो।

हाल ७ प्रदेशमध्ये २ नं. प्रदेश नै कथित 'पहिचान' को आधारमा प्रदेशको नामाकरण भएको पहिलो प्रदेश हो। 'मधेस प्रदेश' नामाकरण भएपछि जनता समाजवादी पार्टीका अध्यक्ष उपेन्द्र यादवले 'मधेस आन्दोलनको सम्मान भएको' प्रतिक्रिया दिए। पत्रकार चन्द्रकिशोर लेख्छन्- 'मधेस आन्दोलन नेपाली समाजमा मधेसीहरूको समान अस्तित्वको लागि गरिएको सङ्घर्ष थियो र मधेस प्रदेश त्यही सङ्घर्षको एक विस्तारित रूप हो।' प्रदेशको नाम जे राखे पनि जनताको लागि शिक्षा, स्वास्थ्य उपचार र रोजगारीको आवश्यकता हो। आधारभूत ती विषयहरू सहज उपलब्ध गराउन सकेमा नै तराइका जनता र आन्दोलनमा ज्यान दिनेहरूको सम्मान हुनेछ।

१५ वर्षको निरन्तरको प्रयासपछि भारतीय चाहनाअनुसार २ नं. प्रदेशलाई मधेस प्रदेश नामाकरण गर्न सफल भयो। यदि पहिचानकै नाम दिने भए मिथिला, भोजपुरा वा अवध किन दिन चाहैनन्? अब 'मधेस प्रदेश' भित्रका मिथिला, अवध र भोजपुराको स्थिति के हुने हो त्यसबारे चिन्तन गर्नु आवश्यक छ। ती तराईका वास्तविक पहिचान हुन्। जात जाती हाम्रा सम्पत्ति हुन्। त्यसको संरक्षण गर्नु राज्यको कर्तव्य हो। मधेस प्रदेशमा बसोबास गर्ने मधेसीबाहेकका अन्य जनजाति, दलितलगायत विभिन्न जातजातिका जनताको पनि उत्तिकै सम्मान हुने अपेक्षा सबैले गरेका छन्।

१०६ आँ जन्मदिवसको अवसरमा

जुँगा

(व्यङ्ग्य निबन्ध)

हृदयचन्द्रसिंह प्रधान

मानिसहरू नपत्याउलान् भन्ने डरले मात्र, साँच्ची भनूँ भने बामे सरिरहेको बेलादेखि नै मलाई जुँगाको भारी सोख थियो। त्यसबेला मेरो पिताज्यूको ओठमाथि खूब कालोमुठे जुँगा देखेर मलाई लोभ भएको थियो। अर्को कुरा ईर्ष्याको कारण पनि मैले जुँगालाई चाहेको थिएँ। मेरो पिताज्यू मलाई ज्यादै प्रेम गर्नुहुन्थ्यो। उस बेला उहाँको काखमा म एकलै थिएँ, त्यसैले पनि उहाँको हृदयमा भएभरको रस म एकलैमा मात्र पोखिन्थ्यो। फुर्सद पायो कि उहाँ मेरा दुवै गालामा म्वाइँमात्र खाइरहनुहुन्थ्यो, यो पनि मनभरी-भरी। उहाँको म्वाइँ मलाई मीठो त खूब लाग्थ्यो, तर उहाँको मुठे जुँगाले साथसाथै घोच्ने पनि भएको हुनाले उहाँको म्वाइँदेखि म अलि तर्सन्थेँ पनि।

मेरा पिताज्यूका जुँगाबाट बराबर घोचाइ खाइरहन परेकाले मेरा पिताज्यूलाई पनि बराबर म्वाइँ खाएर जुँगाले घोच्याउनलाई म जुँगाको कामना गरेर ईर्ष्या गरिरहन्थेँ।

मानिसहरू पनि गजबका जीव छन्, सितिमिति जेकुरा पनि नपत्याउने। अरूअरूका कुरा नपत्याए पनि खाँचैसिति भनूँला, तर मेरो यो कुरा नपत्याउने मानिसहरूदेखि त रिस पनि उठ्छ। मेरो रिसले कसैलाई पनि केही ननाप्ने भएको हुनाले कहिलेकाहीँ मलाई बहुला हुन मन लागेर आउँछ। मेरो सुर छ, बहुला हुन पाए म बहुलाही हुरी उठेको बेला मेरो यो कुरा नपत्याउने मानिसहरूलाई हुत्याएर पठाइदिऊँ।

मेरो कुराको विरोधमा मानिसहरूको वकालत छ कि पहिले बामे सरिरहेको बेला सोचन र सम्भनै सकिँदैन, अर्को कुरा सोचन सम्भन त्यसबेला सके पनि अहिले भन्न सकिँदैन। भर्सेला परोस् यस्तो वकालत। मेरो जोरदार जिद्दी छ, स्मरणशक्ति खूब तीखो हुनुपर्छ, यो कुरामा केही पनि असम्भवता छैन। मैले एकचोटि सुनेको थिएँ, सुनेको मात्र होइन, विश्वस्त सूत्रबाट थाहा पाएको कुरा। श्री नायब बडागुरुज्यू हेमराज

पण्डितज्यू, उपनाम श्री महिला गुरुज्यूलाई आफ्नो पास्नीमा निमन्त्रितहरूले भात ख्वाएको कुरा राम्रै थाहा थियो रे। नेपालका प्रसिद्ध कवि र नाटककार श्री मे. क. बालकृष्णशमशेर जङ्गबहादुर राणालाई पनि, त्यस अवस्थामा, जब कि बोल्नै सकिन्नथ्यो, आफ्नी धाईले आफ्नो शरीरमा दुखाईदिएको कुरा राम्रै याद रहेछ। यो कुरा श्री बालकृष्ण कविजीकै मुखबाट सुनेको थिएँ।

आ' विनासित्तिकै टन्टा। कोही पत्याए पत्याऊन्, नपत्याए नपत्याऊन्, खास कुरा हो बामे सर्न लागेदेखि नै म आफ्नो ओठमाथि जुँगा भएको चाहन्थेँ। ८, ९ वर्ष भएदेखि त म जुँगालाई भन्नु चाहने भएँ। त्यसबेला मैले जुँगालाई खूब चाहेको कारण पनि यो हो कि जति बढ्ता ओठमाथि मुठे जुँगा हुन्छ, उति बढ्ता उसकी स्वास्नी ऊदेखि डराउँछे र दासी हुन्छे रे। धेरै जनाका मुखबाट मैले यो कुरा सुनेको थिएँ। अर्को कुरा जुँगाबाट यो पनि फाइदा हुन्छ रे जुँगे देखेर जो पनि डराउँछन्।

स्वास्नीलाई दासी गराएर डराउने गराइराज र जसलाई पनि आफूदेखि डराउने गराउन मलाई केटाकेटीदेखि नै खूब सोख थियो। त्यस बेला मेरो यो पनि विचार थियो कि

“Creation of predecessors — Our art and culture”

संसारमा मोज मार्नलाई भयङ्करै हुनुपर्छ, भयङ्करताको आफूमा हतियार भएपछि पलेंटी मारीमारीकन राम्रो र मीठाको भोगी हुन पाइन्छ। केटाकेटीदेखि नै मेरो जोरदार भावना थियो, सिन्को पनि नउठाईकन अरूलाई पहाड बोकाएर सुख लिने, त्यो पहाड बोक्ने चाहे स्वास्नी नै होस् चाहे अरू। यो मेरो इच्छालाई टोसाउने हातहतियारमा जुंगालाई मैले एउटा ठूलो प्राकृतिक हतियार सम्भेको थिएँ। स्वास्नीमानिसको जुंगा नभईकन लोग्नेमानिसको मात्र जुंगा हुनाको कारण पनि मैले यही सम्भेको थिएँ कि स्वास्नीमानिसमाथि निरङ्कुश शासन गर्ने, स्वास्नीमानिसबाट जे पनि सेवा लिने लोग्नेमानिसको सरासर हक छ। यही अधिकारको एकमात्र प्रमाण हो जुंगा। त्यसैले पनि मलाई चाँडै नै १६/१७ वर्षको उमेरमा पुग्ने रहर खूब भइरहेको थियो। मेरो ओठमाथि जुंगाको रेखा आएपछि साहै मान पाउँला भन्ने मेरो ठूलो कल्पना थियो।

आफ्नो ओठमाथि जुंगाको रेखा पाउनलाई म दिनदिनै ऐना हेर्थेँ। औताउँदा-औताउँदा १८ वर्षको अवस्थामा बल्ल जुंगाको रेखा देखा पर्न थाल्यो। जुंगाको रेखा निस्केदेखि कति दिनसम्म त म रङ्ग न ढङ्गसँग त्यसै त्यसै बुलुक्क उफेरिँदुर्थेँ। चाँडै नै मुठे जुंगा तुल्याउनलाई म नाना रङ्गका तेल र औषधी लगाएर हिँड्थेँ। जोसँग पनि त्यसको चर्चा गरी उपाय खोज्नमा नै मेरो दिन बिन्दथ्यो।

मेरो कोसिस पुगेअनुसार मेरो ओठमाथि जुंगा पनि बक्लिँदै आयो। अनि मेरो फुर्ती पनि दिनदिनै खँदिलो हुँदै आयो। दिनदिनै भड्किलो हुँदै आइरहेको मेरो धाक-रवाफले पनि जहाँतहीं पस्न र घुस्न सुर गर्न थाल्यो। मेरो जुंगा मुठिँदै आएदेखि मेरो बडप्पन पनि उत्ताउलो हुँदै आयो। मेरो देब्रे हात सधैं जुंगामा ताउ दिन पुगिरहन्थ्यो। जुंगाले देब्रे हातको ताउ पायो कि संसारलाई त्यसै डढाइहाल्लाजस्तो ममा आँच आउँथ्यो। त्यस बेला म आफूलाई सबभन्दा ठूलो सम्भन्थेँ।

मेरो जुंगा देखेर धेरैजसो मानिस म देखि डराउँथे पनि। मेरो मातहतका मानिसहरू त मैले जुंगामा ताउ दिई आँखा तरेर हेरेपछि थुर-थुर काँथे। जुंगामा ताउ दिइरहँदा र जुंगा मुसारिरहँदा अनुहारमा बडप्पनको र रिसाएकोजस्तो भाव आउँदो रहेछ कि कुन्ति। म भने सधैं जुंगामा ताउ दिइरहन्थेँ, उठ्दा, बस्दा, पल्टेँदा सधैं जुंगा मुसारिरहन्थेँ। मेरी स्वास्नी, भाइबहिनीहरू अनि मेरा भरपर्ने मानिसहरू सधैं डराइरहने कारण पनि त्यही हो कि स्याबासी पाउने राम्रै कुरा पनि उनीहरू मसँग गर्न डराउँथे।

जुंगाको कारण मदेखि डराएको साथसाथै जुंगैको कारण मलाई देख्यो कि मलाई छलीछलीकन मानिसहरू प्रायः हाँस्थे पनि। एक दिन एउटा कुरामा म साहै खुसी भइरहेको

मौका छोपी डराइ-डराईकन मेरी स्वास्नी ले भनी - तपाईंलाई जुंगा साहै सुहाउँदैन। कति लामो जुंगा बढाइराख्नु भएको ? खौरिदिनुभए पनि त हुन्छ। आजकल चलन पनि भइसकेके छ। हर्षमा डुबिरहेको बेला भएको हुनाले उसको कुरा सुनेर म एकचोटि मुसुक्क हाँसे। म मुसुक्क हाँसिदिएकोले उसलाई गजब पनि लाग्यो होला। उसले सम्भेकी थिई होली, जुंगामा ताउ दिएर म रिसाउँला, किनभने उसको अनुहारमा डरको भाव स्पष्ट देखिएको थियो अनि मैले हाँस्दै भन्येँ-‘मर्दले पनि जुंगा खौरन्छ ? यो त मर्दको सौभाग्य हो। तिमिले जुंगाको सोख भएर पनि पाइन्छ ? मर्दले जुंगा नराख्नु त नामर्दपन हो।’

वास्तवमा स्वास्नीलाई जुंगा मर्दानापनको चिह्न हो भन्ने जवाफ दिएर उसको मुख टाल्न सकेर पनि उसको त्यो कुरा सुनेदेखि आफ्नो जुंगा देखेर मलाई केही खट्का नै हाल्यो। मैले बराबर ऐना हेर्न थालेँ। साँच्चि नै मलाई जुंगा साहै नसुहाउने रहेछ। मेरो पुद्को र डल्ले शरीरमा त्यो लामो मुठे जुंगाले साहै नै अस्वाभाविकताको प्रदर्शन गरिरहेको थियो। आफूभन्दा पनि जुंगा लामो भन्ने मलाई डर भएर आयो। अर्को कुरा, मेरो जुंगा पञ्चरङ्गी थिए। कुनै सिङ्गै कालो, कुनै आधा कालो, कुनै आधा खैरो, कुनै सिङ्गै खैरो, कुनै कस्तो, कुनै कस्तो भएर टाटेपाटे थिए। मैले विचार गरें, यस्तै जुंगा पालि नै रहे दुनियाँको अगाडि म एउटा बहुला भएर केटाकेटीहरूको निम्ति प्रदर्शनी हुन आउँला।

बस्, त्यस बेलादेखि मलाई जुंगा मन परेन। तर एउटा कुराले फेरि फसादै पाऱ्यो, बाबुआमाको अतन्त्य भक्त थिएँ र छु, यसैले ‘बाबु-आमा हुनेले जुंगा खौरन हुन्न’ भन्ने कुरामा मलाई पनि श्रद्धा छ। अब सोख र श्रद्धाको द्वन्द्वले मलाई दिन दिनै आपत खेलाउन थाल्यो। जुंगा मलाई यति मन नलागेर आयो कि तुरुन्तै उखेलेर पठाउन मन लाग्यो। जुंगाको बारेमा मैले खूब विचार-विमर्श गरें। शास्त्रीय अध्ययन गरें, वैज्ञानिक र मनोवैज्ञानिक विचार गरें। तर जुंगामा मैले त्यतिको महत्त्व देखिन। जुंगा आमा-बाबुप्रतिको भक्तिको निशाना हो भन्ने कुरामा पनि मैले अन्धविश्वास देख्न थालेँ।

एक दिन ठूलो भक्ति र शिष्टतासाथ विनीत भएर आमा-बाबुछेउ मैले बिन्ती गरें - ‘मेरो जुंगा साहै नसुहाउँदोसँग बढेर लामो भइसकेको छ, फेरि नाना रङ्गको भएर टाटेपाटे पनि छ, आजकाल सबै जुंगा खौरन्छन् पनि, म पनि खौरन सक्छु ?’ वात्सल्य भावमा मेरो पिताज्यूले भन्नुभयो- ‘म तिम्रो मुख होइन, हृदय चाहन्छु। तिम्रो हृदयमा भक्ति छ भने तिम्रो मुखको बाजा चाहिँदैन। लामो-लामो जुंगा पालि पितृभक्तिको विज्ञापन गरेर भित्र भित्रै लात हान्ने छोरा-छोरा होइन, यसकारण म तिम्रो जुंगामा लट्केर होइन, तिम्रो हृदयमा बस्न चाहन्छु।’

पिताज्यको भनाइमा मैले ठूलो सत्यता देखें । मैले ठानेको थिइनें, उहाँजस्ता पुराना युगका मानिसले पनि यस्तो आधुनिक भावको विचार गर्नुहोला । पेटको कीरा मारिदिनुहोला भन्ने मलाई डर भएको थियो । अरू के चाहियो ? लालमोहर मैले पाइहालें । हर्षले उफ्रेर मैले तुरुन्तै जुँगालाई सफाचट गरिहालें ।

जुँगालाई उडाइसकेपछि आफूलाई मैले अकै देखें । अनुहारमा पनि अकै भाव परिणत भएको देखें । मानो भूतबाट छौता भएको जस्तो आफूलाई ठानें मैले- त्यसरी मेरो मुख शान्त र सुन्दर देखियो । अनि मैले खूब ऐना हेर्न थालें । दिनदिनै ऐना हेर्ने बानी बढ्दै गयो । मलाई बडो गजब लाग्यो, जुँगा नराखेदेखि दिनदिनै जसो बढ्ता मात्रामा मेरो अनुहारमा शान्त भाव र विचारको रेखा अङ्कित हुन लागेको देखें अनि मेरो हृदय पनि नम्रता र शान्तिर विशेष भुक्दै जान लागेको देखें । मेरो जुँगा नभएको अनुहार देखेर अघि मरेखि डराउने र थुरथुर काम्ने मेरो तालुकका मानिसहरू पनि सोभो कुरा गर्ने र सल्लाह दिन नडराउने भएर आए । जुँगालाई खौरेर मैले गजबको शान्तिमय परिवर्तन पाएँ । आफ्नो प्रकृति र प्रवृत्ति शान्तिमय वातावरणमा भुक्न लागेकोले जग र जीवन मलाई भन्-भन् सुन्दर लाग्दै आयो ।

मैले दिनदिनै जुँगा खौरन थालें । शौच-स्नानलाई जस्तै मैले जुँगा खौरनु पनि सफाइसम्बन्धी दिनचर्यामध्ये एउटा मुख्य ठान्न लागें । उठ्नासाथै पहिलो कर्तव्य जुँगा खौरनु नै ठानें । उठ्नासाथै खौरने गरेर मेरो प्रवृत्ति शान्तिर भुकेको कारण मैले यो पनि पत्ता लागे कि उठ्नासाथै मैले पहिले आफ्नै अनुहार दर्शन गर्ने अवसर पाएँ । त्यसबाट यो फाइदा भयो कि मैले आफ्नो अनुहारमा प्रसन्नता, शिष्टता, शान्तिमयता र नम्रताको भाव देख्न थालें, कहिलेकाहीं यिनैको विपरीत भाव देखा परेपछि समाउन र पछुताउन परेर पनि मैले शील र सौन्दर्यको जगत्मा जान पाइरहेँ । जुँगालाई पालिराख्ने गर्दाखेरि ऐना हेर्ने अवसर कम भएकाले पनि शील र सौन्दर्यको जगतबाट टाढा भइरहेको हुँला । वास्तवका जुँगा खौरने गरेकोले ऐना हेर्ने अवसर पनि मैले ज्यादा पाएकाले मलाई बडो हर्ष लागिरहेछ, मैले पत्ता लगाएँ कि ऐना हेर्ने गर्नाले हाम्रो हृदय भित्रका 'कु' र 'सु' भाव अनुहारमा प्रतिविम्बित हुने हुनाले 'कु' भावदेखि समाएर 'सु' भावको भुक्तानमा हाम्रो चेष्टा जाँदो रहेछ ।

'जुँगामा ताउ लाउँदा फुर्ती आउँछ, विचार बढ्दछ' भन्ने कुरा पनि यथार्थमा सत्य नै भन्न सकिँदैन । तमाखु खानेहरू पनि तमाखुको महिमा त्यस्तै गाउँछन् । वास्तवमा त्यो एउटा बानीसिवाय केही पनि होइन । आँखा चिम्लेँदा मलाई फुर्ती आउँछ, विचार बढ्दछ । मेरो यो आफ्नो बानीलाई लिएर कोही आँखा चिम्लेर हिँडिदियो भने उसले लोढ्ने मात्र काम गर्नु हो ।

कोहीकोही भन्दछन्, जुँगा खौरनु स्वास्नीमानिस बन्नु

हो, नामदं बन्नु हो, जोइटिङ्ग्रे बन्नु हो । मलाई बडो गजब लाग्यो, स्वास्नीमानिसलाई किन त्यस्तो हेय सम्भोका होलान्, शील र सौन्दर्य स्वास्नीमानिसका मैले प्रशस्त देखिरहेको छु । उनीहरूको स्वभावमा जति शिष्टता, भद्रता, विनय, सुशीलता र अहिंसात्मकता छ, उनीहरूको व्यवहारमा जति शान्तिमय वातावरण छ तथा सरलता छ, त्यति गुण लोग्नेमानिसहरूका स्वभाव र व्यवहारमा छैन । हामी वास्तवमा सुख चाहन्छौं, शान्ति चाहन्छौं, आनन्द चाहन्छौं । यसैको वातावरण हो, वास्तवमा मानवता पनि । हाम्रो व्यवहार हाम्रो वातावरण शान्तिमय भए हामीलाई तरबार बन्दुक तोप बमहरू नभए पनि हुन्छ । हामी शान्तिस्थापनाको निमित्त तरबारलाई लिएर अशान्तिलाई आहवान गरिरहन्छौं । तर हामी यसलाई भूल भन्न चाहन्थौं । हाम्रो शीलमा सौन्दर्य भए, हाम्रो बोलीमा मिठास भए, हाम्रो व्यवहारमा विनय भए पाइला-पाइलामा हामीले स्वर्ग कुल्चन पाउँछौं, जीवनका क्षणक्षणमा हामीले सम्बन्धी र परिचित मानिसहरूका हृदय-स्रोतले आनन्दित हुन पाउँछौं । यी गुणहरू हामीमा भन्दा विशेषमात्रामा स्वास्नीमानिसहरूमा छन् । यदि हामी सम्प्रदायी नभईकन गुणग्राही छौं भने गुणको निमित्त हामीले स्वास्नीमानिसका मात्र के पशुपंक्षीहरूको 'पन' को पनि अनुकरण गर्नुपर्छ ।

वास्तवका जुँगा, धाक र फुर्ती बढाउने नै साधन रहेछ । स्वास्नीमानिसमा जुँगा नभएकोले नै अर्कालाई दबाउने र होच्याउने धाक र फुर्ती पनि नभएको होला । पशुपंक्षीमा पनि प्रायः जुँगे भएको जात मापाका र भयङ्कर नै हुँदा रहेछन् । लोग्नेमानिसहरू पनि जुँगा नउम्र्नुजेल उनको स्वभाव शान्त र सुन्दर छ । जसै ओठमाथि जुँगाको रेखा निस्कन थाल्छ, उच्चृङ्खलताको पनि उसमा विस्तारै उदय हुन थाल्छ । किंवदन्ती छ- आइमाई पनि जुँगा भएका हुन्छन् रे । ती आइमाई कर्कशा पनि हुन्छन् रे । देवताहरूमा नि जुँगा नभएका शान्त प्रकृतिका छन्, जुँगा हुने रिसाहा र भयङ्कर, विष्णु, नारायण, राम, कृष्ण, बुद्ध आदि जुँगा नभएकोले होला शान्त प्रकृतिका छन्, सृष्टिको संरक्षण र सौन्दर्य उनीहरू खूब चाहन्छन् । जुँगे भएकाले होला महादेवजी रिसाहा छन्, संहार उनको स्वभाव छ ।

साँच्ची भन्ने भने जुँगा नभएको अनुहार, सुन्दर, सुकुमार, सुशील र नम्र देखिन्छ । सङ्घर्षको विरक्तिले पनि मानिसहरू शान्तिको छहारी खोज्न थाल्छन् । युगानयुगको संस्कार भएर सङ्घर्षको छूत रोगले मानिसहरूलाई पिछा गरिरहेको छ तापनि मानिसहरू संरक्षणको उपाय सुझाउन जान्ने भइरहेका छन् । स्वास्नीमानिसमा सङ्घर्षप्रवृत्ति कम भएर शील-वृत्ति बढेको उदाहरण लिएर नै आजकल लोग्नेमानिसहरूले जुँगा-दाही खौरेर स्वास्नीमानिसको अनुकरण गर्न खोजेका होलान् । हामी युरोपियनजस्ता संहारकारी वैज्ञानिक भई मनोवृत्ति बिग्रन

नपाइरहेको हुनाले हामीले जुँगा खौरेर स्वास्नीमानिसपनको अनुकरण गरे अनुसार हामीले उनीहरूको जस्तो राम्रो शील चाँडै पाउँला पनि । मेरो विचारमा लोग्नेमानिसहरूले जुँगा खौरने चलन गरेको मानवताको परिमापमा पुग्नलाई सभ्यताले मौन आदेश दिएकोहोला ।

मर्दानाको अर्थ अवश्य यो होइन, कसैलाई दबाउन र गिराउनलाई धाक-फूर्ती गर्नु । यदि मर्दानाको अर्थ यही हो भने मलाई त यस्तो मर्दानापनदेखि घृणा छ । जुँगा यही अर्थको प्रेरक छ भने म सम्भन्धु लोग्नेमानिस हुनु अभिशाप हो । यदि पुरुषत्वका अर्थ आत्माभिमान, स्वाभिमान, गौरव इत्यादि हुनु भने स्त्रीत्व पुरुषत्वभन्दा कति कम मूल्यको छैन । यथार्थमा स्त्रीत्वको अर्थ पनि त्यही हो ।

जुँगा खौरपछि जोइटिङ्ग्रे हुने भए सहर्ष स्वागत गरेर जोइटिङ्ग्रे हुनु धेरै बेस छ, किनभने स्वास्नीलाई कुकुर सम्भेर दिनदिनै लात दिइरहनुभन्दा सुखमय जीवनको नीतिसमान भावको अर्थ राख्ने जोइटिङ्ग्रे हुनु धेरै बेस छ । व्यवहारमा प्रायः जोइले पोइटिङ्ग्रे हुनाको आदर्श राख्न खोजेपछि पोइले पनि जोइटिङ्ग्रेको आदर्श राख्न खोज्नु शिष्टता नै हो ।

मैले एउटा दन्त्यकथा सुनको थिएँ, कहाँसम्म सत्य हो, म भन्न सक्तिनँ । उहिले-उहिले चोरी, उकैती, बदमासी इत्यादि कुभावना हुने लोग्ने मानिसहरूको जुँगा हुँदैन रे, त्यसैले लोग्नेमानिसहरूले जुँगालाई गौरव मानेर आएका हुन् रे ।

वास्तवमा मलाई जुँगा भद्दा लागेकाले पनि मन पढैन । सास लिनपुनै मुखैनिर भएको र धूलोकसिङ्गर इत्यादि भद्दा लागिरहने भएकोले पनि मलाई घिन लाग्छ ।

कसै-कसैको भनाइ छ जुँगा नाकको पाले हो । त्यसैले नाकमा धूलो जान दिँदैन । यस्तो कुरा गर्नु त हामीले ईश्वरलाई अन्यायी वा पक्षपाती सम्भेर पाप गर्नु हो, किनभने स्वास्नी मानिसहरूको त कहिल्यै पनि जुँगा हुँदैन, के उसको नाकलाई मात्र पाले चाहिँदैन ? के उसले मात्र नाकबाट धूलो जान बचाएर स्वस्थ हुन र बाँच्न पढैन ? लोग्नेमानिसको पनि त जन्मैदेखि जुँगा हुने होइन । नाकको पाले हुनलायकको जुँगा हुनलाई घटी नै १५ वर्ष पुगनुपर्छ, त्यतिन्जेल नाकबाट धूलो गएर लोग्नेमानिस पनि सधैं बिरामी भइरहनुपर्ने हो । मेरो विचारमा त जुँगा अरू केही पनि होइन हाम्रो बुद्ध्याईको चिह्न मात्र हो । जति बढ्ता उमेर हाम्रो बढ्दो अर्थात् पुरानो हुन्छ, उति नै हाम्रो जुँगा पनि लामो भएर मुट्टा पर्छ । मुठे जुँगा देखिनाले बुद्ध्याईलाई देखेर हामीले मृत्यु नजिक आइरहेको देख्छौँ । यसैले म त बूढापाको चिह्न जुँगालाई सफाचट गरेर जवानीलाई आहवान गरेर दीर्घायु गराउने योग र साधन सम्भन्धु ।

(साभार : 'जुँगा' निबन्धसङ्ग्रह, साहित्य सङ्ग्रहालय इन्टरनेट)

केटाकेटीको लागि

धोबीको गधा

सौम्या व्यास

कुनै गाउँका एक धोबीसँग एउटा गधा थियो । उनले हरेक दिन बिहान मानिसहरूको घर घरमा मैलो लुगा ल्याउन र धोएको लुगा पुन्याउन गधालाई लिएर जान्थ्यो । धोबीले यही काम गरेर गुजारा चलाई राखेको थियो ।

धेरै वर्षदेखि धोबीसँगै काम गरिरहेको गधा अब बूढो हुन थाल्यो । पहिले भन्दा कमजोर हुँदै गयो र कपडाको ठूलो भारी बोक्न नसक्ने भयो ।

एक दिन, धोबी आफ्नो गधालाई मैलो लुगाको भारी बोकाएर धुन घाटतिर जाँदै थियो । चर्को घाम र गर्मीले दुवैलाई गाह्रो भैरहेको थियो । गर्मीका साथै कपडाको भारीले गधालाई हिँड्नै गाह्रो भैरहेको थियो । यस्तैमा गधाको खुट्टा लडेरवडायो र एउटा गहिरो खाडलमा खस्यो ।

आफ्नो गधा कपडासहित खाडलमा खस्दा धोबी चिन्तित भयो । धोबीले गधालाई खाडलबाट माथि ल्याउन कोसिस गर्‍यो, बूढो र कमजोर गधाले पनि आफ्नो भए भरको बल लगायो । तर सफल हुन सकेन ।

धोबीलाई मदत गर्न केही गाउँलेहरू त्यहाँ पुगे । तर कोसिस सफल भएन ।

तब कुनै गाउँलेले धोबीलाई भन्यो- गधा बूढो पनि भैसक्यो, त्यसैले गधालाई खाल्डोमै माटोले पुरी दिऊँ । पहिले त धोबी मानेको थिएन तर सबैले भनेपछि मन मारेर स्वीकृति दिए ।

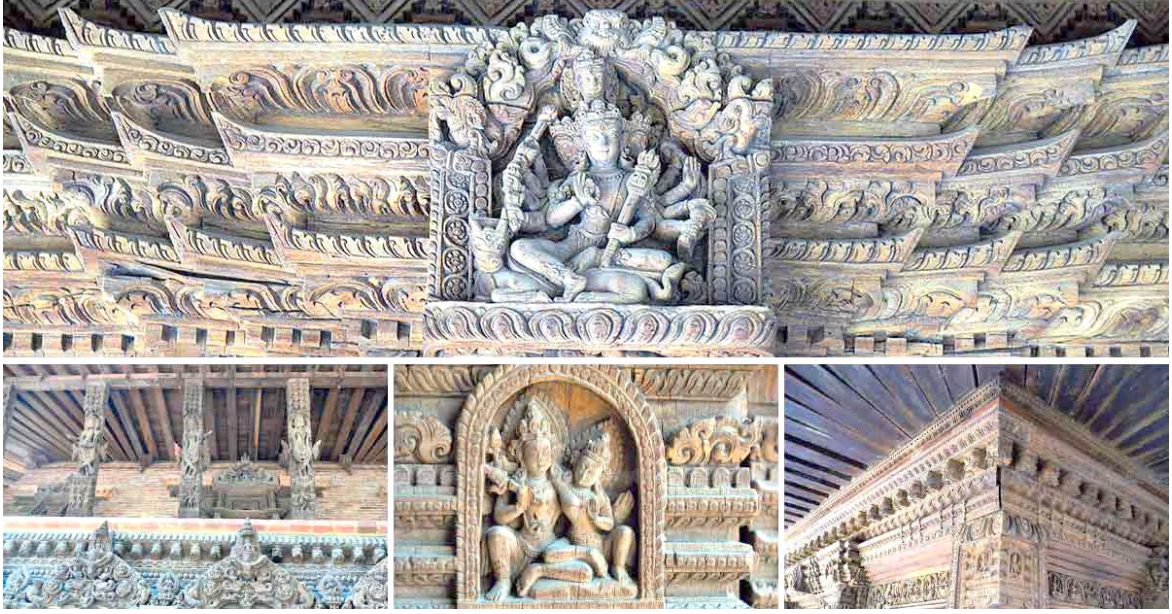
गाउँलेहरूले कोदालोले माटो खन्दै खाल्डोमा फाल्न थालेपछि गधाले मानिसहरूले के गर्न खोजेको भन्ने कुरा बुझ्यो । गधा निक्कै दुःखी भयो र आँसु झार्न थाल्यो । गधा केही बेर चिच्यायो मानौँ गुहार माग्दै थियो । तर पछि चुप लाग्यो र बच्चे जुक्ति निकाल्यो ।

धोबीले गधाको अनौठो गतिविधि देखे । गाउँलेहरूले जति पटक माटो ऊ माथि फाल्थ्यो त्यति नै पटक शरीरलाई हल्लाएर माटो फाँट्यो । गधाले खाल्डोमा भरिएको माटोमा टेक्दै जान्थ्यो । खाल्डोमा माटो जति पुरिँदै गयो, गधा त्यति नै माथि आयो । केही बेर पछि गधा खाल्डोबाट बाहिर निस्कियो । आफ्नो गधाको बुद्धि देखेर धोबीको आँखामा खुशीको आँसु छल्कियो र गधालाई अड्गालो मारेर हर्ष व्यक्त गर्‍यो ।

शिक्षा-जस्तोसुकै साह्रो-गाह्रोमा पनि धैर्य पूर्वक आफ्नो बुद्धि र विवेक प्रयोग गरे कठिनाइबाट पार हुन सकिन्छ ।

कान्तिपुरी नगरी काष्ठकलाको अलकापुरी

snfids sfi7snf

तेजेश्वरबहालु ङांगः

सम्पदा

वैज्ञानिक प्रविधि, उपकरण र कलकारखानाका होडमा हाम्रा पौराणिक हस्तकलालाई यथावत् जगेर्ना गरिराख्न कठिन साध्य बनेको यथार्थ हो ।

नेपाली काष्ठकारिगरी काठमाडौं उपत्यकाका तीनवटै सहरको गौरव मानिन्छन् । यी काष्ठकारिगरी खासगरि नेपाल र नेपालीका लागि गौरवशाली गरिमाका संवाहक पनि बनेका छन् । यस गरिमाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि लिच्छविकालीन सभ्यतासित जोडिएको पाइन्छ । यसको प्रत्यक्ष प्रामाणिक इतिहास विश्वविख्यात चाँगुनारायणको मन्दिर हो । जुन भक्तपुर जिल्लाको उत्तरपश्चिममा छ । यो मन्दिरमा जडित काष्ठकारीपूर्ण झ्यालढोका, टुँडाल र अनेक प्रकारका चित्रकारी आँखीझ्याल खासगरि बाह्य पर्यटकका आँखामा गढ्ने गरेका छन् ।

नेपाली काष्ठकारिगरी सहरकै गौरवशाली गरिमाका संवाहक बनेको छ । यो गरिमाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि लिच्छविकालीन सभ्यतासित जोडिएको छ । यसको प्रत्यक्ष प्रामाणिक इतिहास भक्तपुर जिल्लाको उत्तरपश्चिममा रहेको विश्वविख्यात चाँगुनारायणको मन्दिर रहेको छ । यो मन्दिरमा जडित काष्ठकारीपूर्ण झ्यालढोका, टुँडाल, अनेक प्रकारको चित्रकारी आँखीझ्याल रहेका छन् । संस्कृत वाङ्मयमा चाँगुनारायणलाई चम्पक नारायण भनिन्छ । तत्कालीन अवस्थामा चाँगुनारायण स्थानमा चाँपको घना जङ्गल थियो । चम्पक वर्तमान नेपाली वाङ्मयमा चाँप नै हो । चाँप शब्द लिच्छवि भाषाबाटै हाम्रो वाङ्मय नेपालीमा प्रवेश भएको थियो ।

भनिन्छ, चाँपको काठ नितान्त कमलो हुन्छ । काष्ठकारिगरी गर्नेका लागि अत्यन्त नै उपयुक्त आधार वस्तु । काष्ठकारिगरी भन्नु काठमा बूढा कुँदेर कलावस्तु बचाउनु नै त हुँदो हो । मात्र चाँपको काठलाई पानीले जोगाउन पर्ने हुन्छ । भरी पानीले यसलाई भसक्कै निमित्त्यान्न पादो हुन्छ । कमलो काठमा बूढागरी सुगम पर्दो हुन्छ । उत्तम वस्तु भएरै चाँपलाई काठका राजा भनिन्छ । मेरै जीवनकालमा भक्तपुर, ललितपुर, कान्तिपुरका मन्दिर र अरू कलावस्तु सङ्ग्रहालयमा

“Creation of predecessors — Our art and culture”

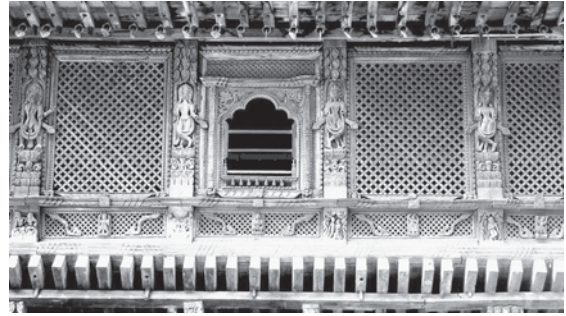
चाँपका काष्ठकारिगरी यथावत् रहेका छन् । काष्ठकारीपूर्ण कलावस्तुहरू बनेपा, धुलिखेल, खोपासी, पनौती, डोटी, सिलगढी दार्जीलिङका मन्दिरहरूमा पनि देखेको हुँ । जंगबहादुरका भाइ धीरशमशेरले त भन्डै भक्तपुरका पाँचतले, ललितपुरको बगलामुखी जस्तै कलाकृतिपूर्ण भव्य मन्दिर धीरधाम बनाउन लगाएको रहेछ । नेपाली मौलिक कलाशैलीमा धीरधाम अझै अध्यावधिक तन्दुरुस्त छ । नेपाल राज्यको अमित सांस्कृतिक सीमा स्तम्भको प्रतिमूर्ति भै लाग्छ हाम्रो सांस्कृतिक स्तम्भ समान त्यो ।

अचेल हाम्रा जीवन्त जमानाले बनेपा भन्ने गरेको काभ्रे जिल्लाको एक नगर लिच्छविकालका आधार भूमि रहेको थियो । त्यहाँ अचेल भरी चण्डेश्वरी माईको भव्य मेला लाग्छ । चण्डेश्वरी जात्रामा स्थानीय युवा पुस्ताले माईको रथ काँधमा बोकी झुलाउँछन् । झुलाउने अवसरमा जुरुकजुरुक उचाल्ने अवसरमा 'लुवाकायो मायन लुवाकायो' भन्ने प्रचलन छ । प्रफुल्ल उमड्ग अवस्थामा अनायासका उल्लास यो । चण्डेश्वरीका मन्दिर पीठमा चाँपको बोट थियो । त्यसै बोटको जर्रोमा चण्डेश्वरी माईको आगम रहेकाले चण्डेश्वरीको आवास गृह मान्छन्, अद्यावधिक बनेपाली बन्धुहरू ।

लिच्छविकालीन नेपालको आधारभूमि सम्भवतः बनेपा थियो । चण्डेश्वरी माई मन्दिर परिसर पनि अति प्राचीन अवस्थाको काष्ठकारीपूर्ण रहेको छ । चण्डेश्वरी स्थलमा उसबेला चाँपको घना जङ्गल रहेको धारणा राख्दछन् । इतिहासको एक कालखण्डमा लुम्बिनी एकीकृत ग्रामीण विकास परियोजनाको परिकल्पना गरिएको थियो । जापानका विभिन्न प्रिफेक्चरमा स्थापित-निर्मित बुद्धका पावनस्थलहरू अवलोकन भ्रमणमा जाँदा बुत्सु बुत्सु पुकारेको सुनेथेँ । त्यहाँका पैगोडा शैलीमा निर्मित बुद्धस्थलका काष्ठकारी पनि आफ्नैपन भल्काउने खालका आकर्षण रहेथे । टोकियोको 'आशाकुशा साइन'मा त भव्य हीरामोती नवरत्न जडित बुद्धको आकृति अवलोकन नितान्त आल्हादक रहेथ्यो ।

साइनभित्रको बुत्सु दर्शनार्थ बनाइएका ठूलाठूला

sf7df8fj; Gtk/l:yt gfn]b/af/sfjnsnfd s %ofn

ढोकाका गाह्रोमा सुनौलो यामानका सोनापत्र टाँगिएको पाएँ । मेरो पथप्रदर्शक महाशयसित जिज्ञासा राखेँ, 'यो के हो ? मित्सुकी साँ ?' उहाँले भन्नुभयो, 'यसको पूर्ण जानकारी मसित पनि छैन । तपाईंहरू तिरबाटै आएको भनेकोसम्म सुनिजानेको छु ।' म ढक्क भएँ अब यो हाम्रै नेपालको हो । यसलाई नेपाल भाषाको रञ्जना लिपिको कुत्ताक्षर भनिन्छ । रञ्जना लिपि संयुक्त राष्ट्रसङ्घमा दर्ता भएको नेपाल राष्ट्रकै मौलिक लिपि हो । स्वर्गीय राजा महेन्द्रका पालामा २०१३ सालमा संयुक्त राष्ट्र सङ्घको सदस्यता निमित्त हाम्रा चलनचल्तीका देवनागरी लिपि उल्लेख गरेकोमा यो त भारतको हो । नेपालको हो भने त्यसपछि काठमाडौँमा विज्ञजनबीच साहुती गरियो । अनि नेपाल भाषाको सुन्दर कलात्मक रञ्जना लिपि संयुक्त राष्ट्रसङ्घमा दर्ता भएको थियो । रञ्जना लिपिमा अभिलिखित सोनापत्र, ताम्नापत्र आदि काष्ठकारिगरितापूर्ण मन्दिर, स्मारक स्थलहरूमा जडित पाइन्छन् । यत्रतत्र अझै ।

अन्तरमनले गुनगुनाए, 'हाम्रामा पनि यति भव्य लिच्छवि र मल्लकालीन उत्कृष्ट प्रस्तर, काष्ठ, धातु मूर्तिहरू टुट्ने फुट्ने नगरी कुनै अत्याधुनिक आवरण दिएर सुरक्षित राख्नु परिष्कृत हुँदो हो । सरोकारी वर्गका ध्यानाकर्षण गर्ने

eOnk/l:yt Gofkfkfj dG/b/

चेष्टा जागिरहन्छ । यस्तो चेष्टा जागनुको अन्तर्य हाम्रा ती अनमोल कला-साधनाहरू वैज्ञानिक उपचारबिना लापरवाह यत्रतत्र परिरहेका छन् । त्यसो त हाम्रो प्राचीन-पौराणिक-तान्त्रिक विधिमा प्रस्तर मूर्तिहरूमा दूध, दही, सखर, मह, घिउ समानुपातिक मिसावट मिसाएर लेपन गर्ने प्रविधि नभएको होइन । यस विधिलाई पञ्चामृत लेपन विधि भनिन्छ ।

काष्ठकारिगरीलाई घामपानीबाट जोगाउन प्राकृत जडीबुटीलाई बेसरी पकाएर लेपन गर्ने प्रविधि नभएको होइन । कालान्तरमा बार्नेस, इनामेल पोलिसिडले बजार पाएपछि हाम्रा मौलिक वस्तुगत प्रविधिहरू अन्तर्ध्यान हुन पुगेका हुन् । वैज्ञानिक प्रविधि, उपकरण र कलकारखानाका होडमा हाम्रा पौराणिक हस्तकलालाई यथावत् जगेर्ना गरिराख्न कठिन साध्य बनेको यथार्थ हो । २०१३ सालको फागुन बाह्रबिसे माथि फुलपिडकट्टी पुग्दा वनस्पति जडीबुटीहरू ठूलूला खर्खण्डोमा इनामेल जस्तै बनाइएको ग्रामीण परिपाटी प्रत्यक्ष दर्शन गर्न पाएथेँ ।

जेसुकै भए पनि मौलिक काष्ठकारिगरी यति वैविध्य/विविधतापूर्ण छ यो छोटो प्रस्तुतिमा वर्णन गर्न साध्य हुन्न । यहाँ छोटो मिठो ढङ्गमा आँखेझ्यालको प्रसङ्ग जोड्ने जमर्को गर्न चाहेको छु । आँखेझ्याल साना, ठूला, सादा, बुट्टेदारहरू छन् । भक्तपुर दत्तात्रय स्थानको पुजारी मठको पूर्व दिशाभिमुख मयूरझ्याल विश्वविख्यात छ । यति कलात्मक झ्याल मात्र त्यही नै रहेको छ । आँखेझ्यालको चारैतिर ससाना मयूरहरू भरर उड्छन् जस्तै जीवन्त ढाँचामा कुँदिएका छन् । यति धेरै पर्यटकहरू आगमन भइरहन्छन् कि क्यारियो सामग्रीहरू, मृत्तिकाका मकुण्डोजडित पुतलीहरू आदि आकर्षण विन्दु बनेका छन् ।

आँखेझ्याललाई नेपालभाषामा तिकिझ्याल, आङ्लोमा पिपिड विन्डो/ल्यातिस भनिन्छ । केही नदेखिने भाव बोधक हुन्छ आलेख । यसले कोठाभित्रबाट बाहिर चियाउन मिल्ने

अर्थबोध हुन्छ । बाहिरबाट भित्र केही नदेखिने भावबोधक यथार्थ बनेको छ । यसको प्रयोजन समय, युग, प्राकृतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक पर्यावरण र संस्कार अनुरूप भएका छन् । समय युगानुकूल हुन्छ । युग प्रकृति र पर्यावरणमा चल्छ, चलेको हुन्छ ।

आँखेझ्याल कालखण्डमा प्राकृतिक परिवेश खुला चकमन्न अवस्थाको आविष्कार थियो । हावाको भोक्काको बेग अचेलको हुरी-बतास जस्तै बेगवान हुन्थ्यो । मेरो बाल्यकालको अवस्था र वर्तमान स्थिति एक समान छैन, भएन । सामाजिक परिवेश अहिले भैँ खुला, स्वच्छन्द थिएन । मात्र प्राकृतिक परिवेश खुल्ला उन्मुक्त थियो । हाम्रो नेपाली काष्ठकला र सीप युगानुरूप विकसित भएर नैरन्तर्य चलिरहेका छन् । अब त विश्व पर्यटन र पर्यावरणका बहँदो छ्यानका कारण नेपाली काष्ठकारिगरी विश्वव्यापी फैलँदै छ । कतिपय अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरू हाम्रामा रुमलेर विश्वभरि फैलाइरहेका छन् । हाम्रा सबैसबै प्रकारका काष्ठकारिगरी फैलाउन सहयोग गरिरहेका छन् । हल्का फुल्का हलुंगा चाँपका काठ अहिले दुर्लभ भएर कालजयी काष्ठकारी साधना दुर्लभ छन् ।

काष्ठकारिगरीका अनेक विधा छन् । तिनमध्ये अहिले तोरण कला साधनाका सङ्क्षिप्त प्रसङ्ग जोड्न चाहँ । तोरण ढोका, झ्याल, आँखेझ्याल आदि माथि शोभायमान गरी जडेका यत्रतत्र देवालय, मठ, आगम घरहरू आदिमा जडित देखिन्छन् ।

[eOnk/I:yt krkGg %ofn p/af/](http://www.nepal.com/af/)

आगम घर नेवारहरूका कुलायन देवीदेवताका पारिवारिक गोप्य घर हो। तोरण मन्दिर मठ, बौद्ध बिहारहरूमा सजाइने एक प्रकारका शृंगारिक वस्तु साधना हुन्। जुन देव-देवी, बुद्ध र महामानवालय आदिको मूल प्रवेशद्वार माथि जडिएका हुन्छन्। तिनका मुख्य बीच भागमा मूल देवता मूर्ति जडिएका हुन्छन्। तोरणका तिनैतिर ध्यान मुद्राहरू जडित हुन्छन्। तिनमा ध्यान मुद्राका तन्त्र मूर्ति साधना गरिएर स्थापित भएका छन्। यथार्थमा तोरण अर्ध अन्डाकार गोलाङ्क हुन्। अन्डाकार बीर्य सञ्चय कोष हुन्। बीर्य प्रजननका बिउ भण्डार हुन्। यो प्रतीकात्मकताभित्र शाश्वत सत्य निहित यथार्थ हो।

यसैगरी प्राणी मात्रका मातृकोष/गर्भाशय पनि जीवनविज्ञानको शाश्वत सत्य हो। विश्व ब्रम्हाण्ड दार्शनिक भावधारायुक्त छ। अर्को शब्दमा यसभित्र सत्यार्थका प्रकाश अन्तर्निहित छ। हाम्रा विवेक-ब्रह्ममा अटेसमटेस रहेका हुन्छन् यो ब्रह्म विवेक। अनन्त आविष्कारका अन्तर खानी यिनै विवेक ब्रह्म मान्नुपर्छ। काष्ठकारिगरीका छोटो विवेचनाले यहाँसम्म डोऱ्याइएछ। काष्ठकारिगरीकर्मीहरू पनि यस विधाका कुलायनधर्मी शिक्षाका अन्तरमुख दीक्षा मन्त्र दान गरिएका हुन्छन्। त्यस्ता कुलायन धर्मको मन्त्रदान पढ्नतलाई दीक्षा भनिएका छन्।

[kf6gl:yt_dlg6b/sfjsnffds_sfi7snf](https://www.facebook.com/kf6gl:yt_dlg6b/sfjsnffds_sfi7snf)

कुलायन धर्म हरएक कुलले पालना गर्ने साधनालाई कुलायन धर्म भनिएका छन्। यस दिशाउन्मुख तन्त्रलाई कुलायन तन्त्र साधना भनिएका छन्। यस दिशातिर उन्मुख उहिल्यै राणाकालीन शासन व्यवस्थाको ब्रिगेडिएर जनरल स्व. धनशमशेर जबराले कुलायन तन्त्रमा उल्लेख गरेका छन्। काष्ठकारिगरीका यी साधनाका साधकहरूले गरेका यी शिल्पकला मनखुसीका उपज होइनन्। मन्त्रतन्त्र साधनायुक्त छन्। काष्ठकारिगरीका महिमा अपरम्पार छन्। काष्ठकारिताका क्षेत्रफल यति विस्तृत छन्। यस छोटो रचनामा

अँगाल्न सम्भव छैन। दत्तात्रयधाम परिसरमा रहेका मयूरझ्याल जस्तै काठमाडौं नरदेवी यटखाटोलको देशेभरु झ्याल, ललितपुर दरबारको सुनौलो झ्याल अत्यन्त उल्लेखनीय छन्। झ्यालकै प्रकरणका सम्बन्धमा चर्चा गर्दा यिनका विविध प्रकरण छन्। विमानझ्याल, फलेझ्याल, सूर्यझ्याल, पासुकाझ्याल साथै अरु धेरै किसिमहरू छन्।

यसमै अर्को प्रसङ्ग जोडेर रचना गर्नु उपयुक्त हुन्छ। अन्त्यमा संस्कृति र सांस्कृतिक सम्पदाले हाम्रा जीवनका आमूल क्षेत्र अँगालेका छन्। काष्ठकारिगरी पनि सांस्कृतिक सम्पदाका एक कवल एक फाँट अवश्य नै हो। झ्यालहरूको सिलसिलामा एक प्रकरण सँझ्याल हो। सँझ्यालको सन्दर्भमा प्रसङ्ग जोड्दा दुई बिम्बात्मक अर्थ बोध हुन्छ। सँ को अर्थ जोड्ने हुन्छ। यस झ्यालका विभिन्न झ्यालहरू अनेक जोड्नीहरू जोडेर सिङ्गो आकार/स्वरूप बनाइएका हुन्छन्। दोस्रो अर्थमा नेपालभाषामा सँ भन्नाले भोट (तिब्बत) हुन्छ। भोटमा यस्तै किसिमका झ्यालहरू भएर सँ झ्याल भनिएका हुन्।

राष्ट्रकवि माधवप्रसाद घिमिरेले जितेन्द्र रसिकको 'अलकापुरी भक्तपुर' मा शुभेच्छा यसरी प्रकट गर्नुभएको छ, 'मलाई राष्ट्रकविको उपाधि भक्तपुरकै सँझ्याभित्र सुसजित छ। सँझ्या नभए म अपूर्ण हुन्छु। भक्तपुर काठेकाठको अलकापुरी हो। यो कलाको महासागरभित्र रहेको सम्पदाबारे लेख्नु अति कठिन कार्य हो।'

राष्ट्रकविको यस्तो मार्मिक अभिव्यक्तिले विभोर

eOnk/sfjgjbulfqib/sfjtf7of/%ofn

बनें । संझ्याको मर्म कोर्न मन पराएँ । राष्ट्रकविज्यमा अर्पित राष्ट्रिय अभिनन्दन तिनमै सजाएर तत्कालीन प्रधानमन्त्री स्व. सूर्यबहादुर थापाले समर्पेका हुन् । भक्तपुरको सांस्कृतिक सम्पदाका साना छेस्कै भए पनि राष्ट्रकवि माधवप्रसाद घिमिरेज्यूको इच्छापूतिमा उपहार बनाउन सघाउन पाउँदा अलकापुरी नगरी भक्तपुर गौरवान्वित ठान्छ ।

साभार : अन्नपूर्णपोस्ट, पुस १०, २०७८ ।

तस्बीर : अशोक दुलाल

‘भक्तपुर’ मासिक र ‘स्वप पौ’
नियमित पढौं ।

भक्तपुर नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
ब्यासी, भक्तपुर-२

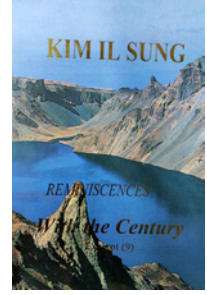
कोभिड १९ रोग रोकथाम र नियन्त्रण कार्यमा सहयोगको लागि भक्तपुर नगरपालिकाको अनुरोध

विश्वव्यापी रूपमा कोभिड-१९ रोगको नयाँ भेरियन्ट ओमिक्रोन तिब्र रूपमा फैलिरहेको वर्तमान विषम परिस्थितिमा यस रोगको रोकथाम र नियन्त्रणको लागि सम्पूर्ण नगरवासी दाजुभाइ तथा दिदी बहिनीहरूमा भिडभाड नगरी दिनुहुन, चाडपर्व, जात्रा र सांस्कृतिक गतिविधिहरू औपचारिक रूपमा सीमित गर्नुहुन, मास्कको प्रयोग गरिदिनुहुन, साबुन पानीले पटक पटक हात धुनुहुन वा स्यानिटाइजर प्रयोग गर्नुहुन र स्वास्थ्य सुरक्षा मापदण्ड पालना गर्नुहुन अनुरोध गर्दै कोरोना भाइरस सङ्क्रमणको रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने कार्यमा सहयोगको लागि भक्तपुर नगरपालिका हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

किम इल सङ्को संस्मरण शताब्दीका साथ -१५-

रि जे सुन (२)

भाग-९ । परिच्छेद ८ (ख)

लडाईको सिलसिलामा म कतै बाहिर हुँदा उनले गुरिल्ला सेनामा भर्ती हुन केही तयारी गरेका रहेछन् । त्यसैले क्रान्तिकारी सेनामा भर्ती हुन उनले मलाई आफ्नो परीक्षा लिन आग्रह गरे ।

उनले 'प्रवेश परीक्षा' को कुरा गर्दा म नहाँसी बस्न सकिनँ ।

'त्यसको कुनै खाँचो छैन । तपाईंको परीक्षा पछि नै पोटाजीले तपाईंलाई यहाँ ल्याएका हुन् । त्यसकारण सेनामा भर्ती हुन तपाईं योग्य भइसक्नुभएको छ । तपाईंले चाहेको बेला हामी तपाईंलाई सेनामा भर्ती गर्न सक्छौं । तर, मलाई तपाईंले अरु नै केही काम गरेर क्रान्तिलाई अझ बढी योगदान गर्न सक्नुहुन्छ जस्तो लागेको छ ।'

'अर्को काम ! त्यस्तो अर्को काम के हुन सक्छ र?', उनी चकित परे ।

'बन्दुक बोकेर लडाईंमा भाग लिनुको सट्टा तपाईंले सङ्गठनलाई व्यापकता दिन सक्नुहुनेछ र जापानी सेनालाई पराजित गर्न कोरियाली जनक्रान्तिकारी सेनालाई मद्दत गर्न सक्नुहुनेछ । के छ तपाईंको विचार ?'

'तपाईंको मतलब म सङ्गठन विस्तारतिर लाग्नु उपयुक्त हुन्छ भन्ने हो?', उनको उत्सुकता हेर्न लायकको थियो ।

'पक्कै । तपाईंले सिनसिनकूनसहित अम्नोकका हरेक क्षेत्रमा पितृभूमि पुनःस्थापना सङ्गठन (एआरएफ) को विस्तार गर्न सक्नुहुनेछ ।'

मैले उनलाई सबै क्षेत्रका जनसमुदायलाई जापानविरोधी राष्ट्रिय संयुक्त मोर्चामा आबद्ध गर्नुको महत्त्व र अपरिहार्यताबारे प्रकाश पारें । बुद्धिमान साथी रि जे सुनले भूमिगत सङ्गठन निर्माणको काम गर्न आफू उत्सुक भएको बताए । तर, त्यो कामको लागि आफू योग्य नहुने हो कि भनी आफैँप्रति सन्देह पनि पोखे । त्यस्तो कठिन काम गर्न आफू सफल हुनेमा उनले आफैँलाई शङ्का गरे ।

'आत्तिनुपर्ने कुरै छैन । तपाईंले काम सिक्न सक्नु हुनेछ । कोही पनि जन्मदेँ क्रान्तिकारी भएर जन्मेका हुँदैनन् ।

क्रान्तिमा दिलोज्यान दिएर लाग्ने प्रतिबद्ध, व्यवहारिक सङ्घर्षका कुरा क्रमशः सिकने धैर्य र अनुभवले जो कोहीलाई पनि क्रान्तिकारी बनाउन सक्छ । हामी तपाईंलाई त्यसका तरिका सिकाउनेछौं ।'

हामीले उनलाई छोटो अवधिको प्रशिक्षण दिने चाँजोपाँजो मिलायौं । प्रशिक्षणका विषयहरू कोरियाली क्रान्तिको दिशा, विशेषता, रणनीति र कार्यनीति थिए । मैले पनि केही कक्षाहरू लिएँ । तीन बुँदे कार्यक्रम, एआरएफका घोषणापत्र र नियम तथा कम्युनिस्ट अन्तर्राष्ट्रियको इतिहासबारे रि तोड बैकले कक्षा लिएका थिए । जहाँसम्म मलाई सम्झना छ, सिङ्गो जापानविरोधी क्रान्तिकारी सङ्घर्षको क्रममा एकैजना विद्यार्थीको लागि धेरै जना एकसेएक प्रशिक्षकहरूले गम्भीरतापूर्वक प्रशिक्षण दिएको त्यो नै पहिलो र अन्तिम अवसर थियो ।

छोटो समयावधिको तालिम सकेर गोप्य शिविर छोड्ने क्रममा रि जे सुनले व्यग्रतापूर्वक भने, 'म यहाँ एक मल (एक मल बराबर १८ केजी) अन्न लिएर आएको थिएँ, अहिले म धेरै मल क्रान्तिकारी खुराक बोकेर फर्कँदैछु । म तपाईंहरूको यो गुण कहिल्यै पनि भुल्दिनँ । मलाई अहिले केही जिम्मेवारी दिनुहोस् । यदि तपाईंहरूले मलाई कुनै जिल्लाको जिम्मेवारी दिनुभए म त्यो जिल्लाका हरेक कोरियाली गाउँमा एआरएफको सङ्गठन विस्तार गर्नेछु ।'

हामीले उनलाई चाडबाई काउन्टीको शाङगाङ्छु क्षेत्रको जिम्मेवारी दिने निधो गर्नुभयो ।

फर्किनुअघि उनले मलाई आफ्नो नाममा एउटा जिम्मेवारी पत्र लेखिदिन आग्रह गरे । आफूसँग मेरो छापसहितको जिम्मेवारी पत्र भए निकै सहजताका साथ काम गर्न र एआरएफमा धेरै मानिसलाई आबद्ध गर्न सकिने उनले बताए ।

मैले उनको नाममा जिम्मेवारी पत्र लेखेर मेरो छाप र हस्ताक्षर पनि गरिदिने । जिम्मेवारी पत्र हातमा लिएर रि जे सुनले आफूलाई तोकेको काम छ महिनाभित्र पूरा गर्ने वाचा गरे । उनले त्यत्तिबेला गरेको वाचा हावादारी थिएन भन्ने कुरा पछिको परिणामले देखायो ।

त्यो दिन उनले भने, 'जनरल किम ! म एउटा अनुरोध

गर्न चाहन्छु । तर, मलाई त्यो अनुरोध गर्नु अघि महसुस भइरहेको छ । शिविर छोड्नु अघि एक पटक गुरिल्ला सिपाहीको पोशाक लगाउन पाए म जीवनभर खुशी हुने थिएँ ।’

‘त्यो कुनै गाह्रो मान्नुपर्ने कुरा होइन, मित्र । तपाईंले पोशाक लगाउन सक्नुहुनेछ ।’

उनको अनुरोधलाई मैले तत्कालै पूरा गरिदिँ । उनको त्यो अनुरोधमा मैले सेनामा भर्ती हुने उनको गहिरो चाहना अन्तरनिहीत भएको बुझें । सेनामा भर्ती हुने चाहनालाई उनले थाँती राखी आफ्नो सबै उर्जा भूमिगत सङ्गठन विस्तारमा समर्पित भएर स्वाधीनताको लागि योगदान गर्ने निधो गरे । गुरिल्ला सेनाको पोशाक लगाउने र महान् जापानविरोधी युद्धमा सहभागी बन्ने चाहनालाई देशभक्तिको सर्वोत्तम अभिव्यक्ति मान्न सकिन्छ । त्यत्तिबेला मञ्चुरियामाथि कब्जा जमाएर जापान सिङ्गो चीनका साथै एसियालाई पनि निल्ने महत्वाकाङ्क्षासहित नयाँ विश्व युद्धतिर बहुला भएर अघि बढिरहेको थियो ।

रि जे सुनको लागि मैले रि तोड हकलाई भण्डार कक्षबाट सैनिक पोशाक लिएर आउन निर्देशन दिएँ । पोशाक रि जे सुनलाई निकै सुहाएको थियो । उनलाई मिल्ने आकारको अनुमान गरी ल्याइएको पोशाक उनलाई बिछट्टै सुहाएको थियो ।

‘तपाईं त यही पोशाक लगाउन जन्मे जस्तो पो देखिनुभयो त, कमरेड जे सुन । तपाईंलाई यो पोशाक निकै सुहाएको छ । तपाईंले यो पोशाक लगाएपछि अब तपाईं कोरियाली जनक्रान्तिकारी सेनामा भर्ती भएसरह हुनुभयो । आजबाट तपाईं कोरियाली जनक्रान्तिकारी सेनाको राजनीतिक कार्यकर्ता हुनुभयो । भर्ती हुनु भएकोमा तपाईंलाई बधाई छ !’

म उनको नजिक गएँ र कसेर हात मिलाएँ । रि तोड हकले पनि उनलाई न्यानो बधाई दिए । पोशाक लगाएर सँगै उभिएका गाउँको मुखिया (रि जे सुन) लाई रि तोड हकले पिठ्युँमा बोकेर मेरो वरपर फनफनी घुमाए ।

यसप्रकार खाद्यान्न बोकेर शिविरमा आएका रि जे सुन हाम्रो सेनामा भर्ती भए ।

उनलाई घर फर्काउने क्रममा उनको सुरक्षित फिर्तीको लागि हामीले एउटा सानो लडाइँ लड्यौँ । रि तोड हकले नेतृत्व गरेको एउटा सानो डफ्फाले त्यो लडाइँ लडेको थियो ।

उनी घर फर्किने क्रममा भएको एउटा घटना निकै रोचक खालको थियो । शत्रुलाई उनले निकै मज्जासँग छक्याउन सफल भएका थिए । हामीलाई जानकारी दिइएअनुसार पहाडबाट घर फर्किने क्रममा उनी सिधै इर्सिदाओगवको प्रहरी उपचौकीमा गए । केही भूमिका नबोधी उनी प्रहरीहरूसामू रिसाएर कराउन थाले, ‘अब मलाई गाउँको मुखिया भएर काम गर्नु छैन । तिमीहरू गाउँको मुखिया मात्र बनाउन जान्दा रहेछौ । गाउँका मुखियाहरूको

कसरी सुरक्षा गर्ने भन्ने विषयमा तिमीहरूलाई रतिभर पनि चिन्ता रहेनछ । मलाई गुरिल्लाहरूले समातेर लगेको कुरा तिमीहरूलाई थाहा भएर पनि मलाई जोगाउन तिमीहरूले केही पनि गरेनौ । म अहिले निकै डराएको छु । त्यसकारण म कोरिया फर्किन्छु र त्यहीं बस्छु । गाउँको मुखिया अरू कोही मर्न तयार हुने मान्छेलाई बनाउनु ।’

उनको रिस देखेर प्रहरीहरू अक्क-न-बक्क भए । उनीहरूले रि जे सुनलाई त्यस्तो कुरा नगर्न अनुनय-विनय गरे । उनलाई गुरिल्लाले लगेपछि आफूहरू पनि चैनको निद्रा नसुतेको भन्दै प्रहरीहरूले उनलाई कहाँ लगियो भन्ने कुराको छेउटुप्पो भेटाउन नसकेकोले उद्धारको निमित्त केही गर्न नसकेको भन्दै माफी मागे । प्रहरीले रि जे सुनलाई नरिसाउन बरु उनलाई राखिएको ठाउँबारे जानकारी दिन आग्रह गरे । गुरिल्लाको नियन्त्रणबाट उनी कसरी भागे भन्ने कुरा जान्न पनि उनीहरू उत्सुक थिए ।

गुरिल्लाहरूले आफूलाई जता लगे पनि आँखामा पट्टी बाँधेर लगेको रि जे सुनले प्रहरीलाई सुनाए । बिहान भिसमिसेमै आफू भागेर आएको ठाउँको सम्झना भए पनि आफूलाई नियन्त्रणमा राखिएको ठाउँबारे केही थाहा नभएको बताए । पहरा दिइरहेका गुरिल्लाहरू भुसुकै निदाएको मौका छोपेर आफू भागेको कथा बुन्दै उनले ती कुरा स-विस्तार सुनाए ।

प्रहरीले उनीसँग त्यहाँ कतिजना गुरिल्ला थिए भनी सोधे । अनि उनी भागेर आएको ठाउँमा प्रहरीलाई लिएर जान आग्रह गरे ।

हामीले बनाएको योजनाले काम गयो । रि जे सुनले भनेकै उपत्यकामा प्रहरीको ‘दण्डकारी’ टोली आइपुगयो । तर, उनीहरू त्यहाँ जालमा फसेको मुसा जस्तै भए । शत्रुले रि जे सुनलाई सजिलै पत्याए । त्यही विश्वासको भरपुर फाइदा उठाएर शरद्व्याममा किम प्योड चोल, रि जु ग्वान र रि सम दोकसँग मिलेर सिनसिनकनमा एआरएफको शाखा पनि गठन भयो । पेक्डु पर्वतको दक्षिण-पश्चिम बेसीमा बनेको त्यो नै हाम्रो पहिलो सङ्गठन थियो ।

रि जे सुनले गाउँको मुखिया पद रि सम दोकलाई जिम्मा लगाएर आफू क्वान योड व्योकसँग मिलेर सङ्गठन विस्तारको काममा समर्पित भएर लागे । उनीहरूले आफ्ना गतिविधि चाडबाई काउन्टीको शाङगाङछु क्षेत्रमा केन्द्रित गरे । गतिविधि गर्न सहज होस् भनेर हामीले चाडबाई काउन्टीलाई तीन भागमा विभाजित गरेका थियौँ- शाङगाङछु क्षेत्र, भोङगाङछु क्षेत्र र सियागाङछु क्षेत्र । त्यसअन्तर्गत पनि शाङगाङछु क्षेत्रलाई अरू तीन ओटा उपक्षेत्रमा विभाजन गरेका थियौँ-शाङफाङमियन, भोङफाङमियन र सियाफाङमियन क्षेत्र । सिनसिनकनमा एआरएफको समिति गठन गरेपछि रि जे सुनले भुजिङदोड,

याओशुईदोड, दाशिदोड र पिङगाडदे क्षेत्रमा पनि एआरएफका समितिहरू गठन गर्दै गए। ती हरेक समितिमातहतमा अरू पनि धेरै समितिहरू गठन गरियो। सँगै जापानविरोधी युवा लिग, महिला सङ्गठन र बाल दल पनि गठन गरियो। यसप्रकार उनले व्यापक जनताबीच सङ्गठन विस्तार गरे।

आधा वर्षभन्दा कम समयमा नै सिङ्गो शाङगाडछु क्षेत्रमा उनले भूमिगत सङ्गठनको बलियो सञ्जालको विस्तार गरे। पेक्डुसान गोप्य शिविरवरपरका भन्डै सबै गाउँमा एआरएफका सङ्गठन विस्तार गरियो। ती सङ्गठनले प्रगतिशील युवा, विद्यार्थी, बुद्धिजीवी र धार्मिक व्यक्तिहरूको समर्थन जुटाउन मद्दत गर्‍यो। साथै मञ्चकुव प्रशासन, प्रहरी र जिनगनस्थित सैनिक व्यापकको भित्रसम्म सङ्गठनले पहुँच विस्तार गरिसकेको थियो।

सबै तप्काका जनसमुदाय सम्मिलित जनसङ्गठनहरू मिलेर एआरएफ बनेको थियो। एआरएफका जनवर्गीय सङ्गठनमा दसौँ हजार जनता सङ्गठित थिए। एआरएफका हरेक समितिअन्तर्गत अलग-अलग अर्धसैनिक दस्ता थिए। आवश्यक पर्दा ती दस्ताहरूले जनक्रान्तिकारी सेनालाई लडाइँमा मद्दत पनि गर्न सक्थे।

चाङबाई क्षेत्रमा एआरएफ सङ्गठन निकै तेज गतिमा विस्तार भएको थियो। सन् १९३७ को सुरुमा हामीले एआरएफको चाङबाई काउन्टी समिति गठन गरेर रि जे सुनलाई त्यसको अध्यक्ष निर्वाचित गर्दासम्म सिङ्गो चाङबाई क्षेत्र हाम्रो आधार क्षेत्र बनिसकेको थियो।

चाङबाईका भन्डै सबै गाउँ 'हाम्रा गाउँ' बनिसकेका थिए। त्यहाँका सबै मान्छे 'हाम्रा मान्छे' भइसकेका थिए। जिल्ला र गाउँका सबैजसो प्रमुखहरू पनि 'हाम्रा मान्छे' बनिसकेका थिए। उनीहरूले शत्रुको नाममा ती प्रशासनिक एकाइ चलाउँथे। तर, काम भने हाम्रो गरिरहेका हुन्थे।

उप-काउन्टी प्रमुख रि जु इक त्यस्तै एक जना पदाधिकारी थिए। पेक्डु क्षेत्रमा हामी जानुअघि हामीले त्यहाँ एउटा तयारी दल परिचालन गरेका थियौँ। त्यही क्रममा किम जु ह्योनबाट रि जु इक प्रभावित बने र एआरएफको विशेष सदस्य बने।

रि जे सुनको आँखामा त्यो मान्छे परिसकेको थियो। रि जु इक गृहभूमि कोरियामा सिञ्चाई सङ्गठनविरुद्ध भएको सङ्घर्षमा सामेल भएको आरोपमा पक्राउ परिसकेका व्यक्ति थिए। रि जे सुनका निर्देशन रि जु इक खुरुखुरु मान्थे। उनका आग्रह र उनले लगाएका काम रि जु इक मनैदेखि वफादारीका साथ पूरा गर्थे।

ती दिनहरूमा हाम्रा राजनीतिक कार्यकर्ता घर फर्किँदा अथवा सुरक्षित भएर काम गर्न अम्नोक नदी किनाराका चिनियाँ

गाउँहरूमा बस्दा उनीहरूलाई नदी तर्न अनुमति पत्र अथवा स्थानीय बासिन्दा भएको प्रमाणपत्र पेश गर्नुपर्थ्यो। त्यस्तो प्रमाण पत्र अथवा नागरिकताबिना उनीहरू ती क्षेत्रमा बस्न पाउँथेनन् अथवा अम्नोक नदी तर्न सक्थेनन्। नदीमा भन्सार कार्यालयमा प्रहरीले पहरा दिएका हुन्थे। प्रहरीले नागरिकता अथवा अनुमतिको जाँच गर्थे।

त्यस्ता प्रमाण पत्र वा अनुमति पत्र उप-काउन्टी प्रमुखको सिफारिसमा प्रहरीले जारी गर्नुपर्थ्यो। उप-काउन्टीका प्रमुखहरूले बुझाएको जनगणनाको अभिलेखमा नामाङ्कन भएका व्यक्तिको नाममा मात्र प्रहरी चौकीले त्यस्ता अनुमति पत्र जारी गर्थ्यो।

राजनीतिक कार्यकर्ताहरूको सुरक्षा र स्वतन्त्र गतिविधि सुनिश्चित गर्न रि जे सुन र रि जु इकले धेरैलाई पेक्डु पर्वत जाने बाटोमा पर्ने सबभन्दा पुछारको उपत्यका इर्शिसिदाओगवका 'नक्कली नागरिक' बनाउने निर्णय गरे। त्यो गाउँ निकै दुर्गम थियो। भीरहरू छिचोलेरमात्र त्यहाँ पुग्न सम्भव थियो। त्यही भएर प्रहरीहरू पनि त्यहाँ जान्थेनन्।

रि जु इकले चाङबाई क्षेत्र र गृहभूमिमा त्यत्तिबेला सक्रिय हाम्रा सबै राजनीतिक कार्यकर्ताहरूलाई त्यो गाउँको जनगणना सूचीमा समावेश गरिदिए। त्यही सूची बोकेर उनी प्रहरी चौकीमा गए र रिसाएर भने, 'यी पाखेहरूलाई केही थाहा छैन। उनीहरूलाई आफ्नोबाहेक अरू कसैको केही चिन्ता पनि छैन। वर्षैभरि गाउँबाट कोही कतै जाने होइनन्। त्यही भएर उनीहरूलाई संसारमा के के भइरहेको छ, केही थाहा पनि छैन। नागरिकता प्रमाणपत्र बनाउँदा आफू ज्यूँदै भएको मानिने कुरा समेत उनीहरूलाई थाहा छैन। हामीले नै उनीहरूको प्रमाणपत्र बनाई नदिई सुखै छैन। मलाई यो सब देख्दा त कतिबेला वाक्कदिव्क लाग्छ। तर, के गर्नु त्यसो भनेर पनि भएन। उप-काउन्टीको प्रमुख बनेर पनि सुख रहेनछ।'।

प्रहरीले उनकै कुरामा होमा हो मिलाएर जनताको अज्ञानता सबभन्दा गम्भीर समस्या भएको स्वीकारे। उनीहरूले त्यही 'नक्कली बासिन्दा'को जनगणनाअनुसार उप-काउन्टी र गाउँको मुखियालाई नागरिकता प्रमाण पत्र जारी गरे। रि जे सुनसँग जतिखेर पनि केही थान नागरिकता प्रमाण पत्र हुन्थ्यो। उनलाई ती प्रमाणपत्र जु इकले दिएको हुन्थ्यो। हाम्रा राजनीतिक कार्यकर्ताहरू कुनै पनि बेला ती नागरिकता प्रमाणपत्रको सहायतामा नयाँ ठाउँमा पुग्थे वा सजिलै सीमा वारपार गर्थे।

एआरएफको व्यापक विस्तार र हाम्रो कामको परिधि पनि फैलिएसँगै गृहभूमिको भित्रभित्रसम्म क्रान्तिकारी आन्दोलन विस्तार गर्न त्यही क्षेत्रमा एकैचोटि ३० जना राजनीतिक कार्यकर्ता परिचालन गरेका थियौँ। नयाँ बनेका सङ्गठनलाई आधार बनाएर हामीले क्रान्तिकारी आन्दोलनलाई अझ विस्तार गर्‍यो।

गुरिल्ला सेनाअन्तर्गत महिला कम्पनीका प्रथम कमान्डर पाक रोक गम (पाक योड हुई) र दुई जना पुरुष कार्यकर्तालाई सिनसिनकनमा परिचालन गरेका थियौं । उनीहरूलाई बस्नको लागि आवश्यक औपचारिक प्रक्रिया पूरा गर्न रि जे सुनले दिएको निर्देशनअनुसार रि जु इकले उनीहरूको नाम जनगणनाको नामावलीमा सूचीकरण गरेका थिए ।

रि जे सुनकै प्रभावमा परेर शिजुईदाओगवको दियाड्सीका जिल्ला प्रमुख रि हुन पनि एआरएफमा आबद्ध भएका थिए । गोप्य शिविरमा मलाई भेटेर फर्केपछि जे सुन रि हुनलाई भेट्न गए । उनले रि हुनसमक्ष एआरएफको दस बुँदे कार्यक्रमको व्याख्या गरे र भरपर्दा युवाहरूलाई प्रभावित बनाएर सङ्गठनमा आबद्ध गर्ने तयारीको लागि निर्देशन दिए । उनले यसलाई जनरल किमको चाहना भनी व्याख्या गरे ।

रि जे सुनले दिएको जिम्मेवारीअनुसार रि हुनले सबभन्दा पहिला जे सुनलाई परिचय गराएको व्यक्ति थिए- अन तोक हुन । उनी दक्षिणी हामगयोड प्रान्तको योडहुड (कुम्या) को किसान आन्दोलनमा भाग लिएर शिजुईदाओगवको देशसानकुनमा आएका थिए । सन् १९३७ को वसन्तमा रि जे सुनले शिजुईदाओगवमा एआरएफको एकाई गठन गरे । त्यसको नेतृत्वमा अन तोक हुन चुनिए । त्यही वर्षको गर्मीयामसम्ममा त्यहाँका सबै गाउँ र बस्तीहरूमा सङ्गठनको विस्तार भइसकेको थियो । अधिकांश ठाउँमा त्यही बेला गाउँको प्रमुखका छनौट कार्य पनि भएको थियो । त्यो क्षेत्रमा साङ्गठनिक गतिविधि यति व्यापक भइसकेको थियो कि केटाकेटीहरू जताततै क्रान्तिकारी गीतहरू गाउँदै हिँड्थे ।

पेक्डु पर्वतमा काम गर्दा मैले रि हुनलाई केही पटक भेटेको थिएँ । भेटमा उनले रि जे सुनको विषयमा मलाई धेरै कुरा सुनाए । हामीले रि जे सुन जस्ता मान्छे पाउनु हाम्रो भाग्यको कुरा भएको उनले बताए ।

‘तपाईंले सही मान्छे छान्नुभयो, जनरल ! कोही कोही चाडबाई क्षेत्र निकै फराकिलो छ भन्छन् । तर, मैले यो सिङ्गो चाडबाई क्षेत्रमा रि जे सुन जस्ता चलाख मान्छे भेटेको छैन । भर्खरै विवाह गरेकी श्रीमतीसँगको सुखपूर्ण जीवन त्यागेर उनलाई घरबाट टाढा क्रान्तिकारी गतिविधिमा व्यस्त भएको देख्दा उनको आदरमा म नतमस्तक हुन्छु । मलाई तपाईंको मान्छे बनाएकोमा म उनीप्रति सधैं आभारी रहनेछु ।’

चाडबाई काउन्टीको शिजुईदाओगवको दियाड्सीको नजिकको पहाडमा हाम्रो मुख्यालय छँदा रि हुनले उनकी श्रीमतीसँग मिलेर निकै सहयोग गरेका थिए । त्यहाँको पहाड हाम्रो काममा लाभदायक थिए । तिनै पहाडले हामीलाई जङ्गलैजङ्गल हेइसियाजिग्व जान सजिलो बनाएको थियो । रि हुनकी श्रीमती चुरोट र सिमीको तरकारी बेच्ने बहाना

बनाएर चाडबाई काउन्टीको सहरमा जान्थिन् र त्यहाँ शत्रुको गतिविधिको सूचना लिएर आउँथिन् । सहरमा शत्रुको कुनै अनौठो गतिविधि देखिए उनले आफ्नो घरको आँगनमा रुखबाट झरेका पात थुपारेर आगो बाल्थिन् । त्यही सङ्केतको आधारमा जनक्रान्तिकारी सेनाका चौकीहरूले शत्रुका गतिविधिबारे मुख्यालयमा खबर गर्थ्यो । यदि शत्रुको ठूलो शक्ति कतै जान अघि बढे रि हुन आफै हामी बसेको ठाउँमा आउँथे र विस्तृत सूचना दिन्थे ।

चाडबाईमा त्यस्ता देशभक्त काउन्टी, जिल्ला र गाउँका प्रमुख र उपप्रमुख जताततै थिए ।

चाडबाई क्षेत्रमा हाम्रो बलियो सङ्गठन र त्यहाँका बासिन्दाहरू हाम्रा मान्छे हुनुले कोरियाली कम्युनिस्टहरूलाई पेक्डु पर्वतमा आधार बनाउने रणनीतिक कार्यमा ठूलो सफलता प्राप्त गर्न सम्भव बनायो ।

रि जे सुन जस्ता इमानदार, आँटिला र उत्साही क्रान्तिकारीहरू धन्य छन् जसले पेक्डु पर्वतमा हाम्रो आधार क्षेत्र बनेको आधा वर्षभन्दा कम अवधिमा चाडबाई र वरपरका क्षेत्रलाई पूर्णतः हाम्रो क्षेत्र बनाए ।

रि जे सुन जापानविरोधी क्रान्तिको आगोमा जन्मेका जनताका असल छोरा र इमानदार जनसेवक थिए । उनी कोरियाका कदरयोग्य देशभक्त र कम्युनिस्ट थिए । उनले जनताको मुक्तिको लागि क्रान्तिको बाटोमा आफ्नो जीवन समर्पित गरे ।

उनी अनुभवी र सबै खालका प्रतिकूलता छिचोलिएसकेका क्रान्तिकारी थिए । उनी साङ्गठनिक काम गर्न पोख्त थिए र भूमिगत कार्यकर्ताको निम्ति निकै उपयुक्त व्यक्ति थिए ।

ओ जङ्ग हवा जस्तै रि जे सुन पनि आफ्नो पूरै परिवारलाई क्रान्तिकारी बनाउनमा उदाहरणीय बने । अरू जनतालाई भन्दा पहिला कार्यकर्ताले आफ्नै परिवारका पुरुष र महिलालाई जापानविरोधी देशभक्त भावनाले अभिप्रेरित गर्नुपर्छ । त्यसपछि मात्र उनले आफ्नो गाउँ र त्यसपछि सिङ्गो देशलाई क्रान्तिकारी बनाउन सक्छन् । उनको आस्था र क्रान्तिकारी गतिविधिको तरिका त्यस्तो थियो । समयान्तरमा उनले आफ्ना भाइ-बहिनीहरूलाई उनीहरूको पहाड गाउँदेखि नै क्रान्तिमा सामेल बनाए । उनका बहिनीहरूले पनि उनको क्रान्तिकारी गतिविधिमा मद्दत गरे ।

सिनसिनकनमा सरेपछि उनले आफ्नी श्रीमती र आमालाई पनि क्रान्तिकारी गतिविधिमा सामेल बनाए ।

रि जे सुनको निकटको सहयोग र प्रेम पाएर उनकी श्रीमती चोइ चाइ ज्योन एआरएफको महिला सङ्गठनअन्तर्गत सिनसिनकन एकाइकी अध्यक्ष बनिन् । जे सुनको प्रभावले चोइ चाइ ज्योन पनि छोटो समयवधिमा वैचारिक रूपमा सचेत

बनिन् । उनी भावनाले भरिभराउ थिइन् । उनमा गहिरो राजनीतिक समझदारी पनि थियो । यी सद्गुणले उनलाई छोटो समयमा नै क्रान्तिको तरिका जान्ने र क्रान्तिकारी सिद्धान्तको पालना गर्न सक्ने बनायो ।

रि जे सुन आफ्नी श्रीमतीलाई जति माया गर्थे, सङ्गठनको अनुशासनको मामिलामा त्यत्तिकै कडा पनि थिए । कमलो मनका उनी सामान्यतः ख्याल ठट्टा गर्न र हँसीमजाक गर्न मन पराउँथे । तर, भूमिगत गतिविधिमा व्यक्ति र सार्वजनिक विषयबीच उनले प्रस्ट अन्तर कोरेका थिए । उनी कुनै पनि गोप्यता बाहिर च्हाउँदैनथे ।

एक दिन रि थरकी एक जना प्रहरीकी श्रीमती चोइ चाइ ज्योनलाई भेट्न आइन् र भनिन्, 'दिदी ! खाजा खानु भयो ? लौ, गाउँको भट्टीमा आजभोलि के के भइरहेको छ, थाहा छ तपाईंलाई ?'

चोइ चाइ ज्योनले सन्देहपूर्वक उनलाई नियालिन् र भनिन्, 'मलाई थाहा भएन । भट्टीमा के हुन्छ, मलाई कसरी थाहा हुनु ?'

'ओहो, तपाईं किन यस्तो हुनुभएको ? राति राति भट्टीपसलमा तपाईंको बुढा अरू आइमाईहरूसँग रतिएर बस्नुहुन्छ नि ।'

त्यत्ति भनेर प्रहरीकी श्रीमती त्यहाँबाट गइन् ।

त्यो रात चोइ गाउँको भट्टीमा चियो गर्न गइन् । ढोका खोलेर उनीले भट्टीभित्र चियाइन् । रिकी श्रीमतीले भनेजस्तै भट्टीभित्र नचिनेका महिला र पुरुषहरू देखिन् । भट्टीको एउटा कुनामा उनले आफ्नो श्रीमान् र प्रहरी रिलाई पनि देखिन् । तर, त्यहाँ रिकी श्रीमतीले भने जस्तै कुनै रतिराग भइरहेको देखिन् । त्यो फराकिलो भट्टीपसलभित्र उनको श्रीमान्को अध्यक्षतामा कुनै गोप्य बैठक चलिरहेको जस्तो देखिन्थ्यो । ठूलो ठाउँको एउटा कुनामा बसेका उनीहरूप्रति प्रहरीको आँखा कम्पै पुग्ने अवस्था थियो । प्रहरी रि पनि गोप्य क्रान्तिकारी सङ्गठनका सदस्य थिए ।

'त्यसो भए रिकी जहानले मलाई किन भट्टीभित्र रतिराग चलिरहेको कुरा गरिन् त ? सम्भवतः उनले यस्ता गोप्य बैठकलाई गलत बुझेर ईर्ष्यावश त्यस्तो नकारात्मक कुरा गरेकी हुनुपर्छ', उनले भनिन् र हतारमा भट्टीपसलको ढोका बन्द गरिन् । अनि सन्तोषको श्वास तानिन् ।

तर, चोइ आफ्ना श्रीमान्को तीखो आँखाबाट भने जोगिन सकिन् । त्यो रात उनी निदाउन सकिन् । रिले श्रीमतीको त्यस्तो व्यवहारलाई लिएर खूब गाली गरे । अर्की महिलाको कुरा सुनेर चोइले यसरी चियोचासो गर्नुलाई उनले आफ्नो गल्ती मानिन् । त्यसले श्रीमान्प्रति उनको अविश्वास र ईर्ष्या भल्काएको थियो । जसले परिवारको सद्भावपूर्ण

सम्बन्धलाई छिन्नभिन्न बनाउन सक्थ्यो । उस्तै परे परिवार नै पनि भत्ताभुङ् पार्न सक्थ्यो । वैवाहिक सम्बन्धलाई बलियो बनाउन आपसी विश्वास नै प्रमुख आधार हो ।

त्यो रात रिले श्रीमतीलाई निकै रुखो गाली गरे पनि आफ्नो इमानदारी पुष्टि गर्न उनले भट्टीभित्र आफू र अरू बसेर के गरिरहेका थिए भन्ने विषयमा एक शब्द पनि बोलेनन् । गोपनीयता कायम गर्ने विषयमा उनी त्यत्ति कडा थिए । हामीले क्रान्तिकारी कार्यकर्ताहरूको लागि कुनै लिखित अनुशासनका नियम बनाएका थिएनौं । भूमिगत सङ्गठनका भूमिगत कार्यकर्ताको लागि पनि त्यस्तो विशेष नियम लिखित बनाएका थिएनौं । तथापि, रि जे सुनले आफूले पालना गर्नुपर्ने नियम आफैले बनाएका थिए र व्यवहारमा लागू पनि गरेका थिए ।

चाइबाई क्षेत्रमा लडाइँ चल्दै गर्दा म उनको घरमा एक-दुई पटक पुगेको थिएँ । त्यत्तिबेला जमाएको आलुबाट बनाएको चाउचाउ खाएर हामी सुतेका थियौं । म रि जे सुनको घरमा जाँदा उनकी श्रीमतीले मलाई नदेखोस् भनेर आफ्नो कोठा र भान्साको बीचमा उनी पर्दा बार्ने गर्थे । अधिपछि त्यसरी कोठा र भान्सा बारिएको हुन्थेन । त्यही भएर उनकी श्रीमतीले मलाई खुवाउन टेबुलमा खानाका परिकार राखेर जाँदा पनि म किम इल सड हुँ भन्ने कुरा थाहा पाइदैन ।

पाक रोक गमले म को हुँ भन्ने कुरा बताए पछि रिकी श्रीमतीले आँखाभरि टम्म आँसु राखेर श्रीमान्समक्ष गुनासो पोखिन् ।

'तपाईं भन्ने बेला अरूलाई विश्वास गर्नुपर्छ भन्नु हुन्छ । तर, तपाईंले उहाँ किम इल सड हुनुहुन्छ भन्ने कुरा नै भन्नुभएन । यो कस्तो खालको हैकम ?'

'मैले गोप्य कुरा कसैलाई भन्नु हुन्न । मैले जनरल किमको व्यक्तिगत सुरक्षाको लागि यसो गरेको हुँ । त्यसको निमित्त म क्षमा त माग्छु । तर, तिमिले पनि यसो गर्नुको कारण बुझ्नुपर्छ ।'

यस्तो थियो रि जे सुनको नियम ।

रि जे सुनको कडा स्वभाव र सिद्धान्तनिष्ठ व्यवहारले उनकी श्रीमतीको व्यक्तित्व विकासमा राम्रो प्रभाव पार्‍यो । उनी छोटो समयमा नै संसारबारे दृष्टिकोण बनाउन सक्षम बनिन् । पेक्डुसान गोप्य शिविरमा मलाई भेटेर फर्किए पछि उनले आफ्नी श्रीमतीलाई आग्रह गरे, 'अब हाम्रो घरमा धेरै पाहुना आउने छन् । त्यसकारण पाहुनाको लागि आलु, जौ, सुजी, सिमीको पिठो र दाउराको मननय जोहो गरेर राख्नु । हामीले धेरै थरी चुनौतीको सामना गर्नुपर्ने दिन आउँदैछ ।'

चोइ चाइ ज्योनले गुरिल्ला र भूमिगत कार्यकर्ताको स्वागत गर्न निकै ठूलो दुःख गरिन् । उनी हरेक दिन अन्न निफन्थिन् । उनले दिनहुँ निफनेको अन्न कुट्दाकुट्दै अन्न कुट्ने

मिल नै चाँडै बिग्रेको हुनुपर्छ ।

रि जे सुनले आफ्नो परिवारलाई क्रान्तिकारी बनाउँदै गर्दा आफ्नो सिङ्गो गाउँलाई पनि क्रान्तिकारी बनाइरहेका थिए । क्वन योड व्योक्मार्फत उनले सिनसिनकनमा पार्टीको विशेष एकाई विस्तार गरे । त्यो सङ्गठनको विस्तारसँगै चाडबाई क्षेत्रका ठूलो सङ्ख्याका एआरएफका सदस्यहरू पार्टीमा आबद्ध भए । सिनसिनकन जनतालाई सङ्गठनमा आबद्ध गर्ने र गुरिल्ला दस्तालाई सहयोग गर्ने गाउँहरूमध्ये अग्रणी गाउँ नै थियो ।

गुरिल्लाहरू गाउँमा आउँदै गरेको खबर पाउने बित्तिकै सिनसिनकनका गाउँलेहरू तेल निकाल्न ठीक पारिएको आफूसँग भएको सबै सिलम भुटनतिर लाग्थे । गुरिल्लाहरूलाई खानाको तयारी गर्दा उनीहरू निकै फारोतिनो गर्थे । गाउँमा सबभन्दा सहज रूपमा उपलब्ध हुने खानेकुरा आलु थियो । तर, आलु बोकेर एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा जान समस्या हुन्थ्यो । अनि गाउँमा आलु सस्तै पाइन्थ्यो । त्यसकारण उनीहरू आलुलाई सुकाएर हाम्रो गोप्य शिविरमा पठाउँथे ।

सिनसिनकनका महिलाहरूले हामीलाई सिमीका दाना सिधै काँचै पठाएनन् । उनीहरूले त्यसलाई पिने र गहुँको पिठोमा मिसाएर रोटी बनाए । त्यही रोटी पकाएर शिविरमा पठाए । त्यसरी पकाएको रोटी बोक्न पनि सजिलो र लामो समयसम्म राख्न पनि हुन्थ्यो ।

सिनसिनकनका जनताले हामीलाई सहायतास्वरूप दसौँ हजार सामान ल्याइदिए । उनीहरू ती सामान हाम्रा गोप्य शिविर अथवा अस्थायी शिविरसम्म बोकेरै ल्याइदिन्थे ।

सिनसिनकनका जनता असल नेता पाएर धन्य थिए । रि जे सुन एकलैमात्र सक्षम नेता थिएनन् । उनलाई क्वान योड व्योक, पाक रोक गम र ह्वाड कुम ओकले पनि ठूलो मद्दत गर्थे ।

पोचोम्बोको लडाइँअघि म सिनसिनकनमा पुगेको थिएँ । त्यत्तिबेला क्रान्तिकारी सेनालाई गाउँलेहरूले गरेको न्यायो स्वागत र उनीहरूको शक्तिशाली एकता देखेर म निकै प्रभावित भएको थिएँ । हामी पुग्ने बित्तिकै उनीहरूले चार ठाउँमा भान्छा लगाए र छोटो समयमा नै सयौँ मानिसलाई मिठो खाना खुवाए । उनीहरूले छोटो समयमा नै तेज गतिमा काम गरेको देखेर म तीनछक पर्छ । मसँग त्यो गाउँमा गएका कामरेडहरू पनि गाउँबाट ज्यादै प्रभावित भए । सबै गाउँलेहरू वास्तवमै प्रभावशाली थिए । पछि हामीलाई थाहा भयो, हामी गाउँमा आउने सूचना पाएपछि रि जे सुनले तयारी बैठक बोलाउँथे र हामीलाई कसरी स्वागत गर्ने भन्ने विषयमा छलफल चलाउने गर्थे ।

रि जे सुनको विशेष साङ्गठनिक क्षमता र गतिशीलतालाई एउटा प्रसङ्गले अभि प्रस्ट पार्नेछ ।

सन् १९३७ को बसन्तयाममा मे दिवसको अवसरमा सिनसिनकनमा एआरएफको चाडबाई काउन्टी समितिको आयोजनामा प्रदर्शनको आयोजना गरिएको थियो । दिउँसै त्यसरी सबैको ध्यान आकर्षण हुने गरी कानुनी रूपमा प्रदर्शनको आयोजना गर्न आयोजकलाई कुनै उपयुक्त कारणको खाँचो पर्थ्यो । नत्र त्यसमा शत्रुले कुनै न कुनै खोट देखाएर दमन गर्न सक्थ्यो । फ्याउरोको शिकार गर्ने भन्दै त्यो दिन रि जे सुनले पहिला हरेक गाउँमा युवा र किशोरकिशोरीहरूलाई निर्धारित ठाउँमा बोलाए । प्रदर्शनकारीहरूले रातो भन्डा बोकेर लामबद्ध भएर नारा लगाउँदै अघि बढ्न थाले । 'कोरियाली स्वाधीनता जिन्दावाद !' प्रदर्शनकारीहरूले नारा घन्काए । उनीहरू अम्नोक नदीको गल्छी गल्छी हुँदै इशिंदाओगवको नान्यु गाउँमा नारा लगाउँदै अघि बढे । शत्रुलाई अलमलमा पार्न उनीहरूले बीचबीचमा अरू नारा पनि लगाउँथे ।

त्यो दिनको प्रदर्शन अम्नोक नदीका दुवै किनाराका बटुवाहरूले केही बेर उभिएर हेरे । त्यत्तिबेला त्यस्ता प्रदर्शन दुर्लभ घटना थियो । दुर्लभ प्रदर्शन हेर्न पाएर सर्वसाधारण बटुवा मख्ख थिए । क्रान्तिकारी सेनाले हमला गरेको ठानेर प्रहरी र करिमचोनको प्रहरी चौकीमा बसेको सेना अनि अम्नोक नदीको कोरियातिरको किनारामा तैनाथ सीमा सुरक्षा बलले गल्छीमा निस्केको प्रदर्शनलाई केही गर्न हिम्मत गरेनन् । प्रदर्शन सम्पन्न भएपछि मात्र उनीहरूलाई सर्वसाधारण नागरिकले जुलुस निकालेको थाहा भयो । अनि बल्ल शत्रुहरू अम्नोक नदी तरेर चाडबाईमा पुगे र त्यहाँका जनतालाई किन भीड जम्मा गरेको भनी हप्कीदप्की गरेछन् ।

प्रदर्शनमा भाग लिएका सर्वसाधारणले आफूहरू फ्याउरो मान्न भेला भएको बताए ।

प्रहरीले सोध्यो, 'फ्याउरो मान्न किन रातो भन्डा उडाएको त ?'

'लौ हजुर । फ्याउराहरू रातो रङ देखेर डराउँछन् नि । त्यही भएर हामीले रातो कपडा उडाएको ।'

यसरी उनीहरू प्रहरीको आँखामा छारो फाल्न सफल भए । वास्तवमै फ्याउरो मान्न र जुलुस गर्न दुवैको लागि रातो भन्डाको खाँचो पर्छ ।

सन् १९३७ मा दिउँसै रातो भन्डा बोकेर सयौँ सर्वसाधारण जनताले स्वाधीनताको लागि नाराबाजी गरेको घटना आश्चर्यजनक घटना थियो । त्यत्तिबेला जापानी साम्राज्यवादीहरूको दमन उत्कर्षमा पुगेको समय थियो । अचम्मको कुरा त के थियो भने जापानी र मञ्चुको दुवैका सेना र प्रहरीले त्यो प्रदर्शन उनीहरूकै सिधा विरोधमा आयोजना गरिएको थियो भन्ने भेउ नै पाउन सकेनन् । विशेष सुभ्रुभ्रु र सहासिलो भावना भएका मानिसहरूले मात्र त्यस्तो बहादुरीका काम गर्न सक्थे ।

पोचोन्बोको हमला पछि रि जे सुनले सिनसिनकनमा महिला सङ्गठनका सदस्यहरूलाई लडाइँले त्यहाँ पारेको प्रभावबारे बुझ्न र जनताको मत थाहा पाउन पठाए । महिलाहरूले त्यहाँ गएर ल्याएका खबर उनले हामीलाई पठाए । उनलाई जनताको मत बुझ्न हामीले कुनै निर्देशन दिएका थिएनौं । आफैँ विवेक लगाएर उनले त्यो निर्णय गरी काम गरेका थिए । यसले उनको सिर्जनात्मक भावना उजागर गर्थ्यो ।

यी दुवै ओटा प्रसङ्गले उनी प्रतिभाशाली कार्यकर्ता र क्रान्तिको लागि आफ्नै काम गर्ने शैली भएका अदम्य चिन्तक भएको प्रस्ट हुन्थ्यो । क्रान्तिको लागि र आफूलाई दिएको जिम्मेवारी पूरा गर्न दिमाग लगाउने विषयमा उनी बेजोड थिए । यदि उनले लगातार यसरी दिमाग नलगाएका भए उनले त्यस्ता चमत्कार गर्न सक्ने थिएनन् । अनि छोटो समयमा नै सिङ्गो चाडबाईलाई हाम्रो क्षेत्र बनाउन सक्ने थिएनौं ।

चिन्तन नगर्ने मान्छे सिर्जनशील बन्न सक्दैन भन्ने कुरा सबैलाई थाहा छ । सिर्जनशीलताबिना कुनै सिर्जना र आविस्कार पनि हुन सक्दैन । अभ्र स्पष्ट शब्दमा भन्दा चिन्तनले नै मानिसलाई संसारको परिचालक र शक्तिशाली प्राणी बनाएको हो । चिन्तनले नै मानिसलाई चिताएको काम गर्न सक्ने बनाएको हो । चेतनासहितको सामाजिक प्राणी भएकोले मानिसले प्रकृति, समाज र आफैँलाई पनि रूपान्तरण गर्न सक्ने क्षमता राख्छ । अनि लगातारको चिन्तन र त्यही चिन्तनको सञ्चयले आत्मसम्मानका साथ मानिसले संसारलाई आफ्नो बनाउन सकेको हो ।

प्रकृति, समाज र मानिसलाई रूपान्तरण गर्न चिन्तनको ठूलो भूमिका रहेको वास्तविकतालाई हृदयङ्गम गरेकोले हाम्रो पार्टीले पार्टी कार्यकर्ता, सदस्य र अन्य कामदार जनतालाई पनि गम्भीर चिन्तनमननमा लाग्न आह्वान गर्दछ ।

रि जे सुन सिर्जनशील व्यक्ति थिए । उनी चिन्तन र व्यवहारलाई जोड्न सिपालु थिए । अदालत र जेलभित्र पनि उनले चिन्तनमननको कामलाई रोकेनन् । अदालतभित्र उनले जीवनको अन्तिम समयसम्म कम्युनिस्ट भएर कसरी बाँच्ने भन्ने विषयमा चिन्तनमनन गरे ।

‘कमरेडहरूलाई जोगाउन मैले अदालतमा गर्न सक्ने एउटा काम भनेको उनीहरूलाई निर्दोष ठहर गर्न दोष सबै मैले आफ्नो भागमा लिनुपर्छ’- हेसन प्रहरी चौकीमा कैद हुँदा उनले यस्तो प्रतिज्ञा गरेका थिए । उप-काउन्टी प्रमुख रि जु इक पक्राउ गर्दा रि जे सुनले कारागारमा उनलाई भनेका थिए, ‘हामीले गरिरहेका कामबारे जनरल किम, मलाई र तपाईँलाई मात्र थाहा छ । जनरल अहिले पहाडमा हुनुहुन्छ । म केही पनि भन्दैनँ । त्यसकारण तिमी सुरक्षित भए यहाँबाट निस्कनु उत्तम हुनेछ ।’

उनका वचनको इमानदारीका साथ शिरोधार्य गर्दै रि जु इक केही दिनको कष्टपछि रिहा भए । रि जे सुनले ‘अपराध’ को भारी सबै आफ्नो भागमा लिए पछि सिनसिनकन पार्टी सङ्गठनका प्रमुख किम प्योड चोल र रि जु ग्वान फासीको सजायबाट जोगिए । रि जे सुनको यस्तो आत्मबलिदानले उनी वास्तवमै एक जना उदाहरणीय कम्युनिस्ट भएको प्रमाणित गर्‍यो ।

रि जे सुनले जेलमा क्वान योड ब्योकबाट जाड जड ज्योलले पार्टीलाई धोखा दिएको थाहा पाएपछि त्यो धोखेबाजको कारण मुख्य मुख्य कमरेडहरूले थप बलिदान गर्नुपर्ने अवस्था निम्तिन सक्ने भन्दै उनी चिन्तित बने । उनले सकेसम्म चाँडो जाड जड ज्योलले धोखा दिएको कुरा आफ्ना कमरेडहरूलाई सूचना गर्न खोजे । तर, त्यस्तो सूचना गर्न उनीसँग सिसाकलमको सानो टुक्रा पनि हातमा थिएन । केही उपाय नलागे पछि अन्तिममा उनले आफ्नै दाँतले तल्लो ओठ तोकेर रगत निकाले र औँलाको टुप्पा त्यही रगतका थोपामा चोप्टै एक टुक्रा कपडामा लेखे, ‘जाड जड ज्योलले हामीलाई धोखा दियो ।’ यातना दिन रि जे सुनलाई यातनागृहमा लगदा उनले त्यो सन्देश लेखिएको कपडा अर्को कोठामा खसाले । यसप्रकार धेरै कमरेडहरूले जाडबारे थाहा पाए र कारागारमा थप प्रभावशाली तरिकाबाट सङ्घर्ष गरे ।

सात वर्ष जेलमा बस्दा रि जे सुनले गरेका गतिविधिको यस्ता मनै छुने घटना सबै यहाँ उल्लेख गर्न नसकेकोमा मलाई दुःख लागेको छ ।

चोइ चाइ ज्योन आफ्नो श्रीमानलाई भेट्न जाँदा उनको अनुहार विगतमा देख्दै आएको जस्तो आकर्षक र छरितो देखिनन् । एआरएफका साङ्गठनिक गतिविधिमा लाग्दा रि जे सुनको अनुहार चोइ चाइ ज्योनलाई जति सुन्दर र छरितो लाग्थ्यो, जेलमा उनले फरक देखिन् । त्यहाँ रि जे सुनको पहिलाको रूप सबै खल्योपखुलुप भइसकेको थियो । उनको हाड र छालामात्र बाँकी थियो । तै पनि चोइ चाइ ज्योनले रि जे सुनलाई कारागारभित्र देखा उनी सौम्य मुद्रामा मुस्कुराइरहेका थिए । छुटिने बेलामा उनले श्रीमतीलाई मन हलुका बनाएर खानाको सट्टा सकिने भए संसारको एउटा नक्सा ल्याइदिन आग्रह गरे । उनको यस्तो अस्वाभाविक आग्रह सुनेर आफू तीनछक परेको कुरा पछि चोइ चाइ ज्योनले सुनाएकी थिइन् । मेरो विचारमा उनले संसारको नक्सा मगाउनु पछाडि दोस्रो विश्व युद्ध पछि संसारको नयाँ स्वरूपबारे आफ्नै हिसाबले बुझ्ने उनको मनसाय हुनुपर्छ । युद्धपछि स्वतन्त्र बनेको मातृभूमि र सिङ्गो संसारमा युद्धपछि आलोकित हुने उज्यालो प्रकाशबारे उनी कल्पना गर्न चाहन्थे सायद । मृत्युदण्डको सजाय सुनाइसकेपछि पनि उनले कारागारमा आफ्नो समय दुःख र

निरर्थकतामा नबिताएको यो एउटा बलियो प्रमाण हो। उनको दिमागमा आफ्नो देशको र संसारको उज्यालो भविष्यको परिकल्पना गरेको हुनुपर्छ। उनको तन वर्तमानमा भए पनि उनी भविष्यको लागि बाँचेका थिए। मृत्युसँग साक्षात्कार गर्ने बेलासम्ममा पनि मुक्त मातृभूमिमा नयाँ र सुखी जीवन बिताउन जन्मने कल्पना उनको दिमागमा हुनुपर्छ। त्यही भएर न्यायाधीशले माफी माग्न सल्लाह दिँदा उनले न्यायाधीशसमक्ष 'साम्यवाद नै अजम्बरी युवा हो' भनी स्वाभिमानका साथ घोषणा गरेका थिए।

सन् १९४५ को सुरुवातमा चोइ चाइ ज्योलले सोलको सोदेमन कारागारमा आफ्नी कान्छी छोरीलाई लिएर रि जे सुनलाई भेट्न गइन्। कान्छी छोरी जन्मेको दुई महिनापछि उनकी आमा जेल परेकी थिइन्। त्यसकारण त्यो छोरीले पुगदो मात्रामा दुध पनि खान पाएकी थिइन्। सोलमा जाँदा उनी आठ वर्षकी भइसकेकी थिइन्। आफ्नो बुवालाई देखा उनले जेलको एउटा कुनामा बसेर भित्र उभिएको दारी भ्याप्य पालेको मान्छेलाई सन्देहपूर्वक हेरेकी थिइन्।

'उहाँ तिम्रो बुवा हुनुहुन्छ', आमाले कारागारभित्रको मान्छेतिर देखाएर भनिन्।

फलामे डण्डीको वारि र पारि उभिएर छोरी र बुवाले केही बेर एकअर्कालाई नियाले। तर छोरीले रि जे सुनलाई 'बुवा !' भनी बोलाउन सकिनन्।

आठ वर्षको हुँदासम्म उनले बुवालाई देखेकै थिइन्। त्यसकारण उनले निसंकोच रि जे सुनलाई 'बुवा !' भनेर बोलाउलिन् भनी कसले पो अपेक्षा गर्न सक्ला र। उनले छरछिमेकका केटाकेटीलाई तिनका बुवाले माया गरेको देखेकी थिइन्। तर, उनलाई आफ्नो बुवा भने अजीवको लाग्यो। उनलाई आएर अँगालोमा बेनुको सट्टा बुवा फलामको बारभित्र बसेर मुसुमुसु हाँसे बसेका थिए।

फलामको हतकडी कसिएका रि जे सुनका हातले छोरीको टाउको मायाले मुसाँन थालेपछि मात्र छोरीले बोलिन्, 'बुवा !' छोरीको टाउको मुसाँदै गर्दा रि जे सुनलाई बाँधिएका हतकडी र सिक्की ठोकिएको आवाज सुनिँदै थियो। छोरीले बुवा भनेको सुनेपछि भक्कानिएका रि जे सुनले छोरीलाई 'आफू चाँडै घर फर्किने' असम्भव वाचा गरेका थिए। आफ्नो जीवनको पहिलो पटक आफ्नो बुवालाई देखेकी छोरीसमक्ष यस्तो असम्भव वाचा गर्नुपर्दा रि जे सुनलाई कति कठिन भएको होला, कल्पना मात्र गर्न पनि गाह्रो छ। उनले छोरीलाई गरेको वाचा पूरा नभएको कुरा भनिरहनु परेन।

सन् १९४५ को मार्च १० मा शत्रुले रि जे सुनलाई सोधपुछको लागि सोधपुछ कक्षमा बोलायो। उनीहरूले उनलाई आफ्नो सिद्धान्त बदल्न खूब सम्झाए। सिद्धान्त बदले ज्यान सजाय माफी हुनेछ भनी उनलाई सम्झाउने खूब प्रयास भयो।

जापानी सेना दिवसको दिन उनलाई ज्यान सजायबाट माफी दिने उनीहरूको योजना थियो। तर, रि जे सुनले त्यस्ता कुनै पनि लोभ वा यातनासमक्ष शिर झुकाएनन्।

दुर्गम पहाडी गाउँ चाडबाईमा रात्री कक्षा चलाएर पढाएका र गाउँको मुखियाको रूपमा काम गरेका रि जे सुन अदम्य देशभक्त र अपराजयी क्रान्तिकारी लडाकु थिए। उनले आफ्नो सम्पूर्ण अमूल्य जीवन जापानविरोधी क्रान्तिको लागि समर्पण गरे।

कोही पनि मान्छे जन्मने बित्तिकै क्रान्तिकारी बनेको हुँदैन। जीवन र सङ्घर्षले नै उसलाई क्रान्तिकारी र लडाकु बनाएको हुन्छ। क्रान्तिकारी बन्ने प्रक्रिया व्यक्तिअनुसार फरक-फरक हुन सक्छ। तर, क्रान्तिको सत्य र इतिहासको शिक्षा के हो भने सही नेतृत्वमा स्पष्ट विचारधारा र उर्जाशील देशभक्ति भावना भएका हरेक मानिस क्रान्तिकारी बन्न सक्छ। त्यसै कारण हामीले वैचारिक, प्राविधिक र सांस्कृतिक क्रान्ति अर्थात् तीन क्रान्तिमध्ये पनि वैचारिक क्रान्तिलाई बढी जोड दिने गरेका छौं। वैचारिक क्रान्ति मूल थलो हो जसले मानिसलाई अदम्य देशभक्त र दृढ इच्छाशक्ति भएको क्रान्तिकारी बनाउँछ। उनीहरूको चेतनास्तर बढाएर सङ्गठित गर्नुका साथै इच्छाशक्ति पनि जागृत गराउनुपर्छ जसले जनताको स्वाधीनता हासिल गर्ने लक्ष्य र क्रान्तिकारी सङ्घर्षलाई अगाडि बढाउँछ।

रि जे सुन तेस्रो हो वा चौथौ पटक हाम्रो गोप्य शिविरमा आउँदा मैले एआरएफको सङ्गठन विस्तारमा उनले हासिल गरेका सफलताको कदर गरेको थिएँ। आफ्नो प्रशंसा सुनेर उनले अष्टयारो मान्दै हात हल्लाएका थिएँ।

'त्यसो नभन्नुहोस्। यसमा मेरो सीप वा दुःखले केही भूमिका खेलेजस्तो मलाई लाग्दैन। तपाईंले दिनुभएको जिम्मेवारी पत्रको आधारमा नै उप-काउन्टी प्रमुख रि जु इक जस्ता व्यक्तिलाई एआरएफको सदस्य बन्न तयार भए। जिम्मेवारी पत्र देखेपछि रि जु इक तपाईंले नेतृत्व गर्नुभएको सङ्गठनको सदस्य बन्न तयार भए। त्यसमाथि चाडबाईका जनता निकै देशभक्त छन्। मैले त खासै केही गरेको पनि छैन।'

रि जे सुन यति सरल व्यक्ति थिए।

ताएसोड पर्वतमा रहेको क्रान्तिकारी शहीदहरूको स्मारकमा रि जे सुनको सानो अर्धकदको शालिक स्थापित छ। त्यहीँबाट उनले उही सरलताका साथ उदाउँदो पुस्तालाई अहिले ध्यानपूर्वक हेरिरहेका छन्। उनको शालिकसँग क्वान योङ ब्योक, रि तोङ गोल र जी थाए हवानका शालिकहरू पनि स्थापित छन्। उनीहरूले पनि रि जे सुनसँगै फासीको तख्तामा प्राण त्याग गरेका थिए। (समाप्त)

अनुवाद: नीरज

शैव एवं बौद्ध धर्मप्रति आस्थावान अंशुवर्मा

ओम धौभडेल

हालै पाटन मंगलवजारस्थित भीमसेन मन्दिर अगाडि एउटा शिलापत्र भेटिएको छ । जसको ब्यापक चर्चा पनि भयो । भीमसेन मन्दिर अगाडि ढल खन्ने क्रममा भेटिएको उक्त शिलापत्रले पछिल्लो पटक नेपालका प्राचीन शिलापत्रहरू बारे चर्चा परिचर्चा हुने मौका पायो । शिलापत्र राख्ने ब्यक्ति, प्रमुख घटना, तिथीमिती तथा दूतकको नामसमेत स्पष्ट उल्लेख भएको उक्त शिलापत्र करिव ६ फिट अग्लो छ ।

यो शिलापत्रले तत्कालीन समयको बारे धेरै जानकारी दिएको छ । संस्कृत र लिच्छवि लिपिमा लेखिएको १५ हरफको सो शिलापत्र विद्वान लिपिविज्ञ श्यामसुन्दर राजवंशीले लिपियान्तर तथा अनुवाद गर्नु भएको छ । बीच बीचमा भग्न अक्षरहरू करिव ७२ ओटा रहेको छ । उहाँका अनुसार लिच्छविकालका प्रसिद्ध राजा अंशुवर्माले यो

czjdfsfjkltdf, /li6@ ; a\kino, 5fpgl

9n v6g]pnddf el]Psf]znfn\y

अभिलेख राख्न लगाएको देखिन्छ । लिपीविज्ञ राजवंशीज्यूले गर्नु भएको लिपियान्तर र भाषान्तर अनुवाद यस्तो छ,

१. ॐ स्वस्ति कैलाशकूट भवनाद विचलित कर्मफल रत्न सम्यक (१ २)
२. (३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११) योब्रड ग्राम लवण ग्रामाथःसौपलिङ्गग्रामनिवासि
३. न कुटुम्बिन (यथा)प्रधानङ्गशलमाभास्य समाज्ञा पयति विदितम्भवतु भ
४. वताड (शुवर्मन १२ १३ १४) श्री वृषदेव राजकारित धातुचैत्यरथ कृ(यन)
५. पश्चाद्धि (१५ १६ १७ १८ १९) प्रवेशे नवः प्रसाद कृतो भगवद्वासुदेव
६. (२० २१) गौळि (२२ २३) च निमित्तं योब्रडग्राम पाञ्चालिकेभ्यो दिग विकासार्थ
७. (२४ २५) विलिविक्ष (२६ २७ २८) दे (२९) लवण ग्रामेण सौम्पलिग्रामपाञ्चालिके
८. भ्य तुष्ट (३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७) स्तैरधर्शाद्यद्धिभकस्यम्प्रति (३८ ३९ ४०) ऋतृ पण
९. सहित संभव (४१ ४२) तरेव स्नातभूञ्तरागत्य सर्वैः सम्य परि धम्म वदाः
१०. तद्यथा वदु (४३ ४४ ४५ ४६ ४७) म्परिभ्रम्य स्व मां सन्नसंप्राप्नोती (४८ ४९ ५० ५१ ५२)
११. प्रसादोपजिविभिण्यै वा न कैश्चिदयम्प्रसादोन्यथा कर (५३ ५४)
१२. (५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१) न्यथाकुर्यात्तम राजाज्ञाब्यतिक्रमकरिण (स्तीवं ६२)
१३. (६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७०) भविष्यद्धि भूपतिभि (७१ ७२) कृतप्रसादानुपालना दतैर्ना
१४. वृति भाव्यश्चिरस्थितयेचास्य प्रसाद शिलापट्ट शासन मिदन्दत मितिस्व
१५. यमाज्ञा दूतकौत्र कुमारामात्य चन्द्रजीव । संवत् ५३६ ज्येष्ठ शुक्ल पूर्णिम्याम् ।

स्रोत : श्यामसुन्दर राजवंशी

अर्थ : कल्याण होस् । कैलाशकूट भवनबाट आफ्नो कर्ममा विश्वास गरी अलिकति पनि विचलित नभई मिहिनेत गर्ने योब्रडग्राम, लवणग्राम र त्यो भन्दा माथिका सौम्पलिङ्गग्रामका

निवासी जनता र त्यहाँका प्रधानहरूलाई कुशल मंगल सोधेर आज्ञा गर्नुभएको छ । श्री अंशुवर्माले राजा श्री वृषदेवले बनाएको धातु चैत्यरथ स्थापित रहेकोलाई नयाँ मन्दिर बनाइदिए । यसको दैनिक पूजाको लागि भगवतवासुदेव गोष्ठीलाई नै जिम्मा सुम्पियो । यो कुरा तिमीहरूलाई थाहा होस् । तसर्थ यो कुरा थाहा पाएर हाम्रो तर्फबाट जीविका चलाउनेहरूले र अरूहरूले अन्यथा गर्ला । त्यसलाई हामी सहने छैनौं । पछि हुने राजाहरूले पनि कसैले यो धर्मको अन्यथा नगर्नु । जसले यो आज्ञालाई नटेरेर.... नियमकानूनलाई ठूलो सम्भेर धर्मको पालना आदर पूर्वक गर्नुपर्छ । संवत् ५३६ ज्येष्ठ शुक्ल पूर्णिमा । यस वातका

xfn}el]pSf]znfn]y

दूतक कुमारामात्य चन्द्रजीव छन् ।

आफूभन्दा तीनसय वर्ष अगाडिका राजा वृषदेवले बनाउन लगाएको धर्मधातु चैत्यको काम सुचारु गर्न राजाज्ञा सहित राख्न लगाएको यो अभिलेखले पुनः एकपटक अंशुवर्माको बौद्ध धर्मप्रतिको आस्था उजागर हुन्छ । उनी आफू शैवमार्गी

भएपनि वैष्णव, बौद्ध लगायत अन्य धर्महरूप्रति उदार थिए भन्ने प्रमाण उनले राख्न लगाएका कैयौं अभिलेखहरू नै हुन् । हुन त नेपालको लिच्छविकालीन इतिहासमा देखिएको पहिलो प्रामाणिक शासक मानदेव आफै पनि वैष्णव, शैव एवम् बौद्ध धर्मप्रति सदभाव भएका राजाको रूपमा चिनिन्छन् । मानदेव पछिकादेखि प्रायः लिच्छवि राजाहरू हिन्दु धर्मका पक्षपाति नै थिए । यसमा अपवादको रूपमा मानदेवभन्दा चारपुस्ता अगाडिका वृषदेवको नाम बौद्ध धर्मप्रति अति लगाव भएको राजाको रूपमा आउँछ । राजा वृषदेवको समयका कुनै अभिलेखहरू आजसम्म नभेटिए पनि पछिका अन्य राजाहरूको अभिलेख, वंशावली आदिमा वृषदेवको नाम आएको छ । गोपाल राजवंशावलीले वृषदेवले स्वयम्भू चैत्य स्थापना गरेको उल्लेख छ । जुन कुरा पछि प्रामाणित भयो । त्यस्तै उक्त वंशावली अनुसार वृषदेवले चावहिलको चैत्यलगायत अन्य धेरै चैत्यहरू स्थापना गरेको उल्लेख छ । त्यस्तै अर्का लिच्छविराजा मानदेवले चाँगुनारायणको स्तम्भअभिलेखमा वृषदेवलाई बौद्धधर्मका पक्षपाती नभनिएतापनि 'अनुपम राजा, उत्तम राजा, ब्यायाम संक्षेपाकृत' भनिएको छ । यता अन्तिम लिच्छवि राजा जयदेव द्वितीयले पशुपतिको वज्रधरको अभिलेखमा त वृषदेवलाई 'सुगतशासनपक्षपाति' भनिएको छ । यसबाट उनी बौद्धधर्मप्रति आस्थावान शासक हुन् भन्ने स्पष्ट हुन्छ ।

यसैबीच राजा वृषदेवबारे अहिले पाटनमा भेटिएको शिलालेखले थप पुष्टि गरेको छ । राजा वृषदेवले पाटन मंगलबजारस्थित धर्मधातु चैत्य स्थापना गरेको तथ्य यो अभिलेखले प्रामाणित गरिदिएको छ । साथसाथै राजा वृषदेव बौद्धधर्मप्रति अति आस्था भएको राजा भएको थप पुष्टि भएको छ । राजा वृषदेवले तीनसय वर्ष अगाडि नै उक्त स्थानमा बौद्धविहार निर्माण गरिसकेकोलाई यहाँ प्राथमिकताको साथ उल्लेख गर्न सकिन्छ । यस शिलापत्रमा दूतकको रूपमा कुमारामात्य चन्द्रजीवको नाम आएको छ । शिवदेव, अंशुवर्मा र पछि अंशुवर्मा एकलैको नाममा भेटिएको हालसम्मको शिलापत्रमा दूतकको रूपमा चन्द्रजीवको नाम यसअघि कहाँकतै देखिएको छैन । राजा वा दरबारको आदेश जनतासम्म पुऱ्याउने दूतकहरू प्रायः दरबार वा राजाका विश्वासपात्र हुन्थ्यो । राजा शिवदेव र अंशुवर्माको संयुक्त शासनकाल र पछि अंशुवर्मा एकलैको शासनकालमा देखिएका दूतकहरूमा उदयदेव, चन्द्रवर्मा गोमी, रामशील, भोगवर्मा गोमी, विप्रवर्मा, गुणचन्द्र, भोगचन्द्र, देशवर्मागोमी, लच्छागोमी, विक्रमसेन, स्थितिवर्मा, विन्दुस्वामीको नाम परेको छ । यहाँ उदयदेवलाई युवराज भनिएको छ । उनी राजा शिवदेवका छोरा हुन् । यसमा चन्द्रवर्मा गोमी एक ब्याकरणविद् विद्वान रहेको पुष्टि हुन्छ । पाटन छिन्तमस्ता र

भेल्लुको अभिलेखबाट उनी अंशुवर्माका विश्वासी मान्छे रहेको बुझिन्छ। यिनलाई सामन्त पदले विभूषित गरेको पाइन्छ। यता रामशीलको बारेमा त्यति जानकारी प्राप्त छैन। पाटन भीमसेनस्थानको शिवदेव र अंशुवर्माको संवत् ५१६ को अभिलेखमा देखा परेको रामशीलको परिचय खुल्न सकेको छैन। उनी तत्कालीन समयका पाटन भेगका उच्च सरकारी अधिकारी हुनसक्छ। द्रुतकको रूपमा देखापरेका अर्का ब्यक्ति भोगवर्मालाई राजपुत्र भनिएको छ। त्यसबाट उनी तत्कालीन राजपरिवारका सदस्य रहेको देखिन्छ। त्यस्तै द्रुतक विप्रवर्मालाई खास पद नदिएको हुँदा यिनको परिचय पनि अस्पष्ट नै छ। त्यस्तै लच्छा गोमीलाई प्रतिहार भनिएको छ। विक्रमसेनलाई सर्वदण्डनायक राजपुत्र भनिएको छ। स्थितिवर्मालाई पनि राजपुत्र भनिएबाट उनी अंशुवर्माकै नातेदार हुनसक्छ। पाटन सुन्धाराको अभिलेखमा देखिएका द्रुतक विन्दुस्वामी तत्कालीन समयका महाबलाध्यक्ष (प्रधानसेनापति) रहेको देखिन्छ। यसमा हालसालै पाटन भीमसेन मन्दिर अगाडि भेटिएको शिलापत्रमा द्रुतक रहेको चन्द्रजीवलाई कुमारामात्य भनिएको छ। भारतमा समुद्रगुप्त, कुमारगुप्तले बाहेक नेपालमा लिच्छविकालमा कुमारमात्यको उल्लेख राजा नरेन्द्रदेवको अभिलेखमा मात्र भएको छ। लिच्छवि राजा नरेन्द्रदेवले यंगालहितिको अभिलेखमा प्रियजीवलाई कुमारमात्य भनी उल्लेख गरेको छ। अब हालै भेटिएको पाटनको शिलापत्रबाट त्यहाँ पनि द्रुतकको नाम कुमारमात्य चन्द्रजीवको नाम परेबाट एउटा नयाँ आयाम थपिएको छ। नेपालमा हालसम्म भेटिएको प्रमाणअनुसार कुमारमात्यको उपयोग पहिलो पटक राजा अंशुवर्माले संवत् ५३६ मै गरिसकेको प्रमाण हालै पाटनको अभिलेख बनेको छ।

अर्को एउटा महत्त्वपूर्ण कुरा जुन ठाउँमा अंशुवर्माको यो शिलापत्र भेटिएको छ, त्यही नजिक शिवदेवले २० वर्ष अगाडि नै अर्को एउटा शिलापत्र राखिसकेको देखिन्छ। संवत् ५१६ मा राजा अंशुवर्मासँग मिलिराखेको उक्त शिलापत्र भीमसेनस्थाननेर ढल छोपन घोप्टाएर राखेको थियो। पछि सो शिलापत्र त्यहाँबाट राष्ट्रिय सङ्ग्रहालयमा राख्न लगेको थियो। एक सामन्तको हैसियतले राखेको शिलापत्र नजिक आफू महाराजधिराज भएपछि अंशुवर्माले अर्को शिलापत्र राख्न लगाएको नै हाल भेटिएको शिलापत्र हो। पहिले आफू सामन्तको हैसियतले राजा शिवदेवसित आज्ञा लिई शिलापत्र राख्नु र पछि आफै महाराजधिराज भइसकेपछि राजाज्ञा जारी गरी शिलापत्र राख्नुमा शायद अंशुवर्माले ठूलो सन्तोषको सास फेरे होला। तर दुःखको कुरा, त्यही शिलापत्र जमिन मुनि लामो समयदेखि दबिएर बस्तुपुग्यो। केही समय अघि, केयुकेल, पाटन उपमहानगरपालिकाको संयुक्त आयोजनामा पाटन मंगलबजारदेखि

वर्षातको पानी शंखमूल भई बागमती खोलासम्म जाने ढल विकास गर्ने क्रममा यो शिलापत्र भेटिए पछि १४०० वर्ष पुरानो एउटा महत्त्वपूर्ण शिलापत्र आज सबैको चासोको विषय बन्नपुग्यो।

नेपालको लिच्छविकालीन इतिहासमा देखापरेको अंशुवर्माको विषयमा धेरै जानकारी उनकै ठाउँठाउँमा रहेका शिलापत्रहरूले दिन्छ। मानदेव पछिका अरू लिच्छवि राजाहरू कमजोर प्रवृत्तिका हुँदा यहाँ गुप्तहरूले टाउको उठाउने मौका पाए। यसमा शिवदेवले आफ्ना भानिज अंशुवर्माको सहयोग लिई गुप्तहरूलाई पाखा लगाए। यसमा चाँगु, बनेपा, पाटन भीमसेनस्थान, भक्तपुर गोल्मढी, भक्तपुरतुलाछेँ, धर्मस्थली, बुढानिलकण्ठ, सतुंगल, टोखा, धर्मपुर, खोपासी, धापासी, लेलेका शिवदेव र अंशुवर्माका संयुक्त अभिलेखहरू प्रमाणको रूपमा लिन सकिन्छ। पछि शिवदेव भिक्षु भई सम्पूर्ण राजपाट नै अंशुवर्माका जिम्मा दिएपछि उनले बुंगमति, हाँडिगाउँ, टिस्टुंग, भक्तपुर इनाचो, चाँगुनारायण, हाँडिगाउँ, साँगा, पाटन सुन्धारा, काठमाडौँ ज्याबाहा, पाटन नकबही, टाँखेल, वट, नक्साल, देवपटन, किसीपिडी, पशुपति वनकाली, फर्पिङ, दुम्जालगायत धेरै ठाउँमा उनको मात्र नाम अङ्कित शिलापत्रहरू रहेका छन्। त्यसमा पाटन भीमसेन मन्दिर अगाडि भेटिएको संवत् ५३६ ज्येष्ठ शुक्ल पूर्णिमाको शिलापत्रको नाम पनि जोडिने भएको छ।

अंशुवर्माको हाँडीगाउँको इ. ६०८ को अभिलेखमा गुविहारको लागि भेटीभाग छुटाएको ब्यहोरा परेको छ। आफ्नो शासनकालको पहिलो अभिलेख बुंगमतिको अभिलेखमा त शिलापत्रको शिर्षभागमा धर्मचक्र र दुई मृगको चित्र अङ्कित गरेको छ। भण्डारखाल पाटन सङ्ग्रहालयको अभिलेखमा बोधिसत्वको उल्लेख छ। पाटन मंगलबजारको अति भग्न एउटा अभिलेखमा पनि सोही चित्र अङ्कित छ र हालै भेटिएको शिलापत्रमा पनि धर्मचक्र र मृगको चित्र कुँदिएको छ।

यति भन्दाभन्दै राजा अंशुवर्माको समयमा उनले बौद्ध र शैव धर्मको समिश्रणबाट एउटा नयाँ आयाम जोडेकोलाई नकार्न सकिन्न। शैव, वैष्णव, बौद्ध लगायतका धर्महरूप्रति आस्था भएका अंशुवर्माले शैव सँगै बौद्धलाई पनि जोड्ने कोसिस गरेको देखिन्छ। जसलाई शिवबुद्ध सम्प्रदाय भनिन्छ। तत्कालीन समयको धार्मिक सहिष्णुताको ठूलो प्रमाण ठहरिएको यो मत आफैमा महत्त्वपूर्ण छ। यसमा अंशुवर्माको नाम अग्रपङ्क्तिमा आउँछ। अझ कतिपय विद्वानहरू त शिवबुद्ध मतको संस्थापक नै अंशुवर्मा हो भन्ने पनि छन्। जसरी अंशुवर्माले बुंगमतिको अभिलेखको शिरोभागमा बौद्ध चिह्न अर्थात् धर्मचक्र र दुई मृग कुँदाए भन्ने अभिलेखमा आफूलाई 'भगवत्पशुपति

भटारकपादानुगृहित' उपाधि दिएको छ। सोही अभिलेखको सातौं हरफमा त 'धर्मशंकर' भन्ने शब्द परेको छ। यसको अर्थ मिश्रित धर्म भन्ने बुझिन्छ। यसले बौद्ध चिह्नको साथै पाशुपत उपाधिलाई सङ्केत गरेको छ। त्यस्तै पाटन भण्डारखालको अभिलेखमा श्रीकलहभिमानी राजालाई बोधिसत्वको रूपमा वर्णन गरेको छ। बुद्धत्व प्राप्त होस् भनी लेखेको छ। शैवधर्म मान्ने अंशुवर्मालाई बुद्धत्व प्राप्त होस् भन्नुको तात्पर्य गहिरो छ। यसमा हालै भेटिएको शिलापत्र त अर्को एउटा दरिलो प्रमाण बनेको छ। अहिले भेटिएको शिलापत्रको शिरो भागमा धर्मचक्र र मृग कुँदिएको भएता पनि, त्यहाँ भित्र बौद्ध धातुचैत्य रथ आदिको वर्णन परे पनि यसको सूचारु गर्न भगवतवासुदेव गोष्ठीलाई जिम्मा दिएको अति महत्त्वपूर्ण विषय हो। यो शिलापत्रको मुख्य ध्येय नै बौद्धधर्मसित सम्बन्धित धर्मधातु चैत्यको लागि नयाँ मन्दिर बनाइसकेपछि यसको दैनिक पूजाआजाको व्यवस्था भगवत वासुदेव गोष्ठीलाई दिनु र यो काममा सबैले आफ्नो निर्णय स्वीकार्न आदेश दिएको अर्थपूर्ण छ। तत्कालीन समयको धार्मिक कट्टरताको वावजूद पनि शैव धर्म र बौद्ध धर्मलाई सामन्जस्य गर्न एक शासकको हैसियतले आफूसँग भएको अधिकारको हदभन्दा बढी उपयोग गरेको प्रमाण यो शिलापत्र भएको छ। शायद यसकारण पनि होला, यसपछिका शासकहरूले पनि शैव र बौद्धधर्मलाई एकसाथ अगाडि लैजाने प्रयास गरे। यसमा शिवदेवका नाति नरेन्द्रदेवको नाम अगाडि आउँछ। यिनी शैव मतका भएपनि आफ्नो कम्मरमा बुद्ध अङ्कित पेट्टी लगाउँथ्ये भनी चिनियाँ वृत्तान्तमा उल्लेख छ। प्रसिद्ध चिनियाँ यात्री हुयन साङ्ग नेपाल भ्रमण आउँदा अंशुवर्माको मृत्यु भइसकेको भएता पनि उनको प्रसिद्धी यहाँ कायम नै रहेको उनको यात्रा वृत्तान्तबाट थाहा हुन्छ। त्यतिबेला नेपालमा राजा नरेन्द्रदेव राज्य गरिरहेका थिए। राजा नरेन्द्रदेवले कामरूप कामाक्षाबाट नेपाल ल्याएको मच्छिन्द्रनाथ हिन्दू एवम बौद्ध धर्मको सेतुको रूपमा आजसम्म पनि पूजित छ। यसरी शैव र बौद्ध धर्मलाई एकसाथ अगाडि लैजान विभिन्न समयमा विभिन्न शासकहरूले प्रयास गरे। हिन्दूमात्रको अति पवित्र पशुपतिनाथको मूर्तिलाई वर्षको एकदिन बुद्धको मुकुट लगाएर छायाँ दर्शन गर्ने परम्परा यसै शैव बुद्ध दर्शनबाट अभिप्रेरित छ। यसरी नेपालमा मल्लकालसम्म पनि धार्मिक सहिष्णुताको उदाहरण देख्न सकिन्छ। यसबाट नेपाल एक त्यस्तो देश बन्न पुगेको छ जहाँ धर्मको नाममा कहिल्यै कट्टरता आएको छैन। नेपाल संसारको लागि सर्वधर्म समन्वयको आदर्शस्थल रहिआएको छ। नेपालमा रहेका शैव, वैष्णव, बौद्ध सबै मन्दिर, विहारहरूमा सबै धर्मसित सम्बन्ध देवमूर्तिहरू स्थापित भएको पाइन्छ। शिवको मन्दिरमा चैत्य, बुद्धको मूर्ति हुनु, नारायणको मन्दिर

नजिक चैत्य हुनु, बौद्ध विहार भित्र शैव तथा वैष्णव मूर्ति हुनु यही कारणले सम्भव भएको छ। यसको श्रेय अंशुवर्मालाई दिँदा अतिशयोक्ति नहोला।

कीर्ती राख्ने	संवत्	स्थान	दुतक
शिवदेव	५१२ ज्येष्ठशुक्ल दशमी	विष्णुपादुका	कुलप्रवीर
शिवदेव	? वैशाखशुक्ल पंचमी	चापागाउँ	?
शिवदेव	५१५ ?	च्यासल	? गोमी
शिवदेव	५१५ ?	तालाकव	?
शिवदेव अंशुवर्मा	?	चाँगु	? वाँत
शिवदेव अंशुवर्मा	५१५ ?	बनेपा	? गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५१६ वैशाखशुक्ल दशमी	भीमसेनस्थान	रामशील
शिवदेव अंशुवर्मा	५१६ ज्येष्ठशुक्ल दशमी	गोल्मढी	भोग वर्मा गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५१६ शुक्ल पंचमी	तुलाछैं	भोग वर्मा गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५१७ आषाढशुक्ल द्वादशी	धर्मस्थली	विप्र वर्मा गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५१७ आषाढशुक्ल द्वादशी	बुढानिलकण्ठ	विप्र वर्मा गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५१९ पौषशुक्ल द्वादशी	सतुंगल	विप्र वर्मा गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५१९ आषाढशुक्ल द्वादशी	धर्मस्थली	गुणचन्द्र
शिवदेव अंशुवर्मा	५१९ शुक्ल दशमी	टोखा	विप्र वर्मा गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५२० माघशुक्ल द्वादशी	धर्मपुर	वाँत भोगचन्द्र
शिवदेव अंशुवर्मा	५२० चैत्रकृष्ण पंचमी	खोपासी	देश वर्मा गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५२६ वैशाखशुक्ल पंचमी	धापासी	लच्छा गोमी
शिवदेव अंशुवर्मा	५२६ आश्विनशुक्ल	लेले	प्रतिहार लच्छा गोमी
अंशुवर्मा	२९ ज्येष्ठशुक्ल दशमी	बुंगमति	विक्रम सेन
अंशुवर्मा	३० ज्येष्ठशुक्ल षष्ठी	हाँडीगाउँ	?
अंशुवर्मा	३१ पौष पंचमी	टिष्टुंग	विप्र वर्मा
अंशुवर्मा	?	टिष्टुंग	?
अंशुवर्मा	३१ पौषशुक्ल अष्टमी	इनाचो	स्थिति वर्मा
अंशुवर्मा	३१ माघशुक्ल त्रयोदशी	विहिवार चाँगु	?
अंशुवर्मा	३२ आषाढशुक्ल त्रयोदशी	हाँडीगाउँ	?
अंशुवर्मा	३२ भाद्रशुक्ल प्रतिपदा	साँगा	विक्रम सेन
अंशुवर्मा	३४ पौषशुक्ल दितिया	सुन्धारा	विन्दु स्वामी
अंशुवर्मा	५३५ श्रावणशुक्ल सप्तमी	ज्यावहाल	विक्रम सेन
अंशुवर्मा	?	नकबहिल	भोग वर्मा
अंशुवर्मा	३७ फागुनशुक्ल पंचमी	तौखेल	उदय देव
अंशुवर्मा	?	आषाढशुक्ल पंचमी	उदय देव
अंशुवर्मा	?	अष्टमी	उदय देव
अंशुवर्मा	३९ वैशाखशुक्ल दशमी	देवपाटन	उदय देव
अंशुवर्मा	?	किसीपिडी	उदय देव
अंशुवर्मा	?	पशुपति वनकाली	?
अंशुवर्मा	?	फर्पिङ	?
अंशुवर्मा	?	गोकर्ण	?
अंशुवर्मा	५३६ पौषशुक्ल पंचमी	बालुवा	भोग वर्मा
अंशुवर्मा	५३६ ज्येष्ठशुक्ल पूर्णिमा	भीमसेनमन्दिर	कुमार मात्य चन्द्रजीव

सन्दर्भ सामग्री

- १) लिच्छविकालका अभिले-धनबज्र बज्राचार्य
- २) नेपालको धार्मिक इतिहास (प्राचीन र मध्यकाल)- डा जगदिशचन्द्र रेग्मी
- ३) चिनियाँ यात्रा वृत्तान्त
- ४) नेपालको पुरानो इतिहास-पेशल दाहाल
- ५) हिमालखबर, २०७८ माघ ५
- ६) गोपालराजवंशावली

चित्र : इन्टरनेट

काठमाडौँ - भक्तपुर खण्डको अरनिको राजमार्गको जाम समस्या

सरोज वैद्य

काठमाडौँ उपत्यकाको कोटेश्वरमा सवारी साधनको अत्याधिक जामका कारण समस्या नभोग्ने यात्री र वाहन विरलै होलान् ।

अरनिको राजमार्गमा बनेपा-सिन्धुली-बर्दिबास चल्ने सवारी-साधनहरूले गर्दा कोटेश्वरमा थप जटिलता आएको देखिन्छ । यो लेख विशेषतः अरनिको राजमार्ग भएर काठमाडौँ भित्रिने र बाहिर जाने सवारी-साधनहरूको जामको समस्या र त्यसको समाधानका सम्भावित उपायहरूका बारेमा गर्नुपर्ने छलफललाई सतहमा ल्याउने प्रयास हो ।

भक्तपुरबाट काठमाडौँ जाँदा र आउँदा जामको मुख्य समस्या भनेको समग्रमा परस्पर काटिने ठाउँ 'इन्टरसेक्सन' (Intersection) नै हो भन्ने देखिन्छ । त्यसमाथि मौजुदा सडकहरूमा ट्राफिक व्यवस्थापन गर्न राखिएका ट्राफिक बत्तीहरू, ट्राफिक सङ्केतहरू, सडकको मार्किङ जस्ता प्रणालीहरू दुरुस्त अवस्थामा नहुनु पनि अर्को कारण देखिन्छ । गढाघर, कौशलटार, लोकन्थली, जडिबुटी, कोटेश्वर र बानेश्वरका चौबाटारहरूमा जाम हुनु इन्टरसेक्सनकै समस्या हो, सवारी-चालकहरूमा अनुशासनको कमी अर्को कारण देखिन्छ । अरनिको राजमार्गमा ट्रक, टिपर तथा बसजस्ता अधिक भार बहन गरी बिस्तारै गुड्ने सवारी-साधनहरूका लागि छुट्टै बिस्तारै जाने लेन (Slow Lane) को व्यवस्था गर्न सके सवारीको चाप व्यवस्थापन गर्न सजिलो हुनेछ र दुर्घटनामा पनि कमी आउनेछ । यसरी नै हलुका तथा मध्यम भार बहन गर्ने खालका सवारीहरू बीचको लेन (Middle Lane) बाट उछिनेर जाने छुट्टै ओभरटेकिङ लेन (Overtaking Lane) भएको खण्डमा बीचको लेनका सवारी-साधनहरू पनि अनुशासित भएर चलन बाध्य हुन्थे । ओभरटेकिङ लेनमा सडक ट्राफिकको नियमअनुसार पूर्ण रूपमा यो लेन खुला (Free) राखिन्छ । त्यसले गर्दा एम्बुलेन्स, दमकलजस्ता अत्यावश्यक सेवाका सवारी-साधनलाई निर्वाध रूपमा गन्तव्यमा पुग्न सजिलो हुनेछ । यस्ता कुराहरू मौजुदा राजमार्गमा भएको भए अहिलेको जस्तो जामको समस्या भैलुपर्ने थिएन ।

गढाघर, कौशलटार, लोकन्थली, कोटेश्वर र बानेश्वरको चौबाटो (Junction) हरूमा हालै कलङ्कीमा

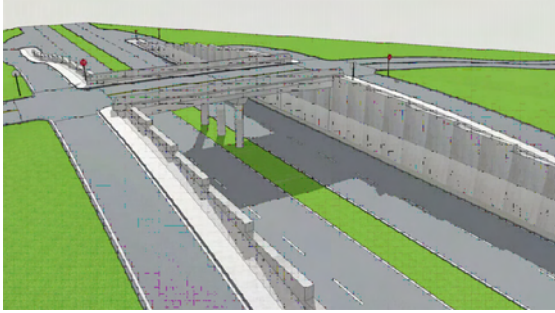
la:tf/hfgjh (Slow Lane), alrSfjh (Middle lane) / (Overtaking Lane) ; 8Ssfkqfj ugfgdgf

बनेको अन्डरपास (Underpass) सडकजस्तै बनाउन सकिन्छ । ती चौबाटारहरूको सडकको भौगोलिक स्वरूप (Longitudinal Profile) हेर्दा प्राविधिक रूपमा बनाउन सकिने देखिन्छ । ती चौबाटारहरूमा अन्डरपास बनाउन सकेको खण्डमा काठमाडौँबाट सिधा भक्तपुर र भक्तपुरबाट सिधा काठमाडौँ जाने सवारी-साधनहरू निर्बाध रूपमा सिधै गन्तव्यमा जान सक्छन् र अहिलेका इन्टरसेक्सनहरूमा हुने जाममा धेरै हदसम्म कमी आउन सक्छ । यसले गर्दा चक्रपथबाट आउने र जाने दुवैतर्फका सवारीको चापलाई पनि सहजता हुन्छ ।

अन्डरपास (Underpass) मा फ्लाईओभर (Flyover) को अनुपातमा निर्माण लागत कम हुन्छ र निर्माण गर्न सहज हुन्छ । तर त्रिभुवन अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलसँगै भएकाले जडिबुटीजस्तो संवेदनशील क्षेत्रमा फ्लाईओभर राख्न विशेषरूपमा अध्ययन-अनुसन्धान गरेर मात्र प्रस्ताव गर्नुपर्ने हुन्छ । हुन त फ्लाईओभरबाट जाममा हुने कमी शतप्रतिशत भएको अध्ययनले देखाएको पाइँदैन, तैपनि केही मात्रामा सहज भने हुन्छ । यो प्रविधि खर्चिलो र समय पनि बढी लिन सक्छ । पत्रपत्रिकामा चर्चामा आएअनुसार सुरुङमार्गलाई पनि विकल्पको रूपमा लिनै गरेका छन् । तर हाम्रो जस्तो देशका लागि यस्ता ठाउँमा सुरुङमार्ग, समय, लागत र सुरक्षाको दृष्टिकोणबाट उपयुक्त नहोला ।

काठमाडौँ उपत्यकामा सवारी-साधनको सङ्ख्या अत्यधिक भएकै देखिन्छ । सानासाना सवारी-साधनहरू बढ्नुमा भरपर्दो सेवामूलक सार्वजनिक यातायातको व्यवस्था राम्रो नहुनु र कोरोनापछिको स्वास्थ्यसुरक्षा मापदण्ड आदिलाई प्रमुख कारकका रूपमा लिन सकिन्छ । काठमाडौँ उपत्यकामा सवारी-साधनको सङ्ख्यालाई नियन्त्रण गर्नु अति आवश्यक देखिन्छ । यसरी नै सवारी-साधनहरूको सङ्ख्या दिनानुदिन बढ्दै जाने हो भने भविष्यमा यो ठूलो

c68/kf; (Underpass); 8ssfjgdgf

समस्या हुनेछ । यस्तो अवस्थामा कतिपय मुलुकहरूमा सवारी-साधनको आयातमा केही वर्षका लागि बन्द गरेको पाइन्छ । थाइल्यान्डको बैङ्कक सहरमा सवारीको चाप घटाउन यस्तै गरेको पाइन्छ ।

निचोडमा काठमाडौँ उपत्यकाको जामको समस्या हटाउन ट्राफिक प्रणालीका विज्ञहरूको टोलीबाट विस्तृत प्राविधिक अध्ययन गराएर समाधानका ठोस उपायहरू निकाल्नु उपयुक्त हुनेछ ।

(चित्र : इन्टरनेट)

(लेखक काठमाडौँ विश्वविद्यालयमा कार्यरत वास्तुविद् हुनुहुन्छ)

‘पुर्खाले सिर्जेको सम्पत्ति हाम्रो कला र संस्कृति’

भक्तपुर नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

ब्यासी-२, भक्तपुर

लक्ष्मी नरसिंह मन्दिर पुनः निर्माण कार्यमा सहयोग गर्नेसम्बन्धी सूचना

भक्तपुर नगरपालिकाले २०७२ सालको भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त भक्तपुर नगरभित्रका विभिन्न सम्पदाहरूमध्ये अधिकांश सम्पदाहरूको पुनः निर्माण र जीर्णोद्धार कार्य सम्पन्न गरिसकेको र केही सम्पदाहरूको हाल पुनः निर्माण र जीर्णोद्धार कार्य भइरहेको सन्दर्भमा भनपा-४, गःहिटीमा अवस्थित “ऐतिहासिक लक्ष्मी नरसिंह मन्दिर” स्थानीय श्रम, सीप र प्रविधिको प्रयोग गरी पुनः निर्माण कार्य भइरहेको व्यहोरा जानकारी गराउँदै उक्त पुनः निर्माण कार्यमा आर्थिक, एवम् भौतिक सहयोग गर्न इच्छुक संघ, संस्था, व्यक्ति, दाफा, भजन र गुठीहरूले आर्थिक सहयोगको लागि लक्ष्मी नरसिंह मन्दिर पुनः निर्माण उपभोक्ता समितिको नाममा सेन्ट्रल फाइनेन्स, च्याम्हासिंह शाखाको खाता नं. ००५००५०००२७५८००००००९ मा रकम जम्मा गर्नुहुन तथा नगद वा जिन्सी सहयोगको लागि निम्न व्यक्तिहरूसँग सम्पर्क गर्नुहुन अनुरोध गरिन्छ :-

सम्पर्क व्यक्ति :

१. ४ नं. वडाध्यक्ष - श्री कुमार चवाल, भनपा : ५८५९९५५८३५
२. भनपा लेखा अधिकृत - श्री रामसुन्दर सुजखु, भनपा : ५८४९३५८४५०
३. उ.स. अध्यक्ष - श्री शिवराम किजु, लक्ष्मी नरसिंह मन्दिर पुनः निर्माण : ५८५९९६८३८६

पुनर्निर्माणमा स्थानीय

तागत

रशनी शिल्पकार

@&; fnsfjē\$Dkn] flt k#ofPsf]ē]j gfy dlGb/sf]pflyNnf]efu

२०७२ सालको भूकम्पले क्षति पुऱ्याएका डातापोल र भैरवनाथ मन्दिरको सबल र सफल पुनर्निर्माणले सबैको सहकार्य भए आफ्नो सम्पदा आफै बनाउन सकिने सन्देश दिएको छ ।

धार्मिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाले भरिपूर्ण काठमाडौँ उपत्यकामा प्रशस्त मठमन्दिर छन् । यीमध्ये भक्तपुरको टौमढी टोलमा अवस्थित पाँचतले मन्दिर र भैरवनाथ मन्दिर महत्त्वपूर्ण सम्पदा हुन् । पाँचतले मन्दिरलाई डातापोल (नेपालभाषामा डाता भनेको पाँच र पोल भनेको छाना भएको) नामले पनि चिनिन्छ । पाँच ओटा पेटीमा उभिएको यो ऐतिहासिक मन्दिर १०६.४६ फिट अग्लो छ ।

डातापोल (बोलीचालीमा न्यातापोल) मन्दिर १७०२ साल (नेपाल संवत् ८२२)मा राजा भूपतीन्द्र मल्लले ६ महिनाको छोटो अवधिमा बनाउन लगाएको डातापोलको सिद्धाग्नि कोट्याहुति देवल प्रतिष्ठा पुस्तकमा उल्लेख छ । यसै मन्दिरको छेउमा दक्षिण-पूर्वतिर भैरवनाथ मन्दिर छ । १७४४ सालमा भूपतीन्द्र मल्लले पहिलेको आकाश भैरवको एकतले मन्दिरमा दुई छाना थपेर अहिलेको स्वरूपमा बनाउन लगाएको अभिलेखमा पाइएको छ ।

दक्षिण मोहडाको पहिलो छानामा अहिले पनि रहेका तीन गजुरले यो तथ्य पुष्टि गर्छन् । पाँचतले मन्दिरलाई भूपतीन्द्र मल्लको इष्टदेवताका रूपमा पुजिन्छ भने भैरवनाथ मन्दिर दैनिक पूजाआजाका साथै विभिन्न जात्रासँग सम्बन्धित छ ।

आर्किटेक्चर अफ द नेवास र मोनुमेन्ट कन्जभेन्शन इन नेपाल पुस्तक अनुसार, १९९० सालको महाभूकम्पले पाँचतले मन्दिरको सबैभन्दा माथिल्लो तला मात्र भत्काएको र सँगै रहेको भैरवनाथ मन्दिरलाई भने पूर्ण रूपले क्षति पुऱ्याएको थियो । यही सन्दर्भलाई दर्शाउँदै भक्तपुरमा 'डातापोल छता मरु भैल छः पत्ता मरु' (डातापोलको एक तला छैन, भैरवनाथ पूरै छैन) कथन लोकप्रिय छ ।

२०७२ सालको भूकम्पले पनि डातापोल मन्दिरमा आंशिक मात्रै क्षति गरेको थियो । भूकम्पबाट सबैभन्दा माथिल्लो तला पहिलो छानाको तुलनामा ३.२५ डिग्री, दोस्रो छाना ०.१५ डिग्री, तेस्रो ०.२९ डिग्री र चौथो ०.८५ डिग्रीले घडीको सुई घुम्ने दिशामा बटारिएको अनुसन्धानहरूले देखाएका थिए । यस्तै, भुइँतला र पेटीमा केही चर्केको र बीचका तलाहरूमा खासै असर नपुऱ्याएको पाइयो । ७.८ म्याग्निच्यूडको भूकम्पले पनि यति अग्लो मन्दिरलाई आंशिक क्षति मात्र गर्नुले यसको वास्तुकला र हाम्रो परम्परागत शैली कति बलियो रहेछ भनेर पुष्टि गर्छ ।

भैरवनाथ मन्दिरमा २०७२ सालको भूकम्पले आंशिक क्षति पुऱ्यायो । तीन छाना सात तला भएको उक्त मन्दिरमा विभिन्न तलामा गाराहरू चर्केको पाइएको थियो । सबैभन्दा माथिल्लो तलाका गारा भत्किएका थिए । साथै, काठका थाम, निदाल जोड्ने जोर्नीहरू निस्केका थिए र चारैतिर झ्यालहरू झरेका थिए । यसमा भूकम्प मात्र कारण थिएन, ओसका कारण भुइँतलाका काठहरू यसै पनि मक्किएका थिए ।

छिँडीमा नासः प्वाल र साना टिकी झ्यालहरू मात्र भएका कारण पर्याप्त हावा खेल्न नपाएर काठ तथा गारो ओस्सिएको पाइयो । साथै, पहिलो तलामा रहेका भैरवलाई नित्य पूजा र अन्य पूजामा चढाइने जल तथा बलि दिँदा बग्ने रगतलाई निकास नहुँदा त्यसको ओसले पनि समस्या पारेको देखियो ।

भक्तपुर नगरपालिकाले 'पुर्खाले सिर्जेको सम्पत्ति हाम्रो कला र संस्कृति' नारा लिएर भक्तपुरका विभिन्न मठमन्दिरको पुनर्निर्माण, मर्मतसम्भार तथा जीर्णोद्धार गर्दै आएको छ । विश्व सम्पदामा सूचीकृत पाँचतले र भैरवनाथ मन्दिर विश्वकै चासोका विषय भएकाले यिनको भूकम्पपछिको मर्मतका लागि नगरपालिकाले फरक शैली अपनाएको थियो ।

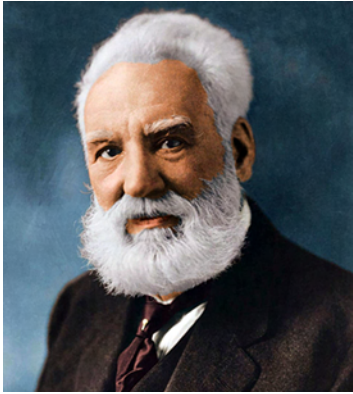

अलेक्जण्डर ग्राहम बेल

राजेंद्रप्रसाद यादव

विषय प्रवेश : विज्ञानको विभिन्न आविष्कारहरूले मानिसको जीवन अत्यन्त सरल र सहज बनाइदिएको छ । दुइगुणबाट शुरु भएको मानिसको विकास यान्त्रिक युगमा पुगेको छ । अहिले हरेक क्षेत्रको काम यन्त्रबाट हुने भएको छ । यसमाथि पनि सञ्चार क्षेत्रको अत्यधिक विकासले मानिसहरू बीचको दूरी एकदम कम गरिदिएको छ । पहिले मानिसहरू आफ्नो छिमेकीसँग कुरा गर्न पनि घरमा जानुपर्दथ्यो । आज विश्वमा टेलिफोनको आविष्कारले घरमा बसी विश्वको कुनै पनि क्षेत्रमा रहेको मानिससँग सहज रूपले कुराकानी गर्न सकिन्छ । टेलिफोन नभएको भए मानिसहरूले कस्ता समस्याहरू भोग्नु पर्दथ्यो होला ? हामी कल्पना गर्न सक्छौं । तर हाम्रो पुर्खाहरूले यसको अनुभव गरेका थिए । यस्तो महत्त्वपूर्ण प्रविधिको आविष्कार महान् वैज्ञानिक एलेक्जण्डर ग्राहम बेलले गरेका थिए ।

बेलको जन्म ३ मार्च १८४७ मा स्कटल्याण्डको इडनवर्गमा भएको थियो । उनी एक आविष्कारक, वैज्ञानिक र इन्जिनियर थिए । उनले सर्वप्रथम टेलिफोनको आविष्कारकका रूपमा आफूलाई ७ मार्च १८७६ मा दर्ता गराएका थिए । उनले आफ्नो जीवनकालमा तीनओटा देशहरू ब्रिटेन, क्यानाडा र अमेरिकाको नागरिकता प्राप्त गरे ।

बाल्यकाल : बेलको जन्म एक मध्यम परिवारमा भएको थियो । उनका पिताको नाम Alexander Melville Bell र माताको नाम Eliza Grace Bell थियो । उनका पिता बहिरा र लाटाहरूलाई पढाउने एक शिक्षक (Speech Professor) थिए । उनका आमा सङ्गीतज्ञ थिइन् । यसकारण उनलाई ध्वनिप्रति बाल्यकालदेखि नै चासो र रुचि थियो । उनका पिता सधैं लाटा र बहिराहरूलाई पढाउन व्यस्त रहन्थे । उनका पिता विभिन्न हावभाव र आवाज निकालेर शिक्षण गरेको देखेर बेल सानो उमेरदेखि नै साह्रै प्रभावित थिए । बेलले बच्चा अवस्थादेखि नै आवाजबारे धेरै कुराहरू सिक्सकेका थिए । आवाजका विभिन्न आरोह अवरोह, धुन आदि आमाबाट सिक्ने मौका पाएका थिए । वास्तवमा पारिवारिक वातावरणले गर्दा नै बेल पछि गएर टेलिफोनको आविष्कारक हुन सफल भएका थिए ।

Bell's mother was deaf. Bell's father was a speech professor.

ajhsf dftf lktf

बेलले शुरूको अनौपचारिक शिक्षा परिवारबाट नै प्राप्त गरे । त्यसपछि उनी औपचारिक शिक्षाको लागि Royal High School भर्ना भए । उनले उक्त विद्यालयमा १५ वर्षको उमेरसम्म अध्ययन गरे । उनको रुचि सानैदेखि विज्ञान विषयमा थियो त्यसमा पनि विशेष गरी जीव विज्ञानमा थियो । पछि गएर उनको अध्ययन भौतिक विज्ञानतिर गयो र यसमा नै उनी सफल पनि भए ।

ojfj :yfdf ajh

सङ्घर्ष र सफलता : बेलले विद्यालय छोडे पछि लण्डनमा उनका बाजेसित बस्न गए । उनी १६ वर्षको उमेरको हुँदा एक स्थानीय माध्यमिक विद्यालयमा सङ्गीत शिक्षकको रूपमा काम गर्न थाले । यसको साथसाथै ध्वनि प्रदर्शन गर्ने वर्णमाला (Visible Speech) सम्बन्धी तालिम पनि लिँदै गए । शिक्षकको कामबाट प्राप्त आम्दानी उनले आफ्नो अध्ययन र अनुसन्धानमा खर्च गर्न थाले । यसै क्रममा सन् १८६७ मा उनी लण्डनको एक विश्वविद्यालयमा

ब्रह्माण्ड तथा भौतिक विज्ञान सम्बन्धी अध्ययन गर्न थाले । उनी सधैं ध्वनि प्रदर्शन गर्ने सम्बन्धी पुस्तकहरू पढ्ने गर्दथे । electromechanical tabulating machine को आविष्कार गर्ने Herman Hollerith (एकजना व्यापारी, आविष्कारक र तथ्याङ्कशास्त्री) को पुस्तकबाट बेल धेरै प्रभावित भएका थिए । बेल सधैं आफ्नो अध्ययन शैलीमा नयाँपन दिने प्रयास गरिरहन्थे । लण्डनको खराब मौसमका कारण बेल परिवार क्यानाडामा बसाइँ सरे र त्यसको केही समयपछि उनीहरू अमेरिका पुगे । त्यसपछि उनको परिवारले अमेरिकामा नै बस्ने निर्णय गरे । बेल विद्युतीय तारबाट कसरी आवाज प्रवाह गर्न सकिन्छ भनेर अध्ययन र अनुसन्धान गर्न थाले । यसै क्रममा उनको परिवारले बोस्टन शहरमा आवाज सम्बन्धी तालिम दिने एक विद्यालय स्थापना गरे । उक्त विद्यालयमा विशेषगरी अन्धा, बहिरा र लाटाहरूलाई पढाउने काम गरिन्थ्यो । यस्तो मानवीय कार्यले गर्दा बेल छोटो समयमा नै मानिसहरूको मन जित्न सफल भए । यसले गर्दा बेललाई बोस्टन विश्वविद्यालयमा शारीरिक क्रिया विज्ञानको प्रोफेसरको रूपमा काम गर्न निम्तो आयो । उनले उक्त निम्तो स्वीकार गरी बोस्टन विश्वविद्यालयमा अध्यापन कार्य गर्न थाले । अनुसन्धानको क्रममा उनको भेट एकजना समानतावादी कविल Gardiner Green Hubbard को छोरी Mabel Gardiner Hubbard सँग भयो । पछि उनीहरू विवाह बन्धनमा बाँधिे ।

बेलकी पत्नी बहिरो भए पनि एक सफल व्यापारी थिइन् । विवाह पछि तिनीहरू मिलेर आफ्नो कार्यलाई अगाडि बढाए । बेललाई आफ्नो अनुसन्धानका लागि आवश्यक खर्च सबै ससुराले जुटाइदिए जसले गर्दा बेललाई

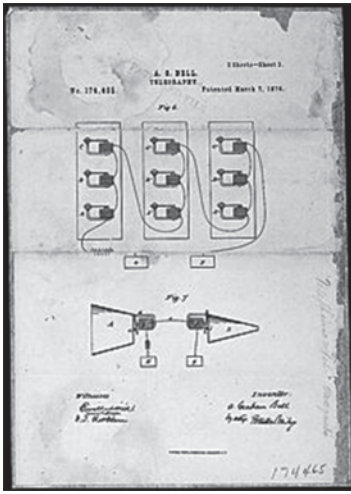

अनुसन्धान

आफ्नो अनुसन्धान अगाडि बढाउन धेरै सजिलो भयो । धेरै पटकको प्रयोग र अनुसन्धानपछि बेल एकैपटक ५ देखि ८ समाचारहरू एकैपटक तारबाट पठाउन सफल भए । उक्त सफलता बेलको लागि निम्ति ठूलो खुड्किलो भयो । किनभने त्यसबेला सम्म एउटा तारबाट एउटा मात्र समाचार पठाउन सकिन्थ्यो । यो प्रविधिलाई बेलले 'दि हारमोनिक टेलिग्राफ' भनेर नामकरण गरे । सन् १८७४ मा उक्त आविष्कारलाई पेटेन्ट गराए । उनलाई अर्को कुरा टेलिग्राफ तारको मार्फत ध्वनि पठाउन सकिन्छ भन्ने विश्वास थियो । यसको लागि उनी निरन्तर अनुसन्धानमा लागि रहे । यस कार्यका लागि उनले एकजना सहयोगी Thomas Augustus Watson राखेका थिए । बेललाई उनका सहयोगी वाटसनले टेलिफोन सम्बन्धी अनुसन्धानमा धेरै सहयोग गरेका थिए । दुवै मिलेर हारमोनिक टेलिग्राफको सुधारका निम्ति दिन रात नभनी एकोहोरो रूपमा काम गरिरहन्थे । उनीहरू विभिन्न यन्त्रहरूबीच तारले जोडेर ध्वनि प्रसारणका लागि विभिन्न प्रयासहरू गर्दै रहे तर सफलता मिलेको थिएन । बेल सहयोगीका साथ हारमोनिक टेलिफोन पद्धतीबारे अलगअलग कोठामा बसेर प्रयोग गरिरहेका थिए । सन् १८७६ को

शुरुमा बेल आफ्नो कोठामा र उसको सहायक माथिल्लो तलामा काम गरिरहेका थिए । त्यहीबेला बेलको पाइन्टमा अम्ल पोखिन गयो र उनले सहयोगको लागि आफ्नो सहायकलाई बोलाए तर त्यही बेला यन्त्रहरूमा तारहरू यसरी जोडिएको थियो कि उनको आवाज उनका सहायकको कोठामा जोडिएको यन्त्रमा सुनियो । यस घटनाबाट बेल र उनका सहायक छक्क परे । बिजुलीको तारबाट आवाज प्रसारण हुन्छ भन्ने निष्कर्ष उनले उक्त घटनाबाट निकाले । त्यसपछि ध्वनि कम्पनबाट कसरी आवाजलाई टाढासम्म लैजान सकिन्छ भन्ने कुरामा कार्य गर्न थाले । धेरै समयको मिहिनेतपछि सन् १८७५ मा उनी फोनोग्राफ बनाउन सफल भए । आजभोलि प्रयोग गरिने ग्रामोफोन फोनोग्राफको नै सुधारिएको रूप हो । फोनोग्राफको आविष्कारले बेलको ख्याती अभन बढ्यो । त्यसबेला बेलको टेलिफोनलाई एक खेलौनाको रूपमा मात्र लिइन्थ्यो । जब कि उक्त प्रविधि विकास भएर भोलि गएर ताररहित टेलिफोनको आविष्कार हुन्छ भन्ने कुरा त्यसबेलाका मानिसले सोचेका पनि थिएनन् । टेलिफोन आविष्कारका लागि उनी घण्टौंसम्म काम गरिरहन्थे । काम गर्दागर्दा विहान भएको समेत थाहा हुँदैनथ्यो । जब केही अवरोध आउँदा समय हेर्दा तब उनी हतारिएर अधिल्लो दिनको खाना खान भनेर जान्थे ।

७ मार्च १९७६ मा बेलले तारबाट ध्वनि पठाउने उपकरणको सर्वाधिकार आफ्नो नाममा दर्ता गराए । त्यसको ३ दिनपछि बेलको लामो र निरन्तर अभ्यासको परिणाम स्वरूप १० मार्च १८७६ मा कम्पनबाट तारको माध्यमबाट ध्वनि पठाउन बेल सफल भए । उनले 'वाटसन, तिमी यहाँ आऊ' भनेर बेलले सर्वप्रथम उक्त सन्देश एउटा कोठाबाट अर्को कोठामा तारको माध्यमबाट पुऱ्याउन सफल भए । यही

अज्ञानको चिन्तन; ज्ञानको विकास; ज्ञानको प्रसारण

सानो आविष्कारले हाल विश्वको कुनै स्थानमा रहेको मानिससँग अर्को स्थानमा रहेका मानिसले कुरा गर्न सक्छ। सन् १८७६ मा फिलाडेल्फियामा बेलले उनको आविष्कार टेलिफोनबारेमा एक प्रदर्शनीको आयोजना गरे। बाटो हिँड्दा बेललाई मानिसहरू बोल्ने मेसिन बनाउने व्यक्ति भनेर चिन्न थाले। उक्त प्रदर्शनीमा बेलले स्वर्ण पदकसमेत पाए। यसबाट बेलको प्रसिद्धि भन्नै बढ्यो। सन् १८७७ मा बेलले एक टेलिफोन सम्बन्धी संस्थाको स्थापना गरे। हाल उनले स्थापना गरेका टेलिफोन कम्पनी AT & T नामले चिनिन्छ। पछि गएर धेरै ठाउँमा टेलिफोन कम्पनीहरू खुले। उनको आविष्कार टेलिफोनले मानिसलाई धेरै सहज बनाएकोले उनको लोकप्रियता बढ्यो। यसको लागि फ्रेन्च सरकारले उनलाई पचास हजार फ्र्यान्क राशीको पुरस्कार दिने घोषणा गर्‍यो। उक्त रकमबाट बेलले वासिङ्टनमा ध्वनिसम्बन्धी अनुसन्धानका निम्ति एक प्रयोगशाला स्थापना गरे। उक्त प्रयोगशालामा उनी निरन्तर रूपमा बहिरा तथा लाटाहरूको जीवन सुधारका निम्ति नयाँ उपायहरू निकाल्न लागि परे।

बेल सानै उमेरदेखि प्रतिभावान विद्यार्थीको रूपमा चिनिन्थ्यो। किनभने उनले १३ वर्षको उमेरमा स्नातक उत्तीर्ण गरेका थिए। यसरी नै १६ वर्षको उमेरमा सङ्गीत शिक्षकको रूपमा काम गरेर प्रसिद्ध भएका थिए। २३ वर्षको उमेरमा बेलले ठूलो र सुमधुर आवाज आउने पियानो बनाएका थिए। एउटा महादेशको एक छेउबाट अर्को छेउमा पहिलो टेलिफोन कल १५ जनवरी १९१५ मा सफलतापूर्वक बेलले वाटसनसँग कुरा गरेका थिए। त्यसबेला बेल अमेरिकाको पूर्वीय तट न्युयॉर्क शहरमा उनका सहायक वाटसन पश्चिमतट सानफ्रान्सिस्को शहरमा बसेर कुरा गरेका थिए।

अज्ञानको चिन्तन; ज्ञानको विकास; ज्ञानको प्रसारण

बेलले सधैं नयाँ नयाँ अनुसन्धानहरू गरिरहन रुचाउँथे। यसै क्रममा सन् १८८८ मा बेलले नेशनल जोग्राफिक सोसाइटी भन्ने संस्थाको स्थापना गरे। यस संस्थाले विज्ञान सम्बन्धी विभिन्न अनुसन्धानात्मक लेखहरू प्रकाशित गर्ने गर्दथ्यो। बेलले आधुनिक टेलिफोनको आविष्कार गर्नुको साथै भौतिक शास्त्रका विभिन्न विधिहरू पनि पत्ता लगाए। प्यारासुट प्रोपेलर, रोटर्स, मेटालिक डिटेक्टर जस्ता विभिन्न उपकरणहरूको समेत आविष्कार गरेका थिए। आधुनिक संसारको क्यामरा, ट्रान्जिस्टर, भिडियो लाइट मिटरको

आविष्कारका निम्ति समेत ढोका खोलिएका थिए। यस्ता विभिन्न उपकरणहरूको आविष्कार र अन्य उपकरण आविष्कारमा सहयोग हुने कार्य गरे पनि उनले अन्धा तथा बहिराहरूलाई पढाउने काम पनि गरिरहेका थिए। असक्त र असहाय व्यक्तिहरूको जीवनस्तर उकास्ने खालका प्रविधिहरूबारे बेल जहिले पनि सोचिरहेका हुन्थे।

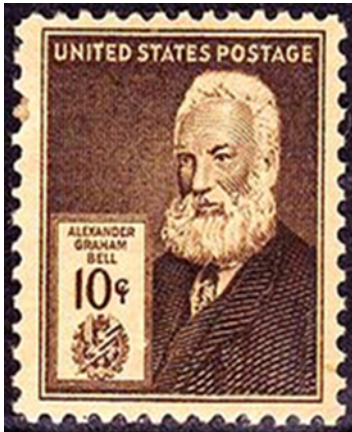
बेलले आविष्कार गरेको टेलिफोनमा विभिन्न प्रकारका त्रुटिहरू भए पनि यो टेलिफोनको विकासमा कोशेदुङ्गा सावित भयो। हाल यसको प्रविधिमा धेरै सुधार भएर विश्वको एउटा अत्यन्त लोकप्रिय साधनको रूपमा बेलको आविष्कार टेलिफोनलाई लिइन्छ। बेलले जब छोटो सन्देश तारबाट पठाउन सफल भए, त्यस ऐतिहासिक घडीको बारेमा टिप्पणी गर्दै एकजना स्कटिस वैज्ञानिकले भनेका थिए 'यो एउटा छोटो कुराकानी भए पनि यो कैयौं पाना बराबरको सन्देश हो, जुन अत्यन्त चमत्कारिक छ, जुन मानव सभ्यताका लागि नै एउटा कोशेदुङ्गा हुनेछ।' जुन हाल आएर वास्तविकता हुन गएको छ। त्यस समयमा ब्राजिलका सम्राटदेखि भिक्टोरिया महारानीसमेत बेलको टेलिफोनबाट अचम्भित भएका थिए।

अज्ञानको चिन्तन; ज्ञानको विकास; ज्ञानको प्रसारण

स्वभाव : बेल वैज्ञानिकमात्र नभएर एक मानवतावादी व्यक्ति पनि थिए । उनी सधैं आफ्नो आविष्कारहरूलाई मानवहितका निम्ति केन्द्रित गर्दथे । उनले शारीरिक रूपमा बहिरो भएकी महिलासँग विवाह गरेका थिए । यसबाट उनको अशक्त र असहाय व्यक्तिप्रतिको सकारात्मक धारणाको सङ्केत गर्दछ । साथै अशक्त मानिसहरूप्रति उनको हृदय विशाल र उदार भएको देखाउँछ । उनले प्राप्त गरेका विभिन्न धनराशीहरू तथा पुरस्कारहरू समेत उनले असहाय र अशक्त व्यक्तिका निम्ति समर्पित गरे । साथै विभिन्न संस्थाहरूको स्थापना गरे । उनले पाएका पुरस्कार, तस्मा, धनराशी आदि उनका निम्ति प्रेरणाको स्रोत कहिल्यै भएन । उनको प्रेरणाको मूल श्रोत नै मानवीय भावना थियो । उनले आफ्नो जीवनकालमा मान, सम्मान, इज्जत, धन, सम्पत्ति सबैथोक प्राप्ति गरे पनि उनी अत्यन्त सामान्य र सरल व्यक्तिका रूपमा प्रस्तुत हुन्थे । वासिङटनको भङ्किलो जनजीवनले उनलाई केही पनि प्रभाव पार्दैनथ्यो । उनी आफूलाई एक आविष्कारकको रूपमा भन्दा एक असल शिक्षकको रूपमा परिचय दिन रुचाउँथे । उनी सादा जीवन र उच्च विचारका धनी थिए ।

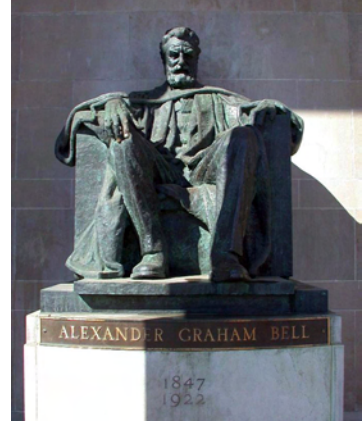
ajhsfj Ddfgdf ; /#cdj/sdfhf/lxhfs l6s6

पारिवारिक जीवन :

बेलकी आमा Eliza Grace Symonds Bell सानो छँदा भएको बिरामीले गर्दा लगभग बहिरो थिइन् । उनी यन्त्रको सहयोगबाट मात्र सुन्न सक्थिन् । बेलका एकजना दाजु Melville James Bell र एकजना भाइ Edward Charles Bell थिए । उनीहरू दुवैको टीबी रोगको कारण मृत्यु भएको थियो । उनका बाजे, बुबा, दाजु सबै लाटा र बहिराहरूलाई सिकाउने कार्य गर्दथे । बेलले ११ जुलाई १८७७ मा Mabel Gardiner Hubbard सँग विवाह गरेका थिए । उनको श्रीमती पनि बहिरा थिइन् । उनी ५ वर्षको हुँदा ज्वरोको आएको कारण त्यसबेलादेखि बहिरो थिइन् । यसरी आमा र श्रीमती दुवै बहिरो भएको कारणले पनि बेललाई ध्वनि विज्ञानमा बढी रुचि भएको थियो । यी कारण टेलिफोनको आविष्कारमा अप्रत्यक्ष सहयोग पुगेको थियो । बेलको श्रीमती पेशाले व्यापारी थिइन् । बेल दम्पतिको ४ जना सन्तानमध्ये दुई छोराहरू Edward को सन् १८८१ मा र Robert को सन् १८८३ मा नवजातवस्थामा नै मृत्यु भएको थियो । उनीहरूका दुईटी छोरीहरू Elsie May Bell र Marian Hubbard Bell थिए । उनले टेलिफोनको आविष्कार गरे पनि सन् १८९७ सम्म यसबाट खासै आर्थिक आमदानी भएको थिएन । त्यसबेला उनको मुख्य आमदानी लेक्चरहरू दिएबापत हुन्थ्यो । पछि गएर टेलिफोनको विकासबाट उनले प्रशस्त आमदानी गर्न सफल भए ।

प्राप्त गरेका पुरस्कारहरू :

- 1883 NAS Member
- 1902 Albert Medal
- 1907 John Fritz Medal
- 1912 Elliott Cresson Medal

ajhsfj bjhknj sfotfo cufi8/xsfj bhsf kltdf

बेल सम्बन्धी केही तथ्यहरू :

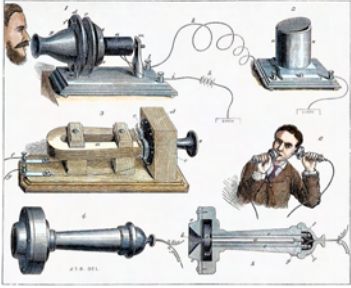
१) उनले ३ देशको नागरिकता लिएका थिए- United Kingdom (1847–1922), British-subject in Canada (1870–1882), United States (1882–1922)

२) बेलले आफ्नो दाजु र भाइको जस्तै आफ्नो नामको बीचमा केही राख्न बुबासमक्ष प्रस्ताव राख्दै आएका थिए । उनको ११ औं जन्मदिनको अवसरमा उनका बुबाले आफ्नो पूर्वविद्यार्थी र उनीहरूकै परिवारमा हुर्केको Alexander Graham को सम्मानमा बेलको नामको बीचमा Graham राख्न स्वीकृति दिए । यसरी उनको नाम Alexander Bell अर्थात् Alexander Graham Bell हुन गयो ।

३) उनको आमा र श्रीमती दुवै बहिरा थिइन् । उनीहरू यन्त्रको सहयोगबाट सुन्न सक्थे ।

४) उनको आफ्नो आविष्कार टेलिफोनको सर्वाधिकार विरुद्ध लगभग ६०० ओटा जति मुद्दा परेका थियो ।

५) बेलले ताररहित टेलिफोन फोटोफोनको आविष्कार गरेका थिए । उक्त फोन सन् १८८८ मा आफ्नो नाममा सर्वाधिकार दर्ता गराएका थिए ।

ajhn]gpf]sf]b]hkn]g] kl/ky

६) सन् १८८१ मा उनले धातु रहेको स्थान पत्ता लगाउने Metal detector पत्ता लगाएका थिए। उक्त उपकरण २ जुलाई १८८१ मा गोली लागेका अमेरिकी राष्ट्रपति जेम्स गार्फिल्डको शरीरमा गोली रहेको स्थान पत्ता लगाउन पहिलो पटक प्रयोग गरिएको थियो।

७) १९ महिनामा ज्वरोको कारण दृष्टि र स्वर गुमाएकी Helen Keller सँग उनकी शिक्षिका Annie Sullivan मार्फत भेट गरेका थिए। हेलेन केलरले आफ्नो दृष्टि र स्वर गुमाए पनि पढाइमा उल्लेखनीय प्रगति गरेका कारण विश्व प्रसिद्ध व्यक्तिमा पर्दछिन्।

८) सन् १९१९ मा उनले त्यसबेलाको सबभन्दा बढी गति ७० माइल प्रति घण्टामा चल्ने पानी जहाज बनाएका थिए। उनले सो परीक्षण Nova Scotia तालमा गरेका थिए।

९) २ अगस्ट १९२२ मा बेलको

ajhn]gpf]sf]x]itn]; dft] s/f ug]k]xnf] 6]hkn]g] : ७

निधन भएको थियो। त्यसको २ दिनपछि अमेरिका र क्यानाडाका सबै टेलिफोन सेवा १ मिनेटको लागि पूर्णतया बन्द गरिएको थियो। सबै टेलिफोन अपरेटरहरूले १ मिनेट मौन धारण गरेका थिए।

१०) सन् १९२० ध्वनि क्षेत्रमा उल्लेखनीय काम गरे बापत बेलको सम्मानमा ध्वनिको तीव्रताको एकाइ बेल वा डेसिबेल राखियो। यहाँ १/१० बेल बराबर १ डेसिबेल हुन्छ।

ajh]sf]; dfw:]yn

निधन : बेलका निधन २ अगष्ट १९२२ मा ७५ वर्षको उमेरमा Beinn Bhreagh, Nova Scotia, Canada मा बिहान २ बजे भएको थियो। उनलाई मृत्यु हुनु केहीक्षण अघि अलि असजिलो भएको थियो। त्यसबेला उनकी श्रीमतीले 'बेल मलाई छोडेर नजाउ' भनेकी थिइन्। प्रत्युत्तरमा बेलले 'छोड्दिन ....' मात्र भन्न भ्याए। त्यसपछि बेल बेहोस भए र बेहोस भएको केहीबेरमा नै उनको निधन भयो। बेलको निधन मधुमेहको कारणबाट भएको थियो। तर उनी रक्तअल्पताको समस्याबाट पनि ग्रसित थिए। उनको शव राख्ने कफिन उनकै प्रयोगशालामा काम गर्ने कर्मचारीहरूले बनाएका थिए। कफिनको चारैतिर रातो धर्सो बनाइएको थियो। उनकी श्रीमतीले मलामी आउने मानिसहरूलाई बेलको योगदानको सम्मान

थाहा पाइराखौं

- चेस खेलको सुरुवात भारतबाट भएको हो।
- सर्व प्रथम निजामती सेवाको विकास चीनबाट भएको मानिन्छ।
- चन्द्रमामा सन् २०१९ जनवरीमा चीनले पहिलो पटक बिरुवा उमान सफलता प्राप्त गरेको थियो।
- अफ्रिका महादेशको सबैभन्दा ठूलो ताल भिक्टोरिया ताल हो।
- नेपालमा नगरपालिकाको सङ्ख्या २७३ ओटा छन्।
- विश्वमा फेस बुकको सुरुवात सन् २००४ देखि भएको हो।

सङ्कलक: न्हुछेरत्न बुढाचार्य

गर्न परम्परागत रूपले कालो रङ्गको लुगा लगाएर नआउनु भनी अनुरोध गरेकी थिइन्। उनको शव साँझ ६:२५ मा अन्तिम संस्कार गर्दा १ मिनेटको लागि उत्तर अमेरिकाभरिको टेलिफोन १ मिनेटको लागि बन्द गरिएको थियो। उनको निधन हुँदा एक श्रीमती, दुई छोरीहरू र ९ जना नाति नातिनाहरू थिए।

बेलको भौतिक शरीर नभए पनि उनको आविष्कार, असक्त र असहायहरू प्रतिको माया, प्रेम, स्नेह र सादा जीवन र उच्च विचारलाई विश्वका मानिसहरूले सधैं सम्भररहने छन्।

सन्दर्भ सामग्रीहरू :

- १) प्रयोगात्मक विज्ञान र प्रसिद्ध वैज्ञानिकहरू : भेषराज मैनाली
- २) शताब्दी पुरुषहरू : टाइम्स पत्रिका
- ३) विश्व प्रसिद्ध वैज्ञानिकहरू : सपना बुक हाउस
- ४) The classical scientist : S. Chand & CV

चित्र: इन्टरनेट

नदी प्रवाह-प्रणाली

(अपवाह तन्त्र)

(Drainage System or Pattern)

विष्णुभक्त राजचल

कुनै क्षेत्रमा बहने नदीको क्रमलाई जल प्रवाह-प्रणाली (Drainage System) भनिन्छ। प्रवाह प्रणाली अन्तरगत कुनै क्षेत्रमा भएको वर्षाको पानी, हिउँ पग्लेर निस्केको पानी वा मूल फुटेर निस्केको पानी सानासाना नालहरू, खहरे, खोला र नदी आदिका जलधार एकत्रित भएर बहने प्रवाह क्रमलाई जल प्रवाह-प्रणाली भन्ने गरिन्छ। कसै कसैले प्रवाह प्रणाली र अपवाह तन्त्र (Drainage Pattern) फरक मानेका छन्। यी दुईमा स्थान विशेषको आधारमा एउटा मात्र नदी र त्यसका सहायक नदीहरू तथा त्यसै क्षेत्रमा बहने समान प्रकृतिका सम्पूर्ण नदीहरू गरी फरक देखाएका छन्। उदाहरणको लागि हिमाली क्षेत्रको जल प्रवाह-प्रणाली भन्ने बित्तिकै हिमालय पहाडबाट उत्पत्ति भएर बहने सबै प्रकारका मूल नदीहरू र सहायक नदीहरू पर्दछन्। तर अपवाह तन्त्रमा केवल एउटामात्र नदी जस्तै कोशी नदी र त्यसका सहायक नदीहरू मात्र पर्छ।

वास्तवमा वर्षा, हिउँ या मूलको पानी साना साना एवं छोटो छोटो खोल्सा, खहरे, खोला हुँदै आखिरमा एउटै नदी भएर बहने गर्छ। ती सम्पूर्ण जल, प्रवाहित स्थानको चट्टानको स्वरूप, जमिनको भिरालोपन र पानीको परिमाण अनुसार साँगुरो वा फराकिलो, धेरै गहिराइको वा कमगहिराइको घाटी, गल्छी बनाएर बहने गर्छन्। साथै जल प्रवाहका ती सम्पूर्ण घाटीहरू समयअनुसार फरक फरक आकृतिमा परिवर्तित भएर गएका हुन्छन्। त्यही घाटीहरूको आकृतिअनुसार कुनै मुख्य नदी कुनै सहायक वा उपसहायक नदी भएर आखिरमा एउटै वृहत् नदीको रूपमा बहने गर्छ। अतः समस्त नदी घाटीहरूबाट एकत्रित भई बहने नदी प्रवाह व्यवस्था क्रमलाई अपवाह तन्त्र वा प्रवाह-प्रणाली भन्दछन् - Drainage Pattern refers to the particular plan on design, which the individual stream course collectively form - Tharnbary.

जब विभिन्न आकार र प्रकारका अनेकौं नदीहरूको

स्थान तथा विशेषता सम्बन्धी आपसी सम्बन्धबारे अध्ययन हुन्छ तब त्यसलाई अपवाह व्यवस्था (Drainage arrangement) भनिन्छ।

नदी प्रवाह प्रणालीमा फरकता (Location of Streams and difference in drainage Pattern)

स्थलाकृतको भिन्नताअनुसार नदीको सङ्ख्या तथा ती नदीहरू बीचको जमिन समान भएको हुँदा अनेकौं जलधारहरू विस्तृतरूपमा फैलिएर रहेका छन्। कुनै स्थानमा नदीहरू ढालको अनुसरण भएर प्रवाह भएका छन् भने कुनै नदी ढालको विपरीत दिशा भएर बहेका छन्। कहीं नदीहरू मध्यवर्ती क्षेत्रबाट वरिपरि चारैतिर फैलिएर बहेका छन् भने कहींका नदीहरू चारैतिरबाट केन्द्रवर्ती स्थानमा बहेका छन्। यस्तै कुनै नदी खूबको आकारमा आफ्ना शाखा, उपशाखा र हाँगाविँगाहरू फैलिएर बहेका छन् भने कहीं जालको आकारमा बहेका छन्। यसरी विभिन्न स्थानमा विभिन्न नदी प्रवाहहरूको स्थिति एवं प्रवाह-प्रणाली पर्याप्त अन्तर भएको पाइन्छ। यसो हुनाका मुख्य कारण धेरै वर्षा भएर नदीमा प्रसस्त पानी हुनु, जमिनको ढाल (भिरालो) अनुसार नदीको मार्ग निर्धारण हुनु, नदी मार्गको चट्टानको अवस्था फरक हुनु, नदीको संरचनामा नियन्त्रण गर्ने अवरोधहरू असमान हुनु र तत्काल निर्मित भौगर्भिक अवस्था आदिले प्रभाव पारेका हुन्छन्। क्यानाडाका हडसन र कनेक्टीकट नदी धेरै छोटो एवं कम सहायक नदीहरू भएपनि एकै दिशातर्फ सीधा बहेका छन्। उत्तर अमेरिकाका मिसिसिपी नदी पूर्वतर्फका आप्लेचियन पर्वत तथा पश्चिम तर्फका रकी पर्वत श्रृङ्खला बीचका उच्च समस्थलीमा अनेकौं शाखा तथा उपशाखा नदीहरूमध्ये कुनै पूर्वबाट पश्चिम, कुनै पश्चिमबाट पूर्वतर्फ बगेर मुख्य मिसिसिपी नदीमा मिलेर दक्षिणमा बहेका छन्।

अपवाह अर्थात् प्रवाह-प्रणाली (Drainage system) को विकास

प्रवाह प्रणालीको निर्माण तथा यसको विकास एकै अवस्थामा वा एउटै छोटो समयमावधिमा भएका हुँदैनन्। यसको विकासमा निम्न तत्त्वहरूले प्रभाव पारेका हुन्छन्-

- छोटो छोटो जल प्रवाह अर्थात् नाल, खोल्सा, खहरे र खोलाहरू आपसमामिलेर एकत्रित भई नदी प्रवाह-प्रणालीको विकास भएको हुन्छ।
- नदी र त्यसका सहायक एवं उप सहायकहरूको विकास भए पछि
- कुनै नदीका सहायक एवं उप सहायक नदीहरूको फैलावट अनुसार
- नदीले गर्ने अपहरण क्रियाको सक्रियता अनुसार
- नदीले गर्ने क्षयीकरण क्रियाको प्रभाव।

प्रवाह-प्रणालीका प्रकार (Classification of drainage Pattern)

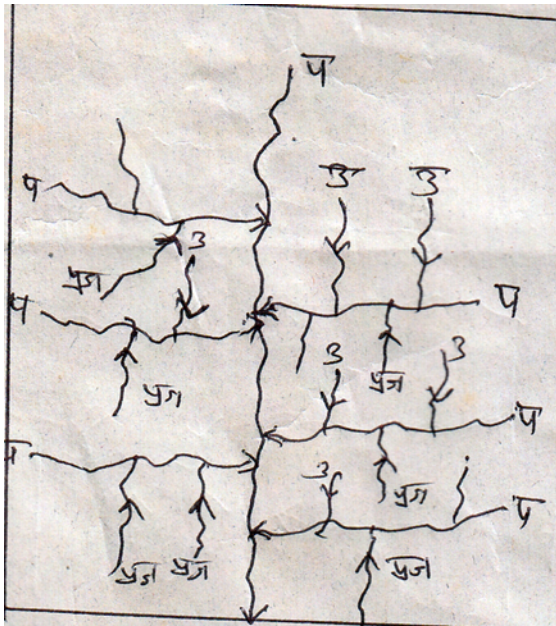
“Creation of predecessors — Our art and culture”

कुनै पनि स्थानको प्रवाह-प्रणालीमा नदीहरूको स्थिति, नदीको सङ्ख्या प्रवाह मार्गमा पर्ने जमिनको बनावट, जमिनको भिरालोपन, चट्टानको कडापन र संरचनात्मक नियन्त्रण आदिले प्रभाव पारेको हुन्छ। यस अर्थमा नदीहरू एवं तिन्का शाखाहरूको स्वभाव मुख्य गरेर त्यहाँको जमिनको बनावट अनुसार हुने गर्छ। यस अनुसार अब सामान्यतया धरातलीय प्रवाह प्रणालीलाई निम्न प्रकारमा विभाजित गरिएका छन् -

१) अनुवर्ती अपवाह वा प्रवाह-प्रणाली (Consequent drainage pattern) (२) परवर्ती (Subsequent Drainage) (३) नवानुवर्ती या उप-अनुवर्ती (Resequent) (४) प्रत्यानुवर्ती (Obsequent) (५) पूर्ववर्ती वा अक्रमवर्ती (Antecedent or Insequent) (६) अध्यारोपित वा पूर्वारोपित (Super-Imposed) (७) द्रुमाकृतिका वा वृक्ष आकार (Dendridic or Insequent) (८) जलापित (Trellis) (९) वलयकार (Annular) (१०) अरीय वा अपकेन्द्री (Radial or Centrifugal) (११) अन्तरस्थालय वा अभिकेन्द्री (Inland or Cetripetal) (१२) भूमिगत (Underground) (१३) अन्तरायिक वा विशेषात्मक (Intermittent) (१४) अभिवन्यस्व (Derangled) (१५) पिच्छक वा करकीय (Barbed) (१६) गुम्फित आकार (Braided) (१७) पट्टिका (Banded) (१८) आयातकार (Rectangular) (१९) समानान्तर (Parallel) (२०) अनिश्चित प्रवाह प्रणाली (वा मिश्रित) (Indeterminate or Complicated or Compound Drainage-pattern)

१) अनुवर्ती वा पछ्याउने प्रवाह-प्रणाली (Consequent or Following)

अनुवर्ती र परवर्ती जलधार

सङ्केत : प्र-प्रधान अनुवर्ती जलधार / प-परवर्ती जलधार /

प्र.ज.- प्रत्यानुवर्ती जलधार / उ-उपअनुवर्ती जलधार

समुद्रको गर्भ वा पीँध उठेर बनेको नयाँ स्थलाकृतमा

सर्वप्रथम अनावृतीकरणका विभिन्न साधनहरूले आक्रमण गर्दा जमिनको स्वरूप छिटो छिटो परिवर्तन भएर विषम आकारमा निर्मित प्रथम पहाडी धरातलको ढलूवा क्षेत्रमा ढालअनुसार जल प्रवाह प्रणालीको विकास हुनेगर्छ। अर्थात् मुख्य नदी प्रवाह जमिनको ढाललाई पछ्याएर उक्त ढालसँग समानान्तर भई तीव्र वेगले बहने गर्छ। तसर्थ त्यस नदीले आफ्नो पीँधलाई खियाउने गर्छ र दबिएको खोला (Dip Stream) को रूपमा विकास भएर बहन्छ। यस्ता नदीहरूले प्रारम्भिक ढाललाई पछ्याएर बहने हुनाले अनुवर्ती अपवाह भनेको हो। यस्ता नदीहरूलाई स्वनावोदभूत जलाधार पनि भनिन्छ जसमा अनेकौँ सहायक नदीहरू मिल्न जाने गरेको हुन्छ।

२) परवर्ती वा अनन्तरोदभूत (Supsequent)

अनुवर्ती नदीको निर्माण र विकासपछि त्यसका पहिलो सहायक नदीको विकास हुन्छ। त्यो सहायक नदी समकोण पारेर पहिलो अनुवर्ती नदीमा मिलेको हुन्छ। यस प्रकारको जलधारलाई परवर्ती जल प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। सर्वप्रथम पहाडी भू-पृष्ठमा नदी उत्पन्न भई ढाललाई पछ्याउँदै समथर भू धरातल हुँदै समुद्रमा खस्ने पहिलो अनुवर्ती नदीमा धेरै समयपछि त्यसको दायाँ बायाँतर्फ अर्को नदीहरू सहायक नदीको रूपमा समकोण पारेर मिल्ने नदीहरू नै परावर्ती नदी प्रवाह हुन्।

३) प्रत्यानुवर्ती जलाधार प्रणाली (Obsequent Drainage)

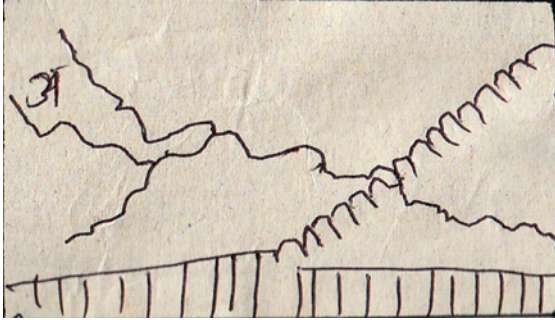
परवर्ती नदीहरूका सहायक नदीहरू जुन परवर्तीनदीहरू भन्दा धेरै समयपछि निर्माण भई उल्टो दिशाबाट समानान्तर भई बग्ने नदीहरूलाई प्रत्यानुवर्ती प्रवाह-प्रणाली भनिन्छ। जुन प्रधान अनुवर्ती नदीमा समकोण पारेर परवर्ती प्रवाहमा प्रत्यानुवर्ती जलधार पनि परवर्तीको सहायक भएर समकोण पारेर मिल्ने गर्छ। यो प्रत्यानुवर्ती जलाधार प्रधान अनुवर्ती जलधारको ठीक विपरीत दिशा भएर बहन्छ। यस्ता प्रत्यानुवर्ती नदीहरू प्रायःजसो समुद्रको तटीय क्षेत्रमा बढी देखिन्छन्।

४) नवानुवर्ती वा उपअनुवर्ती जलधार प्रणाली (Resequent or Substream drainage pattern)

परावर्ती जलधार निर्माणभन्दा धेरै समयपछि उत्पत्ति भएर प्रधान अनुवर्ती नदी बहेकै दिशातर्फ समानान्तर भई बहने छोटो नदीहरूलाई नवानुवर्ती (Resequent) जलधार प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। मोडदार चट्टानी क्षेत्रमा अनुवर्ती नदीहरू निम्न मोड (Syncline) भएर तथा परावर्ती सहायक नदीहरू उच्च मोड (Anticline) भएर बहने गर्छ। त्यसैले अनुवर्ती

नदीहरूको घाटी लामो तथा परवर्ती नदीहरूको घाटी छोटी तीखो हुन्छ। फलस्वरूप परवर्ती नदीहरू बहने ढाल तीखो हुनाका कारण आफ्नो घाटीलाई गहिराउँदै लान्छ। कहिले काहीँ यसका घाटी निम्न मोडभन्दा पनि तल पर्न जानसक्छ। फलस्वरूप कालान्तरमा निम्न मोडको श्रेणीभन्दा उच्च मोडको श्रेणीको घाटी भन तल पर्न जान्छ। यस्तो अवस्थामा यदि मोडदार चट्टानको तल अत्यन्त कडा खालका चट्टानका तह भइदिएमा पीँधलाई सजिलैसँग काट्न वा खियाउन सक्दैन र परवर्ती नदी उच्चमोडमा उठ्दै बहने गर्छ। यसले निम्नमोडलाई बिगाने वा नष्ट पार्छ। यसरी निम्नमोड नष्ट भएपछि सहायक नदीहरू पनि अनुवर्ती नदीहरूको घाटी भएर बहन थाल्छन्। यस प्रकारले बहने नदी प्रवाहलाई पनि नवानुवर्ती प्रवाह प्रणाली भन्ने गरिन्छ।

५) पूर्ववर्ती प्रवाह प्रणाली (Antecedent Drainage) अक्रमवर्ती (Insequent) प्रति अनुवर्ती (Anteconsiquent Drainage Pattern)

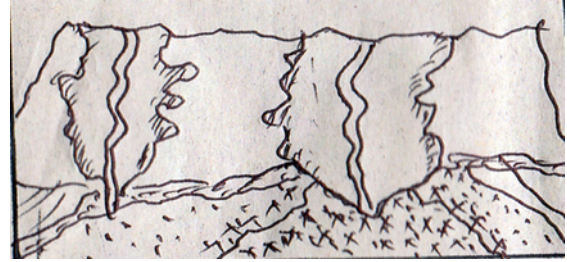

पूर्ववर्ती प्रवाह प्रणाली

पहिलेदेखि बगिरहेको नदी मार्गको बीचमा केही गरी नयाँ स्थलखण्ड उठेर अवरोध गर्न खोजे पनि उठेका स्थलखण्डलाई काटेर आफ्नो पुरानै मार्ग कायमगरी बग्ने नदी प्रवाहलाई पूर्ववती प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। नदीले आफ्ना पुराना नदीमार्ग कायम राख्न उत्थानभएको गति र नदी प्रवाह गति बराबर वा नदी प्रवाह गतिभन्दा जमिनको उत्थान गति ढिलो भएमात्र सम्भव हुन्छ। यदि नदीको प्रवाह गतिभन्दा जमिनको उत्थान गति छिटो भएमा र धेरै भएमा पूर्ववर्ती प्रवाह विकास हुन सक्दैन। यस्तो अवस्थामा नदी प्रवाह गतिले उत्थान भएको जमिनलाई काट्न असमर्थ हुन्छ र छटाछुल्ल हुन जान्छ। दोस्रो कुरा नदी प्रवाह मार्गको सीमित स्थानमा मात्र जमिन उत्थान भएमा नदीले उठेका खण्ड आफूसँगै काटेर बगाएरलगी आफ्नो मार्ग सुरक्षित राख्न सक्छ। यदि नदीको पूरै मार्ग थुन्ने गरी छिटो छिटो जमिन उत्थान भएमा यो प्रवाह प्रणाली विकास हुन सक्दैन। यस्तै नदीले काटेर लानसक्ने समयले भ्याउनै नसकिने गरी जमिनको उत्थान छिटो छिटो भएमा पनि

यो प्रवाह प्रणाली कायम रहन सक्दैन। टेथिस सागरको पीँध उठेर हिमालय पर्वत श्रेणी निर्माण हुनुभन्दा पहिलेनै तिब्बती उच्चसमस्थलीबाट उत्पत्ति भएर उठेका हिमालय पर्वत श्रेणी काटेर खियाएर लगी आफ्ना पुराना मार्गलाई कायमै राखेर बगिरहेका पूर्ववर्ती नदीहरू अरूण, काली गण्डकी, सिन्धु र ब्रह्मपुत्र नदीहरू हुन्।

६) अध्यारोपित वा पूर्वरोपित प्रवाह प्रणाली (Super-Imposed Drainage Pattern)

धरातलको संरचनामा बाहिरी तह र भित्री तहहरू फरक फरक रहेका हुन्छन्। बाहिरी तह नरम वा कोमल चट्टानले निर्मित छन् भने भित्री तहहरू स्वभावैले साहो वा कडा चट्टानद्वारा निर्मित हुन्छन्। वर्षा वा अन्त कतैको पानी एकत्रित भएर सर्वप्रथम बाहिरको नरम चट्टानमा नदीको रूपलिएर बहने गर्छ। बाहिरी तहमा प्रवाहित नदीले आफ्नो मार्गको पीँधलाई बिस्तारै काट्दै खियाउँदै घाटी निर्माण गर्छ। यदि उक्त नदी मार्गको भित्री तहमा गुम्बज आकारमा उठेर रहेका साहो चट्टानको तह भएपनि माथिल्लो तहमा बनाएका आकार र स्वरूपका घाटी बनाएर प्रवाह हुने गर्छ। यसरी माथिल्लो नरम चट्टानमा बहने नदीले बनाएको घाटीलाई खियाउँदै लगेर तलको कडा चट्टानमा पनि समान आकार र स्वरूपका घाटी बनाई बग्ने नदी प्रवाहलाई अध्यारोपित वा पूर्वरोपित प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। यस्तै कुनै प्रकारको दबाव वा भारिबोभका कारण माथिको नरम चट्टानको तहमा बनेको मार्ग तल भासिन गई बनेको घाटीमा नयाँ नदी निर्माण भएर बहने प्रवाहलाई पनि पूर्वरोपित प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। कुनै बखत आग्नेय क्रियाद्वारा धरातल भित्रबाट निस्केको लाभा थुप्रिन्दा सो को बोभले नदीमार्ग तल दबेर जाने गरेको हुन्छ। पछि त्यही माथि भएर नदी बहने गर्छ। यस्तै हिमनदीले बगाएरल्याई थुपारेका हिमाच्छादित स्थानमा हिउँ परलेर गई बनेको घाटीमा नदी बहने गर्छ। रीवा उच्चसमस्थलीको दक्षिणमा कैमूर पर्वत श्रेणीलाई वारपारगरी काटेर बहने गरेका सोन नदी पूर्वरोपित नदी घाटीका प्रमुख उदाहरणको रूपमा लिएको छ। यस्तै क्यानाडाका हडसन नदी घाटी पनि अर्को उदाहरण लिएको छ। पहिले सेन्टलरेन्स नदीको सहायक नदी थिए। पछि हिमाच्छादनले गर्दा दक्षिणतर्फ हडसन खाडीमा खस्ने नयाँ नदीमा परिणत भए।

७) वृक्ष आकृति वा द्रुमाकृतिका प्रवाह प्रणाली
(Dendritic or Insequent Drainage Pattern)

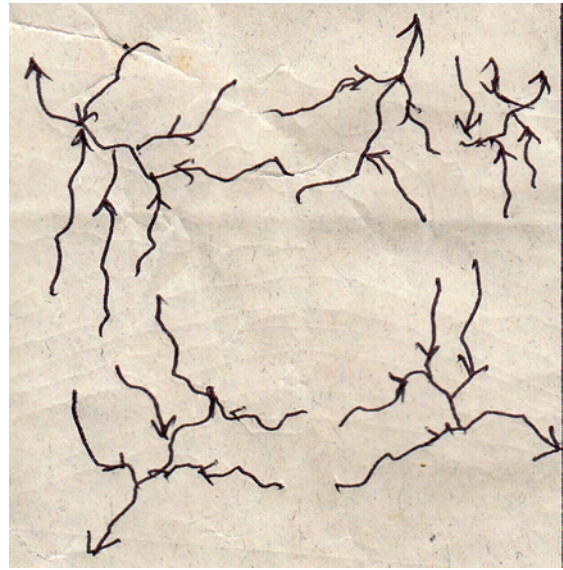
एउटा रुखको आकार भैँ धेरै शाखा तथा उपशाखा नदीहरूलाई समेतेर बहने मुख्य नदी प्रवाहलाई एकै किसिमका धरातलीय क्षेत्र र एउटै समान चट्टानी संरचना भएका क्षेत्रमा पाइन्छ। यस प्रणालीको विकासमा अक्रमवर्ती (Insequent) धरातलको प्रमुख हात रहने भएकोले यसलाई अक्रमवर्ती प्रवाह प्रणाली पनि भन्ने गरिन्छ। गंगा नदीलाई यसको उदाहरणको रूपमा लिन सकिन्छ।

८) जाल आकृतिका वा जलापित प्रवाह प्रणाली
(Trellis Drainage Pattern)

एउटा मुख्य नदीमा मिल्ने धेरै शाखा तथा उपशाखा नदीहरू विभिन्न दिशाबाट बगेर आई मिल्दा जालीको आकारमा देखिने नदी प्रवाहलाई जाल आकृतिका प्रवाह-प्रणाली भनिन्छ। यस प्रकारका प्रणाली खास गरेर विभिन्न स्वभावका चट्टानहरूद्वारा निर्मित धरातलमा विकास हुने गर्छ। यस्तोमा सम्पूर्ण जलधार जमिनको ढाल र चट्टानको गुणअनुसार तल वा माथि भएर प्रवाह हुने गर्छ।

९) गोलाकार वा वलयाकार प्रवाह-प्रणाली
(Annular Pattern)

बीचको केही अग्लो धरातलबाट चारैतर्फको दिशा तिर विभिन्न नदीहरू आ-आफ्ना शाखा उपशाखाहरू समेतेर प्रवाह हुनेलाई गोलाकार प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। यसमा बीचको अग्लो भूमि लगभग गोलो आकारमा बाँकी देखिने र त्यहाँबाट चारैतर्फ विभिन्न नदीहरूका शाखा उपशाखाहरू फैलिएर रहेको हुन्छ। यस प्रकारका प्रवाह-प्रणाली मुख्य गरेर अत्यन्त पुरानो एवं अपहरण पछि शेष बाँकीरहेका करिब करिब गुम्बज आकारका पर्वतमा विकास हुने गर्छ। यस वलयाकार प्रवाह प्रणालीमा प्रायःजसो परवर्ती (सहायक) नदीहरू बहने गर्छन्। उदाहरणको लागि बेलायतको वेल्स प्रदेशमा रहेका काला पर्वतको वरिपरि

यस्ता गोलाकार प्रवाह प्रणाली देख्न सकिन्छ। यस्तै विहारको मणिहारी पर्वतमा पनि किउल नदीले बनाएको पाइन्छ।

१०) अपकेन्द्री वा केन्द्रबाट फैलिएको वा अरीय प्रवाह प्रणाली
(Centrifugal or Radial Drainage Pattern)

यो पनि गोलाकार वा वृत्ताकार प्रवाह जस्तै बीचको उच्च भूधरातलबाट उत्पत्ति भई विभिन्न नदीहरूका सहायक एवं उपसहायक नदीहरू चारैतर्फको निम्न धरातलमा फैलिएर तीव्र वेगले बग्ने नदी प्रवाह प्रणालीलाई अपकेन्द्री भन्ने गरिन्छ। ज्वालामुखी विस्फोटबाट निस्केका लाभा थुप्रिएर निर्माण भएका प्रायः गुम्बज आकारका टिके पर्वतमा यस्ता जल प्रवाह प्रणालीको विकास हुने गर्छ। भारतको अमरकंटक पर्वतमा र मध्य रांची उच्च समस्थलीमा यस्तो प्रणालीका जल प्रवाह पाइन्छ।

११) अन्तर स्थलीय वा अभिकेन्द्री प्रवाह प्रणाली
(Inland or Centripetal Drainage Pattern)

कुनै प्रदेशको चारैतिरका केही उच्च-भू धरातलबाट उत्पत्ति भएर बगेका नदीहरू समुद्रसम्म बगेर जान नपाई कुनै प्रकारको एउटा तालमा खसेर समाप्त हुने जल प्रवाहहरूलाई अन्तस्थलीय प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। चारैतर्फका जमिनबाट बीचमा रहेका निम्न भूमिगत निर्मित तालमा अर्थात केन्द्रतिर बहने भएकाले यस्तोलाई केन्द्रोन्मुख वा अभिकेन्द्री प्रवाह प्रणाली पनि भन्ने गरिन्छ। साथै यो केन्द्रोन्मुख प्रवाह प्रणाली अपकेन्द्रीय प्रवाह-प्रणालीको ठीक विपरीत हुन्छ। यस्ता केन्द्र उन्मुख प्रवाह-प्रणाली प्रायःजसो तिब्बती उच्च भूमिमा र क्यानाडाको हिमाच्छादित क्षेत्रमा पाइन्छ।

१२. भूमिगत प्रवाह-प्रणाली
(Underground Drainage Pattern)

जमिनको भित्र भित्रबाट बगरेर जाने नदी प्रवाहलाई भूमित जल प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। यस्ता भूमिगत नदी प्रवाह चूनजस्ता चट्टानी धरातलले निर्माण भएको जमिनमा पाइन्छ। किनकी त्यस्ता चुनले बनेको चट्टानलाई पानीले सजिलैसँग गल्न सक्ने भएको हुँदा भित्री चट्टानलाई गालेर मन्द गतिमा प्रवाह हुने छोटो छोटो नदीहरूको विकास हुन्छन्। जस्तै पोखरामा सेती गण्डकी नदी प्रवाह प्रणाली यस्तै प्रकारको नदी हो।

१३. अन्तरायिक वा विशेषात्मक प्रवाह प्रणाली (Intermittent Drainage Pattern)

कुनै कुनै क्षेत्रहरूमा यस्ता नदी प्रवाहहरू पाइन्छन् कि जहाँका नदीहरू केही दूरीसम्म बगेर गई बीच बीचमा हराएर जाने फेरि केही पर टाढा देखापर्न आउने गर्दछ। यस्ता खालका नदीहरू चुरे भावर प्रदेश भएर बग्ने नदी खोलाहरू उदाहरणको रूपमा लिन सकिन्छ। यसरी बीच बीचमा लुप्त भएर बग्ने नदी प्रवाह प्रणालीलाई अन्तरायिक प्रवाह प्रणाली भन्ने गरिन्छ।

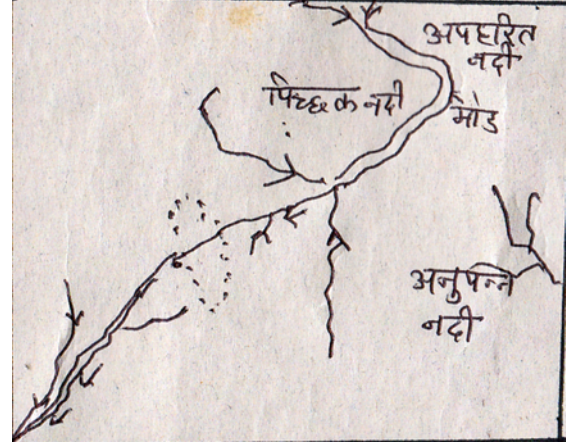
१४. अव्यवस्थित वा पागलपनको प्रवाह प्रणाली (Deranged Pattern)

कुनै नदी प्रवाह पूर्ण रूपमा समाप्त भएर गई अर्को नयाँ जल प्रवाह तन्त्र पूर्ण विकास हुन नसकी अव्यवस्थित वा अक्रमानुसार बग्ने गरेका हुन्छन्। त्यस्ता नदीहरू तालमा खस्ने, फेरि तालबाट निस्केर बग्ने गरेका हुन्छन्। यस्ता नदीहरूमा छोटो छोटो सहायक खोलाहरू पनि मिलेका हुन्छन्। हिउँ पलेर गइसकेपछि बनेका अव्यवस्थित जमिन हुनाले प्रायःजसो स्थान धापिलो बनेका हुन्छ। हिमालको तल फेदमा यस्तो पाइन्छ।

१५. मुख्य नदी (प्रधान अनुवर्ती नदी) को ठीक विपरीत दिशातर्फ बग्ने नदी वा पिच्छक वा कटकीय प्रवाह प्रणाली (Barbed Drainage Pattern)

मुख्य नदी प्रवाहको माथिल्लो भागमा यस्तो जलाधार पाइन्छ कि जस्को प्रवाहको दिशा मुख्य नदीको विपरीत भएको हुन्छ र यसका सहायक नदीहरूद्वारा निर्मित प्रवाह-क्रमलाई पिच्छक प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। यस किसिमको प्रवाह प्रणालीको विकास प्रायःगरी नदी अपहरण हुने क्षेत्रमा हुने गर्छ। अपहरित भएर बग्ने नदीका सहायक नदीहरू मुख्य अनुवर्ती नदीको पिछा गरी बग्छन्। यी नदीहरूको दिशा अपहरण गरेर बग्ने नदी प्रवाहमार्गको ठीक उल्टो हुन्छ। जब मुख्य नदी, अर्को नदीको अपरहणमा पर्छ तब अपहरित नदी (Captured river) को पानी मुख्य नदीसँग बग्न थाल्छ। सिन्धु र ब्रह्मपुत्र नदीको

माथिल्लो क्षेत्रमा यस्तै खालका पछ्याउने (पिच्छक) नदीहरू पाइन्छ।

१६) कपाल बाँधने अर्ध वृत्ताकारको हेयर बायण्ड आकार वा गम्फित आकारको प्रवाह-प्रणाली (Braided Drainage Pattern)

अन्तिममा गएर नदीप्रवाह समुद्रमा खस्दा त्यहाँ त्रिकोण आकारमा मुखद्वीप निर्माण गर्छ। नदीको मुखमा बनेका उक्त मुखद्वीपले पछि नदीको मुख थुन्ने गर्छ। यसरी नदीका मुख थुन्नाले मुख द्वीपको दायाँ बायाँ शाखा नदीहरू भएर बग्ने गर्छन्। यस्ता शाखा नदीहरूको प्रवाहलाई अर्धवृत्ताकार वा गुम्फित आकारका प्रवाह प्रणाली भनिन्छ। गंगा नदीको मुखमा यस्तो विशेषताका नदीहरू देखिन्छ।

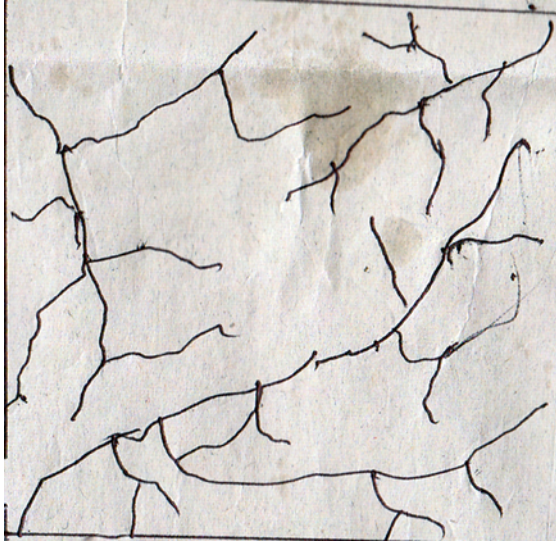
१७. घाउमा बाँधने पट्टि आकारका पट्टिका अपवाह प्रणाली (Banded Drainage Pattern)

जल प्रवाह तन्त्रको माथि शीर्ष भागमा अनेकौँ सहायक नदीहरू मुख्य नदीमा गएर मिलेका हुन्छन्। यसले त्यो क्षेत्र नदीको शीर्ष स्थान भन्ने इङ्गित गर्छ। यस प्रकारको जल प्रवाहको रूप नदीहरूले खियाएर लैजाने कारणले भएको भन्ने कुरा निर्धारण गर्छ। यसले गर्दा त्यहाँका जमिन पनि कहीं उठेको कहीं डुबेको वा धसिएको देखापर्छ। यसको प्रारूपको प्रवाह प्रणालीलाई Banded ड्रेनेज भनिन्छ।

१८. आयातकार जल प्रवाह प्रणाली (Rectangular Drainage)

सहायक नदीहरू मुख्य नदीमा मिल्दा ती नदीहरू आपसमा समकोणको आधार गरेर मिल्ने र आयातको आकार अनुसार प्रवाह हुने भएकोले आयातकार जल प्रवाह प्रणाली भनेको हो। अनुवर्ती नदीहरू जमिनको ढालमा भर पर्छ भने यो आयातकार प्रवाह नदीहरू मिल्ने संगमस्थलमा रहेका चट्टानको जोर्नीको स्वभावमा भर पर्छ। यस्तो आयातकार

प्रवाह प्रणाली आयात आकारमा चट्टानका जोर्नीहरू चिरा चिरा भएको स्थानमा विकास हुन्छ । त्यस्तो स्थानमा उपस्थित चट्टान नरमखालको भएमा जोर्नीहरू आयात आकारमा चिराचिरा भइरहेका हुन्छन् । पछि ती जोर्नी र चिरालाई पानीले सजिलैसँग काटेर लगी चौडा पाछ । यस्तो चौडा जोर्नीमा नदी बगेर आयात आकार बनाउँछ । नर्वेको सामुद्रिक किनार र उत्तरी न्युयोर्कमा यस्तो प्रवाह प्रणाली पाइन्छ । कोलोप्याडो नदीले बनाएको ग्रायण्ड क्यानन यस्तो आकारमा प्रवाह भएको देखिन्छ ।

१९. समानान्तर प्रवाह-प्रणाली (Parallel Drainage Pattern)

अत्यन्त ढलूवा जमिन भएका स्थानमा यस्ता समानान्तर प्रवाह प्रणालीको विकास भएको हुन्छ । एक नदी अर्को नदी प्रवाहसँग समानान्तर भएर जाने प्रणालीलाई समानान्तर प्रवाह भनिन्छ । सं.रा. अमेरिकाको पूर्वी तटमा यसको प्रतिरूप पाइन्छ ।

२०. अनिश्चित प्रवाह प्रणाली (Indeterminate Drainage)

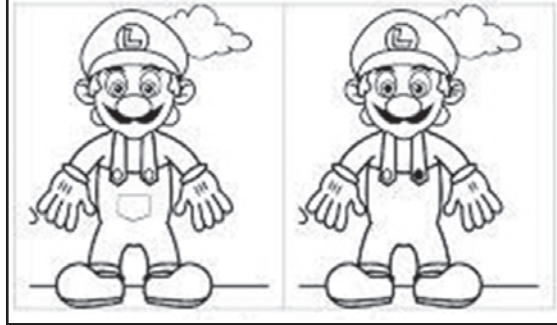
कुनै कुनै स्थलाकृतमा बहने साना, ठूला मुख्य वा सहायक नदीहरूको प्रवाह कतातिर भइरहेको छ भन्ने निश्चय गर्न सजिलो नहुने किसिमले बहने प्रवाह प्रणालीलाई अनिश्चित प्रवाह भनिन्छ । यसलाई जटिल वा मिश्रित प्रवाह प्रणाली पनि भन्ने गरिन्छ । यस प्रकारका प्रणाली साना साना तालहरू धेरै भएका स्थानहरूमा हुन्छन् । धेरै तालहरू भएका क्षेत्रमा बनेर छोटा छोटा नदीहरू कतातिरको कुन तालमा खस्ने गरी प्रवाह भइरहेको छ भन्ने निर्णय गर्न गाह्रो भएको हुन्छ । फिनल्याण्डमा यस्ता प्रवाह प्रणाली पाइन्छ । (क्रमशः)

बासिबिआँलो

WHAT IS WRONG?
There are 7 mistakes in this picture. Can you find them?

[Irdqf ; ftcfuf ulltL5g,KQf nufpg ; Sgx65 <](#)

[Pp6h: tf\]l\]P klg b0{rdqf s}l km/s 5g,k\]nf kf/\] lrgf\] nufpgxf\] \](#) (चित्र : इन्टरनेट)

भिँगा भन्केको, बासी खानेकुरा
खानाले रोग निम्त्याउँछ ।

भक्तपुर नगर सहरी संरचना र सम्बन्ध

आ.निरु शिल्पकार, आ.रेश्मा तुमरु

पृष्ठभूमि

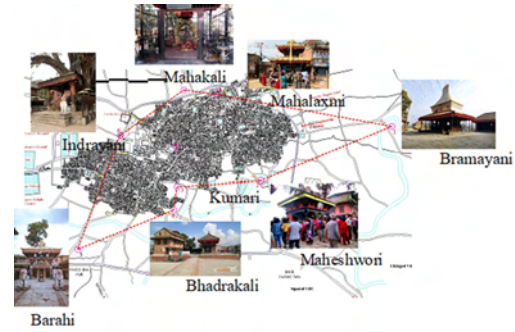
भक्तपुर किरात कालमै ख्वप्रिङ्ग नामले प्रख्यात भइसकेको विभिन्न अभिलेख प्रमाण छन् जुन नेपाल मण्डलका प्राचीन बस्तीमध्येको एक हो । भक्तपुर नगरको गोलमढी, तुलाछैं, तालाको, इनाचो, भौखेल, ब्रम्हायणी पीठलगायतका ठाउँहरूमा भेटिएका लिच्छविकालीन अभिलेखहरूमा ख्वप्रिङ्गको विविध रूपहरूबारे उल्लेख भएका छन् । यी सन्दर्भहरूमा विकसित, सभ्य नगर लिच्छविकालमा भएको देखिन्छ ।

भक्तपुरलाई नेवारहरूले ख्वप भनेर भन्दछन्, यसको पूर्वरूप ख्वप्रिङ्ग हो । यो नाम लिच्छविको आगमन हुनुभन्दा आघिनै रहेको भन्ने रहेको छ । ख्वप्रिङ्ग, वर्तमान भक्तपुरको प्राचीन स्थानको नाम हो । लिच्छविकालीन राजा मानदेवको शासनकालमा इ.सं. ४७७ मा स्थापना गरिएको शिलालेखमा पहिलो पटक 'ख्वप्रिङ्ग प्रदेश' भनेर उल्लेख गरिएको थियो । ख्वप्रिङ्ग नाम किरातकालीन रहेकोमा विभिन्न ऐतिहासिक प्रमाणहरू रहेका छन् । जुन कुरा शिव देव प्रथम र अंशुबर्माको कालखण्डमा 'ख्वप्रिङ्गसत्तालद्रंगा' शब्द भक्तपुरका विभिन्न टोल जस्तै गोलमढी, तुलाछैंमा भेटिएका शिलालेखले प्रमाणित गर्दछ ।

इतिहास

भक्तपुर एक प्राचीन सहर हो । यहाँ थुप्रै मन्दिर, पीठ र घाटहरू रहेका छन् र चारैतर्फ अष्टमात्रिकाका पीठहरू छन् । यस्मा ब्रम्हायणी, महेश्वरी, कुमारी, भद्रकाली, बाराही, इन्द्रायणी, महाकाली र महालक्ष्मी चारैतिर राखेका छन् भने भैरव मध्यस्थानमा छ । आठौँ शताब्दीमा लिच्छविकालीन राजा आनन्द देवले नगरबस्ती बसाउँदा भक्तपुर नगरलाई श्री यन्त्राकार भक्तपुर सहर बनाउने सन्दर्भ र भूत प्रेतबाट बचाउने उद्देश्यले वरिपरि अष्टमात्रिका र बीचमा भैरव र भद्रकाली स्थापित गरेको किम्बदन्तीहरूमा पाइन्छ । यसैगरी प्रत्येक अष्टमात्रिका नजिक घाट रहेको छ ।

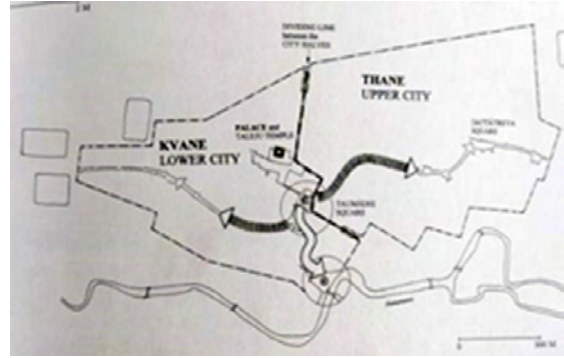
c.tdlqsfkfkl7xj

सहरी बनोट

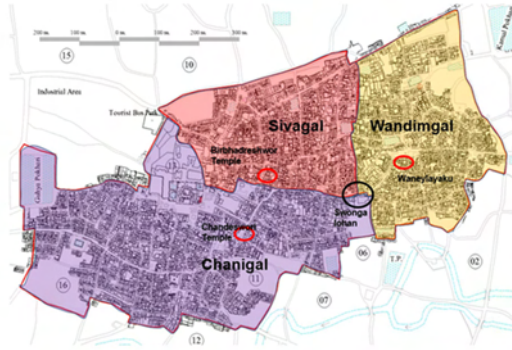
भक्तपुर सहरको बनोट पूर्व-पश्चिमतिर फैलिएको छ भने यस बस्तीको उत्तरतर्फ खासड खुसी र दक्षिणमा हनुमन्ते खोला समान्तर भएर बगेको छ । विकासक्रमको आधारमा, भक्तपुर नगर पहिले सुडालको डाबुँ भन्ने ठाउँ वरपर रहेको जनश्रुति पाइन्छ । त्यहाँ उपियाँले दुःख दिएपछि नगर विस्तारै पश्चिमतर्फ सदैँ विकास भएको मानिन्छ । त्यसपछि भक्तपुर सहर हालको लिवालिबी, तुमचो फाँटमा बस्यो । क्रमशः च्यामसिंह, तौलाछैं, जैला, इनाचो, गछैं,

तत्काल आदि क्षेत्रमा बस्ती क्रमशः नगर पश्चिमतर्फ सदै गयो र पछि दत्तात्रयमा वने लाय्कू दरबार पनि स्थापना गरेका थिए । किरातकालमा भक्तपुर सहरलाई माखोपूडसत्तलद्रङ्ग, ख्वपङ्गगाम र माखोदुल्लु भनेभैँ लिछविकालमा शिवगल, वन्दिमगल र चनिगल भनेर चिनिन्थ्यो । यी ३ ओटा गललाई छुट्याउने तत्त्व भनेको इनाचोमा रहेको स्वंगलोहैँ रहेको छ ।

Source: Building today in a historical context, Giovanni Scheibler

lzjun, jlgbd&n / rlgun

मल्लकालमा पूर्व र पश्चिम द्वैतिर उत्तिकै विकास गर्नको लागि टौमढीलाई मध्येभाग मानेर टौमढीबाट पूर्व भागलाई थने र टौमढीबाट पश्चिम भागलाई कोने भनेर छुट्याइयो । भैरवको मन्दिरलाई बीचको मानेर, बिस्क्रेटमा भैरवको रथ तान्ने प्रचलन थालेको थियो । भक्तपुरमा रहेका २४ ओटा टोलहरू मध्ये १४ ओटा टोल थनेमा पर्दछ भने बाँकी १० ओटा टोलहरू कोनेमा पर्दछ ।

भक्तपुर सहरका टोलहरू र थने कोने छुट्याएको

लिच्छवि राजा आनन्द देवले भक्तपुर नगर स्थापना गर्दा नगर पस्ने ढोकाहरू चारै दिशामा राखेका थिए । उनले भक्तपुर नगर बसाउँदा नगरको मध्यभागमा भैरव स्थापना गरी द दिशामा अष्टमात्रिकाका देवी स्थापना गरेको वंशावलीमा उल्लेख छ । सोही द दिशामा ठूलूला ढोका राखेको मानिन्छ । भक्तपुर नगर सम्पूर्ण नेपाल मण्डलको राजधानी भएको नाताले सुरक्षा दिने हेतुले तत्कालीन राजकुललाई घेर्नेगरी अरू थप ढोकाहरू पनि भएको तथ्य गोपालराज वंशावलीमा उल्लेख भएको चनिगल ढोका र सुगल ढोकाबाट थाहा पाउन सकिन्छ । हाल ब्रम्हायणी पीठबाट आउने च्यामासिंह ढोका, इन्द्रायणी पीठबाट आउने इन्द्रायणी ढोका र बाराही पीठबाट आउने माकचो ढोका गरी ३ ओटा ढोकामात्र वर्तमान समयमा बाँकी रहेको पाइन्छ ।

Source: Tole Boundary source: (Gutschow & Kolver, ordered Space and Functions in a Town of Nepal, 1975)

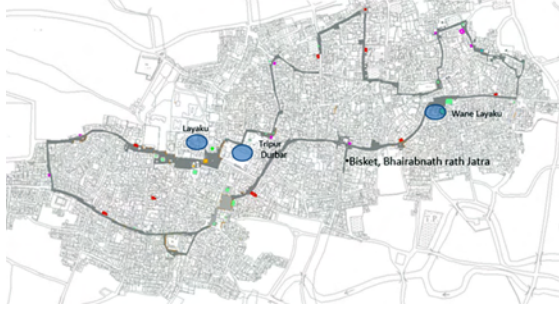

gu/ k:gPrifxj

प्रदक्षिणा मार्ग

सहरी योजना, सहर र त्यहाँको गाउँ बस्ती भन्नु केवल त्यहाँ रहेका घरहरूको समूह मात्र होइन । सहरहरू भन्नु

त्यहाँ रहेका मूर्त र अमूर्त सम्पदाको एक सङ्ग्रहालय हो । सहरको रक्षाको लागि मन्दिर बनाउने र जात्राहरू सुरु गर्ने गरिएको पाइन्छ भने ती मन्दिरहरू र जात्राहरूमा विभिन्न समयमा चलेका धार्मिक विचारधाराहरूको चाप परेको हुन्छ । यसअनुसार कुन ठाउँ कुन देवता वा देवीद्वारा संरक्षण गरिएको छ देखाउन साँध सिमानाको आवश्यकता पर्दछ ।

[eOnk/di klxn jPsfjhfos"/jt@fg nfo's"](#)

यही नगरमा जात्रा, पर्व तथा विभिन्न नाचगानहरू सञ्चालन हुने र त्यो एउटा निश्चित पथ भएर गएको हुन्छ त्यसलाई प्रदक्षिणा मार्ग भन्ने गरिन्छ । यो मार्ग नगरको सिमाना नजिकको चोक क्षेत्र भएर गएको हुन्छ । भक्तपुरको प्रदक्षिणा मार्ग, भक्तपुर नगर बस्ती जस्तैपूर्व (पश्चिम भएर लाम्चो आकारमा गएको छ । यसमा पूर्वमा सूर्यमाढी छ भने पश्चिममा इताछै भएर गएको छ । यो जात्रा मार्ग जथाभावी जहाँ मन लाग्यो त्यहाँ बनाएको भने होइन, यो मार्गले तत्कालीन समयको नगरबस्तीको ३ ओटा गल चनिगल, शिवगल र वन्दिमगल (चित्र:३) भएर गएको छ । यसले नगरको सिमानालाई दर्शाएको हुन्छ । यो प्रदक्षिणा मार्गको चलन ऐतिहासिक उद्देश्य पूर्ति गर्नको लागि नभई धार्मिक विधिसङ्गत हुने गर्दछ । वर्षभरि हुने कुनै जात्रा र चाडपर्व, नाचगान, जति पनि सांस्कृतिक नृत्यहरू प्रदर्शनी गर्ने बेलामा प्रदक्षिणा मार्ग भई गएको हुन्छ । प्रदक्षिणा मार्ग त्यसरी जानुको मूल उद्देश्यचाहिँ लायकको अगाडि भएर जाने हो जस्तै दत्तात्रयमा भएको वने लायक, सुकुलढोकाको त्रिपुर लायक र दरबार क्षेत्रको वर्तमान लायक । त्रिपुरले दक्षिण र उत्तरमा रहेको दुवै प्रदक्षिणा मार्गलाई जोडेको छ (चित्र ७) ।

अर्को भनेको यो प्रदक्षिणा मार्गले भक्तपुर नगरमा रहेको सबै टोलेलाई समेटेर गएको छ र त्यो टोलमा रहेको मुख्य गणेश जस्तै छुम्मा गणेश, गोल्मढी गणेश, मुलाखु गणेश, बालाखु गणेश, इताछै गणेश, तेखाचो गणेश, सर्लाँ गणेशको मन्दिर (चित्र ४) र छ:छै भएरै यो प्रदक्षिणा मार्ग गएको छ । अष्टमात्रिकाको छ:छै (चित्र ७) पनि यसै मार्गमा

पर्दछ । यो मार्गमा अष्टमात्रिका मध्येको एक, भद्रकालीको छ:छै जुन इच्छुटोलमा रहेको छ र मुख्य गणेश मन्दिरमध्येको एक याछै गणेशको मन्दिर र छ:छै यो मार्गमा परेको छैन । प्रदक्षिणा मार्ग सहरको सिमाना क्षेत्र भएर गएको र यही २ ओटा संरचना नगर भित्र पर्ने भएको कारणले गर्दा यो मार्गमा नपरेको देखिन आउँछ ।

[c:tdflqsfsf BMBF](#)

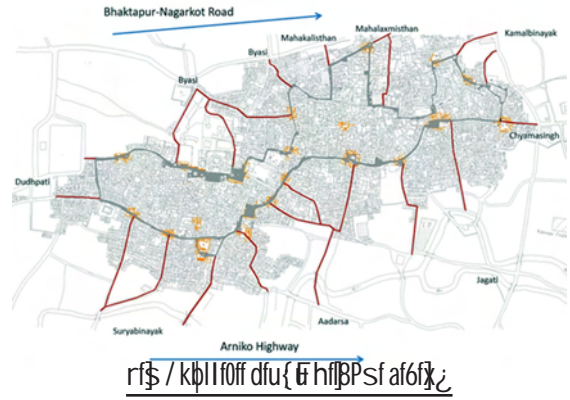
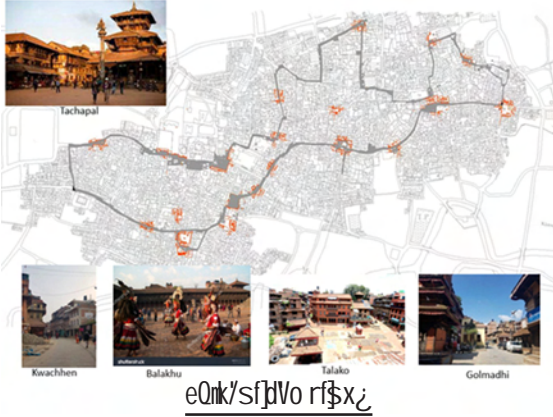

[u0fz:sfjbigb//BMBF](#)

नवदुर्गा जात्रा

प्रदक्षिणा मार्ग भक्तपुरको मुख्य मुख्य सहर बस्ती भएर गएको छ । त्यो सहर बस्तीको खुल्ला क्षेत्रमा त्यो ठाउँमा बस्ने मानिसहरूको सम्बन्ध रहेका मन्दिर, पाटी, ढुङ्गेधारा, मठहरू रहेका हुन्छन् । यसरी छरिएर रहेका संरचनाहरूको ठूलो महत्त्व रहेको हुने गर्दछ र त्यस स्थानमा हुने क्रियाकलाप र त्यो क्षेत्रमा रहेको संरचनाको एक आपसमा सम्बन्ध रहेको पाइन्छ । यही चोक क्षेत्र सहर बाहिर रहेको मूल सडकसँग पनि जोडिएको हुन्छ ।

भक्तपुरको प्राचीन नवदुर्गा नाच पनि यिनै २१ ओटा सहर बस्तीमा (चित्र १०) देखाउने गरिन्छ। भक्तपुरका टोलहरू छुट्याउने नवदुर्गा नाच जात्राले पनि गरेको हुन्छ। नवदुर्गा नाच जात्रा सहरी बस्तीको टोलमा गरेको हुन्छ जुन प्रदक्षिणा मार्गमा नै पर्दछ। याछैं र इच्छि २ टोल प्रदक्षिणा मार्गमा नपरे पनि जात्रा गरिन्छ। यो जात्रा माघ १ गते सूर्यमाढीबाट सुरु भएर यसको अन्तिम जात्रा भने इच्छि टोलमा गरिन्छ।

बजार बाटो र रथका मार्ग र व्यापारिक मार्ग

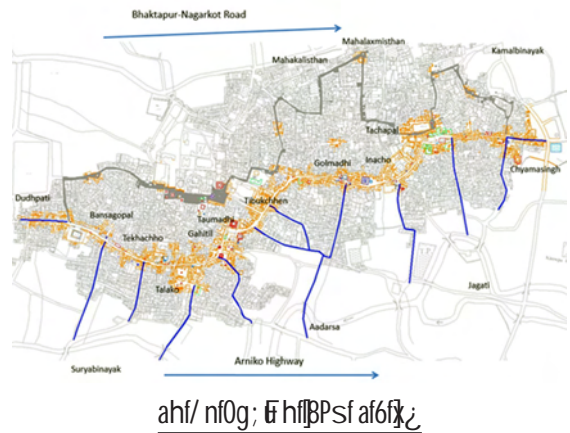
भक्तपुरको सडक विभिन्न टोल भएर गएको छ र प्रदक्षिणा मार्ग भक्तपुरको प्रत्येक टोलको मुख्य क्षेत्र भएर गएको छ। प्रदक्षिणा मार्गमा पर्ने सडक खण्ड भार्बाचोदेखि सूर्यमाढीसम्मको बाटो एक व्यापारिक मार्ग पनि हो। पहिले व्यापारीहरू सल्लाघारीको उकालो चढेर दुधपाटी भएर नगर प्रवेश गरी तेखाचो, टौमढी, गोल्मढी, तचपाल, च्यामासिंह हुँदै नालाको बाटो भएर व्यापारका लागि जाने गर्दथे। अहिले सोही नगर भित्रको भार्बाचोदेखि च्यामासिंहसम्मको बाटो भक्तपुर नगरको मुख्य बजार बाटोको रूपमा चिनिन्छ। यो बाटो लाइनमा भक्तपुर नगरको मुख्य चोकहरू सूर्यमाढी, तचपाल, इनाचो, गोल्मढी, टौमढी, तेखाचो पर्दछन्।

प्रदक्षिणा मार्गको दक्षिणतर्फ रहेको बजार लाइनको बाटो जुन अरनिको राजमार्ग भएर आउने बाटोहरूसँग जोडिएका छन्। त्यो बजार लाइनको बाटो निकै व्यस्त रहने गरेको छ उत्तरतर्फको भक्तपुर नगरकोट बाटोसँग जोडिएका बाटोको तुलनामा। त्यसैले पनि यो बजार लाइनको बाटोमा निकै चहलपहल र भीड हुने गरेको छ।

नगर बस्ती र बाटो

भक्तपुरमा विभिन्न बाटोहरू छन् जसमा कुनै बाटोमा जात्रा लाने गरिन्छ भने कुनै बाटो चाहिँ नगर प्रवेशका लागि बनाएका छन्। नगर प्रवेश गर्ने बाटोहरू धेरै ओटा छन् जुन भक्तपुरका मुख्य चोक क्षेत्र हुँदै प्रदक्षिणा मार्गमा जोडिने गर्दछ। सहरी नगर बस्तीमा मन्दिर, पाटी, ढुङ्गेधारासँगै नगर छिर्ने र बाहिर जाने बाटो जोडिएको हुन्छ। भक्तपुर नगरको पूर्वतर्फ रहेको च्यामासिंह बाटो, पश्चिममा भार्बाचोको बाटो, त्यसैगरी उत्तरतर्फको ब्यासी, देकोचा, कमलविनायक, मूलढोका जाने बाटो भक्तपुर-नगरकोट सडक खण्डसँग जोडिएको छ र दक्षिणतिर रहेको तेखाचो, तालाको, तिबुक्छैं, गोलमढी, इनाचो, जैलाको बाटो अरनिको राजमार्ग सँग जोडिएका छन्।

भक्तपुर नगरसँग विस्तारित क्षेत्रको सम्बन्ध

भक्तपुर नगर वरिपरि बस्ती विस्तार भइरहेको छ जस्मा लिवाली, तुमचो, कमलविनायक, देकोचा, मिबा, सूर्यविनायक, कटुन्जे पर्दछन्। भक्तपुरबाट नै ती ठाउँहरूमा बसाइ सरी त्यहाँ बस्ती बसेको हो।

ती ठाउँमा बस्ती बसाए तापनि चाडपर्व जस्तै बिस्का जात्रा, गाईजात्राको बेलामा त्यहाँ बस्नेहरू भक्तपुर नगर नै आउने गर्दछन्। नयाँ ठाउँमा बसे तापनि धेरै मानिसहरूको पुरानो बस्तीमै घर बाँकी रहेको कुरा पनि जानकारीमा आएको छ।

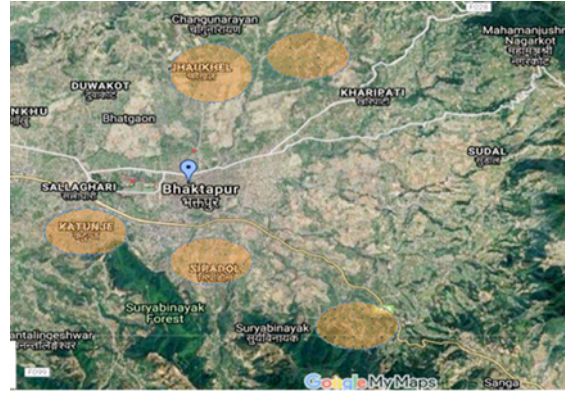

[lj:tlf/t a:tl/ To; sf\]pOnk/sf\]hjqf dfu{ \[sf\]; DaGw](https://www.google.com/maps/@27.7083333,85.4216667,15z)

कतिपय मानिसहरू भक्तपुर सहरबाट बसाइँ सरी नगरभन्दा टाढा ठाउँमा बस्ती बसाएका छन्। कतिपय मानिसहरू सुडाल, भौखेल, छालिङ्ग, नंखेल, सिपाडोल, कटुन्जेमा सरेर त्यहाँ नै बस्ती बसाइसकेका छन्। त्यहाँका नेवारहरू देवाली पूजा, बिस्केट जात्रा, गाईजात्राको बेलामा भक्तपुर नगरमा आउने गर्दथे। तर अहिलेको समयमा बस्तीहरू टाढा भएका कारणले गर्दा देवाली पूजा र बिस्केट जात्रा आफू बस्ने बस्तीमै मनाउने गरेका छन् भने गाईजात्राको समयमा भने अहिले पनि गाई बनाएर भक्तपुर नगरको प्रदक्षिणा मार्गमै लाने चलन रहिआएको छ। छालिङ्ग र भौखेलबाट गाई बनाएर ल्याउने बेला प्रदक्षिणा मार्गमा घुमाइसकेपछि अन्त्यमा कमलविनायकमा रहेको कमलपोखरीमा गाईलाई बिगारेर शुद्ध भएर जाने चलन छ भने सुडालबाट ल्याउने गाई भने परिक्रमा पछि ब्रम्हायणी घाटमा बिगार्ने चलन रहेको छ। त्यसै गरी नंखेल, सिपाडोल र कटुन्जेकाहरूको गाई भने क्रमशः चुपिडघाट, राममन्दिरको रामघाट र बाराहीघाटमा बिगार्ने चलन रहिआएको छ। यसले पनि भक्तपुर नगरको र त्यहाँ रहेको प्रदक्षिणा मार्गको महत्त्व बुझ्न ठूलो मदत गरेको छ।

निष्कर्ष

प्रदक्षिणा पथमा विविन्न जात्रा, पर्व तथा नाचगातहरू गरिन्छ। यो एउटा संस्कृतिक अनुष्ठान गर्ने बाटो मात्र नभइ यो नगरमा आवत जावतको बाटोसँग सम्बन्ध पथ पनि रहेको छ।

[eOnk/ ; x/ a/lx/sf a:tl](https://www.google.com/maps/@27.7083333,85.4216667,15z)

यो जात्राको बेला दाहिने पारेर घुम्ने पैदल मार्ग मात्र नभई, यो नगरको मुख्य तथा केन्द्रीय ठाउँहरूको समूह भएर गएको पथ हो। कुनै पनि ठाउँमा रहेका संरचनालाई एक रूपमा बढेर त्यो ठाउँको महत्त्व बढेको हुन्छ। भक्तपुर नगरबाट छुट्टिएर विस्तारित बस्तीहरूको पनि भक्तपुरको प्रदक्षिणा मार्गसँगको सम्बन्ध पनि प्रस्ट रूपमा बुझ्न सकिन्छ।

सन्दर्भ

- बिल्डिङ टुडे इन अ हिस्टोरिकल कन्टेस्ट, भक्तपुर, गिओबअन्ती सचएडब्लेर
- ओर्देरड स्पेस कनसेप्ट्स एण्ड फन्सन्स इन अ टाउन अफ नेपाल, गुटचोव एण्ड कोल्बर
- द हिस्टोरिकल सिटी- भक्तपुर, प्रा.डा. पुरुषोत्तमलोचन श्रेष्ठ
- ओम धौभडेलसँगको अन्तर्वाता
- भक्तपुरका ऐतिहासिक ढोकाहरू- ओम धौभडेल
- वनमाला समूहसँगको अन्तर्वाता

हार्दिक श्रद्धाञ्जली

जन्म
१९८९/०८/१५

निधन
२०७८/१०/०८

तुल्सीमाया अवाल

यस भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. १ कार्यालयका प्रशासन सहायक चन्द्रकृष्ण अवालकी ममतामयी माता तुल्सीमाया अवालको स्वर्गारोहण भएकोमा दिवङ्गतप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दै शोकाकुल परिवारजनमा हार्दिक समवेदना व्यक्त गर्दछौं।

भक्तपुर नगरपालिका परिवार

ओमिक्रोन र त्यसको असर

डा. अमर प्रजापति,
ईन्टर्नल मेडिसिन, ख्वप अस्पताल

विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोरोना भाइरसका विभिन्न भेरियन्टहरूले मानव सङ्घत निम्त्याइरहेको छ । कोरोना भाइरस रोगले सन् २००२ मा SARS (Severe Acute Respiratory syndrome) र सन् २०१२ मा MERS (Middle East Respiratory Syndrome) महामारीको रूप लिएको थियो । सन् २०१९ मा देखापरेको कोरोनाभाइरसलाई SARS COV 2 (Severe Acute Respiratory Syndrome Corona Virus 2) नामाकरण गरियो । छोटो समयमै निकै छिटो फैलिएको कोरोना भाइरस उत्परिवर्तन (Mutation) गर्दै विभिन्न भेरियन्ट उत्पत्ति भएको छ । अल्फा, बिटा, गामा, कप्पा, डेल्टाहुँदै ओमिक्रोनसम्म पुगेको छ । हाल विश्वभरि नै नयाँ नयाँ भेरियन्टहरू देखापरेको विभिन्न अध्ययनहरूले देखाएको छ । विश्व स्वास्थ्य सङ्गठनले डेल्टा र ओमिक्रोनलाई Variant of concern भनेर व्याख्या गरेको छ । Variant of concern मा कोभिड निकै चाँडै फैलिने, सङ्क्रमितहरूलाई धेरै सिकिस्त बनाउने (धेरैलाई अस्पताल भर्ना गर्नुपर्ने वा मृत्यु हुने) खोप वा पहिलेको सङ्क्रमणबाट मानिसको शरीरमा बनेको रोग प्रतिरक्षात्मक क्षमतालाई घटाउने वा हालको उपचार विधिभन्दा फरक उपचार हुने कोरोना भाइरसको भेरियन्टलाई राखेको छ ।

नोभेम्बर २६, २०२१ मा दक्षिण अफ्रिकाबाट सुरु भएको ओमिक्रोन छोटो समयमा विश्वको धेरै देशहरूमा फैलिएको छ । निकै छिटो फैलिएको ओमिक्रोनको लक्षण पनि सुरुको Wild Variant भन्दा फरक नभएको देखिन्छ । ओमिक्रोनको लक्षणहरूमा ज्वरोआउने, रुघालाग्ने, खोकीलाग्ने, जीउदुख्ने, घाँटीदुख्ने, श्वास फेर्न गाह्रो हुने, नाकले गन्ध थाहा नपाउने, थकानहुने, टाउको दुख्ने आदि रहेका छन् । Center for disease control and prevention (CDC) अमेरिकाका अनुसार ओमिक्रोन कोरोनाको अर्को भेरियन्ट

डेल्टाभन्दा कम घातक भएको जनाएको छ ।

CDC का अनुसार ओमिक्रोन लागेको व्यक्तिले पूर्ण खोप लिइसकेका व्यक्तिहरूलाईसमेत रोगसार्न सक्छ । लक्षण नदेखिए पनि ओमिक्रोन सङ्क्रमित व्यक्तिले अरू स्वस्थ व्यक्तिलाई सार्न सक्छ । ओमिक्रोनबाट सङ्क्रमित भएपछि लक्षण देखापर्ने २ देखि १४ दिनसम्म लाग्न सक्छ । अधिकांश सङ्क्रमित सुरुको दिनहरूमा अरूलाई कोरोना सार्ने गर्दछ । सामान्यतया लक्षण देखापर्ने १ दिन पहिलादेखि र लक्षण देखिएको १ देखि २ दिनसम्म अरूलाई सार्ने गर्दछ । सीडीसीको नयाँ मापदण्ड अनुसार लक्षण नभएको सङ्क्रमितले ५ दिनसम्म र लक्षण भएको सङ्क्रमितले लक्षण निको भएको २४ घण्टासम्म एकान्तबास बस्नुपर्ने हुन्छ । निर्देशित एकान्तबासबाट बाहिर निस्किएपनि लक्षण देखा परेको दिनदेखि दशौँ दिनसम्म माक्स लगाएर सावधानीपूर्वक बस्नुपर्ने हुन्छ ।

कोभिड रोग लाग्न नदिन, रोग लागे पनि सिकिस्त हुन नदिन र मृत्यु हुनबाट बच्न कोभिडको खोप प्रभावकारी भएको अध्ययनले देखाएको छ । पूर्ण खोप लगाएकाहरू कोभिड लागे पनि सिकिस्त हुने र मृत्यु हुने सङ्ख्या निकै कम रहेको छ । विश्वका विभिन्न देशहरूमा थप मात्रा वा बुस्टर मात्रा खोप दिइरहेको छ । नेपालमा पनि माघ १ गतेबाट चरणबद्ध रूपमा बुस्टर मात्रा दिनथालेको छ । कोभिडमा कार्यरत अग्रपङ्क्तिका कर्मचारी, स्वास्थ्यकर्मी, ६० वर्ष नाघेका व्यक्तिहरू, Immuno compromised (रोगसँग लड्ने क्षमता कम भएका) बिरामीहरूलाई प्राथमिकताका साथ बुस्टर खोप दिनथालेको छ ।

कोभिडबाट बच्नको लागि डब्लु.एच.ओ. (विश्व स्वास्थ्य सङ्गठन) ले कोभिड सुरु हुँदा कोरोना फैलनबाट रोक्न स्वास्थ्यका मापदण्ड लागू गरेको थियो । ओमिक्रोन भेरियन्टसम्म आइपुग्दा पनि स्वास्थ्यका मापदण्ड परिवर्तन भएको छैन । जसमा माक्स लगाउने, अल्कोहलले बनेको स्यानिटाइजरले हात सफा गर्ने, साबुनपानीले हातधुने, बिरामीभएको बेला अलगै बस्ने र एकान्तबास बस्ने, २ मिटरको भौतिक दूरी कायम गर्ने, खोकदा वा हाछ्युँ गर्दा नाक र मुख छोप्ने, पटक पटक हातले नाक र मुखमा नछुने रहेका छन् ।

विगतका कोरोना भाइरसभन्दा ओमिक्रोनले कम सिकिस्त बनाए पनि कोभिडलाई बेवास्ता गर्न नहुने विश्व स्वास्थ्य सङ्गठनले जनाएको छ । उत्परिवर्तन हुँदै नयाँ भेरियन्टहरू उत्पन्न हुनसक्ने र निकै घातक हुनसक्ने सम्भावना भएकोले कोरोना भाइरससँग सतर्क हुन जरुरी छ । कोभिडबाट बच्न र कोभिडबाट हुने क्षतिबाट बच्न पूर्ण खोपका साथै बुस्टर खोप लिन आवश्यक छ ।

भक्तपुरबाट सिक्नुपर्ने पाठ

डा. तिवेध न्यौपाने, ख्वप अस्पताल

के हामी नेपालको अरु भागलाई पनि भक्तपुरको जस्तै स्वास्थ्य सेवामा अग्रणीरूपी बनाउँदै लान सक्छौं ? के हामी यस्तै राम्रो राजनीतिक सुसंस्कार विकास गर्न सक्छौं ? के सामाजिक विसंगति हटाएर व्यक्तिगत स्वार्थभन्दा माथि समाज र राष्ट्रलाई राख्न सक्छौं ? के हामी म प्रवृत्तिको कुण्डलाई छिचोलेर मानव हितका लागि तत्पर छौं ?

यदि हामी नेपालको स्वास्थ्य परिवेशलाई तथ्याङ्कको आधारमा हेर्छौं भने स्थिति दयनीयभन्दा पनि तल छ । वार्षिक मृत्युदर, शिशु मृत्युदर, मातृ मृत्युदर या कुनै पनि स्वास्थ्यको आँकडा लिऔं, त्यो हीनताबोधी छ । म नेपालको स्वास्थ्य अवस्थालाई दुई तहमा केलाउन चाहन्छु । पहिलो, स्वास्थ्यका पूर्वाधारहरू र दोस्रो, स्वास्थ्यका जनशक्ति । पूर्वाधारको कुरा गर्दा प्रत्येक वार्षिक बजेटमा 'स्वास्थ्य'ले दोस्रो वा तेस्रो (पहिलो शिक्षा र आन्तरिक प्रशासन पछि) स्थान पाउँछ । तर त्यसको सही सदुपयोगिता, त्यसको सही परिचालन र समग्रमा भन्नुपर्दा त्यसको सही व्यवस्थापन भएको छैन । त्यसकै हविगतले होला ५० प्रतिशतभन्दा बढी जनसङ्ख्या प्राथमिक स्वास्थ्यबाट पनि वञ्चित छन् । भएका पूर्वाधारहरूको पनि अनुपयोगिता (प्रसङ्ग-विपी कोइराला स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानलगायतका सरकारी निकायमा थन्किएका करोडौं मूल्यका उपकरणहरू) ले समस्यालाई अझै मलजल दिइरहेको छ । सरकारी र अर्ध सरकारी निकायमा भएका चरम भ्रष्टाचार, अख्तियारको दुरुपयोग र राजनीतिक अराजकताले आगोमा घ्यू थप्ने काम गरेको छ । गाउँ एवं दूर्गम भेगहरूमा सरकार र स्थानीय निकायको अगन्य उपस्थिति हामी सबैमा जगजाहेर नै छ ।

अर्को पाटो भनेको जनशक्ति हो । उपकरणले मात्र स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुधार हुँदैन, त्यसलाई चलाउन त सही परिचालक चाहिन्छ । यसमा पनि नेपाल मायालाग्दो अवस्थामा छ । चिकित्सक, प्राविधिक व्यक्ति, औषधि उत्पादक आदिले स्वास्थ्य

जनशक्तिको निर्माण हुन्छ । नेपालीहरूमा दक्षताको कमी छैन तर सही दक्षहरू बनाउँदा विदेशी डलरमा किल्ला गाडेर बसेका हुन्छन् । यसमा उनीहरूको मात्र गल्ती देखिँदैन । आफूले गरेको श्रमको सही मूल्याङ्कन गर्न, आफ्नो दक्षतालाई अहिलेको बदलिँदो समाजमा रूपान्तरण गर्न र आफ्नो दक्षताको स्तर बढाउन पनि उनीहरू बिदेसिएको मेरो अनुमान छ । यसमा पनि नीति निर्माताहरूको अदूरदर्शिता र भविष्यको अज्ञानतालाई नै दोष दिनुपर्ने हुन्छ । दुई दर्जनभन्दा बढी स्वास्थ्य शिक्षण संस्था भएता पनि लोभ, लालच र सोर्सफोर्सले गर्दा जनशक्ति निर्माणलाई ... गरेको अनुभूति गर्दछु, सायद आफै एउटा चिकित्सक भएर होला ।

यी त भए मैले सतही रूपमा देखेका बेथितिहरू । अझ केलाउँदै जाने हो भने सायद मेरो कलमको मसी सकिन्छ होला तर स्वास्थ्य क्षेत्रको विकराल समस्याहरू प्रकाशमा आउँदैन । तर आफै एउटा चिकित्सक भएर होला अझ पनि आश मरेको छैन, एक सुदृढ र सबल स्वास्थ्य समाजको निर्माण गर्न । भन्छन् नि कमलको फूल पनि हिलोमा नै फुल्छ, सबै आँलाहरू बराबर हुँदैन, त्यसैले म मेरो कलमका धारलाई भक्तपुर जिल्लाको स्वास्थ्य स्थितिमा केन्द्रित गर्न चाहन्छु । सायद मैले मेरो युवा जोशका दुई/चार वर्ष खर्च गरेको भूमि, मेरो कर्मथलो भएर होला ।

हुन त स्वास्थ्य क्षेत्रमा आशातीत व्यक्तित्वहरू नभएका होइनन्, कसैलाई गोविन्द केसीको सेवा र समर्पणले प्रभावित गर्‍यो होला, कसैलाई उपेन्द्र देवकोटाको विद्वताले या कसैलाई स्वास्थ्य मन्त्री भएका गगन थापा जस्ता नेताका नीति तथा बोलीले । तर वस्तुपरक भएर अध्ययन गर्दा अचानोको पिर खुकुरीलाई थाहा हुँदैन भनेभैँ मैले काम गर्ने संस्थाले अनेकन समस्याहरूसँग जुध्दै, समाधान गर्दै स्वास्थ्य समाजमा नयाँ आयाम थपेको छ ।

म भर्खरै यस क्षेत्रमा आफ्नो पाइला चाल्दै गरेको युवा, तर मेरो सोचले म मात्र होइन, म जस्ता लाखौं जोशहरूलाई प्रतिनिधित्व गर्छ । म यसलाई आफ्नो निचोड त भनिँदैन, तर म तुषारो लागेको बिहानीमा आशाको किरण देख्दै छु र सूर्यको प्रकाशले हिमाललाई सुनौलो हुने गरी टल्काएको महसुस गर्दछु । भक्तपुरलाई म स्वास्थ्य क्षेत्रमा गरेको प्रगतिप्रति सबैभन्दा सम्भावना बोकेको सहरको रूपमा अग्रणीमा राख्दछु ।

यहाँ स्वास्थ्य क्षेत्रलाई हरेक वर्गले गम्भीर रूपमा लिएको भान गर्दछु । यहाँ भएका स्वास्थ्य क्षेत्रका पूर्वाधारहरूलाई दिनप्रतिदिन व्यवस्थित र स्तरीय बनाइँदै छ । यहाँ हरेक नागरिकलाई स्वास्थ्यको सुलभ पहुँचका लागि स्थानीय निकाय, भक्तपुरका राजनीतिकर्मीहरूको अहोरात्र मिहिनेत र दूरदर्शिता

जगजाहेर छ । अझ यहाँ स्थानीय रूपमा गरिएका कामहरू जस्तै स्वास्थ्य बिमाको सर्वसाधारणको पहुँच, निम्न पैसामा बहिरंग सेवा आदि अझ सराहनीय छ । हरेक वडामा स्वास्थ्य संस्थाको उपस्थितिले समाजमा स्थानीय सरकारको राम्रो उपस्थितिको आभास दर्साउँछ जसले मानिसको सरकारप्रतिको भरोसा कायम राख्छ । अझ पूर्वाधारको विकास भइरहेको अवस्थामा म जस्तो काँचो युवाले अथाह सुनौलो भविष्य बुनिरहेको छ ।

सानो तर महत्वपूर्ण कुरा भनेको कुनै पनि गन्तव्यमा पुग्न सबैभन्दा पहिलो कुरा सुरुआतको पहिलो कदम हो । एउटा पाइलाले नै गन्तव्यको नीव राख्छ । त्यस्तै अवस्थामा हाम्रो स्वास्थ्य स्थिति पुगेको छ । नेपालको समग्र स्वास्थ्य अवस्था अध्ययन गर्दा भक्तपुरले स्वास्थ्यमा धेरै सम्भावना बोकेको देख्छु । एक हातले ताली बज्दैन भनेभँ यहाँ एक जनाको मिहिनेतले मात्र गर्दा भक्तपुर यो अवस्थामा आएको होइन । सय थरी बाजा एउटै ताल भनेभँ यहाँको समाज, स्थानीय सरकार र भक्तपुरका अग्रज राजनीतिज्ञहरूको हात र साथ छ ।

मेरो बाल्य अवस्थादेखि नै नारायणमान बिजुक्छे रोहितले मजदुर र किसानका लागि गरेका असीम कार्यहरू मगजमा घुम्छन् । केन्द्रको सरकारसँग जुधेर होस् वा सामाजिक अभियन्ता भएर, भक्तपुर यिनको अभिभावकीय भूमिकामा 'जुजु धी' भँ मिठिएको छ । त्यसैले त भक्तपुरको सामाजिक आधार बलियो छ । अझ सुनिल प्रजापति, प्रेम सुवालजस्ता जुभास नेताहरूले यो विरासत अधि बढाइरहेका छन् । छिमेकी जिल्लाहरू काठमाडौँ र ललितपुरमा जस्ता पाँच तारे अस्पतालको आवश्यकता छैन भक्तपुरवासीलाई, जसले स्वास्थ्यको नाममा पैसाको मात्र व्यापार गर्छन् । यहाँका अग्रणीकै अथक प्रयासले यहाँको सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थाले विश्वस्तरीय सेवा दिइरहेको छ । यसलाई म राजनीतिक सुसंस्कारकै संज्ञा दिन्छु । नेपाल मजदुर किसान पार्टीले समाजका आधारभूत आवश्यकता र हकहितको लागि जहिले पनि आवाज बुलन्द गर्दै आएको छ । त्यसैले त यहाँ सामाजिक विभेद कम छ, मानिसको चेतना बढी छ जसले एउटा स्वास्थ्य समाजको निर्माण गर्न मद्दत गरेको छ ।

फेरि आफ्नो चञ्चले मनमा घुम्छु, सोच आकाशिन्छ अनि मनमा एउटा प्रश्न उब्जन्छ, के हामी नेपालको अरु भागलाई पनि भक्तपुरको जस्तै स्वास्थ्य सेवामा अग्रणीरूपी बनाउँदै लान सक्छौं ? के हामी यस्तै राम्रो राजनीतिक सुसंस्कार

विकास गर्न सक्छौं ? के सामाजिक विसंगति हटाएर व्यक्तिगत स्वार्थभन्दा माथि समाज र राष्ट्रलाई राख्न सक्छौं ? के हामी म प्रवृत्तिको कुण्ठालाई छिचोलेर मानव हितको लागि तत्पर छौं ?

सन्दर्भ : "स"

'स' नेपाली वर्णमालाको एक सदस्य । 'स' का अथाह शब्दहरू होलान् । सोचकै उपज न त हो । साथ, सहयोग, सहकार्य आदि इत्यादिले यसको महिमा गाउँछन् । अझै घोटिल्लै जान्छु, बृहत्तरतातिर उम्कन्छु, सगरमाथारूपी आफ्नो सन्दर्भ केलाउँछु अनि आउँछ आफू जिउने धरातल-सपरिवार, साथी र समाज । तर 'स' बाट हुने सुख, समृद्धि, शक्ति, शान्ति, सम्पत्तिहरूको महत्त्व अर्कै छ, संस्कृति बेग्लै छ । तर यी माथि उल्लिखित 'स' का सबै शब्दहरू भन्दा उपल्लो दर्जाको शब्द, मेरो सोचलाई लाग्दछ, त्यो हो, 'स्वास्थ्य' । मेरो सोचको प्रवेश बल्ल सुरु भयो ।

भन्छु स्वास्थ्य नै सबैभन्दा ठूलो धन हो । स्वास्थ्य नै यउटा यस्तो चिज हो जसले मानवलाई जन्म भएदेखि मृत्युसम्म परिभाषित गर्दछ । स्वास्थ्यका दुई मुख्य पाटा छन्, भौतिकवाद र मनोवाद । यदि मानव मन र तन स्थिर भयो भने उसले कायापलट गर्न सक्दछ ।

वस्तुगत हिसाबमा यदि यो लेख लेख्छु भने सायद मेरा भाव पोख्न मलाई शब्दको अभाव होला, यसर्थ म मेरो 'स' को सन्दर्भलाई स्वास्थ्यसँग जोड्न चाहन्छु । हरेक इतिहास, धर्म, संस्कृतिसँग समान र गहिरो सम्बन्ध राख्दछ स्वास्थ्यले । चाहे त्यो ग्रीकको भगवान् 'अपोलो' होस् या हिन्दू धर्मको 'धन्वन्तरी', प्रसङ्ग उठ्छ हामी रहेको समाजको स्वास्थ्यको । यो एक विशाल सागररूपी भारि शक्ति हो-स्वास्थ्य ।

नेपालसँग स्वास्थ्यलाई एकीकृत गर्दा यसले अनेक आयामहरू छन् । स्वास्थ्यलाई व्यक्तिगत नजरभन्दा पनि सामाजिक चश्मा दिन जरुरी हुन्छ । स्वास्थ्य आफैमा एउटा ब्रह्माण्ड हो । यसको परिभाषा खोज्दै जाँदा अनेक प्रसङ्ग र हरप्रकारका उपकरणहरू जोडिन्छन्, जस्तै स्वास्थ्य सङ्ख्या, चिकित्सक, स्वास्थ्य सेवाका लागि खटिएका स्वास्थ्यकर्मी, औषधि आदि इत्यादि ।

स्वास्थ्य र नेपालको सन्दर्भलाई फेरि 'स' कै सहायता चाहिन्छ । 'सायद' नेपालको स्वास्थ्य स्थिति राम्रो भएको भए यसो हुन्थ्यो, त्यसो हुन्थ्यो इत्यादि । प्रश्न गम्भीर छ र उत्तर सायद हो, 'स' ।

स्रोत: सौर्यअनलाइन, २०७८ माघ ६ गते

भक्तपुर नपाद्वारा सञ्चालित ख्वप अस्पतालबाट लाभ उठाउनु होस् ।

"Creation of predecessors — Our art and culture"

श्री वच्छलादेवी (अन्नपूर्णा देवी)

लीलाशक्त मुनिंकी

भक्तपुरमा श्री वच्छला (वत्सला) देवीका मूर्ति र मन्दिरहरू धेरै भएता पनि श्री तलेजुबाट मान्यताप्राप्त मुख्य ३ ओटा मन्दिरहरू प्रसिद्ध छन् । ती हुन्-

१) भक्तपुर श्री तलेजु भवानीको प्रवेशद्वार सुन ढोकाको दक्षिणतर्फ लाय्कू चोकमा अवस्थित पश्चिमाभिमुख सुन मोलम्बा ९ गजुर भएको ढुङ्गै ढुङ्गाले निर्मित श्री वच्छला मन्दिर ।

g[o]T; nf d[lg]/

२) भक्तपुर नासमना टोलस्थित नृत्यनाथ मन्दिरको बायाँतर्फका लिङ्गाकारको श्री वच्छला मन्दिर ।

३) भक्तपुर लाय्कू दरबारबाट पाँचतले मन्दिर जाने टौमढीको बाटो बहतालमा अवस्थित श्री वच्छला देवी मन्दिर ।
लाय्कू चोकको श्री वच्छला मन्दिर

यो मन्दिर भक्तपुरका राजा जगतप्रकाश मल्लले ने.सं. ७९२ मा निर्माण गरेको इतिहासले बोलिराखेको छ । यो मन्दिरको पूजा पद्धति तन्त्रअनुसार गर्ने गर्दछन् । यो मन्दिरलाई अन्नपूर्णा मन्दिर पनि भन्ने गर्दछन् । भक्तपुरमा नृत्य नाटक उद्घाटन गर्ने बेलामा नृत्यनाथको रूपमा पनि पूजा चढाउने गर्दछन् ।

g[o]T; nf d[lg]/sf]ue@x[sf]snz

मन्दिर

भक्तपुर लाय्कू चोकमा अवस्थित ९ गजुरयुक्त ढुङ्गो मन्दिर भुङ्गुबाट ३ पेटीमाथि १० सिँढी चढेपछि देव गृहको प्रवेशद्वार पश्चिमाभिमुख अवस्थित छ । यो मन्दिर ढुङ्गाका थामभित्र चारैतर्फ ढोकामाथि गरुडका तोरण छन् । तर पश्चिमभिमुख प्रवेशद्वार मात्र खुला हुने गर्दछ । अरू तीनतर्फका ढोकाहरू बन्द गरिराखेका छन् । यो मन्दिरको पहिलो पेटीको सिँढीको दायाँ बायाँ हात्तीको ढुङ्गाको मूर्ति छ । पहिलो पेटीमा हात्तीको बायाँतर्फ ढुङ्गाको थाममा खिचा:खो गां (कुकुर रुने घण्टा) प्रतिष्ठापन गरिराखेको छ । यो घण्टाको थाममाथि दायाँबायाँ गणेशको मूर्ति र बीचमा खड्ग मूर्ति अवस्थित छ । यो घण्टा राजा सुमति जय जितामित्र मल्लले विभिन्न प्रकारका आवाज आउने धातुबाट एकै प्रकारका ८ ओटा घण्टा निर्माण गराएका थिए । यो घण्टाको आवाजले कुकुर रुने भएकोले नेवारी भाषामा खिचा:खो गां नाम हुन गएको भन्ने गर्दछन् । भक्तपुरका राजा जय जितामित्र मल्लले श्री वत्सला मन्दिर

जीर्णोद्धार गरी पूजा चढाएको उपलक्ष्यमा यो घण्टा श्री वत्सला (वच्छला) देवी कहाँ चढाएका थिए । पछि भूपतीन्द्र मल्लको पालामा यो घण्टा जीर्णोद्धार गरी चढाएको अभिलेख घण्टामा नै कोर्न लगाएका थिए । अभिलेख यस प्रकार छ-

अभिलेख

ॐ स्वस्ति ॥ संवत् ८२० मार्ग शिर शुक पक्ष द्वितीया कुन्हु श्री श्री जय भूपतीन्द्र मल्लदेव सन श्री श्री श्री वत्सला देवीस्तु कोत्याहति यज्ञ न दुतां न्हा या गुलि सेडा व हनं व्याडा व कलशा चवन याडा व थव घण्टा दुतां ॥ सं ८४१ फाल्गुन वदि ६ शुभं ॥

यो मन्दिरको सिँढीको दोश्रो तलाको दायोँ बायोँ सिंहका मूर्ति छन् । मन्दिरको चारैतर्फ कार्नेस मुठलमा फ्य गं: (हावाबाट बज्ने घण्टा) ले सिङ्गारी मन्दिरको चारैतर्फ भैसी वाहन पश्चिमाभिमुख बाराही मूर्ति, मन्दिरभित्र दक्षिणाभिमुख गरुड वाहन श्री भद्रकाली (वैष्णवी), पूर्वाभिमुख सिंह वाहन श्री महालक्ष्मी र उत्तराभिमुख हात्ती वाहन श्री इन्द्रायणी देवीको मूर्ति प्रतिस्थापित छन् । मन्दिरको चारैतर्फ अर्को मन्दिरभित्र ८/८ देवीहरूका मूर्तिहरू सुन मोलम्बा गजुर भएका मन्दिरहरू अवस्थित छन् । त्यस्कोमाथि चारै कोणमा श्री भैरव तथा देवदेवीहरूका मूर्तिहरू छन् । मन्दिरको चारैतर्फ बीचमा सिंहका मूर्तिहरू घुसाइराखेका छन् । सिंहको माथि चारैतर्फ स-साना भूयालहरू राखेका छन् । त्यसको माथि कार्नेसको मुठलमा नुपुर घण्टा (फ्य गां) हरूले सजाएका छन् । त्यसमाथि मन्दिरको चारैतर्फ अष्टमातृका गणहरूका मूर्तिहरू अवस्थित छन् । मन्दिरको माथि सुन मोलम्बा पद्मासनमाथि त्रिशुल र डमरु साथै सुनका गजुरसहितको लिङ्गाकार ढुङ्गामा जम्मा ९ ओटा गजुरले श्री वत्सला मन्दिर शोभायमान छन् । यो मन्दिरको देव गृहमा खड्गको ढूलोमाथि षट्कोण चित्र अङ्कित थैचो परेको कलश मूर्ति अवस्थित छ । प्रत्येक वर्ष मार्गशुदि २ रोजको दिनमा वर्ष बन्धन पूजा (बुसाधन) गर्ने गर्दछन् । सोही दिन यो मन्दिरको थापूजा तलेजु मन्दिरभित्र नै सञ्चालन गर्ने गर्दछ ।

नासमनाको श्री वच्छला मन्दिर

ने.सं. ८११ फाल्गुन वदि ११

रोजका दिनमा राजा सुमित जयजितामित्र मल्लदेवले अध्यात्म रामायण नाटक सिकाएको उपलक्ष्यमा सो नाटक उद्घाटन गरेको दिनमा नासमना टोलमा नृत्यनाथ मन्दिरका बायोँतर्फ श्री वच्छला (वत्सला) देवीको लिङ्गाकार मन्दिर निर्माण गराई मन्दिरभित्र देवगृहमा श्री वच्छला देवीका थैचो परेका कलश प्रतिस्था गराई स्थापना गरेका हुन् भन्ने मूर्तिका आसनमा कोरिराखेको अभिलेखबाट थाहा पाइन्छ । श्री वच्छलाको कलशमाथि षट्कोणको चित्र अङ्कित गराई कलश मुनि लम्पसार गरी विराज भएका बेटाल अवस्थित छन् । मन्दिरको पूर्व दक्षिण कोणमा अभिलेख कोरिराखेको एउटा मझौला घण्टा भुण्ड्याइराखेको छ । यहाँ तन्त्र विद्याले पूजा सञ्चालन गर्ने गर्दछन् । देवताको कलशको आसनमा कोरिराखेको अभिलेख यस प्रकार छ-

अभिलेख

ॐ श्री श्री श्री स्वस्त देवता प्रीति कामना व सुशास्त्र संगिता दि सकल तन्त्र विद्या पालग गान्धार्द विद्यानिपुण सकल शास्त्र चक्राधिंश चुडामणि महाराजाधिराज सूर्यो वंशोद भव श्री श्री सुमति जय जितामित्र मल्लदेव सन अध्यात्म रामायण प्याखन दयका व शिद्धि पूजा याय याना श्री श्री श्री स्व कुला नामय कर्म

वच्छला स्थापना याडा महामहा कर्माचन यायतेन, अनेक तन्त्र शास्त्र दि स विचार याडा व महा कसतं न सिध्यका यत्नपूर्वक न निदान याय माल, अन हेला याय मते व सेनका व .... याडा व साने मते व सानसा साँ बालक मिसा, त्वाच, ब्राम्हण, नृप वंधादि पाप लाक निदान याडा व पूण्य लाक जुरो ॥ सम्बत ८११ फाल्गुन वदि ११ ॥ शुभं ॥

यो लिङ्गाकार मन्दिरको बीचमा चारैतर्फ श्री भैरव मूर्ति र कार्नेसमाथि गजुरमुनि मन्दिर घेरामा अथवा चारतर्फ ८ मातृका मूर्तिहरू अवस्थित छन् । यो मन्दिरको देवता पूजा सञ्चालन गर्न नित्य भजन चलाउन भजन गुठीको व्यवस्था गरी भजन गुठी नित्य सञ्चालन गराउन प्रशस्त उब्जनी हुने राम्रो राम्रो धेरै जग्गा जमिन अर्पण गराएका थिए । सो जग्गाको उब्जनीको आमदानीबाट नित्य पूजा, नित्य भजन चलाउन पर्ने थियो । साथै वर्ष बन्धन, नित्य पूजा, नित्य भजन चलाउन पर्ने थियो । साथै वर्ष बन्धन (बुसाधन) र

पर्व पर्वमा पूजा सञ्चालन गर्न अथवा कार्तिक महिनाको पूर्णिमाको दिनमा हरिमन्दि अथवा नसा ब्ययगु गुठीयारहरूको भोज खाने प्रबन्ध मिलाइदिएका थिए । तर आजभोलि यो कीर्तिहरू जग्गा जमिन कहाँ कहाँ के के भइराखेको छ अतोपत्तो छैन । गुठी संस्थानका शाखा कार्यालयले नित्य पूजा चलाउन साढे एक-दुई मुरी धान दिइराखेको छ ।

बहतालको वच्छला मन्दिर

एक तले गुमौज (गोल) परेको मभौला खालको श्री वच्छला मन्दिर श्री यक्षेश्वर महादेवको मन्दिरको पूर्व दक्षिण कोणमा बहताल टोलबाट टौमढी जाने बाटोको कोणमा अवस्थित छ । यो चारैतर्फ ढुङ्गाको थाम, खापा नभएका खुला मन्दिरको देवगृहमा थेंचो परेको वच्छला देवीको कलश छ । यो वच्छला कलश भक्तहरूलाई मनोकामनाको फल तुरुन्त प्रदान गर्न सक्ने शक्तिशाली देवताको रूपमा पूजित छ । देवगृहभित्रको कलशमाथि त्रिकोण चित्र कोरिराखेको छ । वडा दशैंको समयमा श्री तलेजु स्थानमा कालरात्री पूजा बिसर्जन भइसकेपछि तलेजु स्थानबाट अष्टमातृका कहाँ देवाली पूजा पठाउने बेलामा यहाँ पनि बोकाको भोगबलि चढाउने गर्दछ । यो पूजा बिसर्जन भइसकेपछि तलेजु स्थानमा एक महिनासम्म हिंसा कर्म रोकिन्छ ।

बहाताल टोल

यो स्थान लायकू चोकदेखि ५ तले मन्दिरको दक्षिण पश्चिम कोणसम्म बाहाताल टोल मानिन्छ । बाहाताल टोल एक प्रसिद्ध धार्मिक स्थान हो । राजदरबार प्रवेश गर्ने यो मुख्य एक द्वार मानिन्छ । मल्लकालीन अवस्थामा यहाँ एउटा प्रवेशद्वार छ भनी स्थानीय वासिन्दाहरू भन्ने गर्दछन् । यस स्थलको सिमाना चार किल्ला यसप्रकार छ- श्री यक्षेश्वर महादेवको मन्दिरपूर्व दक्षिण कोणमा गोल परेको श्री वच्छला देवीको मभौला मन्दिर अवस्थित छ । यो मन्दिरको चारैतर्फ खापा नभएका द्वार (ढोका) छन् । यो मन्दिरको पश्चिमतर्फ लिङ्गाकार मन्दिरको देव गृहमा श्री नारायण विराजमान भएको मूर्ति र यसको पश्चिमतर्फ विदेशी पाहुनाका लागि आगन्तुक घर निर्माण गरेको हो । यो घर

राजा जितामित्र मल्लले ने.सं. ८०३ जेठ शुक्ल पूर्णिमाको दिनमा निर्माण गर्न लगाएका थिए । अभिलेखमा यो घरलाई परिमिति (ता) नामाकरण गरिएको छ । अभिलेख यसप्रकार छ-

अभिलेख

श्री श्री सुमति जय जितामित्र मल्लदेव सन देवल ज्या फले ज्या याडन परजात यात घर वा पनि सेन घरस कचंगर याडा व परिमिति दयक प्रशन्न जुया ... श्री श्री उग्रमल्ल श्री श्री भूपतीन्द्र मल्ल, चवतार दुःखि भागिराम ॥ श्रयोस्तु सम्वत् ३०३ जेष्ठ शुक्ल महा जेष्ठि पूर्णिमा कुन्हु याडा ... ॥

यहाँ दक्षिणतर्फ दश महाविद्याका देवता श्री माताङ्गीदेवीको मूर्ति विराजमान भएको मन्दिर अवस्थित छ । हिंसा कर्म पूजा चढाउन र सरसामान जोरजाम गर्न साथै प्रसाद ग्रहण गर्न भोजभतेरको व्यवस्था गर्न यहाँ एउटा दुईनाले ठूलो धर्मशाला निर्माण गरिराखेको छ । यो धर्मशालाको शिलापत्र पहिले थियो । तर २०, २५ वर्ष अगाडि नै हराइसकेको थियो भनी स्थानीय वासिन्दाहरू भन्ने गर्दछन् । यसको दक्षिणतर्फ इपाछैका राजोपाध्यायहरूको बासस्थान छ । यहाँ आगम देवताको चोक पनि थियो । यहाँको पूर्वतर्फ सात वाहालेका दथु वाहालका राजदरबार अवस्थित थियो । मल्लकालीन अवस्था विलुप्त भएपछि वैद्यहरू यहाँ बस्ने गर्दथे । यहाँका दश महाविद्याका देवतासँगै पूर्वतर्फ एउटा नाट्यशालाको ठूलो चोक थियो । जहाँ नाच नाटक सिकाउने तालिम दिने गर्दथ्यो । नाच नाटकको सिद्धि प्राप्त गर्न घर निर्माण समयमा ढोकाको तोरणमा दायौं बायाँ नन्दिभिन्दी लाला खिं बजाई श्री महादेव नृत्यनाथ भएर बीचमा तः बाजा बजाई नृत्य गरिराखेको चित्र भएको तोरण अद्यावधि बाँकी नै छ । यो नृत्यशालाबाट गाईजात्रा शुभारम्भ गराउन घेन्ताघिसी प्रदर्शन गराई ८ दिनसम्म गाईजात्रा चलाउने गर्ने गर्दथ्यो । यो परम्परा अद्यावधि प्रचलनमा छ । यो तोरणको चित्रबाट अवगत हुन्छ कि यो घर नाट्यशाला हो । टौमढी टोलको पाँच तले मन्दिर जाने वा टोलको कुनामा एउटा लामो ढुङ्गा खडा गरिराखेको छ । यो ढुङ्गाको देवता छत्र पालको रूपमा कल देवता भनेर भोजभतेर गरेको जुठोहरू त्यस भेगका वासिन्दाहरू फाल्न लैजाने गर्दथे । साथै हिंसाकर्म गरी भोज प्रसाद ग्रहण गरेको सम्बेबजी ... श्री भैरवको रूपमा मानेर चढाउने गर्ने गर्दथे । यहाँ ठडाइराखेको ढुङ्गाको मूर्ति विषय शक्तिशाली देवताको रूपमा किंवदन्ति कथाहरू सुन्न पाइन्छ । बिजुली बत्ती नभएको बेला मध्यरातमा यहाँ गणहरूसहित प्रकट भएर श्री भैरव नाचिरहने कुरा वयोवृद्धहरूबाट सुन्न पाइन्छ । यस बेला ख्याकहरूले श्री भैरव गणसहित नाचिरहेको बेलामा त्यस इलाकामा प्रवेश गर्न दिँदैनन् भन्ने गर्दछन् ।

(“भक्तपुर” मासिक, २०५८ जेठबाट पुनःमुद्रित) ◆

नेपालका अन्तर्राष्ट्रिय आर्बिटर निरञ्जन प्रजापति

आर.के.राज, व्यासी

बुद्धिचाल खेलका एक चम्किलतारा निरञ्जन प्रजापति, भक्तपुर जिल्ला बुद्धिचाल सङ्घका वर्तमान अध्यक्ष एवं नेपालका चिरपरिचित तथा क्रियाशील अन्तर्राष्ट्रिय आर्बिटर (निर्णायक) मध्येका एक हुन् । उनले आफ्नो प्रेरणाको श्रोतको रूपमा भक्तपुरका स्व. भेट्टान खेलाडी चन्द्रनारायण शुद्धकार, वर्तमान भेट्टान खेलाडीहरू विश्वनाथ प्रजापति र गणेशमान दुवाललाई सम्झनुहुन्छ । भक्तपुरको बुद्धिचाल खेलको विकासमा योगदान गर्ने नयाँ पुस्ताका एक प्रतिनिधिपत्र हुन् निरञ्जन प्रजापति ।

al4rfnsf /li6@ vjif8lx; ; f;lg/-hg -; ae6bf bfofF

उनको जन्म वि.सं.२०४० फागुन २२ गते तौलाछैं, भक्तपुरमा आमा दयालक्ष्मी प्रजापति र बुबा गौतम प्रजापतिको दोस्रो सन्तानको रूपमा भएको थियो । हाल उनी आफ्नै निवासमा माता, पिता, श्रीमती, भाइ, बहारी, र छोराछोरीका साथ बस्छन् । आफ्नो खेल जीवनमा अगाडि बढ्न परिवार र आफू कार्यरत विद्यालय ख्वपिड एकेडेमीको साथ सहयोगले सम्भव भएको पनि बताउँछन् । उनले भक्तपुर च्याम्प्यसिंह स्थित वागीश्वरी मा.वि. बाट एसएलसी उत्तीर्ण गरेका थिए । विद्यालयमा अध्ययन गर्दै गर्दा गणित र खेलकुदमा विशेष रुचि भएकाले विद्यालयस्तरदेखिनै विद्यालयमा आयोजना हुने विविध

अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता जनाउँथे । जसमध्ये बुद्धिचाल खेल पनि एक थियो ।

ख्वप उच्च मा.वि.मा अध्ययन गर्दै गर्दा विभिन्न जिल्लास्तरीय बुद्धिचाल प्रतियोगितामा सहभागी भई विविध पुरस्कारसहित सफलता हासिल गरेसँगै बुद्धिचाल खेलमा प्रवेश गरेका थिए । वि.सं. २०५९ मा पहिलो पटक राष्ट्रिय प्रतियोगिताकालागि जिल्लाबाट छनौट भई १३ औं राष्ट्रिय बुद्धिचाल प्रतियोगितामा सहभागी भए । त्यसपछि १५ औं र १६ औं राष्ट्रिय बुद्धिचाल प्रतियोगितामा सहभागिता जनाए । १६ औं राष्ट्रिय बुद्धिचाल प्रतियोगितामा उनी सातौं हुन सफल भए । त्यसैगरी राष्ट्रिय बुद्धिचाल टीम च्याम्पियनसिप प्रतियोगिता पहिलो, दोस्रो, र तेस्रोमा भक्तपुर टीमको प्रतिनिधित्व गरी सहभागिता जनाए । त्यसमा पहिलो राष्ट्रिय बुद्धिचाल टीम च्याम्पियनसिपमा भक्तपुर टीम तेस्रो स्थान हासिल गर्न सफल भए र उक्त प्रतियोगिताको बोर्ड नं. ३ मा उत्कृष्ट खेलाडी बन्न पनि सफल भएका थिए ।

अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको प्रतियोगिताहरूमा उनको धेरै पटक सहभागिता रहेको छ । यसमध्ये भारतमा सम्पन्न 6th Delhi Open Chess Tournament 2008, भारतकै मुम्बइमा सम्पन्न Mumbai Mayor's Cup Chess Tournament, 2008, First Syna International Chess Tournament M.P., India, 2009, First SCS International Open GM Chess Tournament, Orissa, India, 2009, The Himalayan Grandmaster Chess Tournament, Kathmandu, 2010, South Asian Amateur Chess Tournament, 2014 आदि ।

खेल जीवनकै क्रममा दोस्रो राष्ट्रिय आर्बिटर सेमिनार, वि.सं. २०६३ मा सहभागिता जनाई उनले राष्ट्रिय आर्बिटर

ef/tlo cGt/ll6@ cfla6/ wdllb|sdf/; f;lg/-hg -bfofF

“Creation of predecessors — Our art and culture”

(NA) को उपाधि प्राप्त गरे। उक्त सेमिनारका प्रशिक्षक भारतीय अन्तर्राष्ट्रिय आर्बिटर धर्मेन्द्र कुमारको प्रेरणाले बुद्धिचाल खेलमा निर्णायकको भूमिकामा आफूलाई उभ्याउन उत्प्रेरणा मिलेको बताउँछन्। निरञ्जन। त्यस्तै २०६६ सालमा पहिलो फिडे आर्बिटर सेमिनार धुलिखेलमा सहभागी भई फिडे आर्बिटर (FA) को उपाधि प्राप्त गरे। वि.सं. २०७५ मा अन्तर्राष्ट्रिय आर्बिटर (IA) को उपाधि दोस्रो Quarter Prudential Board Meeting, Bucharest बाट प्राप्त गर्न सफल भए। यसरी NA, FA./ IA हुँदै उनले ३६ भन्दा बढी राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय Chess Tournament मा निर्णायकको सफलतापूर्वक भूमिका निभाएका छन्। जसमध्ये केही प्रमुख टुर्नामेन्ट निम्न रहेका छन् :

राष्ट्रिय प्रतियोगिताहरू :

1. 4th National Team Chess Championship, 2018 [Chief Arbiter]
2. 8th National Games -21st National Chess Championship, 2019_ [Deputy Chief]
3. Bhaktapur Municipality Inter-municipality Team Chess Tournament, 2020 A.D. [Chief Arbiter]

अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिताहरू :

1. 7th Asian School Chess Championship, India, 2012 A.D.
2. Asian Zonal 3.2 Open Chess Championship, Kathmandu, 2017 A.D.
3. 4th Mount Gaurishankar International Chess Tournament, Dolakha, 2017 A.D.
4. Kathmandu Open GM Chess Tournament, Kathmandu, 2018 A.D.
5. Rautahat Open International Chess Championship, Nepal, 2018 A.D.
6. Asian Amateur Chess Championship, China, 2018 A.D.
7. Madan Bhandari Asian Amateur Chess Championship, Nepal, 2019 A.D.

विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलमा निरन्तर सहभागी भएका निरञ्जन प्रजापति खेलकुदमा निरन्तर लागि रहनुको उद्देश्य खेल प्रतिको लगाव, इच्छाशक्ति, एक किसिमको स्वर्णिम आनन्दको रूपमा लिन्छन्।

उनले भक्तपुर जिल्ला बुद्धिचाल सङ्घमा २०६० सालमा सदस्यको रूपमा आबद्धता जनाए। त्यसपछि दुई कार्यकाल सङ्घमा सचिवको रूपमा खेल विकासमा दत्त चित्त भएर लागे। त्यसको कदर स्वरूप उनी पहिलो पटक २०७३ सालमा भक्तपुर जिल्ला बुद्धिचाल सङ्घमा अध्यक्षको पदभार सम्हाले। त्यसपछि २०७६ सालमा सम्पन्न भक्तपुर जिल्ला बुद्धिचाल

CGT/116@ cfa6/x; ; f lg/-hg -bfofF

सङ्घको अर्को अधिवेशनले पुनःअध्यक्ष पदमा निर्वाचित भई हालसम्म कार्यरत छन्। उनले नेतृत्वमा भएका महत्त्वपूर्ण गतिविधिहरू निम्न रहेका छन् :

- १) निरन्तर जिल्ला च्याम्पियनसिप महिला/पुरुष
- २) 'Chess In School' कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न ११ ओटा स्कूलमा चस प्रशिक्षण
- ३) फिडे आर्बिटर सेमिनारमा सहभागी भक्तपुरबाट चारजना फिडे आर्बिटर बन्न सफल
  - क) शिवसुन्दर श्रेष्ठ
  - ख) इन्द्रभक्त पंच
  - ग) राजकुमार लघु
  - घ) सुमन जोशी
- ४) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगितामा भक्तपुरका खेलाडीहरूको उत्साहजनक सहभागिता
- ५) वार्षिक रूपमा जिल्लामा रहेका सङ्घसंस्थाद्वारा आयोजित प्रतियोगितामा भौतिक तथा प्राविधिक सहयोग।

lrgoffCGT/116@ cfa6/x; ; f lg/-hg -afof6 t] 11

अन्तर्राष्ट्रिय आर्बिटर निरञ्जन प्रजापतिले विद्यालयस्तरमा बुद्धिचाल खेलको विकासकालागि सैनिक आवासीय मा.वि., ख्वप्रीड इ. एकेडमी, बालविकास इ. स्कूल,

प्रभात इ. स्कूल, द राइजिड इ. स्कूल, सूर्योदय स्कूल, प्रोवेस स्कूल, जेन्यूइन स्कूल आदिमा प्रशिक्षण दिएका छन्। त्यसैगरी श्वेत भैरव साकोस, शुभकामना साकोस, आदिमा पनि प्रशिक्षण दिएका छन्। विभिन्न स्कूलमा आयोजना हुने खेलकुदको माध्यमबाट पनि आशलाग्दा राम्रा खेलाडी उत्पादनमा उनी क्रियाशील र लागी परेका छन्। उनको प्रशिक्षणमा खेल क्षेत्रमा लागेका खेलाडीहरू मतिना कुसी, राज प्रजापति र अंशुदिल प्रजापति राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगितामा सहभागी र सफलता पनि हासिल गरिरहेका छन्।

सम्भवतः उनले उत्पादन गरेका खेलाडीहरू एक दिन नेपाल च्याम्पियन बन्ने हैसियत र क्षमता राख्छन्। निरञ्जनजीको प्रयासमा भक्तपुरमै फिडे आर्बिटरको रूपमा इन्द्रभक्त पंच, राजकुमार लघु, शिव सुन्दर श्रेष्ठ र सुमन जोशीलगायतका फिडे आर्बिटरहरू उत्पादनभएका छन् जसले नेपाल र भक्तपुरमा हुने राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतियोगिताको लागि प्राविधिक जनशक्ति तयार भएका छन्। यसको श्रेय निरञ्जन प्रजापति र उनको हालको नेतृत्वमा रहेको भक्तपुर जिल्ला बुद्धिचाल सङ्घलाई जान्छ।

eOnk7/gkfsf kqV ; lgn khfkitafo wGof bkbq uxOf ubJg/~hg

बुद्धिचाल खेलमा उनको अनुभव अनि बुद्धिचाल खेल नै किन खेल्ने, रोज्ने भन्ने जिज्ञासामा अन्तर्राष्ट्रिय आर्बिटर निरञ्जन आफ्नो अनुभवका साथ भन्छन् : यस खेलले विद्यार्थीहरूको सर्वाङ्गीण विकास गर्न धेरै मद्दत पुऱ्याउँछ। प्रायः बाबुनानीहरू जो यो खेलमा आबद्ध छन्, तिनीहरू शैक्षिक क्रियाकलापमा पनि अब्बल छन्। उनीहरूमा राम्रो धैर्य र राम्रो स्मरण गर्ने क्षमताको पनि विकास भएको पाइन्छ। धेरै विद्यार्थीले गणित र विज्ञान विषयमा राम्रो अङ्क ल्याएका छन्। उनले बुद्धिचाल खेल्न थाल्दा अहिलेको जस्तो अवसर थिएन। अनि खेललाई नै प्रोफेसनल रूपमा अगाडि बढाउन सकिँदैन थियो। तर अहिले बुद्धिचाल खेलमा धेरै अवसर छन्। राम्रो खेल खेल्ने खेलाडीहरूले विभिन्न प्रकारका राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय

प्रतियोगितामा सहभागी हुन पाउँछन्। यसरी विदेश भ्रमणको अवसर तथा हाम्रै देशभित्र विभिन्न क्षेत्रहरूमा वार्षिक रूपमा भइरहने १५/२० प्रतियोगिताहरूमा पनि अवसर पाइरहेका छन्। निकट भविष्यमा पनि प्रशिक्षक र निर्णायकको भूमिका निर्वाह गरी यसलाई प्रोफेसनल रूपमा पनि अघि बढाउने वातावरण तयार भइरहेको छ।

बुद्धिचाल खेलको विकासका लागि भावी योजनबारे निरञ्जन प्रजापति आफ्ना योजना यसरी प्रस्तुत गर्छन् :

- १) विद्यालयस्तरमा खेल खेल्न र खेलाउन सहजीकरण गर्ने,
- २) विद्यालयस्तरका खेलाडी उत्पादन गर्न आवश्यक Class Instructor उत्पादन गर्ने,
- ३) निरन्तर प्रतियोगिताहरू आयोजना गर्ने र आयोजना गर्ने सङ्घसंस्थाहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने,
- ४) केन्द्रबाट आएका विविध प्रविधि एवं कार्यक्रमहरू समावेश गरी जिल्लामा प्रयोगमा ल्याउने,
- ५) विविध आधिकारिक प्रतियोगिता आयोजना गर्ने जस्तै National Championship, City Championship, National Junior Championship, Team Championship मध्य नियमित रूपमा कुनै एक प्रतियोगिता गर्ने,
- ६) आधिकारिक प्रतियोगितामा उत्कृष्ट नतीजा ल्याउने खेलाडीहरूलाई आवश्यक थप प्रशिक्षण तथा खेल सामग्री उपलब्ध गराउने,
- ७) खेलाडी तथा प्रशिक्षकहरू एवं निर्णायक वा आर्बिटरहरूलाई गुणात्मकरूपमा सुधार ल्याउने साथै सङ्ख्यात्मकरूपमा इच्छुक व्यक्तिहरूलाई अझ प्रोत्साहन गर्ने।

बुद्धिचाल खेलमा रुचि राख्ने व्यक्तिहरूलाई निरञ्जन प्रजापति यस्तो भन्छन् : बुद्धिचाल एउटा बौद्धिक खेल हो। यो खेल खेलेर मानसिक रूपमा सबल बन्न सकिन्छ। यसले विद्यार्थी भाइबहिनीहरूलाई पढ्न, परिक्षा दिनलगायत आफ्नो लक्ष्यप्राप्तिको लागि धैर्य बनाउँदछ। यो खेल खेल्नलाई धेरै लगानी पनि चाहिँदैन र प्रशिक्षण पनि सजिलै लिन सकिन्छ। अहिले नयाँ पुस्ताका खेलाडीहरू इन्टरनेट प्रयोग गरेर कम्प्यूटरबाट सजिलै प्रशिक्षित पनि भइरहेका छन्। त्यसैगरी समय समयमा प्रतियोगिताहरू आयोजना भइरहेकाले आ-आफ्नो प्रतिभा देखाउने एउटा अवसर पनि छ। त्यसैले पढाइसँगसँगै यो खेललाई पनि अघि बढाउन सकिन्छ। आफ्नो फुर्सदको समय सदुपयोग गरी आफ्नै कोठामा, कम्प्यूटरमा वा मोबाइलमै सजिलै खेल्न सकिन्छ। त्यसैले यस खेलप्रति रुचि राख्ने सबैलाई आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरी प्रशिक्षित हुन वा भक्तपुर जिल्ला बुद्धिचाल सङ्घमा सम्पर्क गर्न हार्दिक अनुरोध छ।

(निरञ्जनसँग गरिएको कुराकानीको आधारमा) ॥

तडाध्यक्षको डायरीबाट

तिनीहरूले मरेको मान्छेको सहिष्णुता लिएर सम्पत्ति बाँडेर खाए

कुशल

अरू दिनमा जस्तै आज पनि म नियमितरूपमा नै समयमै वडा कार्यालयमा पुगेको थिएँ। वडामा म बस्ने कोठा नखुलेकोले ठूलो कोठामा भएको कुर्सीमा बसेँ। कुर्सीमा बसेको मात्र के थिएँ, घर अगाडिको एक जना चिर परिचित भाइ एउटा फाइल लिएर आईपुगे। मैले 'के छ भाइ' भनी प्रश्न गरिहालेँ। भाइले 'ठिक छ दाइ, म तपाईंको सिफारिस लिन आएको' भने। मेरो 'के को सिफारिस हो?' भन्ने प्रश्नमा भाइले भने 'हामीले पनि सम्पत्ति बाँडफाँड गर्न लागेका हौं। हुनत सम्पत्ति बाँडफाँड भइसक्यो। अब कागजीरूपमा पनि आ-आफ्नो नाममा लान खोजेको हो। साथै दाफा र जःलेको जग्गा पनि नामसारी गर्न लागेका छौं। तपाईंहरूको जःलेको खेत त नामसारी गरिसक्नुभयो। अब हामीले पनि गर्न लागेको दाइ। दाइ र तपाईंको नाममा पनि नामसारी गर्दा राम्रै होला।' मैले जवाफमा भने, 'हाम्रो पनि जःलेको खेत बुबाहरूले नामसारी गरिसक्यो। अब म पनि नामसारी गर्न अघि बढेमा त अलि अप्ठ्यारो हुन्छ। भाइहरूले गर्नु न।' त्यति भनेर मैले भाइले दिएको फाइलमा कागज पुगे नपुगेको हेर्न थाले। निवेदनमा धेरै कित्ताहरू नामसारी गर्नु पर्ने जग्गाहरू उल्लेख थियो। मैले जःले र दाफाको कुन कुन जग्गा हो भनी प्रश्न गर्दै पेन्सिलले चिह्न लगाएँ। निवेदनमा जम्मा १४ कित्ताहरू रहेछ। त्यसमध्ये ४ ओटा कित्ताहरू जःलेको र दुई ओटा कित्ता दाफाको रहेछ। निवेदनमा बन्डापत्र पनि रहेछ। मैले नियमानुसार सर्जमिन गरी पेश गर्ने भनेर तोक लगाई दिएँ। त्यसपछि त्यस भाइ फाइल लिएर सचिबकहाँ गए।

भोलिपल्ट सचिबले त्यस भाइको निवेदनमा उल्लेख भएको कित्ताहरू बन्डापत्रमा उल्लेख भएको कित्ताहरूभन्दा बढी भएकोले उक्त कित्ताहरू नामसारी गर्न सबै दाजुभाइहरूको मन्जुरीनामा आवश्यक भएकोले तत्काल मन्जुरीनामा नभई सर्जमिन गर्न नमिल्ने जानकारी दिनुभयो। मैले सचिबलाई मन्जुरीनामा ल्याएपछि मात्र सर्जमिन गर्न निर्देशन दिएँ। त्यसपछि धेरै दिनसम्म त्यस भाइ वडामा देखिएन। एक दिन त्यस भाइ वडामा आई मन्जुरीनामा आवश्यक नहुने भएकोले सर्जमिन गरिदिन आग्रह गरे। त्यसो भए निवेदनमा उल्लेख भएको छ जना निवेदकहरू

भोलि ११ बजे वडामा उपस्थित गराउन अनुरोध गरें। त्यस भाइले पनि 'हुन्छ, सबैलाई वडामा बोलाउँछु' भनी गए।

भोलिपल्ट वडामा जानको लागि म खाना खाँदै थिएँ। त्यही समयमा वडाकै चिर परिचित दाइले फोन गर्नुभयो। मैले खाना खाइरहेको हुँदा पछि फोन गर्नु भनी फोन राखिदिएँ र खाना खान थालें। खाना खाइसकेपछि त्यस दाइलाई फोन गरें। सामान्य शिष्टाचार पछि दाइले अलि जोड दिएर भन्नुभयो, 'हेर भाइ, हाम्रो समाजमा धर्म संस्कृति हराउँदै गएको छ। गुथि र जःले अब लोप हुँदै जानेछ। गुथि र जःले जोगाउनको लागि हाम्रो पुर्खाले जग्गाको व्यवस्था गरेको थियो। अहिले त्यही जग्गा बेचनको लागि नामसारी गर्न वडामा हाम्रै गुथिका मानिसहरू आइरहेका छन् भनी खबर आएको छ। भाइले यस्तो जग्गाको नामसारी नैतिकता र व्यवहारिकताको आधारमा भएपनि गर्नु हुँदैन। पुर्जामा व्यक्ति विशेषको नाम हुनसक्छ। तर धर्म र संस्कृति लोप हुन नदिने हो भने त्यस्तो जग्गाको नामसारी रोक्नु पर्छ। वडाध्यक्षले कानुनीरूपमा मात्र नलिई व्यवहारिक र धार्मिक पक्षलाई ध्यान दिएर सिफारिस गर्नुपर्छ। बाँकी कुरा आफैँ सोचेर सिफारिस दिनुहोला।' दाइको कुरा सुने बित्तिकै कुन फाइलको कुरा हो भनी मैले अन्दाज लगाई हालें। मैले तुरुन्त दाइलाई जवाफ फर्काएँ, 'दाइले भन्नु भएको ठिकै हो। जःले र दाफाको नाममा भएको जग्गा नामसारी गर्नको लागि वडामा सिफारिस आएको ठीक साँच्चो हो। अब पुर्जामा जःले र गुथिको हो भनी कुनै किटान छैन। त्यसैले सिफारिस रोक्नको लागि उजुरी निवेदन नआई रोक्न गाह्रो हुन्छ। त्यसैले तपाईंले केही व्यक्तिहरूको हस्ताक्षर गराई निवेदन दिनुहोला। आजै पनि वडामा प्रथम प्रहरमा नै निवेदकहरू सबैलाई बोलाएको छु र वहाँहरूसँग यस विषयमा छलफल गर्छु।' दाइले मेरा कुरा सुनेपछि भन्नुभयो, 'हुन्छ म गुथि र जःलेका दाजुभाइहरू सबै आएर संयुक्त रोक्का निवेदन लिएर आउँछु। त्यत्तिन्जेलसम्म सिफारिस नदिनु होला।' मैले हुन्छ भनी फोन राखि दिएँ।

वडामा प्रथम प्रहरमा नै त्यस फाइलका निवेदकहरू आउनुभयो। मैले विषयमा प्रवेश गर्दै भने, 'तपाईंहरूले आफ्नो पुर्खाको सम्पत्ति नामसारी गर्ने नैसर्गिक अधिकार हो। तर तपाईंहरूकै खलको एक जना दाइले जःलेको जग्गा पनि नामसारी गरी बेचन लागेकोले रोक्का गर्नको लागि अनुरोध गर्नु भएको छ। यस सम्बन्धमा तपाईंहरूको धारणा के छ?' मेरो प्रश्न खस्ने बित्तिकै निवेदकहरू मध्येकै एक जना दाइले भन्नुभयो, 'पहिला हाम्रो खलकमा करिब १७ रोपनी जःलेको जग्गा थियो। हाल गुथियारहरू समय समयमा अलग अलग भई आ-आफ्नै समूह बनाई अलग अलग जःले बनाई देवाली मनाउँदै आइरहेका छन्। यसरी अलग समूह बनाउँदा नामवाला जग्गा धनीहरूले आ-आफ्नै जःलेमा जग्गाको बालीले देवाली चलाउँदै आएका छन् भने कुनै खलकले जग्गा बेचेर निजी सम्पत्ति जोडेका छन् भने कसैले त्यही पैसाले व्यापार व्यवसाय गर्दै आएका छन्। हाम्रो बाजे कृष्ण

“Creation of predecessors — Our art and culture”

सुवाल (नाम परिवर्तित) का छ जना दाजुभाइ मिलेर एउटै जःले बनाई देवाली मनाउन लागेको हुँदा हाम्रो खलकको जग्गा नामसारी गर्न आएका हुँ। जग्गा बेचनेको लागि नामसारी गर्न आएका होइनौं। जग्गा बेच्ने योजना पनि छैन। साथै विशुद्ध देवाली चलाउनको लागि राखिएको जग्गा मासेर खानु भनेको धर्म लोप हो। यस्तो कदापि काम हामीबाट हुँदैन। अर्को दाइले त्यसैमा थपेर भन्नुभयो, 'के हामीले हाम्रो पुर्खाको जग्गा पनि नामसारी गर्न नपाउने ? वडाध्यक्षज्यूले आफ्नो पुर्खाको सम्पत्ति नामसारी गर्नुभयो कि भएन ? तपाईंके खलकले पनि जःलेको जग्गा नामसारी गरिसक्नु भएको छ। साथै अरूले पनि नामसारी गरी बेचनसमेत भ्याइसकेका छन्। अनि हामीले किन नामसारी गर्न नपाउने ? हामीलाई मात्र किन वडाध्यक्षज्यूले सिफारिस रोक्ने ? हाम्रै भोटले जितेर फेरि जनतालाई दुःख दिने काम गर्नु भएन। नामसारी जस्तो नैसर्गिक अधिकारलाई पनि वडा र वडाध्यक्षले रोक्नुभयो भने भोलि चुनावमा जनताले जवाफ दिने छ।' वहाँहरूको कडा जवाफ सुनेपछि मलाई एकातर्फ रिस उठ्यो नै, अर्को तिरको आक्रोसलाई कसरी कम गर्ने भनी सोच थालें। वडाध्यक्ष हुनलाई पनि कडा भाषा सुन्न सक्ने क्षमता चाहिने जस्तो आभास हुन थाल्यो। त्यसबीचमा अरूले पनि कसैले कडा भाषामा र कसैले नरम भाषामा बोल्नु भयो। वहाँहरू छलफल गरेर नै सके मलाई थर्काएर, नसके नरम भाषा प्रयोग गरेर भएपनि सिफारिस लिन्छु भनी आएका होलान् जस्तो आभास भयो। जति कडा वा नरम भाषा प्रयोग गरेको भए पनि म तत्काल सिफारिस दिने अवस्थामा थिइँँ। वहाँहरूको स्वर अलि सानो भएपछि मैले बोल्ने अनुमति माग्दै भनँ, 'तपाईं हामी सबै एउटै खलकका र मेरो घर अगाडिकै दाजुभाइ हुनुहुन्छ। कति त सँगै पढेका साथीभाइ अनि इष्टमित्र पनि छन्। वडामा कुनैपनि सिफारिसमा रोक्का राख्न कुनै पक्षले मौखिक वा लिखित निवेदन आएमा एकचोटि छलफल गर्नको लागि केही दिन रोक्का राख्ने चलन छ। त्यसैले तपाईंहरू अहिल्यै र आजै सिफारिस चाहियो नभन्नुस्। मलाई यस निवेदन सम्बन्धमा केही दिन सोच दिनुस्। अनि मात्र सिफारिस दिने नदिने सम्बन्धमा ठोस निर्णय दिन्छु। अहिलेलाई तपाईंहरू जानुस्। बैठक यही सकिएको घोषणा गर्दछु।' मेरो कुरा सुनेपछि एक आपसमा खासखुस कुरा गर्दै कोही बिदा भए भने कोही मेरो अगाडि आएर सिफारिस दिन समस्या नहुने चर्चा गर्न थाले।

त्यसपछिका दिनहरूमा यस सिफारिसमा उल्लेखित किताहरूमा सिफारिस दिन मिल्ने वा नमिल्ने विषयमा वडाका दाजुभाइहरूसँग परामर्शमा जुटँ। साथै वडामा अनौपचारिक बैठकहरू पनि राखियो। बैठकको क्रममा कतिपयले जःलेको जग्गा भए पनि अहिले नामसारी गरिदिएको खण्डमा व्यक्तिको नाममा जाने भएकोले जग्गा भविष्यमा बेचिने सम्भावना हुने बताउनु भयो भने कतिपयले यस जग्गासँग जःलेको जग्गा भनी राखिएको अन्य जग्गाहरू व्यक्तिले बेचेर आ-आफ्नो निजी घर

बनाइसकेको हुँदा यो जग्गा भएपनि बचाउनलाई नामसारी गर्न दिन नहुने तर्क दिनुभयो। कतिपयले पूँजीवादी समाजमा पूँजीवादी सोच हुने भएकोले सार्वजनिक जग्गा सम्बन्धमा वडाले अलि ध्यान दिएर सोच्नु पर्ने तर्क दिनुभयो। कतिपयले जःलेको जग्गा भएपनि निवेदकहरूले सामुहिक प्रयोजनको लागि नै सिफारिस माग गरेको हुँदा व्यक्तिको नाममा गएपनि बेचन नसक्ने र निवेदकहरू स्वयम्ले बेच्ने प्रयोजन होइन भनिरहेको परिस्थितिमा नामसारी रोक्नु भनेको समाजमा गलत सन्देश जाने भएकोले सिफारिस दिनुपर्ने बताउनु भयो। धेरै व्यक्तिहरूसँगको सरसल्लाह लिएपछि भन् मेरो मनमा दुबिधा उत्पन्न भयो। कसैले सिफारिस दिनुपर्ने राय दिनुभयो भने कसैले दिनु हुँदैन भन्ने राय दिएपछि म भन् निकै अलमलमा परँ।

एक दिन वडामा एक जना प्रौढ व्यक्ति आउनु भयो। मैले आउनुको कारणसोधदा वहाँले वडाध्यक्षलाई गाली गर्न आएको बताउनु भयो। मैले हाँसेर 'गर्नुस् न त गाली' भनँ। त्यसपछि वहाँले अलि मिजासिलो पाराले भन्नुभयो, 'भाइले जःलेको जग्गाको नामसारी रोक्नेको छ भन्ने सुनेकोले आएको हुँ। यसरी रोक्ने हो भने अरू सबैको पनि रोक्नुपर्ने हुन्छ। कसको मात्र सिफारिस रोक्ने हो ? पहिला यो जः एउटै थियो। यस भित्रका मानिसहरू थरी थरीका छन्। राजनैतिकरूपमा पनि थरी थरीका भइसके। जःले का एक जनाले सम्पत्ति खानको लागि आफ्नै परिवारका सन्तान नभएका बुढी मानिस मरिसकेपछि उक्त मरेको बुढीको औँठा छाप लिएर आफ्नो नाममा सम्पत्ति पारेका छन्। सन्तान नभएकाको त्यस्तो सम्पत्ति पहिला गुथि वा जःलेमा राख्ने चलन थियो। तर तिनीहरूले मरिसकेपछि मरेको मान्छेको सहिछाप लिएर सम्पत्ति बाँडेर खाए। गुथियारहरूले बुढी मानिसको औँठा छाप लिएको थाहा पाएपछि लास उठाउन नमानेको घटना अझै मानसपटलमा जीवितै छ र टोलवासीहरूमा त्यो घटना आलै छ। जःलेको अर्को एक जनाले आफ्नै निःसन्तान कान्छा बा बिन्दा गुथि र जःलेलाई राख्नु पर्ने जग्गा आफ्नै दाजुभाइमा बाँडेको उदाहरण ताजै छ। अनि यस्तो जग्गा सत्र रोपनी भएकोमा कतिपय जग्गाहरू बेचेर आ-आफ्नो निजी घर बनाउनेहरू धेरै छन्। के भाइले ती सबै सम्पत्ति फिर्ता ल्याइदिन सक्नुहुन्छ ? सक्नु हुन्न। त्यसैले यो निवेदनमा पनि सिफारिस रोक्नुको कुनै तुक छैन। भाइले सिफारिस दिनैपर्छ।' मैले वहाँको कुरा सुनिरहँ। वहाँ धेरै बेर कराइरहनु भयो भने म सुनिमात्र रहँ। अन्तमा, वहाँ थाक्नु भएछ क्यारे वहाँले बोल्नु भएन। त्यसपछि मैले वहाँलाई म विचार गरूँला भनी बिदा गरँ।

एक दिन वडामा खोप अभियान चलिरहेको थियो। कार्यव्यस्तताले मैले फोन उठाउन सकिरहेको थिइँँ। खोप लिनेहरूको घुईँँचो लागेकोले खोप अभियानलाई व्यवस्थापन गर्न मै व्यस्त थिएँँ। त्यही बेला एक हुल मानिसहरू डेलिगेशन आएका रहेछन्। वडामा मलाई भेटाउन नसकेपछि खोप केन्द्रमै

आए। यस्तै डेलिगेशन केही समय पहिला पनि खोप अभियानकै क्रममा आएका थिए। डेलिगेशनमा आउनेहरू आफ्नै दाजुभाइहरू थिए। मैले एउटा कोठामा लगेर बसाएँ र आफ्नो कुरा राख्नलाई अनुरोध गरें। डेलिगेशनको नेतृत्व गर्दै आएका एक जना दाइले भन्नुभयो, 'धर्म र संस्कृति बचाउनलाई गुथि र जःलेका जग्गाहरू बेचिनबाट जोगाउने कर्तव्य नगरपालिका र वडाको हो। जःलेका केही व्यक्तिहरूले नामसारीको जुन निवेदन लिएर आएका छन्, त्यसको सिफारिस रोक्नको लागि हामीले प्रमाणसहित रोक्का निवेदन लिएर आएका छौं। यस निवेदनमा जःलेका नाइकेहरूले बाली तिर्दा लिएका भपाई र गुथिको पुराना कागजहरूको फोटो कपीहरू पनि छन्। यो प्रमाणको आधारमा सिफारिसको निवेदनलाई रोक्न सकिन्छ।' मैले रोक्काको निवेदन लिँदै अनौपचारिक सुझाव माग्दा आएका विषयहरूमा बताएँ। सबै दाजुभाइ आफ्नै टोलको भएको कारण त्यहाँ सौहार्दपूर्ण रूपमै कुराकानी भयो। अन्तमा यस विषयमा थप छलफल गर्ने आश्वासन दिएर आफ्नो कार्यव्यस्तता भएको भन्दै बिदा भएँ।

शुक्रबारको दिनमा बस्ने निर्वाचित समितिको नियमित बैठक चलिरहेको थियो। मैले शुरूमै यस विषयमा हालसम्मको प्रगति विवरण र छलफलबाट प्राप्त रिपोर्ट मौखिक रूपमा पेश गरें। त्यसपछि जनप्रतिनिधि साथीहरूलाई आ-आफ्नो राय दिन अनुरोध गरें। त्यसपछि जेष्ठ जनप्रतिनिधिले सरोकारवालाहरूको बैठक राखेर सबैको राय लिनु आवश्यक भएको बताउनु भयो। साथै वहाँले जःले तथा गुथिको जग्गा जोगाउनको लागि नगरपालिका र वडा कार्यालयले आवश्यक पहल पनि गर्नुपर्ने बताउनु भयो। त्यस्तै महिला कार्यपालिका सदस्यले पनि दुवै पक्षहरूको बैठक राखी छलफललाई अगाडि बढाउन अनुरोध गर्नुभयो। बैठकका राय त्यस्तै त्यस्तै आएपछि सरोकारवालाहरूको बैठक राखी छलफल प्रक्रिया अगाडि बढाउने निर्णय भयो। त्यसपछि अरू एजेण्डाहरूमा छलफल भई बैठक समापन भयो।

सम्भवतः सोमवारको दिन सरोकारवालाहरूको बैठक वडामा राखेको थिएँ। वडामा खचाखच मानिसहरू थिए। जनप्रतिनिधिहरू, टोलका गन्यमान्यजनहरू उपस्थित थिए। मैले छलफल शुरू गर्दै सिफारिस रोकिनुका कारणहरूबारे स्पष्ट पारें। अनि निवेदकहरूको तर्फबाट एक जना व्यक्तिलाई बोल्न अनुरोध गरें। एक जना आदरणीय दाइले भन्नुभयो, 'हामीले पुर्खाको जग्गा नामसारीसँगै जःलेका जग्गा पनि नामसारी गर्न खोजेका हौं। हाम्रो काका एक जनाको ऋण धेरै भएकोले तीर्नको लागि नामसारी गर्न आवश्यक भएकोले मात्र नामसारी प्रक्रियामा आएका हौं। जःलेका जग्गा पनि हामी मिलेर गत वर्षदेखि देवाली मनाएकोले मात्र नामसारी गर्न खोजेका हौं। बेच्ने हाम्रा उद्देश्य होइन र बेच्नु पनि हुँदैन। यस खेतबाट आएको बालीबाट हामीले पनि देवाली नै चलाउने हो। त्यसैले नामसारी गर्न दिनुपर्दछ। यदि हामीलाई नामसारी गर्न नदिने

हो भने जसले हामीलाई रोक्का निवेदन दिनुभएको हो उनीहरूलाई पनि हामी रोक्का निवेदन हाल्छौं, वडाबाट उनीहरूको पनि रोका गरिदिनु पर्छ। होइन भने हाम्रो मात्र रोक्का राख्नु मनासिव होइन।' त्यसपछि रोक्का राख्नेमध्येकै एक जना दाइलाई बोल्न अनुरोध गरें। वहाँले भन्नुभयो, 'पहिले एउटै जः थियो। तर अहिले धेरै टुकामा विभाजित भइसक्यो। सबभन्दा पुरानो अर्थात् मुख्य जःसँग त अलिकतिपनि जग्गा बाँकी छैन। सबैले मुख्य जःबाट छुट्टिएर आ-आफ्नै जः बनाइसके। अब हामी मुख्य जःमा बस्नेहरू चाहिँ आफ्नै पैसाले देवाली मनाउनु पर्ने बाध्यता भयो। त्यसैले सबै जग्गाहरू मिलाएर मुख्य जःलाई वा गुथिलाई राख्न पाए राम्रो हुने हो। साथै जःको जग्गा कुनै पनि हालतमा बेच्न पाइँदैन।' वहाँले यति कुरा के राखेका थिए अरूले बोल्न थाले। कोही सिफारिस दिनु पर्ने त कोही दिन नहुनेबीच तर्क विर्तक हुनथाल्यो। कोही रीसमा कराउन थाले। मैले सबैलाई शान्त पार्दै जेष्ठ सदस्यलाई बोल्न अनुरोध गरें। वहाँले विगतको किसान आन्दोलन र मोहीयानी हक कसरी प्राप्त भयो भने सम्बन्धमा चर्चा गर्नुहुँदै यस विषयमा पनि छलफल गरी टुङ्ग्याउनु पर्ने बताउनु भयो। साथै जग्गा कुनै पनि हालतमा बेच्न नहुनेमा जोड दिनुभयो। त्यही क्रममा एक जना दाइले उठेर सबै दाजुभाइको हस्ताक्षरसहित सबैको नामसारी सिफारिस रोक्का गर्नको संयुक्त निवेदन लिएर आएको निवेदन वाचन गर्नुभयो। वहाँले वाचन गरिसकेपछि दर्ता गर्नको लागि तोक लगाइदिन अनुरोध गर्नुभयो। मैले निवेदन सरसर्ती पढें। निवेदनमा निवेदकहरूको नाम मात्र उल्लेख थियो हस्ताक्षर थिएन। सम्भवतः मलाई र विपक्षीहरूलाई दबाबमा राख्न यो संयुक्त निवेदन ल्याइएको थियो। यस निवेदनले मलाई अलि टेन्सन भयो भने अर्कोतिर यो विवाद भन जटिल भएर जाला भन्ने चिन्ता हुन थाल्यो। मैले 'यसमा निवेदकहरूको हस्ताक्षर छैन नि?' भन्नासाथ एक जनाले ठूलो स्वरमा जवाफ फर्काए, 'हस्ताक्षर त अहिल्यै गछौं। यसमा उल्लेखित निवेदकहरू हामी नै हौं। के तपाईंले सबैको निवेदनअनुसार सिफारिस रोक्ने हो?' मैले तत्काल जवाफ फर्काएँ, 'औपचारिकरूपमा यो निवेदन दर्ता भएपछि मैले बाध्य भएर सिफारिस रोक्नुपर्ने हुन्छ।' मैले जवाफ त फर्काएँ तर मेरो जवाफ मलाई नै चित्त बुझेन। एउटा निवेदनको भरमा सबैको सिफारिस कसरी रोक्न सकिन्छ जस्तो लाग्यो। मैले जवाफको लागि मात्र जवाफ दिएको जस्तो अनुभव भयो। तर, यस निवेदन र मेरो जवाफले गर्दा साथीहरू अलि नरममा आएको महसूस भयो। उपस्थितहरूबाट जग्गा नबेच्ने शर्तमा र जः चलाउने शर्तमा सिफारिस दिँदा फरक नपर्ने आवाज धेरै व्यक्त हुन थाल्यो।

अन्तमा, मैले जग्गा नबेच्ने शर्तमा नामसारी गर्न दिने निर्णय खेसा गरेर सुनाएँ। त्यसपछि बैठकमा आएका सबैले मेरो निर्णयको स्वागत गरे र बैठकलाई समापन गरेँ।

कुरिलो खेती

रञ्जित ख्याजू

परिचय : कुरिलोको उत्पत्ति एसिया, रूस, उत्तर युरोपबाट भएको मानिन्छ। यसको खेती दुई हजार वर्ष अगाडिबाट भएको हो। मिठो बास्ना र औषधीय विशेषता भएकाले यसको खेती थालिएको हो। नेपालको पहाडी जङ्गली अवस्थामा निकै धेरै प्रजातिका कुरिलोहरू पाइन्छन्। नेपालमा कुरिलोको व्यावसायिक खेती भएको धेरै वर्ष भयो। कुरिलो स्वास्थ्यबर्द्धक र पचाउन सजिलो भएकाले बिरामी र कमजोर मानिसले बढी प्रयोग गर्ने गरिएको छ। स्वास्थ्यमा सचेत मानिसहरूमा यसको उपभोग वृद्धि भएको पाइन्छ। नेपालको शहरी भेगमा कुरिलोको माग बढ्दो छ।

नेपालमा विदेशी जातहरूको प्रचलन बढ्न थालेको छ। मेरी वासिङ्टन, अमेरिकन जर्सी, क्यालिफोर्निया-५०० आदि जातहरूको खेती गरिएका छन्।

यसको खेतीमा थोरै मिहिनेत गर्दा पुग्छ। साथै, बजारमा कुरिलोको राम्रो मूल्य रहेको छ। थोरै जानकारी भएका किसानले पनि यसको खेती गरी राम्रो आमदानी गर्न सक्छ। बारीमा टुसा नियमित उत्पादन भइरहने र काम पनि हतारको छैन। कुरिलो ताजा तरकारीको रूपमा बेचिन्छ।

वानस्पतिक विवरण

कुरिलोको वानस्पतिक नाम एसपारगस अफिसिनालिस (Asparagus officinalis) हो। एसपारेगेसी परिवारअन्तर्गत पर्ने यो १५० भन्दा बढी प्रजातिका छन्। कुरिलो बहुवर्षीय बाली हो। एक पटक लगाएपछि १५-२० वर्षसम्म उत्पादन लिइरहन सकिन्छ। यसमा भाले र पोथी बोट भिन्नाभिन्नै हुन्छ। पोथी बोट भालेभन्दा कम उत्पादनशील र छोटो आयुको हुन्छ।

पौष्टिक महत्त्व

कुरिलोको टुसा तरकारीको रूपमा खाने गरिन्छ। यसको जरा आयुर्वेदिक औषधीमा प्रयोग हुन्छ। यसको टुसाबाट सुप तयार गरी खाने चलन पनि बढेको छ। पौष्टिक तत्त्वले भरिपूर्ण र पचाउन पनि निकै सजिलो भएकाले बिरामी तथा कमजोर व्यक्तिहरूको निम्ति यो निकै फलदायी तरकारी हो। कुरिलोको प्रति १०० ग्राममा निम्नानुसार पौष्टिक तत्त्व पाइन्छ:

शक्ति	:	२० किलो क्यालोरी
कार्बोहाइड्रेट	:	३.८८ ग्राम
प्रोटीन	:	२.२ ग्राम
रेसा/खरानी	:	०.८ ग्राम
क्याल्सियम	:	२२ मिलिग्राम
फस्फोरस	:	५२ मिलिग्राम
फलाम	:	०.६ मिलिग्राम

चिल्लो, कोलेस्ट्रॉल र सोडियमरहित यसमा भिटामिन ए, सी, ई, के र फोलेटको मात्रा प्रशस्तै पाइन्छ।

नर्सरी : कुरिलो बीउबाट बेर्ना उत्पादन गरिन्छ। १ मिटर चौडाइ र आवश्यकताअनुसारको लम्बाइको व्याड तयारी गरी बीउ राख्न सकिन्छ। नियमित सिँचाइ र आवश्यकताअनुसारको मल व्यवस्थापनमा यसको राम्रो विकास हुन्छ। बेमौसमी तरिकाले व्याडलाई प्लाष्टिकको गुम्बजले ढाक्न सकिन्छ।

बिरुवाको विकास : कुरिलोको जमिनमुनिको भागमा गानो चिल्लो जरा र रेसादार जराहरू हुन्छन्। रेसादार जराहरूले माटोबाट लवण र पानी सोस्दछन् भने चिल्लो जराहरूले खाद्यपदार्थ सञ्चित गर्ने गर्दछ। यसरी गानो र चिल्लो जरामा खाद्यपदार्थ सञ्चित हुन गई कुरिलोको बहुवर्षीय तरकारी बन्न जान्छ। यसैबाट मुना उत्पादन हुन्छ। बिरुवाको उचाइ १-३ मिटरसम्म हुनसक्छ। जाडोयाममा बिरुवाको डाँठ सुक्न थाल्दछ। तर जराको विकास भइरहेको हुन्छ। जराको सङ्ख्यामा पनि वृद्धि हुन्छ।

टुसाको विकास : कुरिलोको टुसा खाइन्छ। टुसा अघिल्लो वर्षको गानोको मुनाबाट विकसित हुन्छ। गर्मी समयमा टुसाको वृद्धि चाँडै हुन्छ। जाडोमा रेसाको मात्रा बढी हुन्छ। कसिलो मोटो तथा कम रेसादार भएको टुसा राम्रो हुन्छ। टुसा समयमै टिपिएन भने बजार लान अयोग्य हुन जान्छ। गर्मीयाममा पोथी बिरुवामा बीउ उत्पादन हुन्छ। भालेमा टुसाको उत्पादन धेरै र छिटो हुने

भएकाले भाले बोट बढी रुचाइन्छ ।

हावापानी र सिँचाइ

कुरिलोलाई न्यानो र समशीतोष्ण हावापानी राम्रो हुन्छ जुन मध्य पहाडी भागमा पाइन्छ । नेपालमा समुद्री सतहदेखि १००-२,१०० मिटरसम्म यसको खेती गर्न सकिन्छ । वसन्त र गृष्मको न्यानो मौसममा टुसाको राम्रो र छिटो विकास हुन्छ । बिरुवाको वृद्धिविकास राम्रो भइसकेपछि १६-२५ डि.से. तापक्रममा टुसा राम्रोसँग पलाउँछ र उत्पादन पनि धेरै हुन्छ । माटोको तापक्रम १० डिग्री से. भन्दा कम हुनुपर्दछ र बिरुवा सुषुप्त अवस्थामा जानैपर्दछ ।

भर्खरको बिरुवा हुर्कन पहिलो दुई महिना र नयाँ टुसाहरू निस्कने समयमा पानीको मात्रा महत्त्वपूर्ण हुन्छ । भर्खरको बिरुवालालाई पानीको अभाव हुँदा बाली अवधिभरि नै उत्पादनको कमी हुन्छ । पानी जम्ने बारीमा यसको खेती राम्रो हुँदैन । पानी नपरेको समयमा प्रत्येक दुई हप्तामा ५ सेमि सिँचाइ आवश्यक हुन्छ । सारेको बिरुवाले राम्रो जरा लिइसकेपछि सुख्खा समयमा मात्रै सिँचाइ गरिन्छ ।

माटो

माटोमा प्राङ्गारिक पदार्थ प्रशस्त भएको हुनुपर्दछ । माटोको पी.एच्. ६.५ देखि ७.५ उपयुक्त हुन्छ । माटोको पी.एच्. ५.५ भन्दा कम भएमा बाली लगाउनु अगाडि कृषि चुनको प्रयोग गर्नुपर्दछ । माटो परीक्षण बाली लगाएको वर्षदेखि हरेक वर्ष गर्ने र आवश्यकताअनुसार कृषि चुनको प्रयोग गर्नुपर्दछ । माटो न्यूनतम ४०-४५ सेमि गहिरो, खुकुलो खनेको र बलौटे दोमट हुनुपर्दछ । बिरुवाको जरा ३ मिटर गहिरोसम्म फैलिन सक्छ । नियमित रूपमा कुरिलो लगाएको बारीमा फुजारियम विल्ट र अन्य धेरै जरा कुहाउने रोगहरू नियन्त्रण गर्न माटो उपचार गरिनु आवश्यक छ । ठूलो वर्षा भएको आठ घण्टाभन्दा बढी समयसम्म बारीमा पानी जमेको छ भने त्यस्तो माटो कुरिलो खेतीको लागि अनुपयुक्त हुन्छ ।

रोप्ने तरिका

नर्सरीबाट तयार भएको बिरुवा रोप्ने गहिराई महत्त्वपूर्ण पक्ष हो । निकै कम गहिराईमा रोप्दा धेरै छोटो टुसाहरू निस्कने भएकाले बजार लान नमिल्ने हुनसक्छ । धेरै गहिरो रोप्दा लामो तर थोरै मात्र टुसा निस्कन्छ । शुरुमा बिरुवा ५ सेमि माटो र पछि १० सेमि माटोले जरा छोपेको हुनुपर्दछ ।

कुरिलो तीन प्रकारले रोपिन्छ :

क) एकवर्षे गाना रोप्ने तरिका

- बीउ ५-७ सेमिको फरकमा २.५ से.मी गहिरो र ६० से.मि. को फरकमा फागुन-चैतमा रोप्ने र एक वर्षपछि गानो निकाल्नु पर्दछ ।

- ५० से.मि चौडा ५० से.मि गहिरो कुलेसोहरू बनाउने । उक्त कुलेसामा ३० से.मि. पाकेको गोबर मल भने र त्यसमाथि २० से.मि गोबर मल र माटो बराबर भागमा मिसाई भने । नाइट्रोजन, फस्फोरस र पोटास ४:३:२ केजी प्रति रोपनी प्रयोग गर्ने ।
- ५ से.मि जति माटोले मुना, टुसा नछोप्ने गरी रोप्ने ।
- कुलेसोको दूरी १२० से.मि, गानादेखि गानाको दूरी ४५-६० सेमि राख्ने ।

ख) सिधै बीउ छर्ने : छरेको बीउ उम्रिन एक महिना लाग्छ । उमार प्रतिशत निकै कम हुनेलगायतका समस्याका कारण यो तरिका चलनमा छैन ।

ग) २-३ महिने बेना सार्ने तरिका :

- नर्सरी वा पोलिव्यागमा बीउ उमार्ने,
- फागुन-चैत वा भदौ-असोजमा बेना २५-३० से.मि. अग्लो हुन्छ,
- असार वा मङ्सिरमा बेना कुलेसोमा सार्ने,
- प्रति रोपनी १५०० बोट वा बीउ ५००-८०० ग्राम आवश्यक हुन्छ ।

मल व्यवस्थापन

सामान्यतया माटो परीक्षण गरेको नतिजाको आधारमा मल दिनु पर्दछ । अम्लीय माटोमा बिरुवा रोप्नु अगाडि ४ हप्ताअगाडि मल नहालेको अवस्थामा चुन हालेर जोत्नु पर्दछ । फस्फोरसको प्रयोग बिरुवा रोप्ने बेलामा मात्र प्रयोग गरिन्छ ।

भार व्यवस्थापन

बिरुवालालाई नियमित रूपमा भार गोडमेल गर्नुपर्दछ । टुसा निस्कनुअघि वा बाली लिएपछि गोडमेल गर्न सकिन्छ ।

रोगकीरा व्यवस्थापन

टुसा काट्ने कीरा (Cut worms, Euxoa spp) : यो कीराले माटो मुनीको टुसाको केही भाग खान्छ जसकारण टुसा बाड्गिन्छ । यस्तो टुसा बजारीकरणमा समस्या हुन्छ । पीठोमा कीटनाशक विषादी (इन्डोसल्फान वा क्राइक्लोर्फन)

मिसाएर कुलेसोमा राख्नाले यस कीराको नियन्त्रण गर्न सकिन्छ ।

कुरिलोको छपटे कीरा (Asparagus beetle, Crioceris asparagi) : यसको लार्वा र वयस्क दुवैले टुसाको टुपा खाएर विगाछ । र बजारीकरणको लागि अनुपयुक्त हुन्छ । यसको नियन्त्रणको लागि सरसफाइ, बाली चक्र, कीराप्रतिरोध क्षमता भएको जातको छनौट, आदि उपायहरू लगाउनुपर्दछ ।

फुजारियम दुसी (Fusarium wilt) : यो रोगले आक्रमण गर्दा बिरुवा पहेलिन र कमजोर हुकाई हुन्छ । हाँगाहरू सुक्ने र फेद खैरो रङ्गमा परिणत भई मर्दछ । यसको व्यवस्थापनमा पानी निकास मिलाउने, बिरुवामा चोट लाग्न नदिने, रोग लागेको बारीमा बिरुवा नरोप्ने आदि पर्दछ ।

बाली लिने

- बिरुवा रोपेको तेस्रो वर्षबाट मात्र बाली लिने गर्नुपर्दछ ।
- टुसा निस्केर धेरै लामो नभएको बेला वा टुसा फक्रनु अगाडि नै टिप्नु पर्दछ ।
- चैत-असारसम्म मुख्य उत्पादन हुन्छ । कमलो, सेतो र मोटो टुसा राम्रा हुन्छन् ।
- १५-२५ से.मि. भएको टुसा काटेर वा भाँचेर निकाल्ने । टुसा काट्दा जमिनदेखि २.५ से.मि. मुनि र गानोदेखि ५ से.मि.को दूरीमा काट्नु पर्दछ ।
- सरदर २००-५०० केजी प्रति रोपनी उत्पादन हुन्छ ।

भण्डारण र बजार

टुसा ९-१० डिग्री सेल्सियसमा भण्डारण गर्दा लामो समयसम्म बजारीकरण गर्न सकिन्छ । भण्डारणमा पनि टुसा बढिराखेको हुन्छ । टुसाको मुठाहरूलाई ठाडो पारेर राख्नु पर्दछ । सुताएर राख्दा टुसा बाङ्गिन सक्छ । इथाइलिन ग्यास निकाल्ने स्याउजस्ता फलफूलसँग कुरिलोको टुसालाई राख्दा टुसालाई बिगान्न सक्ने भएकाले सँगै राख्नु हुँदैन ।

स्वास्थ्यप्रति सजग मानिसले कुरिलोको तरकारी वा सुपको रूपमा खान थालेका छन् । बजारमा यसको मूल्य ५०० देखि १५०० प्रति केजीसम्म बिक्री भइरहेको छ । कुरिलो खेती रोजगारीको एक उपाय मान्न सकिन्छ । साना ठूला बजारमा (सुपरमार्केटहरू) ठूलो माग छ ।

अन्त्यमा, नेपालमा कुरिलोको खेती विस्तार दिनप्रतिदिन बढ्दै छ । नयाँ नयाँ बस्तीमा कुरिलोको प्रचार र विस्तार क्रम बढेको छ । नेपाललाई कुरिलोमा आत्मनिर्भर बनाउन गाह्रो छैन । तर यसैअनुसारको योजना, तयारी र कार्यान्वयन गर्न सक्नुपर्दछ । यसको व्यापकताको कारण रोजगारीमा वृद्धि हुन्छ । आम्दानीको राम्रो स्रोतमा कुरिलो पनि पर्दछ ।

(तस्वीर : इन्टरनेट)

भक्तपुर नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

ब्यासी, भक्तपुर

कोभिड-१९ को स्वास्थ्य परामर्शसम्बन्धी सूचना

विश्वव्यापी महामारीको रूपमा नयाँ भेरियन्ट ओमिक्रोनसहित फैलिरहेको कोभिड-१९ रोगको सङ्क्रमण तीव्ररूपमा बढिरहेको वर्तमान विषम परिस्थितिमा उक्त रोगबाट सङ्क्रमित भई यसको रोकथाम र नियन्त्रणको लागि घरमै एकान्तबास (आइसोलेसन) मा बस्नुभएका बिरामीहरूलाई कुनै स्वास्थ्य समस्या भएमा आवश्यक स्वास्थ्य परामर्शको लागि देहायबमोजिमका नगरपालिकाका चिकित्सकहरूलाई सम्पर्क गर्नुहुन सम्बन्धित सबैको जानकारीको लागि यो सूचना प्रकाशित गरिएको छ ।

१. डा. अमर प्रजापति	- सम्पर्क नं. ९८६००७११०४
२. डा. विभेद न्यौपाने	- सम्पर्क नं. ९८६०९६८०१६

फाल्गुपूर्णिमा (होलीपुन्ही)

डा. वीरेन्द्रप्रसाद कायरथ

नेपाल कला र संस्कृतिले भरिएको देश हो। समय समयमा यहाँ विभिन्न चाडपर्वहरू मनाउने गरिन्छ। ती मध्ये होली पनि एक हो। जसले नेपाली संस्कृतिलाई भल्काउने गर्दछ। होली नेपाल, भारत तथा अन्य राष्ट्रमा रहेका हिन्दूहरूको एउटा महत्त्वपूर्ण चाड हो।

होली पर्व प्रत्येक वर्षको फाल्गुण शुक्ल पूर्णिमाको दिनमा मनाइन्छ। शिशिर ऋतुको अन्त्य र वसन्त ऋतुको सुरुमा मनाउने यो पर्वले वसन्त ऋतुको आगमनको शुद्धघोष गर्दछ। ऋतुहरू ६ ओटा छन् : वसन्त ऋतु- चैत्र-वैशाख, ग्रीष्म ऋतु- जेठ-असार, वर्षा ऋतु- श्रावण-भदौ, शरद ऋतु- असोज-कार्तिक, हेमन्त ऋतु- मङ्सिर-पौष, शिशिर ऋतु- माघ-फाल्गुण हुन्। यसमा रूप, रस, गन्ध, स्पर्श र ध्वनि आदिको सन्तुलन र अनुकूलता नै वसन्त ऋतु हो। यो ऋतुमा मन चञ्चल हुन्छ अर्थात् ऋतुराज वसन्तले मन उद्विग्न, चञ्चल बनाउँदछ। तर चञ्चलतालाई नियन्त्रण र मन एकाग्र गर्न होली पर्व मनाएको हुनु पर्छ।

होली रङ्गहरूको चाड हो। होलीको दिन मानिसहरूले एक अर्कामाथि विभिन्न प्रकारका रङ्गहरू हालेर उत्साह र उमङ्गका साथ मनाइने रङ्गिन पर्वको रूपमा लिइन्छ।

काठमाडौँमा पनि फाल्गुन शुक्ल अष्टमीको दिन हनुमानढोका दरबारको गद्दी बैठकको दक्षिणतर्फ तीन तले चीर ठड्याएपछि मुलुकभर फाल्गु अर्थात् होली पर्व सुरु हुने गर्दछ। भक्तपुरको बाँसघारीबाट ल्याइएको बाँस तथा गृह्येश्वरीबाट ल्याइएको मयल रुखको हाँगालाई विशेष पूजा गरी ठड्याइने गरिन्छ। रङ्गीचङ्गी कपडाहरू भुन्ड्याइएको टुप्पोमा मयलको रुखको हाँगा बाँधिने अग्लो बाँसको चीर ठड्याइन्छ। त्यसपछि

चीरलाई परिक्रमा गर्दै त्यहाँ एक आपसमा अबिर छ्यापी हर्ष र उल्लासका साथ होली खेल सुरु हुन्छ। सो अवसरमा स्थानीयवासी तथा नेपाली सेनाको सहभागितामा गुर्जुको पल्टनले सलामीसमेत दिने गर्दछ।

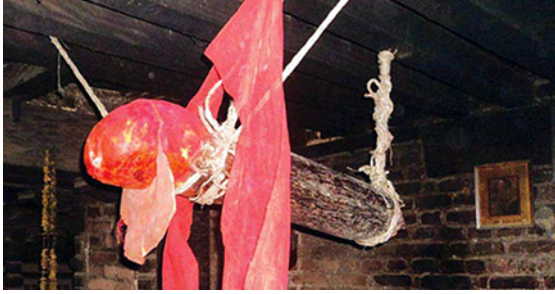
असत्यमाथि सत्यको विजय हुने मान्यताका साथ प्रतीकात्मक रूपमा चीर उठाउने र एकसातापछि फाल्गुण शुक्ल पूर्णिमाको साइतमा चीरलाई ढाली तानेर लगी टुँडिखेलको मध्यभागमा पुन्याएर दाह गरी पर्व समापन गरिन्छ। त्यसको भोलीपल्टदेखि वसन्त ऋतु प्रारम्भ हुन्छ। टुँडिखेलमा दाह गर्नुअघि चीरको दर्शन र पूजा गर्न मारवाडी समुदायका श्रद्धालुहरूको निकै घुइँचो लाग्ने गर्छन्। चीर दाहपछि त्यसको खरानी प्रसादका रूपमा मानिसहरूले घर-घर लैजाने चलन छ। यदि विधि पूर्वक ठड्याइएको चीर बीचमै ढलेको खण्डमा पुनः ठड्याई शान्ति स्वस्ति र क्षमा पूजागरिने चलन छ।

त्यसै अवसरमा हनुमानढोका दरबार परिसर तथा हनुमानढोका दरबारभित्रको मोहनकाली चोक र दाखचोकमा पनि रङ्गीचङ्गी कपडाका टुक्राहरू भुन्ड्याइएको मयलको रुखको हाँगा गाडेर पूजा पनि गरिने चलन छ। साथै, मोहनकाली चोकमा काठ निर्मित हातमा मुरली लिएका श्रीकृष्णको मूर्ति र नौओटा विभिन्नमुद्राका गोपीका मूर्तिहरू सजाई अबिर छर्केर पूजा गरिँदै आएका छन्।

चीर ठड्याउने परम्परा सम्बन्धमा एक लोककथन :

लोककथनअनुसार एक पटक यमुना नदीमा एक समूह गोपिनीहरू निर्वस्त्र नुहाइरहेका थिए। त्यसै बेला भगवान श्रीकृष्णले ती गोपिनीहरूको सबै लुगाहरू नदीको किनारमा एउटा रुखको हाँगामा भुन्ड्याई आफू अर्को हाँगामा बसी बाँसुरी बजाउन थालेका थिए। गोपिनीहरूले आफ्ना लुगा पाउन धेरै बिन्तीभाउ गर्दा पनि कृष्णले लुगा भारिदिएनन्। बरु उनले भने 'निर्वस्त्र नुहाएकोमा प्रायश्चित्त गरेमात्र लुगाहरू दिनेछु'। त्यसअनुसार गोपिनीहरूले श्रीकृष्णलाई अर्घ्य जल चढाएर प्रायश्चित्त गरेका थिए। त्यसपछि कृष्णले रुखको हाँगाबाट लुगाहरू भारिदिएका थिए। श्रीकृष्णको त्यसै रास लीलाको स्मरणमा गोपिनीहरूको लुगाको प्रतीकमा रङ्गीचङ्गी कपडाका टुक्राहरू भुन्ड्याई चीर ठड्याउने प्रचलन भएको भन्ने लोक भनाइ छ।

भक्तपुरमा चीर स्वायगु

प्रत्येक वर्षको फाल्गुण शुक्ल अष्टमीको दिन भक्तपुरमा चीर स्वायगु अर्थात् दत्तात्रय मन्दिरसँगै रहेको भीमसेनको मन्दिरमा रहेको लिङ्गको आकृति भएको काठ र रातो कपडाको योनी जुधाएर होलीको सुरुवात गरिन्छ। यो काठको लिङ्ग राजा जगतप्रकाश मल्लको समयमा बनेको मानिन्छ। फाल्गुन शुक्ल अष्टमीको दिन भीमसेन मन्दिरमा राखिएको लिङ्ग अर्थात् लगलाई टोल-टोलमा पसलै पिच्छे घुमाएर पूजा गरी पुनः मन्दिरको पाटीमा राखिने परम्परा छ। काठबाट बनेको दुई हात लामो लिङ्ग करिब ३० इन्च मोटाइ रहेको छ। यसलाई भीमसेनको लिङ्ग र कपडाबाट बनाएको प्वाललाई द्रौपतीको योनीको रूपमा लिने गरिन्छ। घर र पसल घुमाएको लिङ्गलाई भक्तजनले स्पर्शगरी ढोग्ने र दान दक्षिणा चढाउँछन्। लिङ्गको दर्शन गरेमा व्यापार फस्टाउने विश्वास रहेको छ।

चीर स्वाय गरेपछि यहाँका नेवार समुदाय भीमसेन मन्दिरमा गई गुठी भोज खाने गर्दछन्। विशेषगरी होली भरी भीमसेन मन्दिरमा भव्य मेला लाग्ने गर्दछ। यहाँका गायजु गुठीले भीमसेन मन्दिरको पाटीमा बसेर होलीको गीत गाउने गर्छन्। 'भीमसेन छःया लज खना लोवानला ल्यासे बिस्यूवाने म्वायक सो भायूला' अर्थात् भीमसेनको लिङ्गले मन लोभियो कि भानु नपने गरी हेर्न आउनु भयो कि' जस्ता गीत गाउने गर्छन्।

फाल्गुन शुक्ल पूर्णिमाका दिन रङ्ग होली खेलेपछि उक्त दिन साँझ भक्तपुर तलेजुभिन्न कृष्णालाई खटमा राखी १६ प्रकारको रोटी, कपास, गुलाबको फूल, अत्तरसहित पूजा गरेपछि नगर परिक्रमा गरिन्छ। त्यसबेला बाटोमा रहेको देवी देवतालाई तेलमा मुछेको अबिरको डल्ला छरी साँझपछि दत्तात्रय मन्दिर पुऱ्याउने प्रचलन रही आएको छ। साँझपख दत्तात्रय मन्दिर अगाडिको भीमसेनको मन्दिरबाट लिङ्ग निकाली एक व्यक्तिले बोकेर ब्रम्हायणी मन्दिरस्थित खोलामा लगेर पखाली पुनः मन्दिरमा राखिन्छ। यसरी मन्दिरबाट खोलासम्म लिङ्ग बोकेर लैजाने व्यक्तिको हानाथाप हुन्छ। लिङ्ग बोक्नेको छोरा जन्मन्छ भन्ने विश्वास अहिलेसम्म पनि रहेकाले लिङ्ग बोक्न छोरा नहुनेको प्रतिस्पर्धा चल्ने हुन्छ। लिङ्ग पखालेर भीमसेन मन्दिरमा

ल्याएपछि होली समाप्त हुन्छ।

किम्वदन्ती

काठमाडौँका व्यापारीहरूको नेतृत्व गर्दै ल्यासामा व्यापार गर्न गएका सिंहसार्थ वाह स्वदेश फर्कने क्रममा सँगै आएका सबै व्यापारीहरू मारिएका र उनीमात्र बाँचेर सकुशल आफ्नो घर फर्केको खुसियालीमा सिन्दुर जात्रा गरी होली खेली चर्के छः जात्रा गर्ने परम्परा चलेको लोककथन पनि छ।

ऋतुराज वसन्तको पुनरागमनमा प्रकृति नै हराभरा भई सर्वत्र रमणीय देखिन थालेको वातावरणमा आठ दिनसम्म एकापसमा मैत्री एवं सद्भावपूर्वक खेल्ने यस राष्ट्रिय पर्वमा भाड, घोडा पिउने तथा ख्याली, टप्पा, वसन्त राग गाउँदै नाच्दै निकै रमाइलो गरिन्छ। युवायुवतीहरूले यस पर्वलाई आफूले मन पराएकसँग लामो समयदेखि आफूले प्रकट गर्न नसकेको मायाप्रीतिलाई नाच गानको माध्यमबाट प्रकट गर्ने अवसरको रूपमा पनि लिने गर्दछ।

इतिहास

हिन्दू संस्कृतिअनुसार यसको इतिहास त्रेता युग सँग जोडिएको छ। त्रेता युगमा नास्तिक हिरण्यकश्यपु नामक एक राक्षसको जन्म भएको थियो। हिरण्यकश्यपुलाई भगवान विष्णुले नृसिंह अवतार लिएर मारेका थिए। हिरण्यकश्यपुका छोरा प्रह्लाद विष्णुका परम भक्त थिए। आफ्नै छोरा प्रह्लादले भगवान विष्णुको आराधना गरेको हिरण्यकश्यपुलाई मन परेको थिएन। त्यसैले उसले प्रह्लादलाई मार्न धेरै योजनाहरू बनाएका थिए। एक योजनाअनुसार हिरण्यकश्यपुले छोरोलाई अग्निकुण्डमा हालेर मार्न आफ्नी बहिनी होलिका (जसलाई अग्निले पनि उढाउन नसक्ने वरदान पाएकी थिइन्) लाई जिम्मा दिएको थियो। दाजुको आदेशअनुसार होलिका प्रह्लादलाई काखमा लिएर अग्निमा बस्दा आगोले धर्मको साथ दिएकाले होलिका जलेर नष्ट भइन् तर प्रह्लादलाई केही भएन। होलिका दहनकै खुसियाली मनाउन आपसमा रङ्ग र अबिर छरेर होली पर्व मनाउने परम्परा चलेको धार्मिक मान्यता रहिआएको छ।

अर्को एक प्रसङ्गअनुसार टापर युगमा श्रीकृष्णलाई मार्न उद्देश्यले दूध चुसाउन गएको कंशकी सेना पुतना नामकी राक्षसनीलाई उल्टै कृष्णले मारिदिएकाले त्यसको शवलाई ब्रजवासीहरूले यसै दिन जलाएर आपसमा रङ्ग र अबिर छरी खुसियाली मनाएकोले त्यसैको सम्झनामा अद्यावधिक चीरदाह गरी होली खेल्ने परम्परा चलेको भनाइ रहेको छ।

होली भगवान् श्रीकृष्णको ब्रजभूमि मथुरा, बृन्दावन, नन्दगाव र बर्सनाको होली हेर्न त पर्यटकको ओड्रो नै लाग्छ।

भारतको गुजरातको अहमदाबादमा नौनीले भरिएको माटाको भाँडा फोर्ने प्रतियोगिता तथा उत्तरप्रदेशको ब्रजक्षेत्रको मथुरानजिकैको बर्सनामा महिलाले पुरुषलाई कुट्ने, लौरोले

प्रहार गर्ने होली निकै लोकप्रिय छ ।

धार्मिक र सामाजिक रूपले महिलालाई जिस्काउने र दुर्व्यवहार गर्न नहुने सन्देश दिनु यो परम्पराको उद्देश्य हो । किंवदन्तीअनुसार भगवान् कृष्ण यस दिन राधाको गाउँ पुगेर उनलाई र उनका सखीहरूलाई जिस्काएका थिए । प्रतिकारमा बर्सनाका महिलाहरूले उनलाई लखेटेका थिए । त्यति बेलादेखि नै यो परम्परा कायम थियो ।

रङ्गहरू

रङ्गले हाम्रो मानसिक स्वास्थ्यमा पनि सकारात्मक प्रभाव पार्छ । तिहार पनि सप्तरङ्गीसँग जोडिएको पाइन्छ । ज्योतिषशास्त्रका अनुसार ७ ओटा रङ्ग शरीर तथा निधारमा राखियो भने त्यसले शरीर उर्जाशील बनाउँछन् ।

ज्योतिषशास्त्र अनुसार सौर्यमण्डलमा ९ ओटा ग्रहहरूको प्रत्यक्ष प्रभाव यो धर्तीमा परिरहेकै हुन्छ । ती ९ ओटा ग्रहहरूको प्रतीक रङ्ग मानिन्छ । ज्योतिषशास्त्रअनुसार सूर्य रातो, चन्द्रमा र शुक्र सेतो, मंगल कलेजी, वृहस्पति पहेँलो, शनि निलो तथा बुध हरियो रङ्गको प्रतीक हो ।

होलीमा विशेषतः रातो, हरियो, पहेँलो तथा निलो रङ्ग बढी प्रयोग हुन्छ । विभिन्न रङ्गको प्रतीक र त्यसको फाइदा, बेफाइदा, महत्त्व -

रातो- रातो रङ्गलाई शक्ति र सौभाग्यको सूचक मानिन्छ । त्यसैले देवताहरूले रातो रङ्गको पहिरन लगाएका हुन्छन् । रातो भनेको सङ्घर्षमय जीवनलाई एकमुष्ट पारेर सजाइ राख्ने प्रतीक हो । अधिकांशलाई मन पर्ने रङ्ग हो- रातो । यसलाई शुद्धता एवं पवित्रताको प्रतीक मानिन्छ । हरेक धार्मिक कार्यमा यसको प्रयोग हुन्छ । स्वच्छ, सफा र चित्त शुद्धिको प्रतीकका रूपमा लिइने यो रङ्ग होलीमा पनि विशेष प्राथमिकताका साथ प्रयोग गरिन्छ । रातो रङ्गलाई साहस र प्रेमको प्रतीकका रूपमा पनि लिइन्छ । रातो रङ्ग मन पराउने मानिसहरू महत्वाकांक्षीका साथै जिज्ञासु एवं जोसिला हुन्छन् ।

हरियो- हरियो रङ्गलाई प्राण, जीवनशक्ति एवं मार्मिकताको प्रतीक मानिन्छ । यसलाई जीवनशक्तिको भित्री मर्म बुझ्ने जीवित रङ्ग पनि भनिन्छ । हरियो रङ्ग मन पराउने मानिसहरू प्रकृतिलाई माया गर्ने खालका हुन्छन् । उनीहरू भैँभगडा पटकै मन पराउँदैनन् । यो रङ्ग मन पराउने मानिसहरूको आत्मविश्वास कम हुने विश्वास गरिन्छ ।

पहेँलो- यो रङ्गलाई भक्ति र धर्म परायणताको रूपमा लिइन्छ । यो रङ्ग मन पराउने मानिसहरू धर्मकर्मप्रति बढी विश्वास गर्छन् । पहेँलो रङ्ग भगवान श्री कृष्णको प्रिय रङ्ग हो । होली हिन्दू धर्म अवलम्बीहरूको चाड भएकाले यो रङ्गको विशेष प्रयोग हुन्छ । कतिपय समुदायमा त रातो र पहेँलो अबिर दलेर होली खेल्ने परम्परा पनि छ । यो रङ्गको सम्बन्ध खुसी

र हर्षसँग पनि छ । मनोविज्ञहरूका अनुसार यो रङ्ग मन पराउने मानिसहरू रमाइलो एवं आत्मीय व्यवहार गर्न उत्साहित हुन्छन् ।

नीलो- नीलो रङ्गलाई धर्मयुद्धको प्रतीक मानिन्छ । नीलो रङ्गले मानवता र धैर्यलाई दर्शाउँछ । त्यसैले नील वर्णका भगवान विष्णुले अधर्मको नाश गर्न र धर्मको रक्षा गर्न प्रत्येक युगमा अवतार लिँदै आएको मान्यता पनि धार्मिक क्षेत्रमा सुन्न पाइन्छ । यो रङ्गलाई शान्ति र सन्तुलनको प्रतीकका रूपमा लिइन्छ । त्यसैले पनि यो रङ्गको प्रयोग बढी हुन्छ । यो रङ्ग मन पराउने मानिसहरू सन्तुलित विचारधाराका हुन्छन् । उनीहरू अलि बढी चिन्तित स्वभावका हुन्छन् ।

कालो- होलीमा कालो रङ्गको पनि व्यापक प्रयोग हुन्छ । यो रङ्ग ईर्ष्या र स्वार्थसँग सम्बन्धित हुन्छ । यो रङ्ग मन पराउने मानिसहरू आफ्नो इच्छा र भावना खुलस्त रूपमा भन्न चाहँदैनन् । तुरुन्तै रिसाउने खालका हुन्छन् ।

सेतो- धेरैलाई मन पर्ने रङ्ग हो- सेतो । यो रङ्गलाई शुद्धताको प्रतीक मानिन्छ । कर्ममा विश्वास राख्ने व्यक्तिहरू सेतो रङ्ग मन पराउँछन् । चहकिलो सेतो रङ्गलाई सफा एवं आकर्षणको प्रतीकका रूपमा लिइन्छ ।

अन्तमा, बेल विवाहमा पनि फुस्रो सिन्दुरको प्रयोग गरिन्छ । यो रङ्ग अर्थात् टीका तान्त्रिक पूजामा पनि प्रयोग गरिन्छ । यो टीकालाई लक्ष्मीको प्रतीक मानिन्छ । नेवाः संस्कारको बेल विवाह, सूर्यदर्शन, विवाह र स्वयंवरको विधिमा सिन्दुरको प्रयोग गरिन्छ । त्यस्तै देवी देवताको जात्रामा फुस्रो सिन्दुर चाहिन्छ । जस्तै थिमिको बालकुमारी जात्रामा फुस्रो सिन्दुर छर्ने गरिन्छ । यसबाट पुष्टि हुन्छ कि फुस्रो सिन्दुर कुमारीको प्रतीक हो ।

सिन्दुरको महत्त्वबारे वैज्ञानिक कारण

हिन्दू धर्ममा सिन्दुरको निकै नै महत्त्व छ । खासगरी महिलाहरूले सिन्दुरलाई आफ्नो सिउँदोमा लगाउने गर्दछन् । विवाहिता महिलाहरूले सिन्दुरलाई श्रृङ्गारको रूपमा लिन गर्दछन् । सिन्दुर बेसार र पारोको सम्मिश्रणबाट बनाइन्छ । पारोमा रक्तचाप नियन्त्रण गर्ने र यौनचाहना बढाउने तत्त्व रहेको हुन्छ । पारोले मानसिक तनाव पनि कम गर्छ । सिन्दुर पिट्टुटरी ग्रन्थिको माथिल्लो भागमा लगाइन्छ । जहाँ महिलाका शरीरका अनुभूतिहरू केन्द्रित हुन्छन् । यसैकारण विधुवा तथा अविवाहित महिलाहरूले सिन्दुर नलगाउने गरेको हो ।

इतिहासकारहरू मान्छन् कि होली पर्वको प्रचलन आर्यहरूमा पनि थियो । यस पर्वको वर्णन अनेक धार्मिक पुस्तकहरूमा पाइन्छ । नारद पुराण र भविष्य पुराण जस्ता प्राचीन हस्तलिपीहरू र ग्रन्थहरूमा पनि यस पर्वको उल्लेख छ । भारतमा पर्ने विंध्यक्षेत्रको रामगढ भन्ने स्थानस्थित ईसापूर्व ३०० वर्ष पुरानो एउटा अभिलेखमा पनि यसको उल्लेख छ । संस्कृत साहित्यमा वसन्त ऋतु र वसन्तोत्सव कविहरूको प्रिय विषय थियो ।

तस्वीरमा केही गतिविधि

प्रमुख सूनिल प्रजापति भक्तपुर नपाको आयोजनामा सम्मन् नगरव्यापी विद्यालयस्तरीय खेलकूद प्रतियोगिताअन्तर्गत भएको किक बक्सिङ र कराते प्रतियोगिताका निर्णायक तथा प्रशिक्षकहरूको सम्मानमा वडा नं. ६ बाट प्रशंसापत्र वितरण कार्यक्रममा । (पुस २४ गते)

तस्वीरमा केही गतिविधि

बागमती प्रदेशका मुख्यमन्त्री राजेन्द्रप्रसाद पाण्डेसँग भक्तपुर नपाका प्रमुख सुनिल प्रजापति, प्रदेश सांसदद्वय सुरेन्द्रराज गोसाईं र सृजना सैजु, भक्तपुर नपाका उपप्रमुख रजनी जोशी सम्मिलित टोलीको भेट । (माघ १३ गते)

भक्तपुर नपाका उपप्रमुख रजनी जोशी भक्तपुर स्थानीय पथप्रदर्शक परिचालन समितिको आयोजनामा कोभिड १९ को नयाँ प्रजाति 'ओमिक्रोन' को जोखिमबारे आयोजित प्रवचन कार्यक्रममा । (पुस २२ गते)

भनपाका प्रमुख सुनिल प्रजापति छवप अस्पतालमा १०० शय्या सञ्चालन अनुमतिको लागि हेटौडस्थित स्वास्थ्य मन्त्रालय र स्वास्थ्य निर्देशनालयमा । (पुस २० गते)

भक्तपुर नपा वडा नं. ७ को आयोजनामा पाठेघर तथा स्तन क्यान्सर परीक्षण शिविर । (माघ १ गते)

तस्वीरमा केही गतिविधि

भक्तपुर नया बडा नं १० कमलविनायकस्थित बौद्ध चैत्य
जीर्णोद्धारको लागि न्यास पूजा (माघ ३ गते)

भक्तपुर नपाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिसँग चन्द्रागिरी नपाका वडाध्यक्ष रामहरि बस्नेतको
नेतृत्वमा चन्द्रागिरी नपा विधायन समितिको भ्रमण टोलीको भेट । (पुस १९ गते)

भक्तपुर नपाको अनुगमन समितिबाट गरिएको नियमित अनुगमनका केही भ्रमण

तस्वीरमा केही गतिविधि

भक्तपुर नगरपालिकामा कोभिड १९ विरुद्धको खोपको बुस्टर डोज दिइँदै । (माघ ४ गते)

भक्तपुर नगरपालिकामा १२ देखि १७ वर्ष उमेर समूहका विद्यार्थीलक्षित कोभिड-१९ विरुद्धको मोडर्ना खोप अभियान । (पुस २६-२७)

भक्तपुर नगरपालिका कार्यपालिकाको बैठक निर्णय

भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिको अध्यक्षतामा भक्तपुर नगर कार्यपालिकाको बैठक भक्तपुर नपा वडा नं. २ ब्यासीस्थित नगरपालिकाको कार्यालय भवनमा विभिन्न मितिमा बसी लिइएका निर्णय जानकारीको लागि दिइएको छ ।

मिति २०७८ पुस ८ गते, शुक्रबार

उपस्थिति

क्र.सं.	नाम	उपस्थिति
१.	प्रमुख श्री सुनिल प्रजापति	उपस्थित
२.	उपप्रमुख श्री रजनी जोशी	ऐ
३.	वडाध्यक्ष श्री श्यामकृष्ण खत्री	ऐ
४.	वडाध्यक्ष श्री हरिप्रसाद बासुकला	ऐ
५.	वडाध्यक्ष श्री राजकृष्ण गोरा	ऐ
६.	वडाध्यक्ष श्री कुमार चवाल	ऐ
७.	वडाध्यक्ष श्री प्रेमगोपाल कर्माचार्य	ऐ
८.	वडाध्यक्ष श्री हरिराम सुवाल	ऐ
९.	वडाध्यक्ष श्री उकेश कवां	ऐ
१०.	वडाध्यक्ष श्री महेन्द्र खायमली	ऐ
११.	वडाध्यक्ष श्री रविन्द्र ज्याख	ऐ
१२.	वडाध्यक्ष श्री लक्ष्मीप्रसाद ह्यौमिखा	ऐ
१३.	नगर कार्यपालिका सदस्य श्री रोशनमैया सुवाल	ऐ
१४.	नगर कार्यपालिका सदस्य श्री छोरीमैया सुजखु (प्रजापति)	ऐ
१५.	नगर कार्यपालिका सदस्य श्री सुनिता प्रजापति (अवाल)	ऐ
१६.	नगर कार्यपालिका सदस्य श्री सरिना घोला	ऐ
१७.	नगर कार्यपालिका सदस्य श्री कृष्णलक्ष्मी दुवाल	ऐ
१८.	नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री रामगोविन्द श्रेष्ठ	ऐ

निर्णयहरू

रोजगार संयोजक

प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत रोजगार संयोजकको पदपूर्ति र सेवा सुविधासम्बन्धी मापदण्ड, २०७६ अनुसार यस नगरपालिकामा रोजगार संयोजक नियुक्ति गर्न पदपूर्ति समितिको लागि संयोजक सेवा निवृत्त उपसचिव श्री लक्ष्मीनारायण ताम्राकार र विषयविज्ञ सदस्य ख्वप कलेज अफ इन्जिनियरिङ्का प्राचार्य श्री सुनिल दुवाललाई नियुक्ति गर्ने निर्णय गरियो ।

नृत्य वत्सला मन्दिर उद्घाटन

भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. ३ दरबार क्षेत्र लायकस्थित नृत्य वत्सला मन्दिर नेपाल मजदुर किसान पार्टीका अध्यक्ष एवं वरिष्ठ राजनीतिज्ञ श्री नारायणमान बिजुक्छेज्यूको प्रमुख आतिथ्य र नेपाल मजदुर किसान पार्टीका सचिव एवं सङ्घीय सांसद श्री प्रेम सुवालज्यूको विशेष आतिथ्यमा उद्घाटन समारोह र उक्त मन्दिरसम्बन्धी सम्पूर्ण विवरण सङ्ग्रह गरिएको पुस्तक 'नृत्य वत्सला मन्दिर पुनः निर्माण २०७८' सार्वजनिकीकरण २०७८।१।१० गते, शनिबार, भक्तपुर दरवार स्क्वायर, लायकमा गर्ने निर्णय गरियो ।

समितिको निर्णय अनुमोदन

विभिन्न समितिको निर्णयहरू अनुमोदन गर्ने निर्णय गरियो-

निर्माण समिति

मिति २०८०।०।०८ गते

क्र.सं.	योजनाका विवरण	वडा नं.	बजेट	ल.ई. रकम	रि. ल.ई./ कबोल रकम	पेशकी	खर्च रकम	शुक्तानी रकम	मूल्याङ्कन रकम	योजनाको अवस्था	कार्य गर्ने	कैफियत
ल.ई. स्वीकृति सम्बन्धमा												
१	शिशु स्याहार केन्द्र भवनमा प्लास्टर गरी मर्मत गर्ने कार्य	१	मर्मत	२४६,४२५।६०								
२	शिशु स्याहार केन्द्रमा ब्लक छान्ने कार्य	१	मर्मत	५७६,३९९।५०								
३	शिशु स्याहार केन्द्र भवनमा रंग रोगन गरी मर्मत गर्ने कार्य	१	मर्मत	२५२,३०५।०२								

४	मंगलतीर्थस्थित शिशु स्याहार केन्द्रको भिँगती छाना मर्मत कार्य	४	मर्मत	६१६,०९६।६१								
५	हनुमानघाट खोला सुधार कार्य	७	खोला सुधार	४४८,८४३।३०								
उपभोक्ता/अनुगमन समिति स्वीकृत सम्बन्धमा												
१	तरकारी बजार व्यवस्थापन कार्य	५	तरकारी बजार व्यवस्थापन	४,४०५,८९७।१८								उ.स.अ. : श्री नारायणप्रसाद त्वानाबासु अ.स.स. : श्री पूर्णगोपाल राजचल
रिभाइज ल.ई. स्वीकृत/भुक्तानी सम्बन्धमा												
१	भ.न.पा. कार्यालय प्राङ्गण तथा भार्वाचो, टेखापुखु, नासमना, गहिँति, टोमढी, सुकुलढोका हुँदै दत्तात्रयसम्मको बाटोमा रहेका सीसीटीभी मर्मत सम्भार कार्य	मर्मत	इलेक्ट्रिकल	९१,०४८।७५	५८,५४५।३०		४६,५७४।९८	४६,५७४।९८	५७,९६८।१८	सम्पन्न		थर्ड आई इन्टरप्राइजेज
ल.ई. स्वीकृत/भुक्तानी सम्बन्धमा												
१	भ.न.पा. १ देखि १० वडासम्म विभिन्न ठाउँहरूमा निर्माण सम्बन्धी मर्मत कार्य	११०	मर्मत	२२२,९६४।४०	सामान तर्फ		२१५,७९८।६१	२१५,७९८।६१	२१५,७९८।६१	सम्पन्न		सामान जिन्सी शाखा बाट प्राप्त भएको
				७७,९६८।१६	ज्याला तर्फ		७३,३२५।००	७३,३२५।००	७४,३८४।२६			
				३००,९३२।५६	जम्मा		२८९,१२३।६१	२८९,१२३।६१	२९०,१८३।७७			
म्याद थप सम्बन्धमा												
१	फोहोरमैला प्रसोधन केन्द्र निर्माण कार्य	८	नपा	७,४३३,२६४।३०								मिति २०७९ वैशाख मसान्तसम्म म्याद थप गर्ने निर्णय गरियो ।
												भुक्तानी सम्बन्धमा
१	बाराही पुल पुनःनिर्माण कार्य (दोस्रो चरण)	३	बागमती प्रदेश समपुरक बजेट	४२,३६८,६६७।०४	२८,००२,९७७।६६	पहिलो भुक्तानी	११,५२७,२९९।१५६	११,५२७,२९९।१५६	११,५२७,२९९।१५६	आंशिक सम्पन्न		जय वागिश्वरी/सिस्ने जे.भी.
						दोस्रो भुक्तानी	३,२९५,८३२।२७	३,२९५,८३२।२७	३,२९५,८३२।२७			
						जम्मा	१४,८२३,१३१।८३	१४,८२३,१३१।८३	१४,८२३,१३१।८३			

नक्सा पास र सूचीकरण

भक्तपुर नगरपालिकाको 'साविक मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका घर/भवनको नक्सा पास र सूचीकरण सम्बन्धी कार्यविधि २०७७' अनुसार नक्सा पास र सूचीकरणको लागि पेश भएका नक्सा सम्बन्धमा सम्बन्धित वडाबाट सर्जमिन साथ प्राविधिक प्रतिवेदन पेश भै नक्सा सूचिकरण समितिबाट विभिन्न मितिमा सिफारिससाथ निर्णयार्थ कार्यपालिका बैठकमा पेश भएका निम्न विवरण अनुसारका पास हुने नक्सा जम्मा ३ र सूचिकृत हुने नक्सा जम्मा ७ गरी जम्मा नक्सा सङ्ख्या १० पास र सूचिकृत गर्ने निर्णय गरियो ।

क्र.सं.	नाम	निर्माण स्थल	कार्यपालिकाको बैठकको निर्णय
१	कृष्णभक्त प्रजापति	भ.न.पा. ८ साविक २	नक्सा पास हुने
२	कृष्णप्रसाद सुवाल	भ.न.पा. ७	नक्सा पास हुने
३	दशराम गोसाई	भ.न.पा. १० साविक ४	नक्सा पास हुने
४	आसराम कोजु	भ.न.पा. ९ साविक १	सूचिकृत हुने
५	कृष्णप्रसाद न्हिसुतु	भ.न.पा. ६	सूचिकृत हुने
६	राजु कुसी	भ.न.पा. ९ साविक १	सूचिकृत हुने
७	सूर्यलक्ष्मी ख्याजु	भ.न.पा. ७	सूचिकृत हुने
८	चन्द्रलक्ष्मी कक्षपति	भ.न.पा. १	सूचिकृत हुने
९	सत्यबहादुर छ्वाजु समेत	भ.न.पा. ८ साविक २	सूचिकृत हुने
१०	रेणु श्रेष्ठ	भ.न.पा. १० साविक ४	सूचिकृत हुने

तिथि

विविध विषयमा छलफल हुँदा निम्नानुसार गर्ने निर्णय गरियो-

क. यस नगरपालिकाबाट प्रत्येक वर्ष सञ्चालन गर्दै आएको सांस्कृतिक वाद्यवादन प्रतियोगिता अन्तर्गत यस वर्षको लागि **पछिमा बाजा प्रतियोगिता** सञ्चालन गर्न भ.न.पा. वडा नं ९ का वडाअध्यक्ष श्री रविन्द्र ज्याख्वको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको संयोजन समिति गठन गर्ने निर्णय गरियो-
संयोजक : श्री रविन्द्र ज्याख्व, ९ नं. वडाअध्यक्ष, भ.न.पा.
सदस्य : श्री उकेश कवां, ७ नं. वडाअध्यक्ष, भ.न.पा.
सदस्य : श्री राजकृष्ण गोरा, ३ नं. वडाअध्यक्ष, भ.न.पा.

सदस्य : श्री छोरीमैया सुजखु (प्रजापति), कार्यपालिका सदस्य, भ.न.पा.

सदस्य : श्री कृष्णलक्ष्मी दुवाल, कार्यपालिका सदस्य, भ.न.पा.

सदस्य : श्री सूर्यप्रसाद श्रेष्ठ, वडा सदस्य, भ.न.पा. १

सदस्य : श्री रत्नकाजी नायभारी, वडा सदस्य, भ.न.पा. २

सदस्य : श्री सम्भना खाईजु, वडा सदस्य, भ.न.पा. ५

सदस्य : श्री सिद्धिराम अवाल, वडा सदस्य, भ.न.पा. ६

ख. भक्तपुर नगरपालिकाबाट नगर क्षेत्रको फोहरमैला सङ्कलन कार्यको लागि २ थान सफाइ गाडी खरिद गर्न 'गोरखापत्र' दैनिकमा मिति २०७८/०७/१८ गते र 'मजदुर' दैनिकमा मिति २०७८/०७/२३ मा प्रकाशित बोलपत्र आह्वानसम्बन्धी सूचनाअनुसार म्याद भित्र दर्ता हुन आएका ४ (चार) थान सिलबन्दी बोलपत्रहरू मध्ये सबभन्दा कम रकम कबोल गर्ने बोलपत्रदाता श्री Laxmi Commercial Vehicle Pvt.Ltd, Kathmandu, PERSTIGE 100CFT TIPPER-SML कम्पनीको प्रतिथान रु.१९,८६,०००/- (भ्याटसहित) का दरले जम्मा रु.३९,७२,०००.०० अक्षरेपि उन्नानचालीस लाख बहत्तर हजार मात्र भएको हुँदा र सम्बन्धित प्राविधिकबाट प्राप्त अध्ययन रिपोर्ट अनुसार बोलपत्र दाता Laxmi Commercial Vehicle Pvt. Ltd, Kathmandu, PERSTIGE 100CFT TIPPER-SML कम्पनीको बोलपत्र न्यूनतम मूल्याङ्कित सारभूत रूपमा प्रभावग्राही भएकोले सो **बोलपत्र स्वीकृत** गरी खरिद गर्न सिफारिस गर्ने निर्णय गरियो ।

ग. भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा ३० औँ अन्तराष्ट्रिय अपाङ्गता दिवसको अवसरमा आयोजित खेलकुद कार्यक्रम, स्वास्थ्य शिविर तथा सांस्कृतिक कार्यक्रमका लागि श्री भूपाल मुलले रु. ५०,००० पेशकी लिएकोमा रु. ६२,१४९।५२ बराबरको बिल भर्ना पेश गरी नपुग रकम रु. १२१४९।५२ भुक्तानी दिई निजको नाममा रहेको **पै.फ. गर्ने** निर्णय गरियो ।

घ. भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा ३० औँ अन्तराष्ट्रिय अपाङ्गता दिवसको अवसरमा आयोजित खेलकुद प्रतियोगितामा मेच उपलब्ध गराए वापत रु. ५४५०/-, नपाबाट आयोजित विद्यालयस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता लागि मेच र टेबल उपलब्ध गराए वापत रु. ८१००/- र नपाद्वारा स्पेनका सभामुख तथा विभिन्न अतिथिहरूलाई दरबार स्क्वायरमा स्वागत कार्यक्रममा मेच र टेबल उपलब्ध गराए वापत रु १८५०/- गरी कुल रु. १५,४००/- भक्तपुर टेण्ट हाउसलाई **भुक्तानी दिने** निर्णय गरियो ।

ङ. भक्तपुर नगरपालिका कार्यालयको ढोकाको लक मर्मतलगायत अन्य विभिन्न मर्मत कार्य वापत रु. १०,४००/- पासा आल्मुनियमलाई **भुक्तानी दिने** निर्णय गरियो ।

च. मिति २०७८।०७।१७ गते नपाको बोर्ड बैठकमा

नास्ता उपलब्ध गराए वापत रु.१०,१७०/-, मिति २०७८।०८।१० गते पदपूर्ति समितिको अन्तरवार्ता कार्यक्रममा विहानको नास्ता उपलब्ध गराए वापत रु. २७१२१, मिति २०७८।०८।२० गते नपाबाट आयोजित विद्यालयस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिताको उद्घाटन ज्योती कार्यक्रममा सहभागी तथा अतिथिहरूलाई विहानको नास्ता उपलब्ध गराए वापत रु. ९६९९१।२०, २०७८।०८।२४ गते नपाको आयोजनामा सम्पन्न विद्यालय स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिताको समापन तथा पुरस्कार वितरण कार्यक्रममा जलपान उपलब्ध गराएवापत रु. १,०३,९६०/-, मिति २०७८।०८।२९ गते नपाको बोर्ड बैठकमा नास्ता उपलब्ध गराए वापत रु.१०,१७०/-, मिति २०७८।०९।०२ नपाको ७२ औं स्थापना दिवसको उपलक्ष्यमा आयोजित प्रवचन कार्यक्रममा अतिथि तथा सहभागीहरूलाई खानाको व्यवस्था गराए वापत रु.५३,३९२।५० गरी कुल रु.२,७७,५०३।७० सूर्यविनायक पार्टी भेनुलाई भुक्तानी दिने निर्णय गरियो ।

छ. नपाबाट वितरित कार्डिनल उन्नत जातको आलुको बीउ उपलब्ध गराए वापत ढुंगाना एग्रिकल्चर कृषि फर्मलाई रु. १,९०,०९५।- भुक्तानी दिने निर्णय गरियो ।

ज. नपाबाट वितरित जनकदेव उन्नत जातको आलुको बीउ उपलब्ध गराए वापत खाद्यान्न तथा बीउ आलु अलैची तथा फलफूल नर्सरी उद्योगलाई रु. ४,९९,९०५।- भुक्तानी दिने निर्णय गरियो ।

मिति २०७८ पुस १५ गते, सोमबार

निर्णयहरू

१०० शय्याको खप अस्पतालको लागि

१. यस नगरपालिकाद्वारा वि.सं. २०३८ सालदेखि नगरवासीहरूलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न सञ्चालित जनस्वास्थ्य केन्द्र समयानुकूल स्तर उन्नति गर्दै मिति २०७१ साल असार ३२ गते बसेको २६ औं नगर परिषद्बाट २५ शय्याको खप अस्पताल सञ्चालन गर्ने निर्णय भई जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयबाट मिति २०७३ साल फागुन ११ गते स्वीकृति प्राप्त गरी अस्पताल सञ्चालन गर्दै आएकोमा हाल यस अस्पतालमा आंशिक र पूर्णकालीन गरी डाक्टर, नर्स, स्वास्थ्यकर्मी र प्रशासनिक कर्मचारीहरू १२४ जना कार्यरत रहेको र यी जनशक्तिबाट खप अस्पतालमा दैनिक ५५० जनाभन्दा बढी बिरामीहरूलाई २४ सै घण्टा इमरजेन्सी सेवा, ल्याव, एक्सरे, अल्ट्रासाउण्ड र फार्मसी सेवा, स्त्री रोग, जनरल सर्जरी, बाल रोग, हाडजोर्नी तथा नशा रोग, छाला तथा यौन रोग र दन्त सेवासम्बन्धी ओपिडी सेवा साथै नियमित खोप,

परिवार नियोजन सेवा, परिवार तथा सामाजिक स्वास्थ्य, फिजियोथेरापी सेवा, अस्पतालको आफ्नै दुई ओटा एम्बुलेन्स र शव वाहन सेवा सञ्चालन भइरहेको एवम् कोभिड महामारीको बेला कोभिड सङ्क्रमितहरूको लागि ७५ शय्याको खप अस्पताल कोभिड युनिट सञ्चालन गरी ४५० जनाभन्दा बढी कोभिड सङ्क्रमितहरूको निःशुल्क उपचार गर्नुका साथै अक्सिजन प्लान्ट स्थापना गरी सम्पूर्ण नगरवासीहरूलाई निःशुल्क अक्सिजन वितरण गर्नुका साथै २५ शय्याको एचडियु भेन्टिलेटर र आइसीयूसमेत व्यवस्था गरी स्तरीय स्वास्थ्य उपचार सेवा प्रदान गरी आएकोमा यस नगरपालिकाबाट खप अस्पतालको भौतिक पूर्वाधारसमेत विकास भइसकेको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै यस नगरपालिकाबाट सञ्चालित खप अस्पताललाई स्तरोन्नती गर्दै १०० शय्या क्षमताको अस्पताल सञ्चालन गर्ने र सोको लागि अनुमति प्राप्त गर्न बागमती प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालयमा अनुरोध गर्ने निर्णय गरियो ।

समितिहरूको निर्णय अनुमोदन

नपाका विभिन्न समितिहरूको निम्न निर्णयहरू अनुमोदन गरियो-

शिक्षा, संस्कृति तथा स्वास्थ्य समिति

मिति २०७८।१२।१५ गते

१. भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा नियमित रूपमा सञ्चालित रेडियो बुलेटिन 'खप सः भक्तपुर आवाज' कार्यक्रम सञ्चालकहरूलाई आधा घण्टाको कार्यक्रमका लागि रु.१,०००।- र एक घण्टाको कार्यक्रमको लागि रु.२,०००।- पारिश्रमिक दिइरहेकोमा कार्यक्रम सञ्चालकहरूबाट अनुरोध पत्र प्राप्त भए अनुसार २०७८ पुस महिनादेखि लागू हुने गरी आधा घण्टाको कार्यक्रम सञ्चालन गरेवापत नगद रु.१५०० (अक्षरूपी एक हजार पाँच सय रुपैयाँ) र एक घण्टाको कार्यक्रम सञ्चालन गरे वापत नगद रु.३,०००।- (अक्षरूपी तीन हजार रुपैयाँ मात्र) प्रदान गर्ने निर्णय गरियो ।

२. भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा सञ्चालित रेडियो बुलेटिन 'खप सः भक्तपुर आवाज' कार्यक्रम एफ.एम. १०५.४ मेगाहर्ज प्रसारण हुँदै आएको उक्त एफ.एम. सँगको सम्भौता अवधिको म्याद सकिएको हुँदा एक वर्षको लागि सम्भौता नवीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

साथै रेडियो कार्यक्रम रेकर्डिङ्ग कार्यका लागि प्राविधिक राजेश हाडासँग यस नगरपालिकाले सम्भौता गरेको समयमावधि सकिएको हुँदा निजसँगको सम्भौता एक वर्षका लागि नवीकरण गर्ने निर्णय गरियो ।

३. भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा सञ्चालित जनज्योति पुस्तकालयमा इ-लाइब्रेरी सञ्चालनको लागि नेपाल लाइब्रेरी

एण्ड इन्फरमेशन कन्सोर्सियम (NeLIC) सँग सदस्यता लिन पुस्तकालय अधिकृत श्री भूपाल मूलले निवेदन दिए बमोजिम उक्त संस्थासँग सदस्यता प्राप्तिको लागि प्रक्रिया अघि बढाउने निर्णय गरियो ।

कृषि समिति

मिति २०७८।१।१२ गते

१. भक्तपुर नगरपालिकाबाट सञ्चालन गरिने **चिस्यान केन्द्रमा** तपसिल बमोजिमका तरकारी, फलफूल तथा मासु भण्डारणका लागि व्यवस्था गर्ने निर्णय गरियो-

- क. तरकारी - आलु, प्याज, लसुन, अदुवा, खुर्सानी, वण्डा, काउली, फर्सि र गोलभेडालगायत
- ख. फलफूल - स्याउ, सुन्तला, केरा, मेवा, अंगुरलगायत
- ग. मासु - रांगा, खसी, बोका, बंगुर, कुखुरा

२. भक्तपुर नगरपालिकाबाट सञ्चालन भइरहेको भ.न.पा. १ स्थित पशु सेवा शाखामा सेवाग्राहीहरूमा आवश्यक औषधी मेसिनलगायत विविध सामान खरिद गर्नका लागि समितिका सदस्य श्री लक्ष्मीप्रसाद ह्यौमिखाबाट रु.१,००,०००/- (अक्षरूपी एक लाख मात्र) **पेशकी माग** गर्न लगाउने निर्णय गरियो ।

महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण समिति

मिति २०७८।१।२ गते

क. आधारभूत तालिममा निम्न प्रशिक्षकहरूलाई निम्न

अनुसारको पारिश्रमिक दिई **नियुक्ति गर्ने** निर्णय गरियो-

- १. धर्मलक्ष्मी लघु - रु.१६,०००/-
- २. कमला शाक्य - रु.१६,०००/-
- ३. तुल्सीमैया धुखवा - रु.१६,०००/-

ख. ६ महिने बुटिक तालिममा निम्न प्रशिक्षकहरूलाई निम्नानुसारको पारिश्रमिक दिई **नियुक्ति गर्ने** निर्णय गरियो-

- १. सविता कवां - रु.१८,०००/-
- २. कृष्णामाया कवां - रु.१७,०००/-

मिति २०७८।१।१२ गते

क. बालमैत्री कार्यक्रम अन्तर्गत सशर्त बजेट अन्तर्गतको रकम भ.न.पा. १० स्थित बालोद्यान केन्द्रमा **बालमैत्री बातावरण** व्यवस्थापन गर्ने ।

ख. भक्तपुर नगरपालिकाभित्रका आमा बुबा नभएका टुहुरा बालबालिकाहरूको निम्ति सशर्त बजेट अन्तर्गत प्राप्त रकम लक्षित समूहलाई खर्च गर्न प्रत्येक वडामा बुबा आमा नभएका टुहुरा अनाथ बालबालिकाहरूको **नामावली एक हप्ताभित्र सङ्कलन** गर्ने निर्णय गरियो ।

ग. अनाथ तथा टुहुरा बालिकाहरूको नामावली सङ्कलन गर्न 'मजदुर' दैनिकमा **सूचना प्रकाशन गर्ने** निर्णय गरियो ।

निर्माण समिति

मिति २०७८।०९।१२ गते

क्र. सं.	योजनाको विवरण	वडा नं.	बजेट	ल.ई. रकम	कैफियत	पेशकी	खर्च रकम	भुक्तानी रकम	मूल्याङ्कन रकम	योजनाको अवस्था	कार्य गर्ने	कैफियत
पारिश्रमिक सम्बन्धमा												
१	भ.न.पा. ८ लिवाली स्थित शित भण्डारण गृह निर्माण कार्य गर्नका लागि मेकानिकल र इलेक्ट्रिकल डिजाइन र लागत इष्टिमेट										Active	
Electromechanical Engineering Associated Pvt. Ltd., सरस्वतीनगर, चावहिल, काठमाडौंबाट तयार गरी पेश गरेको डिजाइन र लागत इष्टिमेट प्रमाणित भइसके पश्चात् (भ्याटवाहेक) रु.९६ हजार मात्र पारिश्रमिक दिने निर्णय गरियो ।												
मिति २०७८/०९/९ गते												
क्र. सं.	योजनाका विवरण	वडा नं.	बजेट	ल.ई. रकम	रि. ल.ई. /कबोल रकम	पेशकी	खर्च रकम	भुक्तानी रकम	मूल्याङ्कन रकम	योजनाको अवस्था	कार्य गर्ने	कैफियत
ल.ई. स्वीकृति सम्बन्धमा												
१	भक्तपुर नपा भवन अगाडिको बाटोमा टुङ्गा छपाइ कार्य	२	बागमती प्रदेश सांसद पूर्वाधार विकास	१,१६६,३९४।३९								
२	समाज सेवा इन्स्टिच्यूट आधारभूत विद्यालय को शौचालय निर्माण कार्य	८	शिक्षा	८८८,६९५।७४								

रिभाइज ल.ई. स्वीकृत सम्बन्धमा										
१	लान्चा फल्चा पुनःनिर्माण कार्य (प्रथम चरण)	२	आ.व. ०७७/७८ सङ्घीय सरकार सांसद कोष	२,७७६,६०८।२ १	२,९२८,५०२।३					
उपभोक्ता/अनुगमन समिति स्वीकृत सम्बन्धमा										
१	शिशु स्याहार केन्द्र भवनमा प्लास्टर गरी मर्मत गर्ने कार्य	१	मर्मत	२४६,४२५।६०		उ.स.अ. : श्री पियुष दुमरू अ.स.स. : श्री गंगालक्ष्मी वमनु				
२	शिशु स्याहार केन्द्रमा ब्लक छान्ने कार्य	१	मर्मत	५७६,३९१।५०		उ.स.अ. : श्री नवराज धौगोडा अ.स.स. : श्री श्यामकृष्ण खत्री				
३	शिशु स्याहार केन्द्र भवनमा रंग रोगन गरी मर्मत गर्ने कार्य	१	मर्मत	२५२,३०५।०२		उ.स.अ. : श्री सौरभ शिल्पकार अ.स.स. : श्री सूर्यप्रसाद श्रेष्ठ				
४	हनुमान घाट खोला सुधार कार्य	७	खोला सुधार	४४८,८४३।३०		उ.स.अ. : श्री रामेश्वर प्रजापति अ.स.स. : श्री हिरा ख्याजु				
५	छुमा गणेश मन्दिरदेखि प्चकचा घोः सम्म ढुङगा छपाइ बाटो मर्मत कार्य	६	सडक बोर्ड नेपाल	१,०४०,७३५।६२		उ.स.अ. : श्री रामलक्ष्मी थुसा अ.स.स. : श्री रोशनमैया सुवाल				
दररेट परिमार्जन सम्बन्धमा										
१	आ.व. २०७८/०७९ को जिल्ला दररेट अनुसार सडक पीच निर्माण तथा इन्टरलकिंग ब्लक सम्बन्धी रेट स्वीकृत गरी कार्यान्वयन गर्ने क्रममा सडक पीच निर्माण तथा इन्टरलकिंग ब्लक छपाइ कार्य गर्दा प्रचलित बजार रेट बढ्न गएकोले सोही अनुसार परिमार्जन गर्ने दररेट समितिको निर्णय नगर कार्यपालिका बैठकबाट अनुमोदन गरियो ।									
रि. ल.ई. स्वीकृत-भुक्तानी सम्बन्धमा										

पुर्खाले सिर्जेको सम्पत्ति प्रमाण ३०५ हाम्रो कला र संस्कृति ७९

१	लिवालीको खुला क्षेत्रको जग्गामा विरूवाहरू नर्सरी सार्ने कार्यको लागि त्यस स्थानस्थित टहराको छानाको जस्तापाताहरू हटाई बाक्लो प्लाष्टिकको छाना लगाउने कार्य	८	वातावरण	५०,६१९ १८६	सामान रु. २५,९९७।९ १ ज्याला रु. ३६,१९६।६४ जम्मा रु. ६२,१९४।५ ५	सामान रु. २२,६७८।०० ज्याला रु. २७,८००।०० जम्मा रु. ५०४७८।००	सामान रु. २२,६७८।०० ज्याला रु. २७,८००।०० जम्मा रु. ५०४७८।००	सामान रु. २३,००७ १०० ज्याला रु. ३६,१९७।६४ जम्मा रु. ५९,२०३।६४	सम्पन्न		सामान जिन्सी शाखाबाट प्राप्त भएको
भुक्तानी सम्बन्धमा											
१	साकोठा दरवार क्षेत्र हुँदै इताछैसम्म CCTV servillance मर्मत तथा नयाँ जडान कार्य	२, ३, ५	मर्मत सीसीटीभी	४९१,४०६।४९				२३,५००।००			रु. ४,३०,९३२।२३ खर्च रकम भुक्तानी भइसकेकोमा हाल AMC वापत रु. २३,५००।०० मात्र भुक्तानी गर्ने
२	ब्यासीस्थित पर्यटक सूचना केन्द्रमा CCTV servillance, projector, intercom, Networking लगायतका उपकरणहरू जडान कार्य	२	मर्मत सीसी टी.भि.	४९७,९९२।५०				१०,०००।००			रु. ४,६२,३६३।०५ खर्च रकम भुक्तानी भइसकेकोमा हाल AMC वापत रु. १०,०००।०० मात्र भुक्तानी गर्ने
३	भक्तपुर नगरपालिका क्षेत्र भित्र जडित सडक बत्ती मर्मत सम्भार कार्य तथा अन्य विद्युतीय कार्य (असोज र कार्तिक)	११०	सडक बत्ती मर्मत सम्भार	३११,८९६।५०	सामानतर्फ				४४२,३९६।५०		सामान जिन्सी शाखाबाट प्राप्त भएको
				१३९,५००।००	ज्यालातर्फ			९०,५७५।००			
				४५१,३९६।५०	जम्मा						

“Creation of predecessors — Our art and culture”

विधि

विविध विषयहरूमा छलफल हुँदा निम्नानुसार गर्ने निर्णय गरियो-

क. यस नगरपालिकाको आयोजनामा हुने भक्तपुर नगरव्यापी पछिमा बाजा प्रतियोगिता देहाय बमोजिम गर्ने निर्णय गरियो-

प्रतियोगिता हुने मिति : २०७८ माघ १५ गते, शनिवार
स्थलगत मूल्याङ्कन हुने स्थान : भक्तपुर दरबार क्षेत्र, भ.न.पा. ३
नगर परिक्रमा शुरु हुने स्थान : दत्तात्रय, भ.न.पा. ९

प्रतियोगिताको सञ्चालन सम्बन्धी नियमहरू देहाय बमोजिम हुनेछ-

प्रतियोगिताका नियमहरू

- १) प्रतियोगितामा सहभागी हुन चाहने टोलीले भक्तपुर नगरपालिका प्रशासन शाखा वा वडा कार्यालयहरूमा दर्ता शुल्क प्रति टोली रु. १००/- बुझाई निर्धारित फाराममा सहभागी सदस्यहरूको फोटोसहित विवरण भरी दर्ता गर्नु पर्नेछ ।
- २) प्रतियोगिता २०७८ माघ १५ गते शनिवार हुनेछ । सहभागी टोलीहरू उक्त दिन विहान १०.४५ बजेसम्ममा दत्तात्रयमा बाजासहित उपस्थित हुनु पर्नेछ ।
- ३) प्रतियोगिताको शुरुआत विहान ११:०० बजे दत्तात्रयबाट हुनेछ । प्रत्येक टोलीले नगरपालिकाद्वारा निर्धारित परिक्रमाको रुटमा बाजा बजाएर घुम्नु पर्नेछ । नगर परिक्रमाको समेत मूल्याङ्कन गरिने छ । नगर परिक्रमाको लागि २० अङ्कभार हुनेछ ।
- ४) दुई टोलीबीच ३०-५० मिटर फरक पारेर नगर परिक्रमा गर्नु पर्नेछ ।
- ५) प्रमुख मूल्याङ्कन स्थल भक्तपुर दरबार क्षेत्र हुनेछ ।
- ६) नगर परिक्रमाको क्रममा टोलीमा जति जना सदस्य रहे तापनि प्रतियोगिताको स्थलगत मूल्याङ्कन स्थल भक्तपुर दरबार क्षेत्रमा प्रति टोली बढीमा ९ जना मात्र हुनेछ जसमध्ये एक जना पछिमाका लागि हुनेछ भने अन्यमा बाँसुरी, म्हाली, हार्मोनियम, सिछ्या, तँ लगायत पछिमासँग संगत मिल्ने बाजा राख्न सकिनेछ ।
- ७) बाजाको तालबारे आयोजकलाई अग्रिम जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- ८) मञ्चमा समयमै उपस्थित हुनु पर्नेछ ।
- ९) टोलीको प्रस्तुति पालो गोलाप्रथाद्वारा निर्धारण गरिने छ ।
- १०) प्रतियोगितामा एउटै समूहबाट एक वा एक भन्दा बढी टोली पनि सहभागी हुन पाउने छ तर कलाकारहरू दोहोरिन पाउने छैन ।
- ११) मूल्याङ्कन स्थलमा प्रत्येक टोलीलाई प्रस्तुतिको लागि ६ मिनेटको समय दिइने छ । ५ मिनेटमा जनाउ सङ्केत

भन्दा उठाइने छ भने ६ मिनेटभित्र बाजा टुङ्ग्याउनु पर्नेछ ।

१२) प्रतियोगितामा देहाय बमोजिम मूल्याङ्कन गरिने छन्-

क्र.सं.	मूल्याङ्कनको विवरण	अङ्कभार
१	बोल र ताल	३०
२	समयको परिपालना	५
३	अनुशासन	५
४	हाउभाउ तथा प्रस्तुतीकरण	१०
५	भेषभुषा	१०
६	प्रष्टता	२०

१३) प्रतियोगिताका उत्कृष्टहरूलाई सोही दिन पुरस्कार वितरण गरिने छ ।

१४) प्रतियोगितासम्बन्धी कुनै विवाद उठेमा निर्णायकहरूको राय सल्लाह लिइने छ र नगरपालिकाको निर्णय नै अन्तिम हुनेछ ।

पुरस्कार

प्रथम पुरस्कार - नगद रु. २०,००० का साथै पछिमा १ थान, सिछ्या १ थान, तँ १ थान, बाँसुरी ४ थान

द्वितीय पुरस्कार - नगद रु. १५,००० का साथै पछिमा १ थान, सिछ्या १ थान, तँ १ थान

तृतीय पुरस्कार - नगद रु. १०,००० का साथै पछिमा १ थान, सिछ्या १ थान

सान्त्वना पुरस्कार - नगद रु. ५,००० का साथै पछिमा १ थान

सान्त्वना पुरस्कार - नगद रु. ५,००० का साथ पछिमा १ थान
- प्रत्येक सहभागी टोलीलाई पछिमा बाजा १/१ थान र खाजा खर्च रु. २५००/- प्रदान गरिनेछ ।

भक्तपुर नगरपालिकाको रेडियो कार्यक्रम

स्वपसः

भक्तपुर आवाज

भक्तपुर एफ.एम. ९०.८ मेगाहर्ट्जमा
बुधबार बिहान ७:३० देखि ८:३०
सोमबार बिहान ७:३० देखि ८:००
शुक्रबार बेल्का ८:३० देखि ९:००

मिति २०७८ पुस २८ गते, विहीबार

निर्णयहरू

१. आ.व. २०७९/०८० को लागि राष्ट्रिय योजना आयोगबाट प्राप्त हुने समपूरक र विशेष अनुदान बजेटका लागि यस नगरपालिकाको तर्फबाट निम्न बमोजिमको योजनाहरू छनौट गरी प्रस्ताव पठाउने निर्णय गरियो-

क्र.सं.	योजनाको नाम	वडा नं.	लागत इष्टिमेट
विशेष अनुदान बजेट			
१	खप इन्जिनियरिङ कलेजको ब्लक बी भवन निर्माण कार्य	८	रु.९,९७,६५,०३८।१३
२	हनुमन्ते खोला सुधार कार्य	१,३,४,५,७ र ८	रु.९,६९,७५,५५।४८
३	अरनिको सभाभवन (प्रशासनिक भवन) निर्माण कार्य	६	रु.९,९९,८४,७७०।७०
४	चवडा गणेश मन्दिर परिसर क्षेत्र स्तरोन्नति कार्य	१	रु.९,९९,३८,६५।१९२
	जम्मा		रु.३९,६६,६४,०२९।२३
समपूरक अनुदान बजेट			
क्र.सं.	योजनाको नाम	वडा नं.	लागत इष्टिमेट
१	कमलविनायक प्लानिङ क्षेत्रमा पीच कार्य	१०	रु.४,१०,३३,४४५।८५
२	लिवाली प्लानिङ क्षेत्रमा पीच कार्य	८	रु.४,४१,१०,१७८।९९
३	शितभण्डार भवन निर्माण कार्य (दोश्रो चरण) क्रमागत योजना	८	रु.१,४७,९२,४४२।५०
	जम्मा		रु.९,९९,३६,०६७।३४

२. आ.व. २०७९/०८० को लागि बागमती प्रदेश अन्तर्गत श्री आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयमा पूर्वाधार निर्माण कार्यका लागि तपसिल बमोजिमका योजनाहरू छनौट गरी प्रस्ताव पठाउने निर्णय गरियो -

क्र.सं.	योजनाको नाम	वडा नं.	लागत इष्टिमेट
१	भार्वाचो बसपार्क क्षेत्रमा ढलान तथा इन्टरलकिङ ब्लक छाप्ने कार्य	१	रु.१,५०,००,०००।-
२	अँचा पोखरीदेखि सुकुकुला हुँदै हाकुफोहिसम्मको बाटोमा ग्राभलिङ तथा पीच कार्य	२	रु.४,०१,३०,७२६।१५
३	वासिकचा बाटो स्तरोन्नति गरी ढुङ्गा छापाइ कार्य	३	२,००,००,०००।-
४	काल्हाचा पुलदेखि भुलांचासम्म ग्राभेलिङ तथा पीच कार्य	४	२,००,००,०००।-
५	टौमडीदेखि भेलुखेलसम्म ढुङ्गा छापाइ कार्य	५	२,६३,००,०००।-
६	महाकाली पीठ सुधार कार्य	६	२,५१,०१,९७५।६६
७	हनुमानघाटस्थित सत्तल निर्माण कार्य	७	१,५०,००,०००।-
८	लिवाली प्लानिङ करिडोर रिटेनिङ वाल तथा पीच निर्माण कार्य	८	३,००,००,०००।-
९	तौलाठें (लिबी) चोकमा सांस्कृतिक हल निर्माण कार्य	९	२,२२,६७,६४९।५०
१०	दुजले, थालाठें, नागपोखरी र वेखाल बाटोमा ढुङ्गा छापाइ कार्य	१०	१,८५,०५,१५०।२५
	जम्मा		२३,२३,०५,५०१।५६

समितिहरूका निर्णयहरू अनुमोदन

शिक्षा, स्वास्थ्य तथा संस्कृति समिति

मिति २०७८।१।२६ गते

- विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोभिड-१९ रोगविरुद्ध **मोडर्ना खोप** यस नगरपालिकाभित्रका विद्यालयहरूमा अध्ययनरत १२ वर्षदेखि १७ वर्षसम्मका विद्यार्थीहरूलाई यही २०७८ पुस २७ गतेदेखि वितरण गर्ने विषयमा खप अस्पतालबाट प्रस्तावित तालिकाबारे जानकारी गराइयो।
- भक्तपुर नगरपालिका स्थानीय स्काउट संयोजक, प्रमुख स्काउट र सदस्य सचिवको **दीक्षान्त समारोह** २०७८ पुस २७ गते हुने विषयमा जानकारी गराइयो।
- भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित **'खपको पहिचान'** सन्दर्भ सामग्री भाग १ पुस्तक वितरण भई हाल स्टोरमा न्यून प्रति मात्र बाँकी भएको हुँदा उक्त पुस्तकलाई आवश्यक संशोधन र पुनः सम्पादन गरी पुनः प्रकाशन गर्नुपर्ने आवश्यकता महसूस गर्दै उक्त पुस्तक पुनः प्रकाशनका लागि अधिल्लो साविक दररेटमा नै प्रकाशन गर्ने प्रतिबद्धतासहित साविक इन्ट्रेणी छापाखानाले यस नगरपालिकामा कोटेशन निवेदन पेश गरेको हुँदा सोही छापाखानालाई उक्त पुस्तक पुनः प्रकाशन गराउन जिम्मेवारी दिने निर्णय गरियो।
- 'खपको पहिचान सन्दर्भ सामग्री भाग १' पुस्तक पुनः प्रकाशनका लागि आवश्यक **भाषा सम्पादन** कार्य गर्नुहुने नेपाली भाषाका शिक्षक एवं विज्ञ ज्ञानसागर प्रजापतिलाई सम्पादन कार्य गरे वापत नगद रु.१०,०००।- (अक्षरूपी दश हजार रुपैयाँ मात्र) प्रदान गर्ने निर्णय गरियो।
- भक्तपुर नगरपालिकाभित्र सञ्चालित विद्यालयहरूमा कक्षा ४ र ५ मा अध्यापनका लागि तयार पारिएको स्थानीय पाठ्यक्रम **'खपको पहिचान'** पुस्तकको **भाषा सम्पादन** गर्नु हुने नेपाली भाषाका शिक्षक एवं विज्ञ ज्ञानसागर प्रजापतिलाई पारिश्रमिक वापत कक्षा ४ को पाठ्यक्रमको रु.२,०००।- र कक्षा ५ को पाठ्यक्रमको रु.२,०००।- प्रदान गर्ने निर्णय गरियो।
- यस भक्तपुर नगरपालिकाबाट सञ्चालित गरिने **खप टेलिभिजन**को सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि नगर प्रमुख सुनिल प्रजापतिको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिम पदाधिकारी रहने गरी सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने निर्णय गरियो -
 संयोजक : सुनिल प्रजापति
 सदस्य : रजनी जोशी
 सदस्य : रविन्द्र ज्याल्व
 सदस्य : प्रेमगोपाल कर्माचार्य

सदस्य : छोरीमैया सुजखु (प्रजापति)

७. छवप टेलिभिजन सञ्चालन उपसमिति देहाय बमोजिम गठन गर्ने निर्णय गरियो -

संयोजक : रबिन्द्र ज्याख्व

सदस्य : दिपेन्द्र प्रजापति

सदस्य : ओमप्रसाद धौभडेल

सदस्य : रविन्द्रप्रसाद कुसी

सदस्य : रामेश्वर मचामसी

सदस्य : रमेश तुर्दुर्दु

सदस्य : सन्ध्या हेंगवजु

८. यस नगरपालिकाद्वारा सञ्चालन गरिने छवप टेलिभिजनको

स्वीकृति प्रक्रिया अगाडि बढाउन अधिकार र जिम्मेवारी यस न.पा. वडा नं. ९ का वडाअध्यक्ष श्री रबिन्द्र ज्याख्वलाई दिने निर्णय गरियो ।

९. भक्तपुर नगरपालिकाभित्र सञ्चालित पुस्तकालय तथा वाचनालयका प्रतिनिधिहरूलाई पुस्तकालय सञ्चालन सम्बन्धी तालिम देहाय बमोजिमको मितिमा सञ्चालन गर्ने र सोको लागि जनज्योति पुस्तकालयका शाखा प्रमुख श्री भूपाल मूललाई जिम्मेवारी दिने निर्णय गरियो-

मिति : २०७८ माघ ७, ८ र ९ गते

स्थान : भ.न.पा. सभाकक्ष

ग. निर्माण समिति

मिति २०७८।०९।२७

क्र.सं.	योजनाका विवरण	वडा नं.	बजेट	ल.ई. रकम	रि ल.ई./ कबोल रकम	पेशकी	खर्च रकम	भुक्तानी रकम	मूल्याङ्कन रकम	योजना को अवस्था	कार्य गर्ने	कैफियत
आगामी आ.व. २०७९/८० को लागि राष्ट्रिय योजना आयोगमा विशेष र समपूरक अनुदान बजेट माग गर्नका लागि तपसिल बमोजिमका योजनाहरूको स्वीकृत ल.ई. प्रस्ताव पठाउने निर्णय गरियो ।												
विशेष अनुदान बजेट												
१	छवप इन्जिनियरिङ कलेजको ब्लक (बी) भवन निर्माण कार्य	८	विशेष अनुदान	९९,७६५,०३८।१३								
२	हनुमन्ते खोला सुधार कार्य	७	विशेष अनुदान	९६,९७५,५५७।४८								
३	अरनिको सभा भवन (प्रशासनिक भवन) निर्माण कार्य	६	विशेष अनुदान	९९,९८४,७७०।७०								
४	चन्द्रा गणेश मन्दिर परिसर क्षेत्र स्तरोन्नति कार्य	१	विशेष अनुदान	९९,९३८,६५४।९२								
	जम्मा			३९६,६६४,०२९।२३								
समपूरक अनुदान बजेट												
१	कमलविनायक प्लानिङमा पीच कार्य	१०	समपूरक अनुदान	४१,०३३,४४५।८५								
२	लिवाली प्लानिङमा पीच कार्य	८	समपूरक अनुदान	४४,११०,१७८।९९								

“Creation of predecessors — Our art and culture”

३	शित भण्डार गृह भवन निर्माण कार्य (दोस्रो चरण) क्रमागत योजना	८	समपूरक अनुदान	१४,७९२,४४२।५०									
	जम्मा			९९,९३६,०६७।३४									
ल.ई. स्वीकृति सम्बन्धमा													
१	वागीश्वरी कलेजको ब्लक (सी) को दोस्रो तलाको फिनिशिङ कार्य	९	बागमती प्रदेश सांसद पूर्वाधार विकास	४,९३०,०००।००									
२	विद्यार्थी निकेतन स्कूल परिसरमा पुरातात्विक अवशेष व्यवस्थापनका लागि अस्थायी संरचना निर्माण कार्य	५	मर्मत सम्भार	४५९,२८०।३९									
३	बासु मा.वि.मा विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण कार्य	२	बागमती प्रदेश सशर्त अनुदान	२,२४९,६९४।००									
४	नपुखुको पश्चिमतिर पाकिङ व्यवस्थापन गर्ने कार्य	१	बागमती प्रदेश सांसद पूर्वाधार विकास	१,१०९,५८८।७२									
५	भ.न.पा. वडा नं. २, ८ र ९ मा ईटा छपाइ बाटो मर्मत कार्य		मर्मत सम्भार	४२९,५२९।२४									
रिभाइज ल.ई. स्वीकृति सम्बन्धमा													
१	जगातीदेखि हनुमानघाट सम्म पीच कार्य	७	नगरपालिका बजेट	३,०२५,७२७।२८	३,६९५,३४६।७६								
	उपभोक्ता/अनुगमन समिति स्वीकृत सम्बन्धमा												
१	कमलविनायक बाल उद्यान हरियाली तथा वृक्षरोपण गर्ने कार्य	१०	वातावरण शीर्षक	२,५४२,५०९।४९						उ.स.अ. : श्री श्याम प्रसाद प्रजापति अ.स.स. : श्री हेरा ब्याजु			

२	गपलीदेखि राममन्दिर पुलसम्म र भुलांचादेखि राममन्दिर पुलसम्मको सडक पीच कार्य	४	नपा	४,३२६,६२३।१२			उ.स.अ. : श्री शमीर प्रजापति अ.स.स. : श्री पुस्कर प्रजापति					
म्याद थप सम्बन्धमा												
१	जगाती कृषि ढल योजना (दोस्रो चरण)	८	नपा				मिति २०७९ वैशाख मसान्तसम्म म्याद थप गर्ने निर्णय गरियो ।					
पेशकी फछ्यौट/भुक्तानी सम्बन्धमा												
१	मको गल्ली जेला चोक हुँदै जेला गल्ली र दत्तात्रय मन्दिर पछाडिसम्मको ईटा छपाइ बाटो मर्मत कार्य	९	सडक बोर्ड नेपाल	१,०१५,९७६।४१		३३०,०००।००	६१६,०५४।०४	२८६,०५४।०४	६५५,४६३।९२	कृष्णभक्त लवजु	सम्पन्न	थप पेशकी रू. ३ लाख प्रदान गर्ने
ल.ई. स्वीकृति/भुक्तानी सम्बन्धमा												
१	भ.न.पा. १ देखि १० वडासम्म विभिन्न ठाउँहरूमा निर्माण सम्बन्धी मर्मत कार्य (साउन महिनाको ज्याला)	११०	मर्मत	२६५,८८६।८९	सामानतर्फ		२६५,८८६।८९		२६४,४९०।१७		सम्पन्न	सामान जिन्सी शाखा बाट प्राप्त भएको
				१०५,८८५।१५	ज्यालातर्फ		१०२,७७५।००	१०२,७७५।००	१०३,९०३।१५			
				३७१,७७२।०४	जम्मा		३६८,६६१।८९	१०२,७७५।००	३६८,३९३।३२			
२	भ.न.पा.को मुद्दा उपशाखाको कार्य कक्ष पुनः रिलेआउटिङ गर्ने कार्य	२	मर्मत	१२८,७६०।०८			३२,३५०।००	३२,३५०।००	१२८,७६०।०८	पासा आल्मोनियम	सम्पन्न	सामान पुरानो नै प्रयोग गरेको
	अन्य सम्बन्धमा											
१	भ.न.पा. वडा नं. २ ब्यासीस्थित पर्यटन सूचना केन्द्र भवनमा CCTV Servillance, Projector, Inercom, Networking कार्य गर्न श्री थर्ड आई इन्टरप्राइजेज, भक्तपुरको कोटेशन स्वीकृत भई कार्य भएकोमा प्रोजेक्टर जडान गर्ने समयमा Epson प्रोजेक्टर बजारमा उपलब्ध नभएको हुँदा सोको सट्टा Panasonic प्रोजेक्टर जडान भएको हुँदा स्वीकृत गर्न नगर कार्यपालिका बैठकमा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।											

पुर्खाले सिर्जेको सम्पत्ति प्रस्ताव ३०५ हाम्रो कला र संस्कृति ८५

श्री आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय, बाग्मती प्रदेश, हेटौडा, मकवानपुरमा आगामी आ.व. २०७९/८० को लागि तपसिल बमोजिमका योजनाहरूको लागि बजेट माग गर्न प्रस्ताव पठाउने निर्णय गरियो :

१	भावांचो बसपार्क क्षेत्रमा ढलान तथा इन्टरलकिड ब्लक छाप्ने कार्य	१		१५,०००,०००।००							
२	अंचा पोखरीदेखि सुकुकुला हुँदै हाकुफो हितिसम्मको बाटोमा ग्राभिलिड तथा पीच कार्य	२		४०,१३०,७२६।१५							
३	वासिकचा बाटो स्तरोनति गरी ढुङ्गा छपाइ कार्य	३		२०,०००,०००।००							
४	काल्हाचा पुलदेखि भुलाचासम्म ग्राभिलिड तथा पीच कार्य	४		२०,०००,०००।००							
५	टौमहीदेखि भेलुखेलसम्म ढुङ्गा छपाइ कार्य	५		२६,३००,०००।००							
६	महाकाली पीठ सुधार कार्य	६		२५,१०१,९७५।६६							
७	हनुमानघाट स्थित सत्तल निर्माण कार्य	७		१५,०००,०००।००							
८	लिवाली प्लानिड करिडोर रिटेनिड वाल तथा पीच निर्माण कार्य	८		३०,०००,०००।००							
९	तौलाछें (लिबि) चोकमा सांस्कृतिक हल निर्माण कार्य	९		२२,२६७,६४९।५०							
१०	दुजले, थालाछें, नागपोखरी र बेखाल बाटोमा ढुङ्गा छपाइ कार्य	१०		१८,५०५,१५०।२५							
	जम्मा			२३२,३०५,५०१।६६							

“Creation of predecessors — Our art and culture”

विविध

विविध विषयहरूमा छलफल हुँदा निम्नानुसार गर्ने निर्णय गरियो-

- क. यस नगरपालिकाको लागि प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत प्राविधिक सहायक पदपूर्तिको लागि सेवा सम्बन्धी र कम्प्युटर सम्बन्धी परीक्षामा श्री वृत्तान्त भैल सफल उम्मेदवार भएकोले निजलाई **करार सम्भौता** गराई कार्य गराउने निर्णय गरियो ।
- ख. भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. ९ स्थित ऐतिहासिक वाकुपति नारायण मन्दिरमा सुनको छाना छाउने कार्यका लागि स्थानीय उपभोक्ता समितिमार्फत स्थानीय जनतासँग आर्थिक सहयोग रु.८७,५५,६६८- र सुन १२ तोला चन्दा प्राप्त गरी सुनको छाना छाउने कार्य गर्दै आएकोमा उक्त कार्य सम्पन्न गर्न भक्तपुर नगरपालिकामा आर्थिक सहयोगको लागि पत्र प्राप्त भएकोमा जनस्तरबाट आर्थिक एवं भौतिक सहयोग प्राप्त भएकोमा धन्यवाद ज्ञापन गर्दै न.पा.को तर्फबाट नगद रु.२५ लाख **सहयोग प्रदान** गर्ने निर्णय गरियो ।
- ग. भ.न.पा. वडा नं. ९ स्थित श्री वागीश्वरी कलेजको निर्माणाधीन भवनको तेश्रो र चौथो तला निर्माणको लागि आवश्यक रकम उपलब्ध गराई पाऊँ भने निवेदनमाथि छलफल हुँदा उक्त कलेजलाई भवन निर्माणको लागि रु.२५,००,०००/- (अक्षरूपी रु.पच्चिस लाख) **आर्थिक सहयोग प्रदान** गर्ने निर्णय गरियो ।
- घ. भ.न.पा. २ स्थिति श्री शारदा माध्यमिक विद्यालयको भवन भूकम्पबाट क्षति भई उक्त भवन रु.१,२०,००,०००/- बाट निर्माण शुरु गरिएको भवनको तेश्रो तलाको निर्माण कार्य सम्पन्न गर्न नगरपालिकाको आ.व. २०७८।०७९ बजेटबाट आर्थिक सहयोग पाऊँ भनी दिएको निवेदन उपर छलफल हुँदा रु.२०,००,०००/- (अक्षरूपी रु.बीस लाख) **आर्थिक सहयोग प्रदान** गर्ने निर्णय गरियो ।
- ड. भक्तपुर शहरी नापीबाट नाप नक्सा भई कायम भएको भ.न.पा. वडा नं. ८ कि.नं. १७३ क्षे.फ. ०-०-२-३ भएको जग्गा सार्वजनिक प्रकृतिको देखिने महादेव तथा शिवलिङ्गको मूर्ति भएको हुँदा उक्त कित्ता जग्गा सार्वजनिक उपयोग गर्न गराउन मन्जुर भई उक्त कित्ता जग्गा संरक्षण गर्न र सार्वजनिक हितमा उपयोग गर्न गराउन नगरपालिकाले आवश्यक कारबाही गर्न सक्ने गरी आजैका मितिदेखि **भक्तपुर नगरपालिकालाई हस्तान्तरण** सहित छोडपत्र गरी दिन मन्जुरी भई दर्तावाला ललितपुर जिल्ला, ललितपुर महानगरपालिका वडा नं. १ कोपुण्डोल बस्ने शेवा श्रेष्ठको निवेदन यस भक्तपुर नगरपालिका, नगर कार्यपालिका कार्यालयमा मिति २०७८।१।१३ गते दर्ता हुन आई सनाखत सहीछाप समेत गरी दिनु भएको व्यहोरासहित निर्णयार्थ पेश हुन आएको विषयमा छलफल हुँदा निवेदक शेवा श्रेष्ठले

हस्तान्तरण र छोडपत्र गर्न मन्जुरी भई सनाखत सहीछाप समेत गरी दिनु भएको उक्त कित्ता नं. १७३ को जग्गा दर्तावालाको नाम खारेज गरी रजिष्ट्रेशन दस्तुर र अन्य शुल्क समेत छुट गरी स्थानीय सरकार भक्तपुर नगरपालिकाको नाममा दाखिल खारेज गरी कैफियतमा श्री महादेवको लगापात जनाई श्रेस्ता अद्यावधिक गरिदिनु हुन भनी सम्बन्धित भूमिसुधार तथा मालपोत कार्यालय भक्तपुरमा लेखी पठाउने र सो कार्यका लागि यस न.पा.का कानून अधिकृत (अधिकृत स्तर छैटौँ) राजकुमार त्वायनालाई न.पा.को तर्फबाट अख्तियारी दिने निर्णय गरियो ।

च. यस नगरपालिकाद्वारा सञ्चालित खप इन्जिनियरिङ कलेजको भनपा वडा नं. ८ लिवालीस्थित ब्लक बी भवनको नक्सा स्वीकृतिको लागि नियमानुसार तिर्नुपर्ने शुल्क दस्तुर छुट गरिदिनु हुन भनी पेश भएको निवेदनमा छलफल हुँदा उक्त कलेजको नक्सा स्वीकृतिको लागि नगरपालिकाको नियमानुसार तिर्नुपर्ने शुल्क **दस्तुर छुट दिने** निर्णय गरियो ।

छ. यस नगरपालिकाको लागि प्रधानमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत प्राविधिक सहायक पदपूर्तिको लागि पदपूर्ति समितिका पदाधिकारीहरूको बैठक भत्ता, प्रश्न पत्र तयार गर्ने, उत्तर पुस्तिका परीक्षण गर्ने, परीक्षा सञ्चालन गर्न खटिने केन्द्राध्यक्ष, सुपरीवेक्षक, निरीक्षक र कर्मचारीहरूलाई नियमानुसार **पारिश्रमिक दिने** निर्णय गरियो ।

ज. यस नगरपालिकाले आफ्नै लगानीमा भक्तपुर नगरपालिका वडा नं. ९, च्याम्हासिंहमा २५ शय्याको खप अस्पताल सञ्चालन गर्दै दैनिक ६०० जनाको हाराहारीमा बिरामीको परीक्षण तथा २४ सै घण्टा इमर्जेन्सी सेवा, ल्याव सेवा, एक्स रे तथा अल्ट्रासाउण्ड सेवा, आफ्नै फार्मसी सेवा प्रदान गर्दै आएकोमा हाल उक्त अस्पताललाई स्तरोन्नति गरी १०० शय्या क्षमतामा सञ्चालन गर्ने योजना बनाएको छ । नेपाल सरकारको २०७८।२।१० गतेको संशोधित वातावरण संरक्षण नियमावलीको नियम ३, अनुसूची २ (ट) तथा बागमती प्रदेशको वातावरण संरक्षण सम्बन्धमा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन २०७७ को दफा ३ को नियम ३, अनुसूची २ (ट) अनुसार २६ देखि १०० शय्यासम्मको कुनै पनि अस्पताल, नर्सिङ होम वा चिकित्सा व्यवसाय स्थापना गर्न प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण (आई.ई.ई.) गर्नुपर्ने भएकोले यस अस्पतालको स्तरोन्नति सम्बन्धमा **प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण** कार्य गर्न परामर्शदाता श्री इन्भाइरोभिजन कन्सल्टेन्सी, काठमाडौँसँग सम्भौता भई कार्य सूची तयार गरी यस कार्यालयमा पेश गरेको एवं बागमती प्रदेशको वातावरण संरक्षण सम्बन्धमा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन २०७७ को दफा ४ बमोजिम स्वीकृति लिन उक्त प्रतिवेदन बागमती प्रदेश स्वास्थ्य मन्त्रालय, हेटौँडामा पेश गर्ने निर्णय गरियो ।

नगब्यालिका गतिविधि

नगरपालिका गतिविधि

भक्तपुरका जनप्रतिनिधिद्वारा बागमती प्रदेशका मुख्यमन्त्रीसँग भेट

बागमती प्रदेशका मुख्यमन्त्री राजेन्द्रप्रसाद पाण्डेसँग मुख्यमन्त्री कार्यालय हेटौँडामा भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापति, नेमकिया बागमती प्रदेशका सांसदद्वय सुरेन्द्रराज गोसाईं र सृजना सैजु, भक्तपुर नपाका उपप्रमुख रजनी जोशी सम्मिलित टोलीले माघ १३ गते मुख्यमन्त्रीको कार्यकक्षमा भेट गर्नुभयो । भेटमा नगर प्रमुख प्रजापतिले भक्तपुर नगरपालिकाबाट सञ्चालित ख्वप अस्पतालको स्तरोन्नति र १०० शय्या क्षमताको अस्पताल सञ्चालन स्वीकृतिको लागि आग्रह गर्नुभयो ।

भेटमा मुख्यमन्त्री पाण्डेले भक्तपुर नपाले शिक्षा, स्वास्थ्य, सरसफाइ तथा सम्पदा पुनःनिर्माणमा गरिरहेको प्रगति र कार्यहरूबारे अवगत रहेको र नपाका गतिविधिहरू जनतालक्षित भएको बताउनुभयो ।

स्थानीय तहबाट सञ्चालित ख्वप अस्पतालबाट व्यापक जनताको हित हुने विश्वास व्यक्त गर्नुहुँदै मुख्यमन्त्री पाण्डेले ख्वप अस्पताललाई १०० बेडको स्वीकृति प्रदान र आवश्यक सहयोग गर्न सकारात्मक रहेको र आवश्यक प्रक्रिया अगाडि बढाउन स्वास्थ्यमन्त्रीलगायत सम्बन्धितलाई निर्देशन दिने बताउनुभयो ।

मुख्यमन्त्री पाण्डेले बागमती प्रदेशले समाजवादउन्मुख कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकतामा राख्दै कार्य गर्ने सोचले अगाडि बढिरहेको बताउनुहुँदै बागमती प्रदेशअन्तर्गत उच्च शिक्षा समितिको विधेयक हाल विचाराधीन अवस्थामा रहेको र सो विधेयकमा सक्षम स्थानीय तहले विश्वविद्यालय सञ्चालन गर्न सकिने व्यवस्थासमेत रहेको उहाँले प्रष्ट पार्नुभयो ।

भेटमा नगर प्रमुख प्रजापतिले ख्वप अस्पताल १०० शय्या क्षमताको अस्पताल सञ्चालन गर्न अनुमतिको लागि मुख्यमन्त्रीसमक्ष अनुरोध गर्नुहुँदै ख्वप अस्पताललाई स्थानीय तहबाट सञ्चालित देशकै नमुना अस्पतालको रूपमा सञ्चालन गरी जनताको सेवा गर्ने बताउनुभयो ।

साथै उहाँले ख्वप विश्वविद्यालय सञ्चालन गर्न भक्तपुर नपाले आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको पनि तयारी गरिरहेको अवगत गराउनुहुँदै सक्षम स्थानीय तहलाई विश्वविद्यालय सञ्चालन गर्न अनुमति दिनुपर्ने बताउनुभयो ।

भक्तपुर नपाले सर्वसाधारण जनताको आधारभूत स्वास्थ्यसम्बन्धी आवश्यकतालाई मध्यनजर गर्दै गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुऱ्याउने उद्देश्यले हाल ख्वप अस्पतालको रूपमा सञ्चालनमा रहेको उहाँले अवगत गराउनुभयो ।

टोलीले प्रदेश स्वास्थ्य मन्त्री निमा लामा र स्वास्थ्य निर्देशनालयका वरिष्ठ प्रशासक नरेन्द्रकुमार भ्रासँग भेटी ख्वप अस्पताल र कोभिड रोकथाम तथा नियन्त्रणमा भएका विविध गतिविधिहरूबारे छलफल गर्नुभयो ।

सोही क्रममा नगर प्रमुख प्रजापतिले ख्वप अस्पतालको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणका लागि तयार पारिएको प्रतिवेदन र स्वमूल्यांकन प्रतिवेदनलगायत अस्पतालका थप शय्या स्वीकृतिका लागि आवश्यक कागजातहरू पनि हस्तान्तरण गर्नुभएको थियो ।

कोभिडको नयाँ लहर सामना गर्न भक्तपुर नपाको तयारी

भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिको अध्यक्षतामा नगरपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन केन्द्र (सीएमसी) को बैठक पुस ३० गते बस्यो ।

नगर प्रमुख प्रजापतिले भक्तपुर नगरपालिकाले कोभिड सङ्क्रमण रोकथाम र नियन्त्रणको लागि हालसम्म गरिरहेको कार्यहरूबारे बैठकमा जानकारी दिनुभयो ।

बैठकमा नगर प्रमुख प्रजापतिले नगरपालिकाले १,४१,२३९ डोज खोप दिइसकेको, अक्सिजन प्लान्ट सञ्चालनमा रहेको र ख्वप अस्पताल कोभिड युनिटमा ५० साधारण, २५ एचडीयू गरी ७५ शय्या तयारी अवस्थामा रहेको जानकारी दिनुभयो ।

निर्णयहरू :

१. भक्तपुर नगरपालिकाले कोभिड संक्रमण रोकथाम र नियन्त्रणको लागि हालसम्म गरिरहेको कार्यहरूबारे नगर प्रमुखले बैठकमा जानकारी दिनुभयो ।
२. नगर क्षेत्रभित्र ख्वप अस्पतालको तर्फबाट १२-१७ वर्ष उमेर समूहका विद्यार्थीहरूलाई दिई आएको कोभिडविरुद्धको खोपलाई निरन्तरता दिने,
३. परम्परादेखि चलिआएका महत्वपूर्ण चाड, पर्व, मेलालगायत संस्कृतिसँग सम्बन्धित गतिविधिहरू सामान्य औपचारिकतामा मात्र सीमित गर्न नगरवासीहरूमा अनुरोध गर्ने,
४. घर बाहिर निस्कँदा अनिवार्य रूपमा मास्कको प्रयोग गर्ने, साबुन-पानीले हात धुन, पटक पटक स्यानिटाइजरको प्रयोग गर्ने तथा स्वास्थ्य सुरक्षा मापदण्ड पालना गर्ने सूचना प्रकाशन तथा प्रसारण गरी नगरवासीहरूमा अनुरोध गर्ने,
५. विद्यालय / कलेजलगायत शैक्षिक संस्थाहरूमा कोरोना जोखिमलाई ध्यानमा राखी वैकल्पिक विधिद्वारा कक्षा सञ्चालन गर्न आवश्यक निर्देशन दिने,
६. भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा सञ्चालित ख्वप अस्पताल कोभिड युनिट तयारी अवस्थामा राख्ने,
७. वर्तमान कोभिड १९ को नयाँ भेरियन्ट ओमिक्रोन महामारीको जोखिम अवस्थालाई ध्यानमा राखेर जनतालाई खाद्यान्न लगायत कुनै पनि किसिमको अत्यावश्यक सामग्रीहरूको अभाव हुन नदिन आवश्यक व्यवस्था मिलाउन सरोकारवाला सबैले आ-आफ्नो क्षेत्रबाट आवश्यक भूमिका खेल्ने ।

(Handwritten signatures and notes on the resolution list)

बैठकले नगर क्षेत्रभित्र ख्वप अस्पतालको तर्फबाट १२-१७ वर्ष उमेर समूहका विद्यार्थीहरूलाई दिई आएको कोभिडविरुद्धको खोपलाई निरन्तरता दिने निर्णय गर्‍यो ।

साथै परम्परादेखि चलिआएका महत्वपूर्ण चाड, पर्व, मेलालगायत संस्कृतिसँग सम्बन्धित गतिविधिहरू सामान्य औपचारिकतामा मात्र सीमित गर्न नगरवासीहरूमा अनुरोध गर्ने र घर बाहिर निस्कँदा मास्कको प्रयोग गर्ने, साबुन-पानीले हात धुन, पटक-पटक स्यानिटाइजरको प्रयोग गर्ने तथा स्वास्थ्य सुरक्षा मापदण्ड पालना गर्ने सूचना प्रकाशन तथा प्रसारण गरी नगरवासीहरूमा अनुरोध गर्ने निर्णय पनि उक्त बैठकले गर्‍यो ।

विद्यालय / कलेजलगायत शैक्षिक संस्थाहरूमा कोरोना जोखिमलाई ध्यानमा राखी वैकल्पिक विधिद्वारा कक्षा सञ्चालन गर्न आवश्यक निर्देशन दिने निर्णय पनि

बैठकले गरेको छ ।

बैठकले भक्तपुर नगरपालिकाद्वारा सञ्चालित ख्वप अस्पताल कोभिड युनिट तयारी अवस्थामा राख्ने र वर्तमान कोभिड १९ को नयाँ भेरियन्ट ओमिक्रोन महामारीको जोखिम अवस्थालाई ध्यानमा राखेर जनतालाई खाद्यान्नलगायत कुनै पनि किसिमको अत्यावश्यक सामग्रीहरूको अभाव हुन नदिन आवश्यक व्यवस्था मिलाउन सरोकारवाला सबैले आ-आफ्नो क्षेत्रबाट आवश्यक भूमिका खेल्ने निर्णय गरेको छ ।

बैठकमा उपस्थित नगरपालिकास्तरीय विपद् व्यवस्थापन केन्द्रका सदस्यहरू तथा विभिन्न सङ्घ-संस्थाका प्रतिनिधिहरूले कोभिडको वर्तमान अवस्था र कोभिड नियन्त्रणका तयारीहरूबारे आ-आफ्नो धारणा राख्नुभयो ।

सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका प्रअबीच बैठक

भक्तपुर नगरपालिकाको आयोजनामा भक्तपुर नगरपालिकाभित्र सञ्चालित सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापक / प्रिन्सिपलहरूको अनलाइन जुममार्फत माघ ११ गते बैठक बस्यो ।

बैठकमा बोल्नुहुँदै भक्तपुर नगरपालिका प्रमुख सुनिल प्रजापतिले कोभिड रोकथाम तथा नियन्त्रणमा भक्तपुर नपाले खोप वितरण प्रभावकारी ढङ्गले सञ्चालन गर्दै आइरहेको र भक्तपुर नपाले १ लाख भन्दा बढीलाई कोभिडविरुद्धको खोपको दिइसकेको अवगत गर्नुभयो ।

भक्तपुरमा शिक्षाको जग बलियो भएकै कारण आज यहाँ अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले उत्कृष्ट नतिजा हासिल गर्न सम्भव भएको हो, उहाँले बताउनुभयो ।

सरकार आफूखुशी स्थानीय निर्वाचनको मिति घोषणा गर्ने तयारीमा जुटिरहेको बताउनुहुँदै स्थानीय तहको निर्वाचन सविधान र कानूनअनुसार वैशाखमै गर्नुपर्नेमा उहाँले जोड दिनुभयो ।

भक्तपुर नगरपालिका स्थानीय पाठ्यक्रम कक्षा १ देखि ८ सम्म बनाई लागू गर्ने देशकै पहिलो नया रहेको उल्लेख गर्नुहुँदै उहाँले भक्तपुर नपाले शिशुस्याहारदेखि कलेज तहसम्म शैक्षिक संस्थाहरू सञ्चालन गरी सस्तो र गुणास्तरीय शिक्षा प्रदान गर्दै आइरहेको बताउनुभयो ।

आधारभूत तह परीक्षा समितिका अध्यक्ष प्रेमगोपाल कर्माचार्यले भक्तपुर नपाले कक्षा ८ को आधारभूत तहको परीक्षा भौतिक उपस्थितिमै सञ्चालन गर्ने तयारी गरिरहेको बताउनुहुँदै जस्तोसुकै प्रतिकूल अवस्थामा पनि शिक्षण र सिकाइका गतिविधिलाई निरन्तरता दिनुपर्ने उहाँले बताउनुभयो ।

बैठकमा स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण दलका संयोजक योगेन्द्रमान बिजुक्छेले कक्षा ४ र ५ को स्थानीय पाठ्यक्रमबारे प्रस्तुतीकरण गर्नुभयो ।

बैठकमा आधारभूत तह समितिका संयोजक दिपक माकले असहज परिस्थितिमा अनलाइन कक्षा सञ्चालन गर्न पूर्वाधारको कमी भएको र अभिभावकहरूमा पनि चेतनाको कमी रहँदा अनलाइन कक्षा सञ्चालन गर्न समस्या भइरहेको बताउनुभयो ।

सामूहिक परीक्षा समितिका संयोजक तथा मेधा माविका प्रअ गंगाधर हाडाले विद्यालयबाटै अनलाइनमार्फत कक्षा सञ्चालन भइरहेको, खोप लगाउन छुटेका विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक खोप उपलब्ध गराइदिन अनुरोध गर्नुभयो ।

त्यस्तै संयुक्त परीक्षा समितिका अध्यक्ष तथा आदर्श आजाद माविका प्रअ श्रीकृष्ण किसीले अनलाइन कक्षाबाट सबै विद्यार्थी समेटिन नसकेको हुँदा भौतिक रूपमै कक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने, परीक्षाहरू पनि आवश्यक सुरक्षा उपाय अपनाएर भौतिक रूपमा गर्नुपर्ने बताउनुभयो ।

संस्थागत विद्यालय सङ्घ नेपाल (इसान) का कृष्णराम त्वानाबासुले सिकाइ सहजीकरण निर्देशिका २०७७ बारे विद्यालयहरू प्रष्ट हुनुपर्ने, अनलाइनबाहेकका अरु विकल्पहरू पनि खोजीनीति गर्नुपर्ने धारणा व्यक्त गर्नुभयो ।

प्याब्सन भक्तपुरका अध्यक्ष रमेशचन्द्र श्रेष्ठले स-साना विद्यार्थीहरूको लागि अनलाइन कक्षा प्रभावकारी नभएको हुँदा शैक्षिक स्तर भन् भन् खस्किने खतरा रहेको बताउनुभयो । उहाँले स्वास्थ्य मापदण्ड अपनाई भौतिक रूपमा आलोपालो कक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने र १२ वर्षमुनिका विद्यार्थीहरूलाई कोभिडविरुद्धको खोप उपलब्ध गराउनु आवश्यक पहल गर्नुपर्ने विचार व्यक्त राख्नुभयो ।

बैठकमा एन प्याब्सन भक्तपुरका संयोजक पुन्यराम कवांले विद्यार्थीहरूले कोभिडविरुद्धको खोप पाइसकेको अवस्थामा खोप कार्ड अनिवार्य गर्दै भौतिक रूपमा कक्षा सञ्चालन गर्दै जानु उचित हुने बताउनुभयो ।

भक्तपुरमा कोभिडविरुद्धको बुस्टर डोज

कोभिड सङ्क्रमितको सङ्ख्या निरन्तर बढिरहँदा भक्तपुरमा माघ ४ गतेदेखि बुस्टर डोज दिन सुरु गरिएको छ ।

भक्तपुर नपाले पहिलो चरणमा बुस्टर डोज अग्रपङ्क्तिमा रहेर काम गर्ने सफाइ मजदुर, चालक, जनप्रतिनिधि, पत्रकार, सुरक्षाकर्मी र नगरपालिकाका कर्मचारीहरूलाई खोप वितरण सुरु गरेको हो ।

माघ ४ गतेमात्र ६५ जना पुरुष र १६ जना महिलागरी जम्मा ८१ जनाले भेरोसेलको बुस्टर डोज खोप लगाएका छन् भने १३२ जना पुरुष र ६८ जना महिलागरी जम्मा २०० जनाले कोभिसिल्ड बुस्टर डोज खोप लगाएका छन् । खोप लगाउनेहरूमा जनप्रतिनिधि ३१ जना, कर्मचारी २५० जना जसमध्ये सफाइ मजदुर ६३ जना, डाइभर ७ र पत्रकार ४ जना र बाँकी जनप्रतिनिधि र कर्मचारी रहेको उहाँले बताउनुभयो । बुस्टर मात्रा लगाउन दुवै मात्रा खोप लगाएको कम्तीमा ६ महिना पूरा हुनुपर्ने र यसअघिको खोप कार्ड पनि अनिवार्य साथमा लानुपर्ने व्यवस्था गरेको थियो ।

भक्तपुरमा १२ देखि १७ वर्ष उमेर समूहकालाई मोडर्ना खोप

भक्तपुर नगरपालिकामा पुस २७ र २८ गते देखि १२ देखि १७ वर्ष उमेर समूहकालाई कोभिड-१९ विरुद्धको मोडर्ना खोप अभियान सञ्चालन गरियो ।

खोप लगाउन विद्यार्थीहरूले विद्यालयको परिचयपत्र अनिवार्य साथमा ल्याउनुपर्ने प्रावधान बनाएको छ ।

मोडर्ना खोपको लागि भक्तपुर नपाभित्रका विभिन्न विद्यालयहरूमा राखिएको खोपकेन्द्रहरूमा विभिन्न सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूले खोप लगाएका थिए ।

विद्यालयस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिताका निर्णायक तथा प्रशिक्षकहरूलाई सम्मान

भक्तपुर नगरपालिकाले आयोजना गरेको नगरव्यापी विद्यालयस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिताअन्तर्गत भएको किक बक्सिड

र करिँते प्रतियोगिताका निर्णायक तथा प्रशिक्षकहरूको सम्मानमा भक्तपुर नपा वडा नं. ६ ले पुस २४ गते प्रशंसा पत्र वितरण गर्‍यो ।

भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिको प्रमुख आतिथ्यमा भएको उक्त कार्यक्रममा नगर प्रमुख प्रजापतिले प्रतियोगिताका प्रशिक्षक र निर्णायकहरूलाई नगद पुरस्कारसहित प्रशंसा पत्र वितरण गर्नुभयो ।

कार्यक्रममा बोल्नुहुँदै प्रमुख प्रजापतिले खेलाडीहरूले खेल औपचारिकताको लागि मात्र खेल्ने नभई मित्रता र अनुशासनको निम्ति खेल्नुपर्ने बताउनुहुँदै शिक्षा र खेलकुदलाई सँगसँगै अगाडि लानसके समाजलाई अगाडि बढाउन टेवा पुग्ने बताउनुभयो ।

समयको परिपालना र व्यवस्थापन उचित ढङ्गले गर्नसके कुनै पनि काम समयमै सम्पन्न गर्न सकिने बताउनुहुँदै प्रमुख प्रजापतिले खेल मनोरन्जन र आफ्नो सौखको निम्ति खेल्नुभन्दा पनि देशको सार्वभौमिकतासँग जोडिएर खेल्नु उचित हुने बताउनुभयो ।

भक्तपुर नपाका कार्यपालिका सदस्य रोशनमैया सुवालले खेलाडीहरू देशको राजनीतिक र सामाजिक विषयमा जानकार हुनुपर्ने र आफूमा भएको सीप नयाँ पुस्तामाभ हस्तान्तरण गर्दै लानुपर्ने आवश्यकता औँल्याउनुभयो । एमसीसी सम्भौता नेपालको हितविपरीत भएको बताउनुहुँदै एमसीसीबारे विद्यार्थीहरूलाई अवगत गराउनुपर्नेमा उहाँले जोड दिनुभयो ।

कार्यक्रममा वडा सदस्यहरू सिद्धिराम सुवाल र गोविन्द दुवाल, गणेश माविका प्रअ गणेशराम थुसा, किक बक्सिड सङ्घका अध्यक्ष राजन चित्रकार, भनपा ६ वडा खेलकुद समितिका अध्यक्ष राजुसिँ बजिक्वले पनि बोल्नुभएको थियो ।

भक्तपुर नगरलाई सधैं सफा-सुगन्ध राख्नु हामी सबै असल नगरवासीको कर्तव्य हो ।

स्थानीय स्काउटको दीक्षान्त समारोह

नेपाल स्काउट भक्तपुर नगरपालिकाका स्थानीय संरक्षक एवम् भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापति, प्रमुख स्काउट नपाका उपप्रमुख रजनी जोशी र नगर शिक्षा शाखाका सदस्य सचिव कृष्णप्रसाद कर्माचार्यलाई नेपाल स्काउटका राष्ट्रिय संयोजक लोकबहादुर भण्डारीले भक्तपुर नगरपालिकामा पुस २७ गते भएको स्थानीय स्काउटको दीक्षान्त समारोहमा दीक्षित गर्नुभयो ।

कार्यक्रममा भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख एवम् नेपाल स्काउट भक्तपुर नगरपालिकाका स्थानीय संरक्षक सुनिल प्रजापतिले सङ्घको समयमा निःस्वार्थरूपमा देश र जनताको सेवा गर्नु नै स्वयम्सेवा भएको बताउनुहुँदै सङ्घको समयमा नेपाल स्काउटका गतिविधिले अझ व्यापकता पाउने विश्वास व्यक्त गर्नुभयो ।

देशको अस्तित्व र सार्वभौमसत्तासँग जोडिएको सन्धिसम्भौताको विषयमा स्काउटरहरूले जानकारी राख्नुपर्ने र देशघाती सम्भौताको विरुद्धमा आ-आफ्नो क्षेत्रमा क्रियाशील हुनुपर्नेमा जोड दिनुहुँदै उहाँले भक्तपुर नगरपालिका स्थानीय स्काउट तदर्थ समितिलाई पूर्णरूपमा सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभयो ।

देशको भविष्य युवा पुस्ताको हातमा हुने बताउनुहुँदै प्रमुख प्रजापतिले सङ्घको समयमा साहसिक कामको लागि नेपाल स्काउटले खेल्दै आएको भूमिका उल्लेखनीय रहेको बताउनुभयो । उहाँले कोभिड महामारी नियन्त्रणमा भक्तपुर नपाले स्काउट परिचालन गरी विविध गतिविधिहरूलाई जोड दिँदै आएको बताउनुहुँदै भक्तपुर नपाले स्काउट परिचालन गरी पाक्षिक सरसफाइको अभियान सञ्चालन गर्दै आइरहेको बताउनुभयो ।

कार्यक्रममा नेपाल स्काउटका राष्ट्रिय संयोजक लोकबहादुर भण्डारीले नेपाल स्काउट एउटा स्वयम्सेवी संस्था

भएको बताउनुहुँदै नेपालको ७५३ ओटै स्थानीय तहमा नेपाल स्काउट गठन भइसकेको जानकारी गराउनुभयो । स्थानीय तहका बालबालिकाको संरक्षण गर्न र स्काउटिङ शिक्षा प्रदान गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने विश्वास व्यक्त गर्नुहुँदै उहाँले यसले विद्यार्थीहरूलाई समुदायमा गएर काम गर्न प्रेरित गर्ने बताउनुभयो ।

भक्तपुर नपाका उपप्रमुख तथा नेपाल स्काउट भक्तपुर नगरपालिकाका स्थानीय प्रमुख स्काउट रजनी जोशीले अनुशासन र इमानदारिता असल विद्यार्थीको पहिचान भएको बताउनुहुँदै सभ्य समाज निर्माण गर्न र इमानदार नागरिक तयार गर्न नेपाल स्काउटको भूमिका प्रशंसनीय छ भन्नुभयो ।

भक्तपुर नगरपालिकाका शिक्षा शाखा प्रमुख एवम् स्थानीय स्काउट सदस्य सचिव कृष्णप्रसाद कर्माचार्यले नेपाल स्काउटबाट दीक्षित हुन पाउँदा गौरवान्वित महसुस भएको बताउनुहुँदै नेपाल स्काउटले विद्यार्थीहरूलाई मन, वचन र कर्मले निःस्वार्थरूपमा जनता र समुदायको सेवा गर्न उत्प्रेरित गरिरहेको बताउनुभयो ।

नेपाल स्काउट भक्तपुर नगरपालिकाका स्थानीय संयोजक कृष्णसुन्दर प्रजापतिले नेपाल स्काउटले शैक्षिक अभियानको रूपमा आफ्ना गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दै युवाहरूलाई कुलतबाट जोगाउन स्काउटले भूमिका खेलि रहेको बताउनुभयो ।

कार्यक्रममा स्काउटमास्टर मतिना त्वानाबासुले पनि बोल्नुभएको थियो ।

चन्द्रागिरी नपाका प्रतिनिधि भक्तपुर नगरपालिकामा

भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिसँग चन्द्रागिरी नगरपालिका वडा नं. १४ का वडाध्यक्ष रामहरि बस्नेतको नेतृत्वमा चन्द्रागिरी नपा विधायन समितिका भ्रमण टोलीले पुस १९ गते भेट गर्‍यो ।

भक्तपुर नगरपालिका विधायन समितिबाट भए-गरेका कार्यहरूको अध्ययन अवलोकन गर्ने क्रममा भक्तपुर पुगेको उक्त टोलीलाई भक्तपुर नपा वडा नं. ९ का वडाध्यक्ष रबिन्द्र ज्याख्व र वडा नं. २ का वडाध्यक्ष हरिप्रसाद बासुकलाले खादा, भादगाउँले टोपी र परम्परागत थैलीबाट संयुक्त रूपमा स्वागत गर्नुभयो ।

भेटमा नगर प्रमुख प्रजापतिले स्थानीय तह निर्वाचन २०७४ पश्चात भक्तपुर नपाले १० ओटा नगरसभा सम्पन्न गरी ४६ ओटा ऐन, कानून, नियमावली तथा कार्यविधि निर्माण गरी

कार्यान्वयनमा ल्याएको अवगत गराउनुभयो ।

सांस्कृतिक नगरको रूपमा ख्याति कमाएको भक्तपुर नपाले यहाँको कला र संस्कृति संरक्षणमा विशेष जोड दिँदै पुरानो सम्पदा क्षेत्रमा मौलिक शैलीमा घर बनाउने नगरवासीहरूलाई घरको मोहडामा लाग्ने ढुङ्गा, भिँगाटी र काठको लागि लाग्ने खर्चको ३५ प्रतिशत अनुदान प्रदान गर्दै आइरहेको उहाँले बताउनुभयो ।

भक्तपुर नपाले २०७२ सालको विनासकारी भूकम्पले क्षति पुऱ्याएका ११८ ओटाभन्दा बढी सम्पदाहरू जनताको आर्थिक सहयोग, जनश्रमदानबाट पुनःनिर्माण तथा जीर्णोद्धार सम्पन्न गरिसकेको जानकारी गराउनुहुँदै उहाँले सम्पदा पुनःनिर्माणमा भक्तपुर नपाले कसैको भर नपरेको र उपभोक्ता समितिमार्फत स्थानीय सीप र ज्ञानको प्रयोगमार्फत गर्नुपर्नेमा जोड दिँदै आएको बताउनुभयो ।

कोभिडको समयमा भक्तपुर नपाले स्थापना गरेको आइसोलेसन कन्द्रबाट ४५५ जना कोभिडका बिरामीहरूलाई निःशुल्क उपचार गरेको जानकारी दिनुहुँदै उहाँले भक्तपुर नपाले समाजवादी देशहरूबाट सिक्दै शिक्षा र स्वास्थ्यलाई विशेष जोड दिँदै जनताकेन्द्रित गतिविधिलाई अगाडि बढाइरहेको बताउनुभयो ।

भक्तपुर नपाका उपप्रमुख रजनी जोशीले नपाले भर्खरै भक्तपुर दरबार क्षेत्रको ऐतिहासिक नृत्य बत्सला मन्दिर पुनःनिर्माण सम्पन्न गरेको अवगत गराउनुहुँदै उपभोक्ता समितिको काम नै भक्तपुरको विशेषताको रूपमा रहेको बताउनुभयो ।

भेटकै क्रममा चन्द्रागिरी नपा १४ नं. वडाका वडाध्यक्ष रामहरि बस्नेतले भक्तपुरको सम्पदा क्षेत्रको विषयमा जानकारी लिने उद्देश्यले भक्तपुरको भ्रमणमा आएको बताउनुहुँदै न्यायिक समितिबाट सम्पादित कार्यहरूबारे आफूहरूले पनि सिक्न चाहेको बताउनुभयो । २०७२ सालको भूकम्पबाट क्षतिग्रस्त सम्पदा पुनःनिर्माणमा भक्तपुर नपाले अग्रणी स्थान हासिल गरेको बताउनुहुँदै भ्रमणका क्रममा भक्तपुरका पुराना शैलीका घरहरू, सम्पदा क्षेत्र र पुरानो नगर क्षेत्रको पनि अध्ययन भ्रमण गर्ने योजना रहेको बताउनुभयो ।

भ्रमण टोलीमा चन्द्रागिरी नपाका वडाध्यक्षसहित, नगर सभा सदस्य, न्यायिक समिति संयोजक र सदस्य, कर्मचारी, कानुनी सल्लाहकार, इन्जिनियर तथा न्यायिक सहजकर्तालगायतको उपस्थिति रहेको थियो ।

कमलविनायकको बौद्ध चैत्य जीर्णोद्धार गर्न न्यास पूजा

भक्तपुर नगरपालिका वडा नं १० कमलविनायकस्थित बौद्ध चैत्य जीर्णोद्धारको लागि न्यास पूजा (जीर्णोद्धार पूजा) वडाध्यक्ष लक्ष्मीप्रसाद ह्यौमिखाको आतिथ्यमा माघ ३ गते कमलविनायक मन्दिर परिसरमा एक समारोहबीच बौद्ध चैत्य अगाडि पूजा सम्पन्न भयो ।

न्यास पूजा धर्म गुरु भीमरत्न बज्राचार्य र प्राध्यापक पुष्परत्न शाक्यले गर्नु भएको थियो । विधि तन्त्रबाट स्थापित ऐतिहासिक बौद्ध चैत्यहरू जीर्णोद्धारको लागि भत्काउन चार

“Creation of predecessors — Our art and culture”

दिन अगाडि उक्त पूजापाठ सम्पन्न गर्नुपर्ने मान्यता रहेको नेपाल परम्परा बौद्ध सङ्घका अध्यक्ष श्री पुष्पराज शाक्यले बताउनुभयो ।

चैत्य जीर्णोद्धारको लागि वडा सदस्य जितेन्द्र मुनंकीको संयोजकत्वमा पाँच सदस्यीय अनुगमन समिति गठन गरिएको छ । समितिका सदस्यहरूमा तीर्थमान दुमरु, विकास राज बजाचार्य, पद्मरत्न शाक्य, सुरेशज्योति शाक्य रहेका छन् ।

लगत इष्टिमेट ९,०१,३२२।५६ रुपैयाँ रहेको उक्त ऐतिहासिक बौद्ध चैत्य जीर्णोद्धार गर्न पुरातत्त्व विभागबाट आर्थिक सहयोग प्राप्त भएको र भक्तपुर नगरपालिकाको सहकार्यमा निर्माण कार्य हुने बताइएको छ ।

भक्तपुर नपाको अनुगमन

मिनिमार्टमा

भक्तपुर नगरपालिका अनुगमन समितिका संयोजक राजकृष्ण गोरालको नेतृत्वमा पुस १९ गते दुईओटा मिनिमार्टमा अनुगमन भयो ।

अनुगमनमा म्याद नाघेका सामानहरू भएको र खाद्य तथा गुण नियन्त्रण कार्यालयबाट अनुज्ञापत्र बिना नै जथाभावी लेवलिङ्ग गरेको पाइएको संयोजक गोराले बताउनुभयो ।

अनुगमनमा सम्बन्धितलाई पसल समयमै दर्ता नवीकरण गर्न, पाकेजिङ्ग सामानहरू गोडागुडी, दाल, चिउरालगायतमा खाद्य गुणस्तर तथा नियन्त्रण महाशाखाको अनुज्ञापत्रबिना मनपरि लेवल राखेकोले अनुज्ञापत्र लिईमात्र पाकेजिङ्ग सामानमा लेवल राख्नु, तराजु नापतौल विभागमा नवीकरण गर्न, स्टाफहरूलाई एप्रोन, माक्स, पञ्जा, स्यानिटाइजरसहितको कोभिड १९ बाट सुरक्षित रहन निर्देशन र सुझाव दियो ।

अनुगमनको क्रममा फेलापरेका म्याद नाघेका र बिग्रेका विभिन्न सामानहरू जफत गरी नष्ट गरिएको छ ।

ब्रम्हायणी र च्याम्हासिंहमा खाद्य पसल र मिनिमार्टमा

त्यस्तै पुस २० गते भक्तपुर नगरपालिका अनुगमन समितिका सदस्य सचिव दिलिपकुमार सुवालको नेतृत्वमा ब्रम्हायणी र च्याम्हासिंहका खाद्य पसल र मिनिमार्ट तीन ओटामा अनुगमन भयो ।

अनुगमनमा सम्बन्धितलाई पसल समयमै नवीकरण गर्न, तराजु नापतौल विभागमा नवीकरण गर्न, किराना स्टोर मिनिमार्टमा अपग्रेड गरी दर्ता नवीकरण गर्न, हातले लेखेको लेवलिङ्ग भएकोले त्यस्तो बेचबिखन नगर्न र प्रिन्टेड लेवल राख्नु, गोडागुडी, दाललगायतमा मनपरी लेवल राखेकोले खाद्य गुणस्तर तथा नियन्त्रण महाशाखाको अनुज्ञापत्रबिना लेवल राखेकोले अनुज्ञापत्र लिईमात्र पाकेजिङ्ग सामानमा लेवल राख्नु निर्देशन दिनुका साथै स्टाफहरूलाई एप्रोन, माक्स, पञ्जा, स्यानिटाइजरसहितको कोभिड १९ बाट सुरक्षित रहन सुझाव दियो ।

अनुगमनको क्रममा फेला परेका म्याद नाघेका विभिन्न सामानहरू जफत गरी नष्ट गरियो ।

अनुगमनमा समितिका संयोजक राजकृष्ण गोराल, सदस्य रोशनमैया सुवाल, भनपा श्यानिटेशन उपशाखाका न.नि. दिलिपकुमार सुवाल, व.नि.रामकृष्ण प्रजापति, कर शाखाका मोहनदेवी व्याञ्ज, राष्ट्रिय उपभोक्ता मञ्चका लक्ष्मी भण्डारी र मनोज थापा, घरेलु तथा साना उद्योग सङ्घका लक्ष्मीप्रसाद कर्वाँ, महानगरीय प्रहरी परिसरका प्रहरी सहायक निरीक्षक नजरमान घलान र निशा थापा, उद्योग बाणिज्य सङ्घ भक्तपुरका विश्वराम दुवाल, जिल्ला प्रशासन कार्यालय भक्तपुरका सुमन पोखरेलको सहभागीता थियो ।

मल र तिउतिजन पसलको अनुगमन

भक्तपुर नगरपालिका अनुगमन समितिका संयोजक राजकृष्ण गोरालको नेतृत्वमा पुस २६ गते मल र बिउबिजन पसल ४ ओटा अनुगमन भयो ।

मल खुद्रा बिक्री गर्दा महँगो गरी बढी मूल्य लिएको र म्याद नाघेको बिउबिजन र विषादी बिक्री वितरण गरेको गुनासो आएकोले अनुगमन गरिएको बताइएको छ ।

मल तथा बिउबिजन पसलेहरूले म्याद नाघेको विषादीहरू कम्पनीले फिर्ता नलिन र नष्ट गर्न पनि समस्या भएकोले सरकारले म्याद नाघेको विषादी नष्ट गर्न पहल गर्नुपर्ने गुनासोसमेत गरेका थिए ।

अनुगमनको क्रममा मल बिक्रीमा बिल दिने प्रकृया सुधार गर्न, समयमै संस्था नवीकरण गर्न, नगरपालिकाले निर्धारण गरेको मूल्यसूचिअनुसारमात्र बिक्रीवितरण गर्न, म्याद नाघेका सामानहरू छुट्टै राख्न र बिक्री नगर्न सम्बन्धितलाई निर्देशन दिइयो ।

अनुगमनको क्रममा फेला परेका म्याद नाघेका बिउबिजन, मल र विषादीहरू जफत गरी नष्ट गरियो ।

सहकारीको मल बिक्री कक्ष र बिउबिजन पसलको अनुगमन

त्यस्तै पुस २७ गते देकोचा, कमलविनायक र च्याम्हासिंहका ५ ओटा मल र बिउबिजन पसल अनुगमन गरियो ।

अनुगमनमा नगरपालिकाले निर्धारण गरेको मूल्य सूचिअनुसार बिक्रीवितरण गर्न, पसल नवीकरण गर्न, तराजु नापतौल विभागमा नवकरण गर्न निर्देशन दियो ।

अनुगमनको क्रममा फेला परेका मिसावट गरेको मल र म्याद नाघेका सामानहरू जफत गरी नष्ट गर्नुका साथै नगरपालिकामा सम्पर्क गर्न निर्देशन दिइयो ।

अनुगमनमा समितिका संयोजक राजकृष्ण गोरा, सदस्य रोशनमैया सुवाल, भनपा श्यानिटेशन उपशाखाका प्रमुख न.नि. दिलिपकुमार सुवाल, वडानिरीक्षक रामकृष्ण प्रजापति, कर शाखाका मोहनदेवी व्याञ्ज, राष्ट्रिय उपभोक्ता मञ्चका लक्ष्मी भण्डारी र मनोज थापा, घरेलु तथा साना उद्योग सङ्घका रूपालक्ष्मी प्रजापति, राजु त्वानाबासु र लक्ष्मीप्रसाद कवाँ, महानगरीय प्रहरी परिसरका प्रहरी सहायक निरीक्षक लोकेन्द्रबहादुर सिंह, सन्तोष अधिकारी र प्रहरी कुमार श्रेष्ठको सहभागिता थियो ।

भक्तपुर नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय ब्यासी-२, भक्तपुर

भक्तपुर नगरपालिकाको वैकल्पिक शिक्षण विधिसम्बन्धी सूचना

हालैका दिनहरूमा कोभिड-१९, ओमिक्रोनको सङ्क्रमण तीव्ररूपमा फैलिरहेको अवस्थालाई मध्यनजर गरी सम्भावित शैक्षिक क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न तथा विद्यार्थीहरूको सिक्न पाउने अधिकारलाई मनन गरी नगर शिक्षा समिति, भक्तपुर नगरपालिकाको निर्णयअनुसार यस नगरपालिकाभित्र सञ्चालित सम्पूर्ण विद्यालयहरू वार्षिक क्यालेन्डरअनुसार २०७८ माघ ८ गतेसम्म हिउँदे बिदामा बस्ने र माघ ९ गतेबाट स्वास्थ्य सुरक्षा मापदण्ड कायम हुने गरी विद्यालय सञ्चालनसम्बन्धी कार्यढाँचा-२०७७ अनुसार आलोपालो, चरणगत, अनलाइन, वर्कसीट वितरणलगायतका उपयुक्त वैकल्पिक विधिबाट शिक्षण क्रियाकलापलाई निरन्तरता दिन सम्बन्धित सम्पूर्णमा सूचित गरिन्छ ।

नगर शिक्षा शाखा
भक्तपुर नगरपालिका
भक्तपुर, फोन न. ०१-६६१०११६

विविध समाचार

नेमकिपा स्थापना दिवसमा प्रवचन

‘सामाजिक-राजनीतिक परिवर्तन फेसन बदले जस्तो सजिलै परिवर्तन हुँदैन’

नेपाल मजदुर किसान पार्टीका अध्यक्ष **नारायणमान बिजुक्छे (रोहित)** ले राजनीतिक-सामाजिक परिवर्तन व्यक्तिले चाहँदैनमा छिटोछिटो नआउने, त्यसको लागि ऐतिहासिक अवधि लाने र वैचारिक सङ्घर्ष जरुरी हुने आँल्याउनुभएको छ ।

नेमकिपाको ४८ औँ स्थापना दिवसको अवसरमा जुम मिटिङमार्फत माघ १० गते भएको अनलाइन प्रवचन कार्यक्रममा सम्बोधन गर्नुहुँदै अध्यक्ष रोहितले भन्नुभयो, ‘सामाजिक-राजनीतिक परिवर्तन मानिसले फेर्ने फेसनजस्तो छिटोछिटो परिवर्तन हुँदैन, समाज विकासको नियमअनुसार र विश्वको राजनीतिक परिस्थितिअनुसार समाजमा परिवर्तन आउँछ ।’

पद र पैसाको लागि राजनीति गर्न नहुने कुरा उल्लेख गर्नुहुँदै उहाँले योग्यले ढिलोचाँडो पद पाउने र योग्य तथा असल नियतका मानिसहरू राजनीतिमा आए मात्र राजनीतिले देश र जनताको सेवा हुने प्रस्ट पार्नुभयो ।

आफूलाई कम्युनिस्ट र समाजवादी दाबी गर्नेहरू सरकारमा गएर पनि जनताको हितमा कुनै काम नगरेको उल्लेख गर्नुहुँदै उहाँले तिनीहरूकै व्यवहारले तिनीहरूको नाम ‘ट्रेडमार्क’मात्र साबित भएको बताउनुभयो ।

अध्यक्ष रोहितले अगाडि भन्नुभयो, ‘केही हप्ताअगाडि

शासक दलहरूको महाधिवेशन भयो । तर, ती महाधिवेशनहरूमा देश र जनताको हितमा कुनै नीति तथा कार्यक्रमबारे छलफल भएको समाचार सुन्न पाएँनौं । को कुन पदमा पुग्ने भन्नेमै लज्जास्पद भ्रैभगडा र खेल भएको मात्र देख्यौं । नयाँ पुस्तामा त्यस्तो प्रवृत्ति नहोस् भनी विभिन्न देशका राजनीतिक तथा कम्युनिस्ट आन्दोलनबारे नयाँ पुस्तालाई जानकारी दिएर सचेत पार्न जरुरी छ । असल नयाँ पुस्ता तयार गर्न सकेमा हाम्रो मिहिनेतको फल हामीले भोग्न र देख्न नपाए पनि देश र जनताले प्राप्त गर्नेछन् ।’

नयाँ पुस्तालाई प्रेरणा दिन विभिन्न देशका दार्शनिक, राजनीतिक सिद्धान्तकार, राजनीतिशास्त्री र नेताहरूको जीवनीबारे अध्ययन र छलफल अगाडि बढाउनुपर्नेमा जोड दिनुहुँदै उहाँले त्यसले मात्र देशको राजनीतिमा सकारात्मक परिवर्तन आउने आँल्याउनुभयो ।

पार्टीका केन्द्रीय सचिव एवम् सङ्घीय प्रतिनिधिसभा सदस्य **प्रेम सुवाल**ले मार्क्सवाद-लेनिनवादको अध्ययन नगर्ने र त्यसलाई देशको परिवेशअनुसार लागु नगर्ने पार्टी सच्चा कम्युनिस्ट पार्टी नहुने आँल्याउनुहुँदै कार्ल मार्क्स र फ्रेडरिक एङ्गेलसले कम्युनिस्ट घोषणापत्रलगायत आफ्ना रचनाहरूमार्फत संसारका मजदुर वर्गलाई बाँधिराखेको शोषणको सिक्री चुँडाल्न र नयाँ संसारको लागि लड्न शिक्षा दिनुभएको बताउनुभयो ।

नेपाली जनताको बीचमा मार्क्सवाद-लेनिनवादबारे छलफल अगाडि बढाउनुपर्नेमा जोड दिनुहुँदै सचिव सुवालले अगाडि भन्नुभयो, ‘मार्क्सको जीवनी अध्ययन गर्दा उहाँमा विधिशास्त्र, इतिहास, दर्शनशास्त्र, राजनीतिशास्त्रमा गहिरो अध्ययन भएको पाउँछौं । नेमकिपाका हामी सबै कार्यकर्ताहरूले इतिहास, दर्शनशास्त्र, राजनीतिशास्त्र, भूगोलसहित जानकारी राखेर देश र जनताको सेवामा प्रेरणा प्राप्त गर्न सकिन्छ । हाम्रो पार्टी प्रकाशन ‘श्रमिक’ साप्ताहिक, ‘मजदुर’ दैनिक र ‘अनलाइनमजदुर’ मा प्रकाशित राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय लेखरचना अध्ययन गर्दा हामीले पनि ती समाचार र लेखसँग सम्बन्धित भूगोल, इतिहाससमेत अध्ययन गर्नुपर्ने हुन्छ । मार्क्स आफ्नो समयमा जर्मन दार्शनिक हेगेलको दर्शनबारे छलफल हुने ‘स्नातक क्लव’ मा सहभागी हुनुभएको थियो । हामीले यहाँ पनि स्नातक अध्ययनरत विद्यार्थीको क्लव गठन गराई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय विषयमा छलफल चलाउन सकिन्छ ।’

पार्टीका केन्द्रीय सदस्य तथा भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख **सुनिल प्रजापति**ले हाम्रा अग्रजहरूले भूमिगत जीवन, निर्वासन र जेल जीवन बिताएर पनि पार्टीलाई आजको अवस्थामा ल्याइपुऱ्याएको हुनाले अग्रजहरू आदर र सम्मानका हकदार भएको बताउनुभयो ।

उहाँले नेमकिपाले कामदार जनताको सेवा गर्ने आफ्नो आदर्श र सिद्धान्तलाई व्यवहारमा उतार्न कानुनी र गैरकानुनी सङ्घर्ष निरन्तर गर्दै आएको बताउनुभयो ।

पार्टीका अर्का केन्द्रीय सदस्य **नन्दबहादुर शाही**ले नेपालका पढेलेखेका केही बुद्धिजीवीहरू अवसरवादको भासमा फस्दा सिङ्गे कम्युनिस्ट आन्दोलनमा क्षति पुगेको विचार राख्नुभयो ।

पार्टीका अर्का केन्द्रीय सदस्य **डिल्लीप्रसाद काफ्ले**ले पूँजीवादी सत्तामा गएर दलाल पूँजीपति वर्गको सेवा गर्ने तथाकथित कम्युनिस्ट पार्टीहरू नक्कली र नाममात्रका कम्युनिस्ट भएको समयले पुष्टि गरेको बताउनुभयो ।

अर्का केन्द्रीय सदस्य **जग्यबहादुर शाही**ले चीनको समाजवादी व्यवस्था विघटन गर्न पश्चिमा साम्राज्यवादी शक्तिहरू लागिरहेको चर्चा गर्नुहुँदै कोभिड-१९ को महामारीले पनि पूँजीवादभन्दा समाजवाद सही भएको बताउनुभयो ।

पार्टीका अर्का केन्द्रीय सदस्य **सरोजराज गोसाई**ले भारतमा नरेन्द्र मोदीको नेतृत्वमा भाजपाले फासीवादी शासन अगाडि बढाइरहेको चर्चा गर्नुहुँदै त्यसले नेपाल र नेपाली जनतामाथि नकारात्मक असर पुऱ्याउनेमा सचेत हुनुपर्ने बताउनुभयो ।

कार्यक्रममा नेमकिपाका केन्द्रीय सदस्यहरू नारायण मर्हजन, कृष्णकुमार वैद्य, रबिन्द्र ज्याख्व, हरिसुन्दर वासी, सृजना सैज, सरोजकुमार साह तथा वैकल्पिक केन्द्रीय सदस्यहरू कृष्णबहादुर तामाङ र राजेन्द्र चवालले पनि आ-आफ्नो विचार व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

नेपाल मजदुर किसान पार्टीको स्थापना २०३१ साल माघ १० गते भएको थियो ।

सांसद सुवाल र नगर प्रमुख प्रजापतिको टोली कृषि मन्त्रालयमा

नेपाल मजदुर किसान पार्टीका सचिव एवम् सङ्घीय सांसद प्रेम सुवाल र भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिसहितको प्रतिनिधिमण्डलले कृषि मन्त्रालयका सचिव डा. गोविन्दप्रसाद शर्मालाई माघ १४ गते भेटी किसानहरूलाई समयमै सुपथ मूल्यमा रासायनिक मल उपलब्ध गराउनुपर्नेतर्फ सरकारको ध्यानाकर्षण गराउनु भयो ।

कृषि मन्त्री महेन्द्रप्रसाद यादव हप्ता दिनको बिदामा रहेको हुँदा उहाँहरूले कृषि सचिव शर्मालाई भेटेर किसानहरूको समस्या र मलको अभावबारे मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराउनु भएको हो ।

सांसद सुवालले प्रदेशको सचिवस्तरीय बैठकबाट हचुवाको भरमा रासायनिक मलको कोटा वितरण गरिएको अविलम्ब पुनरावलोकन गर्न कृषि मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराउनु हुँदै सरकारले नेपालमै रासायनिक मल कारखाना खोल्नुपर्नेमा जोड दिनुभयो ।

उहाँले नेपाल सरकारबाट अनुदान प्राप्त रासायनिक मल कृषकहरूले समयमै प्राप्त गर्न नसक्दा कृषि उत्पादनमा कमी आउने र खाद्यान्न उत्पादन समेत घट्ने र खाद्यान्न आयात भन्नु बढ्नेतर्फ मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराउनु भयो । सांसद सुवालले रासायनिक मल उपलब्ध गराउन कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड र साल्ट ट्रेडिङ कम्पनीमा समेत आवश्यक पदाधिकारीको व्यवस्था गरी पर्याप्त मल आपूर्ति गर्न मन्त्रालयको ध्यानाकर्षण गराउनु भयो ।

भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापतिले भक्तपुर नगरपालिकालाई उपलब्ध गराइएको मलको कोटा २० मे.टन अत्यन्त अपुग भएको उल्लेख गर्नुहुँदै किसानहरूको मागअनुरूप कम्तिमा ६०० मे.टन रासायनिक मल भक्तपुर नगरपालिकालाई उपलब्ध गराउन सचिवलाई लिखित पत्रसहित सरकारको ध्यानाकर्षण गराउनु भयो । भक्तपुर नपा क्षेत्रका कृषकहरूको खेतबारी, भक्तपुर नपालगायत चाँगुनारायण, मध्यपुर र सूर्यविनायक नपा क्षेत्रमा समेत भएको हुँदा भक्तपुर नपालाई छुट्याइएको मलको कोटा अपुग भएको उहाँले उल्लेख गर्नुभयो ।

कृषि मन्त्रालयका सचिव डा. शर्माले कृषकहरूको मागबमोजिम मन्त्रालयले आवश्यक मलखाद उपलब्ध गराउन लागिपरेको बताउनुहुँदै भक्तपुरलाई आवश्यक मात्रामा रासायनिक मल उपलब्ध गराउन सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता जनाउनुभयो ।

मन्त्रालय स्रोतकाअनुसार कृषि सामग्री कम्पनीका कार्यकारी निर्देशकसहित मल खरिदको १ अर्ब ५३ करोड रुपियाँ भ्रष्टाचारको मुद्दामा परेको हुँदा उक्त ठाउँमा नयाँ

कर्मचारी पूर्ति गर्नसमेत नमिलेर मल खरिदको कारबाही अघि नबढेको हो। यस्तो सडकटलाई प्रम देउवाले समाधान नगरेको प्रम देउवाको अक्षमता नै हो।

आजै नगर प्रमुख प्रजापतिले बागमती प्रदेशका कृषि तथा पशु पन्छिमन्त्री बसुन्धरा हुमागाईंलाई सम्पर्क गरी भक्तपुरको लागि छुट्याइएको मलको कोटा वृद्धी गर्न ध्यानाकर्षण गराउनु भयो।

देशको सन्तुलित विकास गर्नु जरूरी

सांसद सुवाल र प्रमुख प्रजापतिले वन तथा वातावरण मन्त्री रामसहाय प्रसाद यादवसँग भेट गरी काठमाडौं उपत्यकाको पर्यावरण सुधारको कार्यक्रम तर्जुमा गर्न र देशको सन्तुलित विकास गर्न जोड दिनुभयो।

सांसद सुवालले भक्तपुर जिल्ला चाँगुनारायण नपाको नगरकोटस्थित भक्तपुर नगरको खानेपानी श्रोत रहेको क्षेत्रलाई जलाधार क्षेत्र घोषणा गरी खाने पानीको श्रोत बढाउनु पर्ने र भक्तपुर नपा सल्लाघारीस्थित चोडा गणेश सांस्कृतिक क्षेत्र र भक्तपुरका नवदुर्गा पीठहरूको संरक्षण गर्न आवश्यक बजेटको व्यवस्था गर्न वनमन्त्री यादवको ध्यानाकर्षण गराउनु भयो।

सांसद सुवालले सरकारले नेपालको सन्तुलित विकासमा ध्यान दिनुपर्ने उल्लेख गर्नुहुँदै काठमाडौं उपत्यकाको वातावरण मानिसको लागि बस्न योग्य नभएकोतर्फ मन्त्रीको ध्यानाकर्षण गराउनु भयो।

वनमन्त्री यादवले सांस्कृतिक नगरी भक्तपुरको सार्वजनिक स्थलहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धनमा आवश्यक सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता जनाउनुहुँदै बढ्दो सहरिकरणका कारण काठमाडौं उपत्यकामा खेतीयोग्य जमिनहरू मासिँदै गइरहेकोमा चिन्ता व्यक्त गर्नुभयो।

सांसद सुवाल र प्रमुख प्रजापतिले मन्त्री यादवलाई नेपाल मजदुर किसान पार्टी र भक्तपुर नगरपालिकाका प्रकाशनहरू उपहारस्वरूप प्रदान गर्नुभयो।

स्थानीय तहको निर्वाचनबारे सर्वदलीय बैठक

‘निर्वाचन चिन्ह नदिई संविधान र ऐनबाहिर गतिविधि गर्न बाध्य पार्नु उचित होइन’

निर्वाचन आयोगमा राष्ट्रियसभा सदस्य निर्वाचन, मतदाता नामावली, स्थानीय तहको निर्वाचनसम्बन्धी सर्वदलीय बैठक पुस ३० गते भयो। स्थानीय तह वा प्रदेशसभा वा सङ्घीय संसद्मध्ये कुनै वा सबै निकायमा प्रतिनिधित्व गरेका १७ राजनीतिक दललाई बैठकमा निम्ता गरिएको थियो।

नेपाल मजदुर किसान पार्टीका सचिव एवम् सांसद **प्रेम सुवाल**ले बैठकमा १६ वर्ष पुगेका नेपाली नागरिकताको लागि योग्य भएजस्तै मतदाताको लागि पनि योग्य बनाइनुपर्नेमा जोड दिनुभयो।

सांसद सुवालले भन्नुभयो, ‘स्थानीय तह प्रजातन्त्रको जग हो। तोकिएको समयमा स्थानीय तहको निर्वाचन हुनु जरूरी छ। प्रजातन्त्र जीवन पद्धति हो। तोकिएको समयमा निर्वाचन नगर्नेहरूले अन्तर्राष्ट्रिय दबुमा प्रजातन्त्रबारे फलाकैमा तिनीहरू प्रजातन्त्रवादी हुनेछैनन्।’

निर्वाचन स्वच्छ, निष्पक्ष र धाँधलीरहित बनाउनु जरूरी भएको तर विगतका निर्वाचनमा पैसा र सामान बाँडेका, भोज खुवाएका, भूटा आशवासन दिएका सरकारमा गएका दलहरूका उम्मेदवारहरूले धेरै स्थानमा जितेको उल्लेख गर्दै सांसद सुवालले आचरण नै नभएका शासक दलहरूलाई आचारसंहिताको अर्थ नभएको हुँदा सो अनुसार ऐन-नियमको व्यवस्था गर्नु जरूरी भएको औल्याउनुभयो।

प्रतिनिधिसभाको समानुपातिक निर्वाचनमा ३ प्रतिशत

मत प्राप्त नभएको पार्टीलाई स्थानीय तहको चुनावमा राजनीतिक दलको चुनाव चिह्न नदिने ऐन २०७३ सालमा बहुमतबाट पारित गराउने एमाले र माओवादी (नेकपा) को सरकार भएको उल्लेख गर्दै सांसद सुवालले सरकारमा गएर निर्वाचन घोषणापत्रअनुसार काम नगरेका राजनीतिक दलहरूले अर्को चुनावमा उठ्न नपाउने कानुनी व्यवस्था गर्नुपर्नेमा जोड दिनुभयो ।

नेमकिपालगायत पाँच राजनीतिक दलको समानुपातिक सदस्य एक एक स्थान नेका, एमाले र माओवादीले भागबन्डा गरेर लिएको कामको भर्त्सना गर्नुहुँदै सांसद सुवालले ती समानुपातिक सांसदहरू सम्बन्धित राजनीतिक दललाई नै फिर्ता गर्नु जरुरी भएको उल्लेख गर्नुभयो ।

सांसद सुवालले जोड दिँदै भन्नुभयो- 'पूँजीवादको सुरसँगसँगै ठूलूला पूँजीपतिहरूले स-साना पूँजीपतिहरूलाई मताधिकारबाट वञ्चित गरेजस्तै ३ प्रतिशत मत प्राप्त नभएका राजनीतिक दलहरूलाई राष्ट्रिय दलको मान्यता प्राप्त नभएको भनी शासक दलहरूले निर्दलीय नीति लादनु प्रजातन्त्रविपरीत हो । राजनीतिक दलहरूलाई संविधान र ऐनभित्र गतिविधि गर्न दिन जरुरी छ । ३ प्रतिशत मत प्राप्त नभएकालाई राजनीतिक दलको निर्वाचन चिह्न नदिई संविधान र ऐनबाहिर गतिविधि गर्न बाध्य पार्नु उचित होइन । साना दलको कारण सरकार स्थिर नभएको आरोप लगाउने ठूला दलहरूकै कारण अहिले देश अस्थिर भइरहेको हो ।'

नेपालभित्र स्वच्छ निर्वाचनको व्यवस्था नभएको बेला वैदेशिक रोजगारीमा गएका नेपालीलाई तत् देशमा मतदानको व्यवस्था गर्नु सम्भव नहुने उल्लेख गर्नुहुँदै सांसद सुवालले गोर्खा भर्तीको नयाँ संस्करणको रूपमा नेपालीलाई वैदेशिक रोजगारीमा पठाउने कामको अन्त्य गरी नेपालमै रोजगारीको व्यवस्था गर्नुपर्ने र यस्तो नगरिए विदेशी भूमिबाट नेपालको निर्वाचनको निर्णय हुनेतर्फ सबैलाई सचेत गराउनु भयो ।

सांसद सुवालले उल्लेख गर्नुभयो, 'सरकारमा गएका दलका स्थानीय तहका प्रतिनिधिहरू अधिकांश डोजर र टिपर मालिक र ठेकेदार भएको जनताको गुनासो छ । सरकारहरू आफ्ना कार्यकर्ता संलग्न उपभोक्ता समितिबाट भ्रष्टाचार भएको आरोप लगाउँदै कमिसनको लागि ठेकेदारलाई नै काम दिनुपर्ने कानुनी व्यवस्था छ । सरकार र उपभोक्ता समितिबाट हुन नसकेको काम ठेकेदारबाट हुने मन्त्रीहरूको भनाइ गलत हो । ठेकेदारको जिम्मा लगाइएका खर्चै रुपियाँको काम अहिले अधुरै अवस्थामा छ ।'

नारायणहिट दरबार सङ्ग्रहालयमा होटल, ललिता निवासको सरकारी जग्गा व्यक्तिको नाममा दर्तासम्बन्धी प्रहरीको प्रतिवेदनको आधारमा कारबाही नगरी फिर्ता गर्नु, प्राकृतिक

स्रोत दोहन गरेकालाई १-१ लाख धरौटीमा रिहा गर्नु, कमिसन खाएर नर्स पढेकालाई भारत र बेलायत पठाउने काम गर्नु, मापदण्डविपरीत क्रसर उद्योग सञ्चालन गर्नु, एमबीबीएस अध्यापन गर्न भर्ना भएका विद्यार्थीलाई ठगेकाहरूमाथि कारबाही नहुनु आदि घटनाले सरकारमा गएका पार्टीहरू गतिला नभएको पुष्टि हुने विचार सांसद सुवालले राख्नुभयो ।

सांसद सुवालले निर्वाचनमा उम्मेदवार बन्नेहरूको सम्पत्तिको सीमा निर्धारण गर्नुपर्ने, धेरै धेरै सम्पत्ति भएकालाई उम्मेदवार हुन नपाउने व्यवस्था गर्नुपर्ने उल्लेख गर्नुहुँदै नेपाल-भारत खुला सीमा भएसम्म नेपालको नागरिकता समस्या समाधान नहुनेतर्फ राजनीतिक दलहरूको ध्यानाकर्षण गराउनुभयो ।

सांसद सुवालले निर्वाचन आयोगबाट सरकारलाई ध्यानाकर्षण गराइएका विषय र आयोगको अन्य अप्ठेराहरू पत्रकार सम्मेलनमार्फत सार्वजनिक गर्नुपर्ने आवश्यकता औँल्याउनुभयो ।

निर्वाचन आयोगका प्रमुख आयुक्त **दिनेशकुमार थपलियाले** राष्ट्रियसभाको रिक्त सदस्यको निर्वाचनको आवश्यक तयारी पूरा भइसकेको, मङ्सिर १७ गतेदेखि पुस १९ गतेसम्मको सङ्कलनमा ८ लाख ४८ हजार मतदाता थपिएको उल्लेख गर्नुहुँदै स्थानीय तह निर्वाचनको मिति २०७९ वैशाख १४ र २२ गते गर्ने गरी सरकारलाई सिफारिस गरेको, निर्वाचनको तयारी गर्न सामान्यतः १२० दिन आवश्यक हुनेमा अब १०० दिनमात्र बाँकी भएको, स्थानीय तहको निर्वाचनबाहेक अन्य वैकल्पिक व्यवस्था ऐन, नियममा नभएको तर सरकारबाट निर्वाचन मिति घोषणा नभएको तर्फ दलहरूको ध्यानाकर्षण गराउनुभयो ।

एमालेका उपमहासचिव **बिष्णु रिमालले** माघको पहिलो हप्ताभित्र स्थानीय तहको निर्वाचन मिति घोषणा हुनुपर्ने उल्लेख गर्नुभयो ।

नेकाका **रमेश लेखकले** राष्ट्रियसभा सदस्यको निर्वाचनस्थल एक वा दुई जिल्लामा मात्र सीमित नगरी जिल्ला-जिल्लामा राख्नु उपयुक्त हुने, कोभिड-१९ महामारीको बेला धेरै मतदाता एक वा दुई ठाउँमा केन्द्रित गर्न नहुने, स्थानीय मतदाता सङ्कलन कार्य स्थानीय तहको सदरमुकाममा सीमित नगरी गाउँ-टोल पुग्ने व्यवस्था गर्नुपर्ने, स्थानीय तहको निर्वाचन अपरिहार्य भएको हुँदा सर्वदलीय बैठकको सुभावसहित आयोगले सरकारसँग परामर्शमा पुनः जानुपर्ने, देशभित्र मतदान केन्द्र राख्न धौ धौ भएको बेलामा विदेशमा मतदान केन्द्र तत्काललाई सम्भव नहुने औँल्याउनुभयो ।

माओवादी केन्द्रका **लीलामणी पोखरेलले** स्थानीय तहको चुनावसम्बन्धी बैठक १२० दिनअघि नै हुनुपर्ने, माओवादी

केन्द्रको विधानमा उल्लेख भएको 'साम्यवाद', 'वर्गसङ्घर्ष' लगायतका विषयमा आपत्ति जनाई आयोगले दल दर्ता रोक्न नहुने, १६ वर्ष पुगेका नेपालीलाई मतदाता बनाउनुपर्ने, उम्मेदवारको बढी खर्चबारे आयोग निरिह भएर बस्न नहुने, एकजनामात्र सांसद भएका पनि मन्त्री बन्दा विकृति देखिएकोले दलको सङ्ख्या कम गर्न मत सीमा राख्नुपर्नेको, (तर उहाँकै नेता अमिक शेरचन नै प्रम गिरिजासँग हात थापेर जनमोर्चाको तर्फबाट उपप्रम भएका थिए-सं) उद्योगी-व्यापारीलाई राजनीतिमा ल्याउन नहुने, संसद् अवरोध हुँदा सरकारले ऐन बनाउन नपाएको, निर्वाचन मितिबारे सरकारसँग सहमति गरेरमात्र अर्को बैठक बोलाउनुपर्ने उल्लेख गर्नुभयो ।

नेकपा (एकीकृत समाजवादी) का रामकुमार भट्टराईले तीन तहको निर्वाचन एकैपटक गर्नु उपयुक्त हुने, नेपालीलाई वैदेशिक रोजगारीमा पठाउने होइन विदेशीलाई नेपालमा उद्योग खोल्न दिएर रोजगारी बढाउनुपर्ने बताउनुभयो ।

राजमोका हिमलाल पुरीले निर्वाचनमा धेरै दललाई रोक्न ३ प्रतिशको सीमा राखेकै कारण ठूला दलबाट गलत व्यक्ति राज्यसत्तामा पुगेर भ्रष्टाचार गरेको, दल धेरै नचाहिने भनी एमाले र माओवादी केन्द्र संयुक्त भएर नेकपा बन्यो तर टिकेन टुक्रा भयो, प्रवासका नेपालीलाई मतदान गराउनेबारे आयोगले बोल्नुपर्ने, नियमित चुनाव हुनुपर्ने, प्रतिनिधिसभा दुई पटक पुनःस्थापना भयो तर बैठकमा अवरोध भयो, खर्च कटौती गर्न तीन ओटै निकायको चुनाव एकैपटक गर्नु उचित हुने उल्लेख गर्नुभयो ।

नेपाली जनता दलका हरिचरण साह, विवेकशील साझा पार्टीका समीक्षा बाँस्कोटा, राष्ट्रिय जनमुक्ति पार्टीका मानबहादुर राई, नेपाल सङ्घीय समाजवादी पार्टीका रिजवन अन्सारी, मालेका महेन्द्र साह, राप्रपाका भनक प्याकुरेल, लोसपाका सुरेन्द्रकुमार भ्ना, सङ्घीय लोकतान्त्रिक राष्ट्रिय मञ्चका विष्णुकुमार लिम्बु, नेपाल परिवार दलका ढुण्डीराम खनाल, जसपाका रेखा यादवले तीन प्रतिशत मतसीमा खारेज गर्नुपर्ने, दललाई प्राप्त निर्वाचन चिह्न स्थानीय तहमा दिनुपर्ने, तीन दल (नेका-एमाले-माओवादी) मिलेर स्थानीय तहको निर्वाचन सार्न नहुने, अध्यादेशबाट देश चलाउन नहुने, स्थानीय चुनाव समयसीमाभिन्न हुनुपर्ने, मतदाता सङ्कलन गाउँसम्म गर्ने टोली पठाउनुपर्ने आवश्यकता औल्याउनुभयो ।

बैठक टुङ्ग्याउनुअघि प्रमुख निर्वाचन आयुक्त थपलियाले स्थानीय तहको निर्वाचनमा राजनीतिक दलकै चिह्न पाउनुपर्ने प्रस्ताव आयोगको भएको तर सो प्रस्तावलाई ऐनमा समेट्ने काम संसदबाट हुनुपर्ने उल्लेख गर्नुभयो । स्थानीय तहको सिमाना हेरेफेर निर्वाचनको मिति निर्धारण हुनु एक वर्ष

अगाडि नै सरकारबाट हुनुपर्ने औल्याउनुहुँदै प्रमुख आयुक्त थपलियाले दलहरूको परामर्श बैठकको निचोडलाई अविलम्ब सरकारसमक्ष पुऱ्याउने उल्लेख गर्नुभयो ।

सत्ता गठबन्धनका पाँच दल स्थानीय तहको निर्वाचन एक वर्ष सार्ने नियतसहित तीन तहको निर्वाचन एकै पटक गर्नेतर्फ लागेको ठीक होइन ।

ख्वप अस्पताल निकट भविष्यमा भेन्टिलेटरसहितको आईसीयु सञ्चालन हुने

भक्तपुर स्थानीय पथ प्रदर्शक परिचालन समितिको आयोजनामा हाल विश्वभर फैलिरहेको कोभिड - १९ को नयाँ प्रजाति ओमिक्रोनको जोखिम र यसबाट बच्न भक्तपुरका स्थानीय पथ प्रदर्शकहरूको एक प्रवचन कार्यक्रम पुस २२ गते सम्पन्न भयो ।

कार्यक्रमका प्रमुख अतिथि भक्तपुर नगरपालिकाका उपप्रमुख रजनी जोशीले भक्तपुर नगरपालिकामा स्थानीय निर्वाचनको समयमा नेपाल मजदुर किसान पार्टीबाट जारी घोषणा पत्रको अक्षरसः पालना गर्न भनपाका जनप्रतिनिधिहरू लागी परेकोबारे स्पष्ट पार्नुभयो ।

कार्यक्रममा उहाँले समाजवादी सिद्धान्त अनुसरण गर्न जनताको स्वास्थ्य, शिक्षा जस्ता क्षेत्रमा जनताको सेवा गर्न ख्वपः मोडलअनुसार लागी परेको बताउनुहुँदै भक्तपुरका दुई कलेजका विद्यार्थीहरूले त्रि.वि. को परीक्षामा नेपाल प्रथम भई स्वर्ण पदक जित्न सफल भएको बताउनुभयो ।

जनताको स्वास्थ्य सेवाको निम्ति ख्वप अस्पताल सञ्चालन, कोभिड १९ को सङ्क्रमित बिरामीहरूलाई निःशुल्क

कोभिड युनिट सञ्चालन गरिएको र निकट भविष्यमा भेन्टिलेटरसहितको आई सि यु भएको अस्पताल सञ्चालनमा लागेको बताउनुभयो ।

कोभिडको समयमा जनताले अक्सिजन प्लान्ट स्थापनाको लागि गरिएको सहयोग र सद्भावप्रति कृतज्ञता प्रकट गर्नुभयो । नगरका सांस्कृतिक सम्पदाहरू संरक्षण, जीर्णोद्धार र पुनः निर्माणलाई प्राथमिकता दिइएको र यहाँको कला संस्कृति संरक्षण गरी भाव पुस्तालाई हस्तान्तरण गर्न जोड दिने बताउनु भयो । पुनः निर्माण कार्य स्थानीयवासीहरूकै उपभोक्ता समितिमार्फत सम्पन्न गर्दा कम लागत र गुणस्तरीय निर्माण भएको बताउनुभयो ।

उहाँले स्थानीय पथप्रदर्शकहरूले विदेशीहरूलाई यहाँको इतिहास जानकारी दिनुपर्ने र पथप्रदर्शकहरू समसमायिक राजनीतिक रूपले सचेत हुनुपर्ने बताउनु भयो । उहाँले साम्राज्यवादी देशहरूले सहयोगको नाममा नेपाललाई उपनिवेश बनाउने र दक्षिण एशियामा अशान्ति मचाउन सक्ने भएकोले हामी सबै सचेत हुनु पर्नेमा जोड दिनुभयो ।

भक्तपुर स्थानीय पथप्रदर्शक परिचालन समितिका संयोजक गौतमप्रसाद लासिवाको सभापतित्वमा भएको उक्त कार्यक्रममा संयोजक लासिवाले नेपालमा कोभिड १९ को नयाँ प्रजाति ओमिक्रोनको स्थितिबारे जानकारी दिनुभयो ।

उहाँले पथप्रदर्शकहरू विदेशीहरूको प्रत्यक्ष सम्पर्कमा हुने भएकोले यसको जोखिमबाट बच्नुपर्ने, आत्मबल बढाउनुपर्ने, स्वास्थ्य मापदण्ड कडाइका साथ पालना गर्नुपर्ने र सबै यस महामारीबाट जोगिन लागीपढै आफै सचेत भएर परास्त गर्नुपर्ने बताउनु भयो ।

कार्यक्रममा भनपाका प्रशासन प्रमुख दामोदर सुवालले पथप्रदर्शकहरू सुरक्षित हुनुका साथै मर्यादित र अनुशासित हुनुपर्ने, आचारसंहिता पालना गर्नुपर्ने, पर्यटकहरूलाई सही सूचनाहरू दिनुपर्ने, पर्यटकहरूलाई राम्रो व्यवहारबाट भक्तपुरको छवि राम्रो बनाउनु पर्ने जिम्मेवारी बोध गर्नुपर्ने बताउनुभयो ।

कार्यक्रममा ख्वपः अस्पतालका डा. अमर प्रजापतिले पथ प्रदर्शकहरूलाई कोभिड १९ को नयाँ भेरियण्ट ओमिक्रोनको सङ्क्रमणको जोखिम र यसबाट बच्ने उपायहरूबारे जानकारी दिनुभयो ।

कार्यक्रममा भक्तपुर पर्यटन विकास समितिका अध्यक्ष रामसुन्दर भेलेले स्थानीय पथ प्रदर्शकहरूलाई कार्यक्रमको औचित्यबारे जानकारी दिनुभयो भने भक्तपुर स्थानीय पथप्रदर्शक परिचालन समितिका सदस्य एवम भक्तपुर पर्यटन विकास समितिका महा सचिव दिपेशराज शर्माले पनि बोल्नुभएको थियो ।

जिल्ला प्रशासन कार्यालय भक्तपुरद्वारा आदेश जारी

जिल्ला प्रशासन कार्यालय भक्तपुरले एक आदेश जारी गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक, व्यवसायिक तथा अन्य गतिविधिहरू सञ्चालन गर्दा मास्कको अनिवार्य प्रयोग गर्न, भौतिक दूरी कायम गर्न, पटक-पटक साबुन पानीले हात धुन वा स्यानिटाइजरको प्रयोग गर्न आग्रह गरेको छ । उक्त आदेश पुस २७ गते राति १२ बजेदेखि लागु हुने गरी जारी गरेको छ ।

उक्त आदेशमा सार्वजनिक स्थलमा सबै प्रकारका राजनीतिक तथा धेरै मानिस उपस्थित हुने गरी प्रशासनिक तथा सामाजिक कार्यक्रम नगराउने र अत्यावश्यक काममा स्थानीय प्रशासनको अनुमति लिएर स्वास्थ्य मापदण्डको पालना गरी व्यवस्था मिलाइने उल्लेख छ ।

२५ जनाभन्दा बढी मानिसको उपस्थिति हुने गरी कुनै किसिमको मेला, भेला तथा महोत्सव एवं सामाजिक कार्य नगर्न आग्रह गरिएको उक्त आदेशमा सार्वजनिक स्थानहरू (कार्यालय, होटेल, रेस्टुरेन्ट, सिनेमा हल, रंगशाला, हवाईयात्रा, पार्क) मा प्रवेश गर्दा माघ ७ गतेदेखि कोभिड-१९ विरुद्धको खोप लगाएको कार्ड (मोबाइलमा फोटो भए पनि हुने) साथमा राख्न र जिल्लाभित्रका सबै सार्वजनिक निकायमा सेवा प्राप्त गर्न खोप कार्ड अनिवार्य गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालयले स्थानीय तहसँग समन्वय गरी सबै विद्यालयका १२ देखि १७ वर्ष उमेर समूहका विद्यार्थीहरूलाई एक हप्ताभित्र कोभिडविरुद्धको खोप लगाइसक्ने, पुस २७ देखि माघ १५ गतेसम्म भौतिक उपस्थितिमा पठनपाठन सञ्चालन नगर्ने र पूर्वनिर्धारित सेमेस्टर र वार्षिक परीक्षाको स्वास्थ्य मापदण्ड पालना हुने गरी जेड आकारमा बसाइको व्यवस्था गर्न पनि जिप्रकाले आग्रह गरेको छ ।

सेवाग्राहीको बढी चाप हुने कार्यालयहरू (जिल्ला प्रशासन कार्यालय, मालपोत कार्यालय, नापी कार्यालय, यातायात व्यवस्था कार्यालय, आन्तरिक राजस्व कार्यालय, बैङ्क तथा वित्तीय संस्था) मा स्वास्थ्य मापदण्डको आधारमा सेवा प्रवाह मिलाउने, जिल्लाभित्र रहेका कोभिड-१९ उपचार केन्द्र र आइसोलेसन केन्द्र सञ्चालनमा ल्याउन तयारी अवस्थामा राख्न पनि जिप्रकाले आग्रह गरेको छ ।

आदेश पत्रमा अक्सिजन सिलिन्डरहरू सम्बन्धित अस्पताल, उद्योग वा स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गर्ने, सार्वजनिक सवारी साधनमा स्वीकृत सीट क्षमताभन्दा बढी यात्रु नराख्ने,

औषधिलगायत अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको आपूर्तिमा कृत्रिम अभाव सृजना गर्ने, मूल्यवृद्धि गर्ने, सहज आपूर्तिमा अवरोध गर्नेहरूउपर कारबाही गरिने व्यहोरा उल्लेख छ ।

औद्योगिक तथा व्यवसायिक संस्था, फर्म तथा पसलहरूले स्वास्थ्य मापदण्ड पालना गरी औद्योगिक तथा व्यवसायिक गतिविधि गर्ने र कोभिड-१९ को लक्षण देखिएका तथा सङ्क्रमित सम्पर्क (Contact Tracing) मा परेका व्यक्तिहरूले सरकारले निःशुल्क व्यवस्था गरेको एन्टिजेन तथा पीसीआर परीक्षणको लागि सम्बन्धित स्थानीय तह, जिल्ला अस्पतालसँग सम्पर्क गरी स्वास्थ्य मापदण्ड पालना गराउने व्यहोरा पनि सो आदेश पत्रमा उल्लेख छ ।

वागीश्वरी मावि र वागीश्वरी कलेज परिवारको भेटघाट

भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख एवम् वागीश्वरी कलेज सञ्चालक समितिका अध्यक्ष **सुनिल प्रजापति**को प्रमुख आतिथ्यमा च्याम्हासिंहस्थित वागीश्वरी मावि र वागीश्वरी कलेज परिवारको भेटघाट कार्यक्रम पुस २४ गते भयो ।

कार्यक्रममा बोल्नुहुँदै प्रमुख प्रजापतिले नेपाल मजदुर किसान पार्टीको निर्देशनअनुरूप भक्तपुर नगरपालिकाले शिक्षा क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राख्दै सञ्चालित ख्वप सर्कलले आज देशकै नमुना कलेजको स्थान पाएको र उत्कृष्ट विद्यार्थी उत्पादन गर्न सफल भएको बताउनुभयो ।

भक्तपुरका जनप्रतिनिधि र जनताबीचको एकता तथा नेमकिपाको सिद्धान्त र व्यवहारमा एकरूपता भएकै कारण भक्तपुरले शैक्षिक विकासमा सफलता हासिल गरेको बताउनुहुँदै प्रमुख प्रजापतिले नेपालकै उत्कृष्ट सामुदायिक विद्यालयले हासिल गरेको सफलता प्रशंसनीय रहेको बताउनुभयो ।

वागीश्वरीको प्रगति र उन्नतिबाट नयाँ पुस्ता र सिङ्गो समाज लाभान्वित भएको बताउनुहुँदै उहाँले योग्य र सक्षम नेतृत्वका कारण वागीश्वरीले आज सिङ्गो नगरलाई नै

शैक्षिक केन्द्रको रूपमा विकास गर्न महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको बताउनुभयो ।

वर्तमान राजनीतिक घटनाक्रमबारे प्रमुख प्रजापतिले देशको राजनीति सङ्कटपूर्ण अवस्थामा रहेको बताउनुहुँदै शासक दलले अहिले पनि भारतको दलाली गरेकै कारण देश आर्थिक, राजनीतिक, सामाजिक रूपमा पछाडि परिरहेको छ भन्नुभयो ।

कार्यक्रमका विशेष अतिथि नेमकिपा बागमती प्रदेशसभा सदस्य **सुरेन्द्रराज गोसाइँ**ले विगत सात दशकदेखि अनवरत रूपमा जनस्तरबाट निर्मित वागीश्वरी कलेज नेपालकै नमुना कलेजको रूपमा विकास भइरहनु देशकै लागि गौरवको विषय भएको बताउनुभयो ।

कलेजले हासिल गरेको प्रगति र उन्नतिसँगै थप चुनौतिहरू पनि थपिँदै जाने बताउनुहुँदै सांसद गोसाइँले उन्नत समाजको निर्माण गर्न वागीश्वरीले आगामी दिनहरूमा जनताको माग र आवश्यकताअनुसार अगाडि बढ्नुपर्नेमा जोड दिनुभयो ।

सांसद गोसाइँले बागमती प्रदेश लथालिङ्ग अवस्थामा रहेको चित्रण गर्नुहुँदै गलत ढङ्गबाट निर्वाचित भएर आज जनप्रतिनिधिले जनताको हित र सेवालार्थ भन्दा पद र व्यक्तिगत स्वार्थलाई प्राथमिकतामा राखेर काम गरेको प्रष्ट पार्नुभयो ।

कार्यक्रममा भक्तपुर नपाका उपप्रमुख **रजनी जोशी**ले भक्तपुर नगरपालिकाबाट सञ्चालित विविध गतिविधिहरूबारे अवगत गराउनुहुँदै भक्तपुरलाई शैक्षिक रूपमा अगाडि बढाउन वागीश्वरीले खेलेको भूमिका प्रशंसनीय रहेको बताउनुभयो । ख्वप विश्वविद्यालय स्थापना गर्न यहाँका शैक्षिक संस्थाहरू अझ सबल बनाउँदै लानुपर्ने आवश्यकता रहेको बताउनुहुँदै भक्तपुरको ख्वप मोडल आज देशभरि चर्चाको विषय बनेको बताउनुभयो ।

कार्यक्रमका सभापति एवम् वागीश्वरी मावि सञ्चालक समितिका अध्यक्ष **रबिन्द्र ज्याल्लु**ले वागीश्वरी कलेज स्थापनादेखि यहाँका अग्रजहरूले खेल्नुभएको भूमिका उल्लेखनीय रहेको बताउनुहुँदै स्थानीय जनताको अपनत्व भएकै कारण शैक्षिक विकासमा टेवा पुगेको बताउनुभयो । वागीश्वरीले विद्यार्थीहरूलाई शिक्षा सँगसँगै समाजप्रति उत्तरदायी हुन प्रेरित गरिरहेको र सकारात्मक प्रतिस्पर्धामा विद्यार्थीहरूलाई हौसला पनि दिँदै आएको बताउनुभयो ।

वागीश्वरी माविका पूर्व प्रअ **मोहनप्रसाद प्रजापति**ले वागीश्वरीले विद्यार्थीहरूको माग र आवश्यकताअनुरूप नयाँ नयाँ विषयको सम्बन्धन लिएर अगाडि बढ्नुपर्नेमा जोड दिनुहुँदै कलेजले प्राविधिक शिक्षा सञ्चालनको लागि आवश्यक तयारीमा पनि जुटिरहेको विचार राख्नुभयो ।

सोही कार्यक्रममा वागीश्वरी मावि र कलेजका संयोजक ज्ञानसागर प्रजापति, वागीश्वरी कलेजका प्राचार्य

धनकुमार श्रेष्ठ, वागीश्वरी माविका प्रअ कृष्णप्रसाद धन्छा र सहायक प्रअ कृष्णप्रसाद कर्माचार्यले पनि कलेज स्थापनाको उद्देश्य र वर्तमान अवस्थाबारे आफ्नो धारणाहरू राख्नुभयो ।

प्रदेश २ को नाम 'मधेस'

देश सङ्घीयतामा गएको ४ वर्षपछि प्रदेश २ को नाम 'मधेस' र राजधानी 'जनकपुर' राख्ने गरी माघ ३ गतेको मतदानबाट निकर्षण भयो । 'मधेस' प्रदेश नाम राख्ने पक्षमा जसपाका ३९, लोसपाका १६, माओवादीका ८, नेपाल सङ्घीय समाजवादीको १ समेत ६४ मत सुनिश्चित थियो । नेपाली काङ्ग्रेसले 'मिथिला भोजपुरा' र एमाले तथा एकीकृत समाजवादीको 'जानकी' नाम राख्ने प्रस्ताव भए पनि उनीहरूका केही सांसदहरूले पनि 'मधेस' नाम राख्ने प्रस्तावलाई समर्थन गरे । यसकारण, 'मधेस' नाम राख्नेमा ८० मत पत्थो । १०४ सभासदमध्ये मतदानमा ९९ जना सहभागी थिए ।

उक्त मतदानमा काङ्ग्रेस र एकीकृत समाजवादीको १८ सांसदले फ्लोर क्रस गरेका थिए । फ्लोर क्रस गरेका सांसदहरूलाई सम्बन्धित दलले अनुशासनको कारबाही गरी स्थान रिक्त गर्नसक्ने कानुनी व्यवस्था हो । तर, सत्ताको लागि सिद्धान्तहीन गठबन्धन गरेका पार्टीहरूबाट राम्रो आशा गर्न सकिँदैन ।

मिथिलालाई ईशापूर्व ६ सय वर्षसम्म अस्तित्व प्राप्त भएको हुँदा प्रदेश २ को नाम मिथिला हुनुपर्ने जोडका साथ उठेको हो ।

२०६४ सालमा संविधानसभाको चुनावपूर्व एसडी मुनीले नेकाका गिरिजाप्रसाद कोइराला र माओवादीका पुष्पकमल दाहाललाई 'एक मधेस स्वायत्त प्रदेश' भारतको इच्छा भएको बताएका थिए । वीरगञ्जस्थित भारतीय वाणिज्य एक दूतावासका अधिकारीले मधेस टुक्रिएको आफ्नो कलेजो टुक्रिएको जस्तै भएको बताएका थिए । यसरी मधेस प्रदेशको सपना वेदानन्द भ्ना, रामजनम तिवारी, गजेन्द्रनारायण सिंहलगायतको नभएको पुष्टि हुन्छ ।

विकासोन्मुख मुलुकको पक्षमा

चीन सधैं रहिरहने

एकपक्षीयवाद, संरक्षणवादको प्रवाहको सामना गर्दै चीनले ठूलोले सानोलाई धम्की दिने, बलियोले कमजोरलाई दबाव दिने जङ्गली नियमको कडा विरोध गरेको छ । बहुपक्षीयवादको दृढ कार्यान्वयन गर्दै चीनले संयुक्त राष्ट्र सङ्घको वडापत्रमा तोकिएको उद्देश्य तथा सिद्धान्तको दृढ संरक्षण गर्दै जानेछ । चीनले विकासोन्मुख मुलुक, मझौला तथा स-साना मुलुकको पक्षमा उभिएर अन्तर्राष्ट्रिय न्याय तथा निष्पक्षताको संयुक्त रक्षा गर्दै जानेछ । चीनका परराष्ट्र मन्त्री वाङ्यीले बहराइतका विदेश मन्त्री अब्दुलातीफ अल जायानीसँगको भेट-वार्तामा उक्त कुरा भन्नुभएको हो ।

भेट-वार्तामा बहराइतका विदेश मन्त्री अब्दुलातीफ अल जायानीले ९० प्रतिशतभन्दा बढी चिनियाँ जनताले सरकारलाई समर्थन दिइरहेबाट चिनियाँ विशेषतायुक्त समाजवादको बाटो सफल भएको यथेष्ट प्रमाण भएको विचार व्यक्त गर्नुभएको छ । चीन सरकारले जनजीवनसँग घनिष्ट भएका विषयहरूलाई सुधार गर्दै प्रजातन्त्रको विकास तथा मानवअधिकारको प्रत्याभूति दिने क्षेत्रमा सकारात्मक उपलब्धि हासिल गरेको धारणा पनि विदेश मन्त्री जायानीले बताउनुभएको छ । बहराइतले पेइचिङ हिउँदे ओलम्पिक खेलकुदको समर्थन दिँदै खेलकुदलाई राजनीतीकरण गर्ने गतिविधिको विरोध गर्दै जाने विदेश मन्त्री जायानीले स्पष्ट पार्नुभएको छ ।

प्रजग कोरियाद्वारा हाइपरसोनिक

क्षेप्यास्त्र परीक्षण

प्योङयाङ, २८ पुस (सिन्धुवा) । प्रजातान्त्रिक जनगणतन्त्र कोरियाले पुस २७ गते परीक्षण गरेको भनिएको क्षेप्यास्त्र हाइपरसोनिक क्षेप्यास्त्र भएको जानकारी दिएको छ ।

सो क्षेप्यास्त्र प्रजग कोरियाका सर्वोच्च नेता तथा

राष्ट्रिय मामिला आयोगका अध्यक्ष किम जोङ उनको प्रत्यक्ष रेखदेखमा परीक्षण गरिएको पनि प्रजग कोरिया सरकारले जानकारी गराएको हो ।

प्रजग कोरियाले उक्त हाइपरसोनिक क्षेप्यास्त्रको सफल परीक्षणले इतिहासमा जुष्ट नेतृत्वको रक्षा उद्योगमा कोरियाली मजदुर पार्टीले चमत्कारिक उपलब्धि हासिल गरेको जनाएको छ ।

प्रजग कोरियाको सरकारी समाचार संस्था केसीएनएले प्रहार गरिएको क्षेप्यास्त्रको बारेमा सो जानकारी दिएको हो । साथै सो समाचार संस्थाले उक्त क्षेप्यास्त्र हाइपरसोनिक भएको र त्यो उच्च गतिको भएको बताउनुका साथै क्षेप्यास्त्र एक हजार किलोमिटर परको निसानासम्म नै पुगेको पनि जनाएको छ ।

प्रजग कोरियाले एक हप्तामा नै दुई पटकसम्म क्षेप्यास्त्र परीक्षण गरेको हो । नयाँ वर्ष सन् २०२२ को अवसरमा दिएको सन्देशमा सर्वोच्च नेता किमले प्रजग कोरियाको प्रतिरक्षा प्रणाली बढाउने बाचा गर्नुभएको थियो ।

त्यसपछि एकै साताभित्र दुईओटा क्षेप्यास्त्र परीक्षण भएका छन् । सो क्षेप्यास्त्र परीक्षणको जापान, संरा अमेरिका र दक्षिण कोरियाले विरोध गरेका छन् ।

तीन महिनापछि नौमाना चामल

नेपाल खाद्य व्यवस्था कम्पनीले तीन महिनापछि हुम्लामा वितरण गरको चार केजी चामलको लागि हुम्लीहरूको लाम । नौमाना चामलको लागि नागरिकता पेस गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको छ । तस्वीर : रासस

अज्ञानीहरू रोगदेखि डराउँछन्
मूर्खहरू रोगलाई बेवास्ता गर्छन्
बुद्धिमानहरू रोगदेखि सतर्क रहन्छन्
सफा गर्ने बानी बसालौं
रोगदेखि टाढा बसौं ।

नेपालमा कोरोना सङ्क्रमण

माघ १५ गते

परीक्षण प्रयोगशाला : १०४ (सरकारी- ५९ / निजी- ४५)
परीक्षण सङ्ख्या : ५२,०९,५९६
सरकारी- २७,१२,२६९ / निजी- २४,९७,३२७
खोप लगाउने जम्मा: ३,०८,७६,९००
पहिलो- १,६५,२७,७४९ / पूर्ण- १,४०,१५,३२४ / बुस्टर-३,३३,८३५
कूल सङ्क्रामित : ९,४७,३९२
निको भएका सङ्ख्या : ८,४८,३६०
मृत्यु भएको सङ्ख्या : ९९,७०३

प्रदेशगत सङ्क्रामित विवरण (२०७८ पुस १६ - माघ १५ गते)

प्रदेश	पुरुष	महिला	जम्मा
प्रदेश नं. १	६,६९९	५,०८८	११,६९९
मधेश	३,०९६	१,०८०	४,१७६
ब्रजमती	४५,४२९	३९,२४४	८४,६७३
गण्डकी	४,५०२	३,३९८	७,९००
लुम्बिनी	३,८४४	२,६९०	६,५३४
कर्णाली	४७९	२४३	७२२
सुदूरपश्चिम	२,३५४	१,२०७	३,५६१
जम्मा	६६,३९५	५२,८७०	११९,२६५

उमेरअनुसार सङ्क्रामित (२०७६ पुस १६ गते-२०७८ माघ १५ गते)

उमेर	पुरुष	महिला	जम्मा
० देखि १०	१२५२९	९,००७	२१,५३६
११ देखि २०	३६०८५	२६७३८	६२,८२३
२१ देखि ३०	१३१२६२	१०४२३७	२३५,४९९
३१ देखि ४०	१४३४७२	९२२५८	२३५,७३०
४१ देखि ५०	९७६९०	६९८३७	१,६७,५२७
५१ देखि ६०	६९९८९	४६४७३	१,१६,४६२
६१ देखि ७०	३७४७५	२७४९२	६४,९६७
७१ देखि ८०	१८७०३	१४५९७	३३,३००
८० भन्दा माथि	८९९७	६२९८	१४,२९५
जम्मा	५५,४५९४	३८,८७७७	९४,३२९१

काठमाडौं उपत्यकामा सङ्क्रामित विवरण (२०७६ पुस १६ गते-२०७८ माघ १५ गते)

जिल्ला	पुरुष	महिला	जम्मा	निको	मृत्यु
काठमाडौं	१७८,३९५	१३३,८९३	३१२,२८८	२७२,४९९	२२,५७७
ललितपुर	३३,६०३	२९,९५९	६३,५६२	५२,७९०	७,९८८
भक्तपुर	२०,०३७	१७,००४	३७,०४१	३९,००३	४,४२२
जम्मा	२३१,९५५	१८०,७७६	४१२,७३१	३६४,२९२	३४,९८७

स्रोत : स्वास्थ्य मन्त्रालय (इन्टरनेट)

अक्षेपमा

खवप अस्पतालमा १०० शय्या सञ्चालनको लागि अनुमति माग

भक्तपुर नपाका प्रमुख सुनिल प्रजापति खवप अस्पतालमा १०० शय्याको अस्पताल सञ्चालन अनुमतिको लागि बागमती प्रदेश स्वास्थ्य मन्त्रालय र स्वास्थ्य निर्देशनालय हेटौंडामा पुस २० गते ।

खोप केन्द्रहरूको निरीक्षण

भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापति, प्रमुख जिल्ला अधिकारी रुद्रादेवी शर्मा, महानगरीय प्रहरी परिसरका प्रहरी उपरीक्षक शिवकुमार श्रेष्ठलगायतद्वारा भक्तपुर नपाभित्रका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूलाई लगाइदैं गरेको मोर्डना खोपकेन्द्रहरूको निरीक्षणमा पौष २९ गते ।

निर्माणाधीन पुलको निरीक्षण

भक्तपुर नगरपालिकाका प्रमुख सुनिल प्रजापति र भक्तपुर नपा वडा नं. १ का वडाध्यक्ष श्यामकृष्ण खत्रीद्वारा निर्माणाधीन चुनदेवीबाट तपाको जोड्ने पक्की पुल निरीक्षण गर्नुहुँदै ।

स्वास्थ्य शिविर

भक्तपुर नपा वडा नं. ७ को आयोजनामा माघ १ गते पाठेघर तथा स्तन क्यान्सर परीक्षण शिविर सम्पन्न भयो ।

xflb\$; dj bfgf

स्व. मानकाजी बाला

जन्म : २००२ माघ २४ | निधन : २०७८ मंसिर २३

भक्तपुर नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाका सदस्य शिवप्रसाद बालाका पूजनीय पिता **मानकाजी बाला** को दुःखद निधनमा मृतकप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दै शोकसन्तप्त परिवारजनमा हार्दिक समवेदना व्यक्त गर्दछौं ।

भक्तपुर नगरपालिका परिवार

पुर्खाले सिर्जेको सम्पत्ति प्रताप 309 हाम्रो कला र संस्कृति 105

विश्वमा कोभिड-१९ को स्थिति (माघ १५ गते)					
क्र. सं.	देश, क्षेत्र र अन्य	सङ्क्रमित	निको भएका	मृत्यु	पुनः शा
	विश्व	३७०,४९८,२७४	२९२,४६९,५८७	५,६६८,२८६	
१	संयुक्त अमेरिका	४४,२७९,४०२	४४,८०६,३८८	९०४,६६९	१
२	भारत	४०,८४८,२४९	३८,३६०,७९०	४९३,३९८	२
३	ब्राजील	२४,०४०,९६९	२२,९६२,९९४	६२४,९४८	३
४	फ्रान्स	१८,४७६,२२७	१७,६८४,८४३	९३०,२७८	४
५	संयुक्त अधिराज्य	१६,३३३,९८०	१३,९०९,६९४	१४४,३७७	५
६	रुस	११,४०२,६४७	१०,१४९,९९७	३३९,६४३	६
७	टर्की	११,३४३,६६३	१०,६४२,९३०	८६,८७५	७
८	इटाली	१०,६८३,९४८	७,८६९,४८३	१४४,५३७	११
९	स्पेन	९,७७९,९३०	५,८३९,५४९	९२,९६६	१०
१०	जर्मनी	९,४२४,९०९	७,४९४,२००	११८,२४४	८
११	अर्जेन्टिना	८,२७९,६३६	७,३८७,४४९	१२०,६४७	९
१२	इरान	६,३९०,४४२	६,०९४,४९४	१३२,३४६	१२
१३	कोलम्बिया	५,८३७,४०८	५,६०४,९४४	१३२,४६०	१३
१४	मेक्सिको	५,८७३,४६९	३,९४०,३२८	३०४,२४०	१६
१५	पोल्यान्ड	४,७७२,७००	३,९०४,७७६	१०४,९०७	१४
१६	इन्डोनेसिया	४,३९९,९७४	४,१७९,३३३	१४४,६८८	१४
१७	नेडरल्यान्ड	४,२०४,६४९	३,०७९,९९९	२९,२६२	१९
१८	युक्रेन	३,९८०,६९०	३,६०८,०९४	९९,८८२	१७
१९	दक्षिण अफ्रिका	३,४९८,२८८	३,४३६,३२६	९,४८४	१८
२०	फिलिपिन्स	३,४९९,४९९	३,२२६,०३२	४३,८०९	२०
२१	चेक	३,९६०,७३२	अज्ञात	२०४,९९२	२३
२२	बेल्जियम	३,०४४,९२४	२,०३३,८६८	२८,९४७	२७
२३	स्यानाडा	३,०९४,२२०	२,७४३,४९६	३३,४९३	२४
२४	बेक गणतन्त्र	२,९२३,६८०	२,४९३,०७७	३७,९४२	२९
२५	मलेसिया	२,८४४,९३०	२,७७३,९४८	३९,९४२	२९
२६	इजरायल	२,७०४,९०३	२,९४८,२७६	८,४९९	३३
२७	अस्ट्रेलिया	२,४२३,२६४	२,९८३,०२९	३,६३२	८२
२८	पोर्चुगल	२,४०७,३४७	१,९०८,९९९	१९,७८८	३४
२९	जापान	२,४०२,४३७	१,९४९,३२०	१८,६८६	३०
३०	थाइल्यान्ड	२,४२४,०९०	२,३९८,००६	२२,९४८	२४
३१	भियतनाम	२,२९८,९३७	१,९४०,२४४	३७,४३२	३१
३२	इराक	२,९९९,९४६	२,०९४,३७४	२४,३७७	२६
३३	रोमानिया	२,९६६,३४८	१,८९४,०७७	४९,८३७	२८
३४	स्वित्जरल्यान्ड	२,९२२,९३४	२,८३३,३६९	१२,७८४	३८
३५	चिली	२,०७४,७०३	१,७६३,२७९	३९,६२०	२९
३६	स्वीडेन	२,०७०,४४६	१,९९९,०९८	१४,८२०	३४
३७	ग्रीस	१,८९०,२६६	१,३३७,७८८	२३,९९४	४९
३८	अस्ट्रिया	१,७६६,९९२	१,४६९,९३४	१४,०६९	३९
३९	बंगलादेश	१,७६२,७७९	१,४६२,३९९	२८,३०८	३२
४०	सर्बिया	१,६३३,८६८	१,३४६,९२७	१३,४४९	३६
४१	डेनमार्क	१,४६७,२७०	१,०४२,३३३	३,७००	४०
४२	इङ्ग्लेण्ड	१,४०८,३४८	१,२४९,३२८	४९,२२९	४०
४३	पाकिस्तान	१,४९०,०३३	१,२७६,७९९	२९,२९९	३७
४४	कजाख्स्तान	१,२९६,४२२	१,०४४,९७२	१३,९९४	४३
४५	जोर्डान	१,९८९,०८०	१,०९७,९७६	१३,९४७	४२
४६	आयरल्यान्ड	१,९६९,६४४	७४९,७४९	६,९३६	४९
४७	नजीया	१,९२७,२३४	९८६,९२८	१४,८७०	४६
४८	भोरोक्को	१,९२४,९८६	१,०४७,३३३	१४,३००	४४
४९	स्युवा	१,०३६,७८३	१,०९३,६४०	८,३८८	४४
५०	स्तोभाकिया	९७९,९४४	८४६,६२०	१७,७७९	४७
५१	नेपाल	९४४,०७४	८४२,४३६	१९,६३७	४८
५२	दुबेरीया	९३३,३३७	६६६,२३७	३३,०८८	५२

५३	क्रोएसिया	९१९,४९८	८३९,९४७	९३,६९०	५४
५४	लेबनान	९००,०९८	६८२,९७७	९,४६९	५४
५५	ट्युनिशिया	८८४,४८८	७४६,०७६	२६,९३२	५३
५६	बोत्सवाना	८४९,७७७	६७०,०३९	२०,८२४	६१
५७	संयुक्त अरब इमिरेट्स	८३८,३८४	७७४,०४३	२,२२४	५९
५८	वेसिया कोरिया	८१९,९२२	६९८,४६९	६,७९२	५८
५९	बेलारुस	७३६,२९९	७२९,८४७	६,००९	५६
६०	नर्वे	७३६,०४९	८८,९४२	९,४३९	७८
६१	इस्त्रिया	७०७,२२४	अज्ञात	३९,४४२	६४
६२	पनामा	६८४,९३०	४९८,४०४	७,६८०	६७
६३	वाटेमाला	६८४,४४२	६२९,९९२	१६,३४३	५७
६४	कोस्टा रिका	६८४,४८०	४७३,०९०	७,४३३	६२
६५	साउदी अरेबिया	६७४,७७९	६२४,४३२	८,९९९	६३
६६	स्तोभेनिया	६७३,९४४	४९३,९४९	४,८३४	६९
६७	लिथुवानिया	६५९,२९३	४४२,७७७	७,८२९	६६
६८	अरजेन्टिना	६४७,०७३	६२९,९८६	८,६८३	५९
६९	उरुग्वे	६४४,६३९	४६४,९०२	६,७९९	५९
७०	श्री लंका	६०८,०६४	४७३,३९४	१४,३८६	६०
७१	पाराग्वे	५६४,३६८	४८४,४२०	१७,९९२	६८
७२	डोमिनिकन गणतन्त्र	५५९,४२८	४३३,४८४	४,२२८	७२
७३	म्यानमार	५३३,९०८	४९२,९००	१९,३९०	६४
७४	कुवेत	५२८,२४४	४७४,४९०	२,४९२	७३
७५	भेनेजुएला	४७९,०९९	४४६,३८८	४,७३०	७०
७६	फिन्ल्यान्ड	४७४,४३९	४६,०००	९,९४२	९३
७७	प्यारोसिन	४७३,३८३	४४९,४४४	४,८९२	७९
७८	इथियोपिया	४६४,३८३	३९६,०९४	४,३९९	७४
७९	मंगोलिया	४४०,३४२	३९३,२६६	२,९०४	७६
८०	मोल्डोभा	४३४,४४९	३७८,४४३	१०,६२९	८१
८१	सियेरा	४१९,४४३	३९०,९३४	४,९९३	७७
८२	मिश्र	४१९,४६०	३३३,४०९	२२,४२२	७९
८३	होन्डुरस	३९९,८७४	१२७,०३८	१०,४०४	८०
८४	ताइल्यान्ड	३७२,४०३	२९९,२६९	४,८४३	८९
८५	आर्मेनिया	३६९,७४४	३३४,२२७	८,८३३	८३
८६	बहाराइन	३४४,३९४	३१७,२६२	१,४०३	८७
८७	बोत्सवाना र हर्जोभोत्सवाना	३४२,९८६	१९२,२९८	१४,३९०	८५
८८	सिंगापुर	३३८,९२४	३१७,०४३	८,४३३	८८
८९	कतार	३३४,४४३	३०४,००९	६,४९९	९०
९०	ओमान	३३०,७६७	३०८,८२४	४,९४३	८४
९१	केन्या	३२९,९९९	२९४,०३४	४,९६५	८६
९२	इस्टोनिआ	३१९,४०४	२४३,२७४	२,०२४	९४
९३	जांम्बिया	३०४,३४३	२९४,९३७	३,९९०	९१
९४	उत्तर मेसेडोनिया	२९४,३०९	२३९,४८९	८,३३८	९४
९५	अल्बानिया	२९४,७४९	२३०,९९३	३,३३४	९९
९६	नाइजेरिया	२९२,९९२	२२८,६३२	३,९३४	९२
९७	बोत्सवाना	२९०,७४६	२४३,३२४	२,४८०	९७
९८	साइप्रस	२४४,९४९	१२४,३००	७,६३४	९०
९९	कम्बोडिया	२४४,४६८	१६४,९४०	६,४४३	९६
१००	ब्रिखाने	२२९,३३३	२१७,३४४	४,३३३	९८
१०१	मोजाम्बिक	२२२,६९२	२०९,३९६	२,९६४	१०२
१०२	उज्बेकिस्तान	२२०,८९४	२०९,७८०	१,४४३	१००
१०३	मोन्टेनेग्रो	२१७,७४२	२०८,९२३	२,४४६	१०३
१०४	कीर्गिस्तान	१९७,४७७	१८८,७७९	२,८६७	१०९
१०५	रियुनियन	१८०,४३९	१०८,७७९	४,०००	१२०
१०६	उरुग्वे	१६९,९४४	१६९,९४४	३,६९७	१०८
१०७	ब्रफानिस्तान	१६९,४४७	१६६,४४६	७,४०३	१०४
१०८	घाना	१६६,४४७	१६३,०३९	१,३८८	१०७

“Creation of predecessors — Our art and culture”

१०६ **ब्रह्मल मिडस मयति** **१९९६** **हामा बला न मयति**

१०६	नामिचिया	१४४,७२२	१४४,४४२	३,१६२	१०६
११०	लकनमर्ग	१४३,४३४	१२०,२११	२३,२२३	११०
१११	लावस	१३२,६८१	७,६६०	१२५,०२१	१११
११२	मार्दिम	१३०,४९९	११२,४३३	१८,०६६	११२
११३	नान्ना	१२८,७०८	४४,४२२	८४,२८६	११३
११४	एल सान्नाडोर	१२७,०१२	११७,७४३	९,२६९	११४
११५	ब्रमेका	१२३,०४७	६९,४३८	५३,६०९	११५
११६	कम्बोडिया	१२१,२४२	११७,३६३	३,८७९	११६
११७	क्यामरून	११४,११३	१०६,०४०	८,०७३	११७
११८	टिमिस्ताइ एन्ड टोबागो	१०९,६६०	८४,२१२	२५,४४८	११८
११९	चीन	१०४,९३४	९९,१७१	५,७६३	११९
१२०	ग्वाटेमाला	१०४,३१९	२,४४०	१०१,८७९	१२०
१२१	अंगोला	९८,०२९	९३,६४७	४,३८२	१२१
१२२	प्रजातान्त्रिक गणतन्त्र कंगो	८४,९९८	४०,९३०	४४,०६८	१२२
१२३	सेनेगल	८४,७८६	७९,३६३	५,४२३	१२३
१२४	मलावी	८४,३०९	६९,०३३	१५,२७६	१२४
१२५	मार्टिनेक्यू	८२,८१३	१०४	८२,७०९	१२५
१२६	आइभोरि कोस्ट	८०,४६६	७७,४४३	३,०२३	१२६
१२७	फ्रेंच गीयाना	७४,३४२	११,२४४	६३,०९८	१२७
१२८	सुरिनाम	७२,९४३	४९,२४४	२३,६९९	१२८
१२९	इक्वाटोरि	६८,३०९	६६,६४३	१,६६६	१२९
१३०	मास्टा	६७,९६७	६२,६९४	५,२७३	१३०
१३१	आइसलान्ड	६४,४८६	४३,९४३	२०,५४३	१३१
१३२	फिजी	६२,३७६	४९,९३७	१२,४३९	१३२
१३३	गुयाना	६२,६०४	४४,४४०	१८,१६४	१३३
१३४	मौरिटानिया	४८,०४१	४३,४९०	४,५५१	१३४
१३५	मडागास्कर	४७,३७४	४२,०१२	५,३६२	१३५
१३६	सुडान	४७,१०६	४०,३२९	६,७७७	१३६
१३७	क्याबो वर्डे	४४,६३४	४४,४७९	१९,१५५	१३७
१३८	सिरिया	४१,२३०	३७,७१२	३,५१८	१३८
१३९	नेल्डर	४०,४८७	४०,६९९	९,७८८	१३९
१४०	फ्रेंच पोलीनेसिया	४८,०४४	अज्ञात	६,३६	१४०
१४१	ग्वाबोन	४६,७२२	४१,७८८	४,९३४	१४१
१४२	बार्बाडोस	४२,६४१	३३,६८२	८,९५९	१४२
१४३	ब्यान्स टापू	४०,९४७	३८,०८२	२,८६५	१४३
१४४	बुरुन्डि	४०,२६४	३७,३३३	२,९३१	१४४
१४५	कुरासाओ	३६,८७४	३४,१२८	२,७४६	१४५
१४६	एपुआ न्यू गिनी	३६,८६६	३४,८७७	१,९८९	१४६
१४७	सेरोन्स	३६,४४९	३२,८११	३,६३८	१४७
१४८	टोगो	३६,४६९	३२,०४८	४,४२१	१४८
१४९	मायोत्ते	३६,२८२	२,९६४	३३,३१८	१४९
१५०	गिनी	३६,०१३	३१,८७०	४,१४३	१५०
१५१	ब्रन्डोरा	३४,४४६	३०,४८८	३,९५८	१५१
१५२	तान्जानिया	३२,९२०	अज्ञात	७,७८	१५२
१५३	अरुबा	३२,८०८	३२,९९८	१,१९०	१५३
१५४	बहामास	३२,४९९	२४,२८९	८,२१०	१५४
१५५	सेतोपो	३२,१७६	२९,४८४	२,६९२	१५५
१५६	माली	३१,९८३	२४,७०७	७,२७६	१५६
१५७	हेटी	२८,८७४	२४,४९०	४,३८४	१५७
१५८	बेनिन	२६,४४०	२४,२०६	२,२३४	१५८
१५९	मौरिसियस	२४,८०३	२४,७७४	३,०२९	१५९
१६०	सोमालिया	२४,३८८	१३,९८२	१०,४०६	१६०
१६१	कंगो	२३,६४३	१९,९९८	३,६४५	१६१
१६२	आइस अफ मान	२१,३७६	२०,७८८	५,६८८	१६२
१६३	बुरुन्डा फ्रान्सो	२०,६९९	२०,०८६	६,६१३	१६३
१६४	सेन्ट लूसिया	२०,४१७	१४,८७७	५,५४०	१६४
१६५	टिमोर लेस्ट	१९,८९४	१९,७४०	१,१५४	१६५
१६६	न्यू क्यालेडोनिया	१८,६४३	१३,७७७	४,८६६	१६६
१६७	ताइवान	१८,६३४	१६,४४४	२,१९०	१६७

१६८	निकारागुवा	१७,६४०	४,२२४	१३,४१६	१६८
१६९	फैरोप टापू	१७,४०३	७,६९३	९,७१०	१६९
१७०	ताजिकिस्तान	१७,२८३	१७,०७८	२०५	१७०
१७१	सिंगापूर	१६,७७४	१३,०७४	३,७००	१७१
१७२	ब्रुनड	१६,२९३	१४,८४२	१,४५१	१७२
१७३	न्यू जिलान्ड	१६,१४६	१४,६८९	१,४५७	१७३
१७४	इन्वेस्टोरियल गिनी	१४,८०२	१४,२००	६०२	१७४
१७५	जिबूटी	१४,४२९	१४,१०७	३२२	१७५
१७६	हड कड	१३,९०४	१३,४७२	४३२	१७६
१७७	केन्द्रीय अफ्रीकी गणतन्त्र	१३,८९८	६,८४९	७,०४९	१७७
१७८	केन्या आइसलान्ड	१३,७८८	८,४४३	५,३४५	१७८
१७९	जिब्राल्टर	१३,६९०	१०,८२८	२,८६२	१७९
१८०	ग्रेनाडा	१३,२४६	१०,९९३	२,२५३	१८०
१८१	सान मारिनो	११,७८६	१०,०९१	१,६९५	१८१
१८२	गाम्बिया	११,४७२	१०,९६६	४७६	१८२
१८३	यमान	१०,८७८	७,०९०	३,७८८	१८३
१८४	बर्बुडा	१०,४४२	९,०३२	१,४१०	१८४
१८५	ग्रीनलान्ड	१०,४३३	२,७९१	७,६४२	१८५
१८६	इरिट्रिया	९,४८९	९,०७३	४१६	१८६
१८७	सेन्ट मार्टिन	९,४३९	९,३९९	४४०	१८७
१८८	सिन्ट मार्टिन	९,३२९	८,३४३	९८६	१८८
१८९	डोमिनिका	८,८२०	८,०४४	७७६	१८९
१९०	नाइजर	८,६४०	७,८६६	७७४	१९०
१९१	लिबेरिया	८,४९०	८,०६६	४२४	१९१
१९२	सोनाको	८,३८३	७,६३४	७४९	१९२
१९३	कोमोरोस	७,८२९	७,६३०	१९९	१९३
१९४	सिएरा लियोन	७,६१२	अज्ञात	१,१२४	१९४
१९५	गिनी बिसाउ	७,४४४	६,४४६	९९८	१९५
१९६	नाइवेरिया	७,२४४	४,७७७	२,४६७	१९६
१९७	बाह	७,०७३	४,८७४	२,१९९	१९७
१९८	स्वार्थियन नेडरलान्ड	६,८७६	४,९१२	१,९६४	१९८
१९९	सेन्ट भिन्सेन्ट ग्रेनाडिन्स	६,६६८	४,७७७	१,८९१	१९९
२००	एन्टिगुवा एन्ड बर्बुडा	६,४४८	४,८९९	१,५४९	२००
२०१	साओ टोम एन्ड प्रिन्सिप	४,८७३	४,४६६	४०७	२०१
२०२	डोमिनिकन रिपब्लिक टापू	४,८०९	अज्ञात	४९	२०२
२०३	टर्किस एन्ड कैकोस	४,६९२	४,४४६	२४६	२०३
२०४	सेन्ट कित्स एन्ड नेविस	४,३९३	४,८७७	४८४	२०४
२०५	सुडान	४,१३०	२,७८०	१,३५०	२०५
२०६	सेन्ट वार्थ	३,६३४	अज्ञात	६	२०६
२०७	अन्विसला	२,३२४	२,२२८	९६	२०७
२०८	फ्लोरिडा	१,९९३	१,९९३	०	२०८
२०९	सोमोमन टापू	८८८	२४	८६४	२०९
२१०	सेन्ट पीर मिक्सेलीन	८४६	६४८	१९८	२१०
२११	आइसलैंड प्रिन्सेस	७४९	६९९	५०	२११
२१२	वालिस एन्ड फुटुना	४४४	४३८	६	२१२
२१३	किरिबाटी	२०९	२०९	०	२१३
२१४	मोन्टेसेराट	१६२	१४४	१८	२१४
२१५	फ्लोरिडा टापू	८४	अज्ञात	०	२१५
२१६	मकाओ	७९	७९	०	२१६
२१७	भेटिकन सिटी	२९	२७	२	२१७
२१८	समोआ	२७	३	२४	२१८
२१९	परिचयी सहाय	१०	८	२	२१९
२२०	एमएस आन्डाम	९	७	२	२२०
२२१	भनोतु	७	६	१	२२१
२२२	मार्शल टापू	७	७	०	२२२
२२३	सेन्ट हेलेना	२	२	०	२२३
२२४	माइक्रोनेसिया	१	१	०	२२४
२२५	टोंगा	१	१	०	२२५

जम्मा		३७०,४९८,२७४	२९२,४६९,४८७	७८,०२८,७८६	
पूव सभ जम्मा		२८४,९४९,०६७	२४२,६०२,८४४	४२,३४६,२२३	
स्रोत	WORLDOMETERE	मिति : २००७/०१/१५, समय : ११:४२ (GMT 08:00)			

“Creation of predecessors — Our art and culture”

८ वर्ष काम लाग्ने क्यालेन्डर

यहाँ इशवी संवत्को एउटा क्यालेन्डर दिइएको छ जुन विभिन्न ८ वर्षको (शुरु सन् १८२० र अन्तिम २०३६) तारिख हेर्न सकिन्छ। यस पात्रोले निम्न सन्को लागि काम दिन्छ -
१८२८, १८५६, १८८४, १९२४, १९५२, १९८०, २००८, २०३६

January							February							March							April							
S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	
		1	2	3	4	5						1	2							1			1	2	3	4	5	
6	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9	2	3	4	5	6	7	8	6	7	8	9	10	11	12	
13	14	15	16	17	18	19	10	11	12	13	14	15	16	9	10	11	12	13	14	15	13	14	15	16	17	18	19	
20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23	16	17	18	19	20	21	22	20	21	22	23	24	25	26	
27	28	29	30	31			24	25	26	27	28	29		23	24	25	26	27	28	29	27	28	29	30				
														30	31													
May							June							July							August							
S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	
				1	2	3	1	2	3	4	5	6	7			1	2	3	4	5							1	2
4	5	6	7	8	9	10	8	9	10	11	12	13	14	6	7	8	9	10	11	12	3	4	5	6	7	8	9	
11	12	13	14	15	16	17	15	16	17	18	19	20	21	13	14	15	16	17	18	19	10	11	12	13	14	15	16	
18	19	20	21	22	23	24	22	23	24	25	26	27	28	20	21	22	23	24	25	26	17	18	19	20	21	22	23	
25	26	27	28	29	30	31	29	30						27	28	29	30	31			24	25	26	27	28	29	30	
																					31							
September							October							November							December							
S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	S	M	T	W	T	F	S	
	1	2	3	4	5	6				1	2	3	4							1		1	2	3	4	5	6	
7	8	9	10	11	12	13	5	6	7	8	9	10	11	2	3	4	5	6	7	8	7	8	9	10	11	12	13	
14	15	16	17	18	19	20	12	13	14	15	16	17	18	9	10	11	12	13	14	15	14	15	16	17	18	19	20	
21	22	23	24	25	26	27	19	20	21	22	23	24	25	16	17	18	19	20	21	22	21	22	23	24	25	26	27	
28	29	30					26	27	28	29	30	31		23	24	25	26	27	28	29	28	29	30	31				
														30														

स्रोत : Mirror, April, 1984

नगरपालिका नगरवासीको आफ्नो संस्था हो ।

नगरको विकासमा सबैले सघाऔं ।

“Creation of predecessors — Our art and culture”

हाम्रो स्वास्थ्य

हिंडेर के फाइदा छ र ?

हिंडु फाइदाकारक छ त भनिन्छ, तर के के फाइदा छन्, किन हिंडुने ? धेरैसँग यस्ता जिज्ञासा पनि छन् । वास्तवमा नियमित हिंडाइले शारीरिक, मानसिक र भावनात्मक स्वास्थ्यमा धेरै सुधार गर्छ ।

हिंडुन सजिलो छ र यसमा खर्च पनि कुनै लाग्दैन । शायद यसैले होला हिंडाइलाई व्यायामका सन्दर्भमा कतिपयले महत्त्व पनि दिँदैनन् । हिंडाइका फाइदाबारेमा राम्रो जानकारी नभएका कारणले पनि यसलाई महत्त्व नदिएको हुन सक्छ । वास्तवमा दैनिक ३० देखि ४५ मिनेटसम्म हिंडुन उत्तम व्यायाम हो ।

केही महत्त्वपूर्ण फाइदाहरू

१. मुटुको स्वस्थता- छिटो-छिटो हिंडुन मुटुको मांसपेशीका लागि एकदमै राम्रो व्यायाम हो । छिटो-छिटो हिंडुदा मुटुको ढुकढुक गर्ने दर बढ्दैन जान्छ । बसिरहेको बेलाको मुटुको

ढुकढुकी दरभन्दा छिटो हिंडुदा वा कुद्दा मुटुको ढुकढुक गर्ने दर निश्चय नै बढ्छ ।

यसरी मुटुको ढुकढुकी दर बढ्न गएपछि मुटुको रगत पम्प गर्ने दर पनि बढ्दैन जान्छ । यसले मुटुको मांसपेशीमा व्यायाम पुग्छ । शरीरका अन्य अङ्गका मांसपेशीजस्तै मुटुका मांसपेशीलाई स्वस्थ राख्नका लागि व्यायामको जरुरत हुन्छ ।

दैनिक व्यायामले मुटुका मांसपेशीलाई सुदृढ एवं मजबुत बनाउँछ । मजबुत मांसपेशीले अझ राम्रोसँग काम गर्छ र शरीरमा राम्रोसँग रगत एवं अक्सिजन आपूर्ति गर्न सक्षम हुन्छ ।

२. हाड-जोर्नीको

लचकता बढाउँछ- लचकता नभएका जोर्नीहरूले शरीरमा अनेक असजिलोपन ल्याउँछन् । यसले गर्दा हिंडुल गर्नमा बिस्तारै कठिनाइ सिर्जना हुन्छ । जोर्नीहरू अररो हुने र हिंडुदा, उठबस गर्दा, कुनै शारीरिक कार्य गर्दा जोर्नीहरू दुख्न थाल्छन् ।

धेरै नै दुखाइ हुँदा चिकित्सकको सल्लाह नै लिनुपर्ने हुन सक्छ । केही समय औषधि सेवन गर्नुपर्ने र हिंडुने वा अन्य व्यायाम गर्नुपर्ने हुन सक्छ ।

तर नियमित हिंडुने गरेमा शरीरका जोर्नीहरूमा यस किसिमको अररोपन आउँदैन, अर्थात् जोर्नीहरूमा लचकता कायमै रहन्छ । हिंडुन

जोर्नीहरूका लागि कुद्नुभन्दा बढी लाभदायक छ ।

३. हाडहरूलाई मजबुत गराउँछ- हाम्रो उमेर बढेसँगै हाडहरूको घनत्व पनि कम हुँदै जान्छ । वास्तवमा हाडको घनत्व (Bone density) हाडमा उपलब्ध हुने खनिजहरूको मात्रामा निर्भर हुन्छ । हाडको घनत्व कम हुँदै गएमा उमेर बढ्दै जाँदा हाड फुसफुस भएर कमजोर हुने अस्टियोपोरोसिस रोग लाग्छ ।

अस्टियोपोरोसिस भएपछि हाड कमजोर हुन्छ र साधारण ठोक्काइबाट पनि भाँच्चिने, टुक्रिने हुन सक्छ । तर व्यायामले हाडहरूको घनत्व राम्रो बनाइराख्न सहयोग गर्छ । यदि तपाईं पनि कुनै व्यायाम गर्नुहुन्न भने भोलिदेखि नै हिंडुन शुरु गर्नुहोस् ।

हाडहरूलाई स्वस्थ राख्नका लागि हिंडाइ उत्तम व्यायाम मानिएको छ । हिंडाइले हाडलाई आवश्यक पर्ने खनिजको आपूर्तिमा सहयोग गर्छ र हाडहरूलाई मजबुत बनाइराख्न मद्दत गर्छ ।

४. ढाड दुखाइमा फाइदा

गर्छ- अधिकांश ढाड दुखाइको कारण गलत किसिमको बसाइ र ढाडको मांसपेशीहरूमा क्षति पुग्न नै हो। लामो समय एकै किसिमको पोजिसनमा बस्नु र ढाडलाई कुनै सपोर्ट नदिई बस्नु पनि हो। ढाड दुखाइबाट मुक्ति पाउने राम्रो उपाय भनेको कुर्सी छोडेर उभिनु हो।

कुर्सीमा एक घण्टा जति बसेर काम गरिसकेपछि एकछिन् कुर्सी छोडेर उभिनु, कुराकानी गर्नु, अफिसमै एकछिन् हिँड्नु ढाडका मांसपेशीलाई आराम दिने र तनावरहित बनाउने राम्रो उपाय हो। दैनिक कम्तीमा ३० मिनेटजति हिँड्दा ढाडका मांसपेशी मजबुत हुनुका साथै लचकतामा पनि वृद्धि हुन्छ। यो ढाड दुखाइबाट मुक्त हुने राम्रो उपाय हो।

५. उच्च रक्तचाप नियन्त्रणमा सहज-

विभिन्न कारणले मानिसमा रक्तचाप वृद्धि हुन्छ र रक्तचाप बढेपछि यसैका कारण हृदयघात हुने सम्भावना पनि बढ्छ। स्वस्थ एवं मजबुत मटुले कम प्रयत्नबाट नै शरीरमा धेरै रक्तप्रवाह गर्न सक्छ। यसले रक्तनलीहरूमा कम असर पार्छ। दैनिक कम्तीमा १० मिनेटजति हिँड्दा मात्र पनि उच्च रक्तचापमा सकारात्मक असर आउँछ।

त्यसैले दैनिक ३० मिनेटजति हिँड्दाचाहिँ उच्च रक्तचापमा सकारात्मक परिणाम देखिन्छ। औषधि उपचार गरेर देखिने प्रभाव नियमित हिँडाइबाट नै प्राप्त गर्न सकिन्छ। हिँडाइले उच्च रक्तचाप नियन्त्रणमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने भए तापनि उच्च रक्तचाप नियन्त्रण गर्नुपर्ने औषधि परिवर्तन गर्नुपर्दाचाहिँ सम्बन्धित चिकित्सकसँग नै परामर्श गर्नुपर्छ।

६. ब्लड सुगर नियन्त्रणमा सहयोग-

प्रयोग नभई बसेको ग्लुकोजको मात्रा रगतमा धेरै भएमा ब्लड सुगर उच्च हुने सम्भावना धेरै हुन्छ। जब

शरीरले ग्लुकोज प्रशोधन गर्न र ब्लड सुगर लेवललाई ठीक अवस्थामा राख्न सक्तैन त्यस बेला डायबिटीज हुने सम्भावना धेरै हुन्छ अनि इन्सुलिनमार्फत उपचार गर्नुपर्ने हुन सक्छ।

ब्लड सुगर लेवललाई सन्तुलित बनाइराख्नका लागि व्यायाम सबैभन्दा ठूलो उपाय हो। यसका लागि हिँड्नु उत्तम विकल्प हो। व्यायाम गर्नुअघि र व्यायाम गरेपछिको ब्लड सुगर लेवल जाँचेर हेर्दा पनि हिँडाइको प्रभावकारिता थाहा पाइन्छ।

७. मेटाबोलिजममा सुधार-

हामीले खाने खानालाई हाम्रो शरीरले इन्धनको रूपमा प्रयोग गर्छ। जब हामीले इन्धनको ट्याङ्की भर्छौं तर कतै गएनौं भने इन्धन प्रयोगविहीन हुन्छ। हामीले खाएर प्रयोग नगरेको चिल्लो पदार्थ र गुलियो पदार्थ भविष्यका लागि सञ्चित हुन्छ। यदि कहिल्यै पनि हामीले त्यसलाई प्रयोग गरेनौं भने त्यसले शरीरमा ब्लड सुगर वृद्धि गर्न र तौल बढाउन मद्दत गर्छ।

मेटाबोलिजम भनेको

खानालाई ऊर्जामा परिवर्तन गर्ने दर हो। मेटाबोलिजम सुस्त भयो भने शरीरको तौल वृद्धि हुन्छ। नियमितरूपमा हिँड्ने वा अन्य व्यायाम गरेर मेटाबोलिक दर वृद्धि गर्न सकिन्छ।

हिँड्नु शुरु गरेपछि शरीरका मांसपेशीहरू काम गर्न थाल्छन् र ऊर्जा खर्च गर्न थाल्छन्। यसले हाम्रो शरीरमा जम्मा भएको तर ऊर्जामा परिवर्तन नभएको चिल्लो र गुलियो पदार्थलाई घटाउने कार्य गर्छ र तौल कम गर्न सहयोग छ। त्यसकारण हिँडाइ आवश्यक छ।

८. फोक्सोको कार्य सुधार

गर्छ- फोक्सोले शरीरमा प्राणवायु उपलब्ध गराउँछ। स्वस्थ फोक्सोबिना पर्याप्त प्राणवायु शरीरमा उपलब्ध हुन सक्तैन। पर्याप्त प्राणवायु प्राप्त नहुँदा शरीर स्वस्थ हुन सक्तैन। हिँड्दा शरीरका अन्य अङ्गसँगै फोक्सोमा पनि राम्रो व्यायाम हुन्छ।

व्यायाम गरेर फोक्सोलाई सुदृढ गर्छ, जसले समग्र स्वास्थ्य राम्रो बनाउन सहयोग गर्छ। आराम गरेर बसिरहेँदा भन्दा हिँड्दा शरीरमा फोक्सोले धेरै अक्सिजन उपलब्ध गराउँछ। नियमित हिँडाइले फोक्सोलागायत समग्र स्वास्थ्यमा लाभ पुग्छ।

९. तनाव घटाउन पनि मद्दत पुग्छ-

तीव्र प्रतिस्पर्धाको वर्तमान युगमा अधिकांश मानिस तनावमा परेको पाइन्छ। तनावले समग्र शारीरिक स्वास्थ्यमा पनि गम्भीर प्रभाव पार्छ। तनावले उच्च रक्तचाप वृद्धि गर्छ, निद्राको समस्या हुन्छ र तौलमा पनि असर पार्छ। तनावलाई कम गर्ने सबैभन्दा राम्रो तरिका व्यायाम नै हो। कम्तीमा ३० मिनेटको हिँडाइले तनाव कम गर्न मद्दत गर्छ।

स्रोत : हेल्थ एन्ड वेलनेस न्युज/

नेपाल समाचारपत्र

२००६ सालको नगरपञ्चायत ऐन (२)

८. देहायमा लेखिएका मानिसहरू नगरपञ्चायतको सदस्य बन्न वा चुनावमा मत दिन सक्तैनन् ।

(क) हावा बिग्रेका

(ख) महारोगी

(ग) टाट उल्टी ऋण तिर्न नसकी साह्रको दामासाहीमा परेका

(घ) चुनावसम्बन्धी केही अपराध गरी सजाय पाएका

(ङ) कुनै अपराधमा ६ महिनाभन्दा बढ्दा कैद सजाय पाएका वा तोकिएका र आइन्डालाई असल चालचलनको जमानत राख्न पर्ने भएका

(च) भिक्षा मागी जीविका चलाउने वा भिक्षा माग्ने पेसा नछाडेका

(छ) सरकारबाट हद्द भएको संस्थाको सदस्य ।

९. दफा (घ) र (ङ) मा लेखिएको बन्देज सरकारको अडरबाट हट्न पनि सक्छ ।

१०. (क) सो इलाकामा बहालवाला सरकारी कर्मचारीहरू नगरपञ्चायतको नियुक्त सदस्य हुन सक्छन् निर्वाचित सदस्य हुन भने सक्तैनन् ।

(ख) नगरपञ्चायतको कुनै बहालवाला कर्मचारी सो नगरपञ्चायतको सदस्य हुन पाउँदैनन् ।

११. हरेक नगरपञ्चायतमा मत दिन पाउनेको मतबाट निर्वाचित र सरकारबाट नियुक्त भएका समेत गरी घटीमा १५ बढीमा ५१ सम्म सदस्य रहने छन् । तिनमध्ये ३ खण्डको २ खण्ड नियुक्त सदस्य, १ खण्ड निर्वाचित सदस्य रहनेछन् ।

१२. नगरपञ्चायतको सभापति सदरतालुक अड्डाबाट मुकर्रर हुनेछन् । उपसभापति निर्वाचित सदस्यहरूले आफूमध्येबाट छान्नेछन् ।

१३. (क) नगरपञ्चायत स्थायी संस्था हुनेछ । यसका हरेक वर्ष ३ खण्डमा १ खण्ड सदस्यहरूले पदत्याग गर्नु ।

(ख) पहिला र दोस्रो वर्ष कुन कुन वडाका सदस्यहरूले पदत्याग गर्ने सबै कुराको नगरपञ्चायत खडा हुनेबित्तिकै गोला हाली निर्णय गर्नु पर्दछ ।

(ग) कुनै निर्वाचित सदस्यको पद खाली हुन आएमा १ महिनाभित्र जुन वडाका सदस्यको पद खाली भएको हो सो पदमा नयाँ चुनाव गराई नयाँ सदस्य भर्ना गर्नुपर्छ । नियुक्त सदस्यको ठाउँ खाली हुन आएको रहेछ भने सदर तालुक अड्डामा जाहेर गरी भर्ना गराई राख्नुपर्छ ।

(घ) यदि सो वडाका सदस्यको चुनाव नियमबमोजिम २

महिना भित्रमै हुने रहेछ भने दफा (ग) मुताबिक १ महिना भित्र चुनाव गर्नु पर्दैन नियमले तोकिएको समयमा गरेहुन्छ ।

१४. कुनै सदस्य परलोक भएमा वा कुनै सदस्यले राजी खुशीसँग राजीनामा गरेमा वा बात लागी खारेज भएमा निजहरूको पद खाली भएको ठहर्छ । देहायमा लेखिएको अवस्था पर्न आएमा भने सदस्य बहाल रहन सक्तैन । निजले पदत्याग गर्नुपर्छ । नगरेमा नगरपञ्चायतले पदत्याग गराउनुपर्छ ।

(क) दफा ८ को देहायमा लेखिएबमोजिम अयोग्य ठहरिएमा वा सो अवस्था पर्न आएमा ।

(ख) नगरपञ्चायतको सभामा लगातार ३ पटकसम्म मनासीव माफिकको कारण खोली सभापतिछेउ सुचना नपठाई गैर हाजिर रहेमा ।

(ग) कुनै सदस्यले जानी जानी आफैले नगरपञ्चायतसँग ठेक्का इजारा लिएमा वा नगरपञ्चायतको नाममा ठेक्का इजारा लिएमा हिस्सेदार पट्टिदार भएमा ।

(घ) नगरपञ्चायतका विरुद्धमा उठेका कुनै मुद्दामा नगरपञ्चायतकै भगडियाको तर्फबाट लुकीछिपी मुद्दा चलाउने मुद्दा चलाउन मद्दत दिने वा खुलम खुला पैरवी गर्ने गरेमा ।

(ङ) दुनियाँ वा रैतीलाई हानि हुने गरी आफ्नो पदको दुर्व्यवहार वा दुरुपयोग गर्ने गरेमा ।

१५. (क) कुनै सदस्यलाई दफा १४ को (क) (ग) (घ) (ङ) बमोजिम बात कसूर लगाई भिक्नु परेमा सभापतिले निजलाई सभापतिको बैठकमा आफ्नो निर्दोषिता प्रमाण पुऱ्याउने पूरा अवसर दिनुपर्छ । अधिकांश मतबाट कसूर सावित भई भिकिएमा निजको नाम र भिक्नु परेको कारण खोली नगरपञ्चायतको सेस्तामा लेखोट राख्नु पर्दछ ।

(ख) यसरी भिकिएका सदस्यले नालिस उजुर गर्न परेमा आफूसित त्यस ठहरेको खिलाप सबुद छ भने सदर तालुक अड्डामा अपील गर्न पाउँदछ त्यस अड्डाको ठहर अन्तिम फैसला ठहर्नेछ ।

१६. (क) दफा १४ को (ग) (घ) (ङ) अनुसार कुनै सदस्य भिकिएमा निज फेरि पञ्चायतको सदस्य हुन पाउने छैन । यस्ताले चुनावमा खडा हुन पाउँदैन ।

(ख) दफा १४ को (ख) अनुसार भिकिएका वा आफूखुशीले पदत्याग गरेको सदस्य फेरि दोस्रो चुनावमा खडा हुन पाउँछ । (क्रमशः) ➤

Henry Ambrose Oldfield's

SKETCHES FROM NIPAL 68

CHAPTER XXVII...

To obviate the inconvenience of the entire absence of a commissariat in Nipal, the Government ordered the collection of enormous stores of grain and food near the frontier, and purchased from the plains several thousands of small tents for the use of the army in the field. At the same time, carriage for the guns, ammunition, tents, baggage, &c, was supplied by the enlistment into the public service of a whole army of kalassies and coolies, who were apportioned in certain numbers to every regiment and to every gun, and whose duty it was to accompany that regiment or that gun on the march and to remain with it as long as their services are required. All the arsenals, magazines, &c. &c, were brought into the greatest activity by the employment of thousands of workmen in preparing ammunition, knapsacks, gun carriages, boxes, &c. &c. &c, for the use of the army, and every possible preparation was made for advancing into Tibet as soon as the severity of the winter should be over, and while the passes across the snow should be sufficiently open for the passage of the army with its guns, baggage, &c.

In order to occupy the territory which, the Darbar proposed to wrest from the Tibetans, it would be necessary to take permanent possession of the Kerang, and also of the Kuti pass. It was not, however, proposed to despatch the forces whose business it would be to occupy these passes until the spring of 1855, as the vicinity of these passes to the capital would always enable the Government, if it were necessary, to send off troops at a moment's notice in sufficient

numbers to repel any attacks which might be made upon Nipal in those directions. In the meantime, it was thought prudent that detachments should be stationed at various points leading to the other principal passes into Tibet, so as to command them, and prevent the possibility of any sudden invasion of Nipal by a Tibetan or Chinese army. For this purpose, a large force was ordered to assemble at Dhankuta, near the Sikhim frontier,* in order to protect the eastern provinces, and by its detachments to close and to command the Wallanchun and Hatia passes. Another still larger force was collected at Jumlah, to which all the Chaubisia and Baisia Rajahs were directed to send contingents, in order to protect the western provinces of Nipal, and to command the important pass of Tahbhas or Yari, leading directly into central Tibet, as well as that of Muktinath leading to Mastang.

The standing army at the capital was considered sufficient for the protection of the valley and the districts to the north of it from any chance of attack from either Kerang or Kuti.

* Jang would have liked to have sent a division through Sikhim into Tibet, but the treaty with the British prevented its even being officially proposed. The authorities at Lhasa forbade the Sikkim Rajah to interfere, and ordered him to close the roads and stop all communication between Sikhim and Nipal ; and they threatened, in case of his disobedience, to confiscate the two taluks, Dobta and Sareh, which the Rajah held in Tibet, and which lie on the road from Nipal to Digarchi. Meantime, as a precautionary measure, a portion of the Tibetan army had occupied these two taluks temporarily or during the continuance of the war. The Sikhim Rajah agreed to these terms, and closed all the roads between Sikhim and Nipal. — (Campbell's Letter to Government, July 20, 1855. (END OF VOLUME 1) ❖

सम्पादकको पृष्ठ

ठिमाहा गठबन्धनको उटपट्याड

संविधानको पालना, कानुनको कार्यान्वयन सत्य, निष्ठा र इमानदारीपूर्वक गर्छु भनी शपथलिई सत्ताको कुर्सी ओगट्ने शासकहरूको मनपरि र उटपट्याड कार्यले जग हँसाइमात्र हुँदैन अकल्पनीय परिणाम पनि व्यहोर्नुपर्ने हुन्छ ।

हिजो संसद विघटन र स्थानीय निकायको समयावधि नथपी देशमा जनप्रतिनिधिविहीन बनाउने शेरबहादुर देउवा नै आज प्रधानमन्त्री छन् । हिजो प्रतिगमनलाई बाटो खोल्ने देउवा आज पनि निर्वाचन आयोगले ताकेता गर्दा पनि उटपट्याड कुरा गर्दै चुनावको मिति तोक्न आलटाल गरिरहेका छन् । कतै फेरि प्रतिगमन निम्त्याउने षड्यन्त्र त गरिरहेका छैनन् ?

‘पार्टी ध्वस्त भएपनि’ प्रतिगामी सरकारमा गएर ‘प्रतिगमन आधा सच्चियो’ भनी बुर्कुसी मार्ने माधव नेपालको दल गठबन्धन सरकारको एक घटक छ । फेरि चुनावबाट डराएर अब के गणतन्त्र र प्रजातन्त्र नै ध्वस्त पार्ने नियत त होइन ?

‘सर्वहारा क्रान्ति’ को भ्रम छोरेर १७ हजारको निरर्थक बलि दिई ‘भित्ते राष्ट्रपति’ मै चित्त बुझाउने पुष्पकमलको दल पनि गठबन्धनमा छ । ‘अन्तिम पटकको पार्टी अध्यक्ष’ कतै चुनावै नगराई राष्ट्रपति हुने मृगतृष्णामा त छैनन् ?

सत्तामा हालीमुहाली चलाइरहेका यी शासकदलहरूलाई संवैधानिक प्रावधानअनुसार स्थानीय तहको चुनाव गराउन निक्कै कष्ट भइरहेको छ । यी ‘नयाँ राजा’ हरू कतै कहिल्यै चुनाव नगराई ठिमाहा गठबन्धन वंशको शासन ल्याउन खोजेका त छैनन् ? सर्वत्र प्रश्न उठ्न थालेको छ ।

संविधानले निश्चित कार्यभार दिएर विभिन्न संवैधानिक अङ्गहरूको व्यवस्था गरेको छ । ती संवैधानिक अङ्गहरू कार्यपालिकाले ‘दिएको खाने अह्राएको गर्ने’ हैसियतका निकाय हुनुहुँदैन । यदि त्यस्तो हैसियतमा सीमित राख्ने हो भने ती निकायलाई दिइएको संवैधानिक अङ्गको दर्जा र मान्यता गलत देखिन्छ । कार्यपालिकाको कुनै मन्त्रालय र विभागको स्तर र संवैधानिक अङ्गको स्तरमा र जिम्मेवारीमा भेद कहाँ रहन्छ ?

देश सङ्घीयता र गणतन्त्रमा गएको धेरै वर्ष भयो तर त्यसको अर्थ र मर्मको बुझाइमा केन्द्रका सत्ताधारीहरू जहिले पनि ‘मेरो गोरूको बाह्रै टका’ गरिरहेका छन् । त्यसैले स्थानीय, प्रदेश र सङ्घीय तह बीच पटक-पटक असमझदारी देखिएका छन् । यसले हाम्रो सङ्घीयता ‘बाँदरको हातमा नरिवल’ जस्तो भइरहेको छ ।

यद्यपि, प्रजातन्त्रको सबभन्दा ठूलो विशेषता रहेको आवधिक चुनावलाई यो र त्यो बहानामा, देशघाती एमसीसीको मोलमोलाइमा, आफ्नो अनुकूलता र प्रतिकूलताको आधारमा पर सार्नु संविधान र प्रजातन्त्रको दोहोरो काढ्नु हो । ठिमाहा गठबन्धन त्यतैतिर उद्यत भएकोले यदि दबाबलाई निरन्तरता र सशक्त पारिएन भने जेठभित्र पनि चुनाव गराउने छैन – यसतर्फ सबै गम्भीर हुने अपेक्षा छ ।

स्थानीय संरक्षक एवम् नगर प्रमुख सुनिल प्रजापति, प्रमुख रेकार्डट डपप्रमुख रजनी जोशी र नगर शिक्षा शाखाका सदस्य सचिव कृष्णप्रसाद कर्माचार्यलाई नेपाल रेकार्डटका राष्ट्रिय संयोजक लोकसहादुर भण्डारीले दीक्षित गर्नुभयो ।(पुस २७ गते)

भक्तपुर नपाका प्रमुख सुनिल प्रजापति र वडा नं. १ का वडाध्यक्ष इयामकृष्ण खत्रीद्वारा निर्माणाधीन चुनढेपीघाट तपाको जोड्ने पक्की पुल निरीक्षण ।

निरंकुश जहानियाँ शासनविरुद्ध देश र जनताको लागि जीवन उत्सर्ग गर्ने
प्रातःस्मरणीय अमर शहीदहरूमा हार्दिक श्रद्धाञ्जली !

शुक्रराज शास्त्री

धर्मभक्त माथेमा

दशरथ चन्द

गंगालाल श्रेष्ठ

भक्तपुर नगरपालिका परिवार